

GENERAL C. GĂVĂNESCU

OCOLUL PĂMÂNTULUI

IN ȘAPTE LUNI ȘI O ZI
CĂLĂTORIE FĂCUTĂ CU
PRINCIPELE CAROL FOSTUL
MOȘTENITOR AL
TRONULUI

66

VOLUMUL V

JAPONIA^A

E. O.

GENERAL C. GĂVĂNESCU

OCOLUL PĂMÂNTULUI
ÎN
ȘAPTE LUNI ȘI O ZI

CĂLĂTORIE FĂCUTĂ CU

A. S. R. Principele Carol, fostul Moștenitor al Tronului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VOLUMUL V.

JAPONIA.^{A.}

Bibl. Univ. Cluj.
Nr. 2926 1926

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „RAMURI” s. a.
— SUCURSALA TURNU-SEVERIN —

205798

TOATE DREPTURILE REZERVATE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

OCOLUL PĂMÂNTULUI

IN ȘAPTE LUNI ȘI O ZI

1920 FEBRUARIE 20 — 1920 SEPTEMBRIE 21

BCU Cluj / Central University Library Cluj
JAPONIA.^{A.}

20 IUNIE — 8 IULIE

VOLUMUL V.

通版

IX. ^{*)}

Japonia.

Duminică 20 Iunie. În apele japoneze. Sosim la Kobe. Misiunea Japoneză vine să se prezinte, pe vaporul „Madras“. Părăsim acest vapor și ne urcăm pe crucișătorul japonez Tokiwa. Salutul cu artileria și cu bandiera. Gustarea și micul dejun de dimineață, pe crucișător. Propunerea ce mi se face pentru a ține o conferință. Ajungem la Osaka. Ministrul Olandei și cu atașatul său militar sosesc pe vapor și ne aduc corespondență din țară. Debarcarea. Primirea măreață la Osaka. Pornim spre Kyoto, cu automobilele imperiale. Colonelul Ogata îmi istorisește din istoria Japoniei și luptele din jurul castelului Osaka. Ajungem la Kyoto. Suntem găzduiți împărătește. La hotelul Kyoto. Dejunul și dineul intim.

Mă scol de dimineață de tot; la ora șase sunt gata și ies afară, pe puntea vaporului. Am împachetat și pregătit totul, așa că acum nu mai am nici o grijă. Sunt înarmat doar cu carnetul și cu creionul și stau gata de a-mi pune pe hârtie ori și ce-mi va ieși în cale!

Nici unul, din camarazii mei, încă nu s'a ivit pe punte. Dorm, cu toții, sau își fac bagajele. Sosirea la Kobe va fi pe la ora opt și jumătate, așa că mai este timp, pentru unii, de notat și de lucrat, iar pentru alții, de dormit.

Mă plimb pe punte și înghit, cu mare poftă, cu nesăț, aerul curat al dimineții. Vaporul își urmează drumul său liniștit prin apele mării interioare a Japo-

*) A se vedea părțile ce'la I la IX, în volumele: Egiptul, India A. India B și Indochina și China.

niei, spintecându-le și formând în urmă și pe laturile lui o dără lungă și alburie; valurile ce ridică, se reped până departe, și din ce în ce mai mici, până se pierd.

Pe dreapta și pe stânga noastră se văd insule și insulețe, pământuri mai mult sau mai puțin întinse, însă, toate acoperite cu o bogăție de vegetație ce-mi amintește de insula Ceylon, pe când o priveam cu binoclul, înainte de a ajunge la țărm. Mă uit și acum tot cu binoclul, în toate părțile, și văd, peste tot, culturi întinse etajate, grădini cu tot felul de pomi, mai înalți sau mai mici, mai stufoși sau mai subțiri, cari acoperă tot locul, clădiri frumoase în forme de vile elegante, încunjurate, toate, și fiecare în parte, de o adevărată bogăție de plante și pomi, fel de fel. Apoi văd coșuri de fabrici îngrămădite, unele din ele, în câte o parte a peisajului, cu miile, că par'că ar fi o pădure.

În fund, departe spre stânga noastră, se văd clădiri mari. Mai târziu am aflat că acolo este portul Kobe.

Marea este acoperită cu tot felul de bărci, șalupe, vapoare, corăbii cu pânze, cari merg înapoi și încolo, ca un furnicar. Bărci pescărești se văd cu sutele, cu miile, roiuri, atât pe dreapta cât și pe stânga noastră, prin apropiere de țărmuri. Multe din ele își întind instrumentele pentru pescuit.

Nu mă mai satur privind și într-o parte și în alta și privesc așa de mult, și este așa de frumos, că uit, aproape, cu totul, de carnetul și creionul meu; dar mi s'au întipărit toate adânc în memorie și le am vii de tot în mintea mea...

Depart, cam la vre-un kilometru, pe dreapta și înaintea noastră, se vede un vapor de război, ce merge în aceeași direcție cu noi, însă, cu o viteză mult mai mică. S'ar părea că ne-ar aștepta. Și așa a și fost. Eră un crucișător japonez destinat să ne facă escorta până la Kobe și, apoi, să ne conducă până la Osaka.

Pe la ora șapte încep să apară, unul câte unul, dintre ai noștri. Colonelul de marină, Teraşima, vine la mine, mă salută militărește și, apoi, se închină pu-

nând mâinile pe genuchi, după moda japoneză. El îmi dă explicații și informații asupra desfășurării programului de acuma de dimineață.

Crucișătorul japonez de adineaori este destul de aproape de noi, și merge, ca și până acuma, mai înainte și pe dreapta noastră. La ora șapte și jumătate vedem mișcări de trupe pe puntea lui, echipajul se așează în linie, cu fața spre vaporul nostru, un cornist sună un semnal, cu sunete ascuțite și prelungi și în acelaș timp vedem că se ridică încet, la marele lui catart dela proră, un drapel mare și frumos, cu colorile noastre naționale, roșu, galben și albastru. Tunurile crucișătorului bubue și dau salutul, cu douăzeci și unul de lovituri, drapelului românesc, în timp ce echipajul, în linie, prezintă armele și salută. Când s'au terminat de tras salvele de onoare, drapelul este iarăș coborît.

Comandorul Terașima îmi explică că acesta a fost salutul de dimineață și de bună sosire a Prințului României în apele Japoneze.

Ne-am apropiat mult de Kobe. Orașul se vede acum bine de tot, cu clădiri mari, dar, mai ales, cu sute și sute de coșuri de fabrici din cari ies șiroaie, și valuri peste valuri, de fumuri negre sau alburii, groase, înecăcioase sau străvezii, ceea ce ne arată că acolo se lucrează, se muncește. Aceste coloane de fumuri ce se întind departe pe cerul albastru, departe, și toate paralele, sunt duse încet de curent, până se pierd în zare, confundându-se cu norii mari ce brăzdează cerul.

Ceasul este aproape de opt. Pe vaporul nostru se fac preparativele de ajungere în port; însă, nu vom acostă, ci se va lăsa ancora la jumătatea portului. Întreg orașul Kobe este contaminat de ciumă și nu este bine să riscăm a debarcă aici.

Peste câteva minute, după ora opt, vaporul nostru și-a încetinit, de tot, mersul și curând auzim cum ancora se repede în apă. Vaporul se mai mișcă nițel, tresare, și simțim cum ancora fixează vaporul, defundul, ce nu este decât la vre-o douăzeci de metri. Crucișătorul a

ancorat și el la vreo două sute de metri departe de noi.

În jurul nostru priveliștea este feerică; peisajul este fermecător. Portul, în întregime, este îmbrăcat în haine de sărbătoare, iar vapoarele toate au arborate marea pavoasare. Drapele uriașe, amestecate, românești cu japoneze, sunt înălțate și fâlăie pe toate clădirile portului. Par'că aud și o muzică cântând acolo, undevă, la debarcader. Nu știu de ce, dar, par'că simt în mine ca și cum aș fi într'o mare zi de sărbătoare, par'că aș fi la Paști, sau într'o zi mare a Neamului, sau, nu știu cum, dar este așa înălțător momentul acesta în sufletul meu, că nu-mi mai găsesc loc, și îmi face impresia că am crescut încăodată mai mare de cât eram până acum.

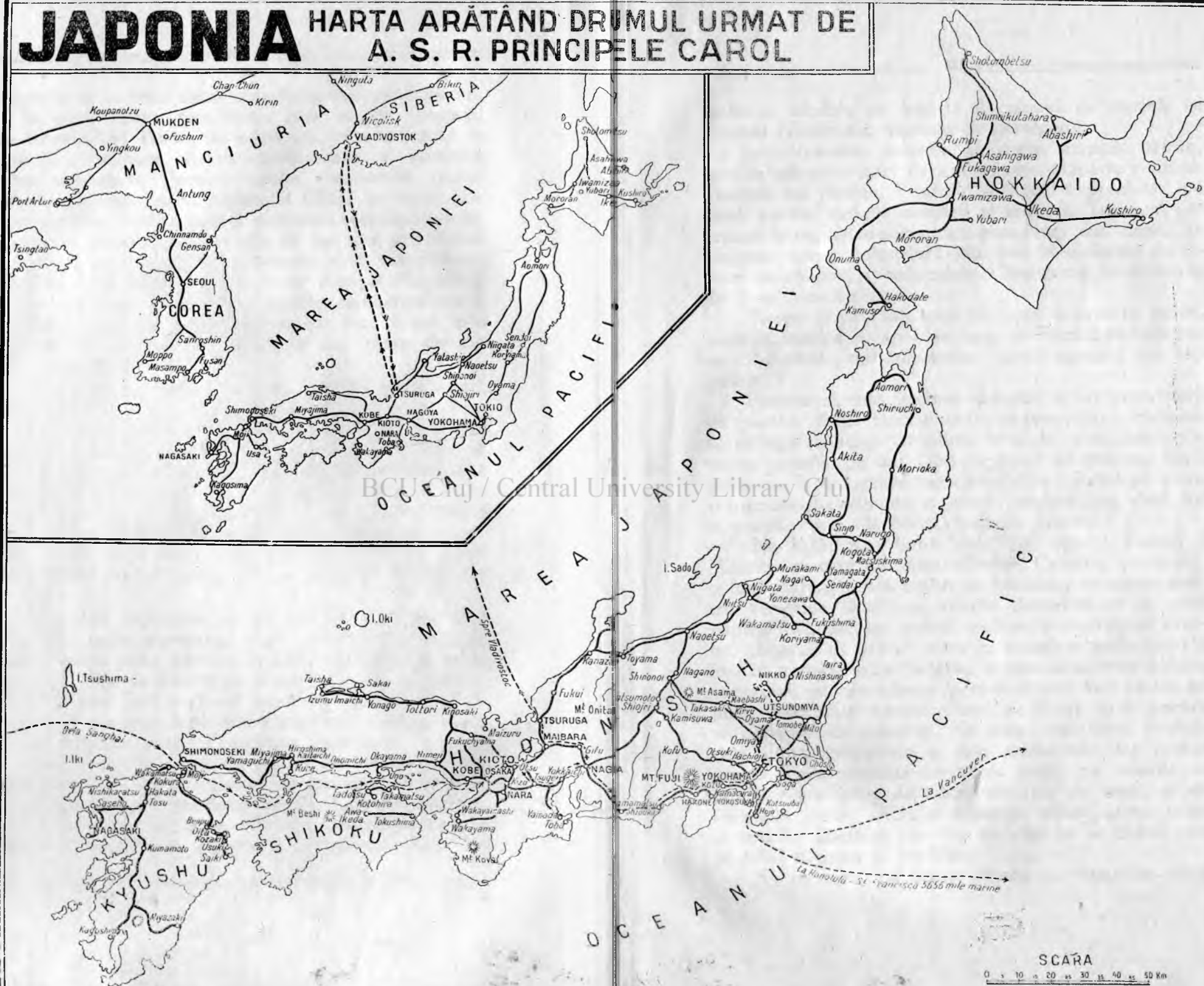
Prințul nostru iese pe punte și ne dă mâna la toți. Comandorul Terașima îi raportează că la ora opt și jumătate, va sosi pe vapor întreaga misiune ce-I este atașată, ca să I se prezinte și să-L salute. În adevăr că se și vede o barcă mare, frumos împodobită, care pornește dela crucișător și se îndreaptă spre noi. Colonelul Condeescu, Arion și Radu merg, câte trei, la capul de sus al scării, să-i primească. După ce se prezintă acolo, toți, apoi, sunt conduși la Prinț care-i așteaptă aci, sus pe punte, iar noi, toți, în spatele Lui pe un rând.

Misiunea Japoneză, ce ne este atașată, se compune din șapte persoane, cinci civili și doi militari. Șeful misiunii este Iossaka Joshida, maestru de ceremonii, cu titlu de excelență și egal în grad cu generalul de divizie. Este un înalt funcționar în ministerul de externe și vorbește bine limba franceză. Ceilalți membri ai misiunii sunt: Fomoharu Jamanobe, maestru de ceremonii, echivalent cu gradul de colonel; colonelul Katsuichi Ogata, colonel de artilerie, ofițer activ și pe punctul de a fi înaintat general*); Kazuo Matsubara, prim secretar de legațiune; Heitaro Okada, maestru de ceremonii, echivalent cu gradul de colonel; Ken Te-

*) A vizitat anul trecut, în luna august, țara noastră, cu gradul de general.

JAPONIA

HARTA ARĂTÂND DRUMUL URMAT DE A. S. R. PRINCIPELE CAROL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

rashima, căpitan de fregată [lt-colonel de marină] și Kiyoshi Nishimura, maestru de ceremonii.

Șeful misiunii, Joshida, un foarte simpatic bătrân, cam de șaizeci și cinci de ani, viguros și foarte vioiu, se prezintă cel dintâiu, Prințului și, apoi, îi prezintă, pe rând, pe toți ceilalți membrii ai misiunii. Toți sunt îmbrăcați în redingote negre, cam prea lungi, dar destul de elegante; numai colonelul Ogata este în uniformă de colonel de artilerie, și comandorul Terashima în uniformă de lt-col. de marină.

Facem și noi, toți, cunoștință cu fiecare în parte, prezentându-ne și, apoi, în timp ce Prințul se întreține cu D. Joshida, noi convorbim, foarte agreabil, cu toți ceilalți.

Programul, însă, trebuie executat și nu avem timp de pierdut. După cinci minute, de prezentare, misiunea se retrage și merge cu șalupa, iarăș, la crucișător, unde ne va aștepta, pe noi. Noi, va trebui să plecăm, după program, la ora nouă, spre crucișător. O șalupă mare și frumoasă ne așteaptă la scară; iar bagajele, deja, au și pornit, cu o altă barcă, înaintea noastră.

Ne luăm ziua bună dela toți ofițerii vasului Madras, cu care am călătorit, dela Calcuta, până aici, o lună întreagă. Am mulțumit fiecăruia, în parte, pentru serviciile făcute și atenția deosebită ce au avut pentru noi; dar, în special mulțumim căpitanului vasului, „lupului de mare”, care în situațiuni grele, cum a fost în apropiere de Shanghai, a știut să salveze situația vaporului, cu prevederea și calmul său. Toți purtau pe piept decorațiile oferite aseară de Prinț, și le purtau cu o deosebită mândrie. Ne luăm ziua bună și dela cele două australiene, și dela mama lor. Au probat aceste ființe, avântate în lumea largă, pe valurile ei înșelătoare și pline de ademeniri rele ale vieții, că au un suflet curat, că au o educație aleasă, și cu toată cariera lor liberă și libertină au știut să se impue respectului tuturor și fiecăruia.

Ne coborim, pe scara îngustă a vaporului, unul

câte unul, cu Prințul în cap, și sărim în șalupa ce ne așteaptă. Suntem gata și pornim spre crucișător. În acest moment, se ridică, din nou, la catartul crucișătorului, drapelul românesc, salutat, iarăși, de douăzeci și unul de lovituri de tun. De data asta drapelul românesc rămâne acolo sus și se leagănă ușor la adierea vântului de dimineață. Ce frumoase sunt colorile ce reprezintă țara noastră! ce frumos se leagănă în vânt mătasea tricoloră ce strălucește, de-ți ia ochii, la puternicele raze ale soarelui din țara soarelui răsare; ce dulce și pătrunzător răsună bubuitul tunurilor, când dau salutul lor acestui simbol sfânt al Neamului nostru și ce departe, departe, sunt duse ecourile salvelor, peste pământuri și ape, par'că în întreaga lume și pe tot pământul!

Am ajuns la scara crucișătorului. Scara este așezată în lungul bordului vasului, și are întins, de sus până jos, un covor roșu de pluș. Se aud, sus pe puntea crucișătorului, comenzi militare, și imediat muzica începe să cânte imnul nostru regal, iar compania de onoare, a vasului, ne dă salutul. Un ofițer de marină ne primește jos la piciorul scării și, apoi, însoțește pe Prinț până sus pe punte. Aci, la capul de sus al scării, stă și așteaptă întreaga misiune japoneză, iar comandantul crucișătorului dă raportul. Tabloul este neîntrecut de frumos și emoționant: compania de onoare prezintă armele, muzica cântă imnul nostru, ofițerii salută, tunurile bubue, soldații japonezi și întreg echipajul urcat pe catarte, pe scări și frânghii, pe țevile tunurilor, strigă cu toții banzai, banzai! Sunt amețit!

Stăm aci, sus, pe loc, înțepenii, până se termină imnul, salutând cu toții, apoi, Prințul trece în revistă compania de onoare, în timp ce fotografiile și cinematograful lucrează de zor ca să fixeze cât mai complet și cât mai multe din scenele acestei zile mari.

Ne aruncăm, apoi, ochii, pe fugă, pentru câteva minute, pe frumusețea tabloului ce vedem de jurimprejurul nostru și nu ne mai săturăm privind.

D. Joshida ne invită în careul comandantului va-

sului. Acest careu este un prea frumos salon, împodobit cu mobile luxoase ; între altele sunt, însă, două tunuri reale, cari au gurile lor uciğătoare scoase afară prin ferăstruici de oțel, unul la babord și altul la tribord. Iacă o mobilă frumos așezată în salonul pe care-l împodobește și care mobilă, pentru prima dată, o văd în trebuințată și în acest fel.

Ni se servesc aci licoruri ; se închină de bună venire și, apoi, curând, trecem la masă, la micul dejun, într'o cameră alăturată, care este și sala de popotă a ofițerilor vasului.

Sala întreagă și masa sunt împodobite cu flori, verdeață și zeci de stegulețe japoneze și române.

Printul ia loc în mijlocul mesei, având la dreapta pe al doilea maestru de ceremonii, iar în stânga pe colonelul Ogata. În fața Printului stă Joshida, având în dreapta pe ministrul Filodor, iar în stânga, pe mine. Ceilalți stau după rang.

Acest mic dejun a fost cel mai bun, cel mai plăcut, și cel mai elegant de când am plecat din țară, în special de când am părăsit vaporul nostru „Principesa Maria“. Mâncăm cu poftă, și facem toate onorurile luxoasei mese. Se cunoaște că suntem oaspeții unui mare împărat și unei țări care știi să-și cinstească oaspeții.

La ora nouă și patruzeci și cinci, ieșim sus pe puntea vasului. În timpul cât am luat dejunul, vaporul a ridicat ancora și s'a îndreptat spre Osaka, unde vom debarcă. Aci, sus pe punte, fumăm țigări de foi delicioase „Henry Clay“ și „Corona“ și privim și admirăm frumusețea tabloului ce se desfășură înaintea ochilor noștri, de altfel, destul de amețiți de atâtea frumuseți văzute de azi dimineată până acuma.

Mă plimb pe punte, în lungul bordului, însoțit de colonelul Ogata, care pare că-mi este personal atașat, și care îmi dă toate explicațiunile necesare ce-i cer, sau nu. El, de altfel ca și toți din misiunea ce ne este atașată, are informațiuni complete, despre noi toți, și despre fiecare, informațiuni date de marele statmajor japonez. Așa, știe

despre fiecare ce funcțiune îndeplinește în țară, ce titluri are fiecare dintre noi, și cu detalii cari m'au uimit. Bunăoară, despre mine, știă, colonelul Ogata, că sunt ofițer de stat major, că am fost șef de stat major al armatei la-a în războiu, fapt foarte mult apreciat de ofițerii japonezi, după câte am constatat, și mult mai mult, incomparabil mai mult, decât se apreciază aceasta la noi în armată; știă, între altele, că am predat cursuri la școala de războiu și discutând toate acestea cu mine, eu foarte surprins de toate cele ce-mi spuneă, îmi face și propunerea discretă, din partea statului major japonez, dacă aș vrea, eventual, fără să mă obosesc, să primesc rugăciunea, ce mi s'ar face, de a ține una—două conferințe asupra războiului întreprins de noi alături de Marea Înțelegere.

N'am răspuns altceva, la cele ce mi s'au spus, de cât că voi lua Înaltele ordine ale Prințului nostru, șeful misiunii. Colonelul Ogata, a adăogat; „Marele Statmajor japonez ar fi foarte onorat dacă ați acceptă această propunere“.

Am rămas pe gânduri! Să țin o conferință la Marele Statmajor japonez, din Tokyo, eră măgulitor, dar și foarte greu. Având aerul că nu mă mai preocupă deloc această chestiune, admiram peisajul dinaintea mea, însă, fără să vreau, mi s'a fixat în minte, ca un cuiu, conferința, și începui deja să mă îngrijoresc. Priveam înaintea mea, aproape, fără să văd ceva și învărtam în gândul meu, mereu, cuvântul de : conferință la marele statmajor! când? cum să o prepar? în ce limbă? etc.

Ne apropiem de Osaka. Colo, în fundul unui golf mare cât un lac imens, se află orașul și portul Osaka. Și aci, ca și peste tot, se văd sute și zeci de sute de coșuri de fabrici din cari ies valuri. valuri de fumuri, cari arată activitatea și munca fără preget. Este uimitor ce au făcut acești oameni într'un timp relativ scurt, dela 1868, dela marea lor revoluție, până azi.

Și aci ca și peste tot; se vede numai haină de sărbătoare. Drapele uriașe acoperă toate clădirile din

port, cât se vede cu ochiul; iar vapoarele sunt împodobite cu marea pavoazare.

Intrăm în portul Osaka. El este în interiorul golfului, și pentru a se deosebi este îngrădit cu blocuri mari de piatră, puse unele peste altele cam fără nici o regulă și cari ies deasupra apei, cam cel mult, un metru. Am impresia că această îngrădire este mai mult de formă, fiindcă de fapt, întreg golful, în fundul căruia se află Osaka, poate servi, la nevoie, drept port.

Se aud sgomote mari, în port; se aud muzici cântând, se aud bubuituri și împușcături. Colonelul Ogata îmi arată sus, în aer, pe cer, artificii cari se sparg cu sgomot mare, de parcă ar fi bubuituri de tun, și apoi, de acolo văd cum se răspândesc în ploae de stele colorate în roșu, galben și albastru, și cari se coboară încet spre apele portului.

Comandorul de marină, Terașima, îmi spune: „Populația din Osaka este foarte mândră că poate să salute pe A. S. Regală”.

Crucișătorul nostru se oprește în mijlocul portului, aruncând două ancore. La debarcader vom merge cu șalupele. Iată o barcă ce pleacă dela cheiu și vine înspre noi. Este ministrul Olandei în Japonia, însoțit de căpitanul atașat militar olandez, cari vin să se prezinte Prințului nostru. Cum țara românească nu mai are ministru, în Japonia, dela moartea regretatului Xenopol și nici atașat militar, s'a gândit ministrul Olandei și cu atașatul său militar, că ar putea să țină locul acesta și să însoțească pe Prințul nostru, în tot timpul șederii sale aici în Japonia. În urma armistițiului și păcii dela București din 1918, Olanda a fost însărcinată să reprezinte interesele României, aici în Japonia și aiurea, după ce Italia a declinat această onoare. În astfel de condiții, reprezentanții Olandei, cred că au tot dreptul, sau căderea obligatorie, să se prezinte aci înaintea noastră ca reprezentanți ai României, deși nu li s'a comunicat de nimeni, din țară, și de nicăeri, această specială însărcinare. Filodor a primit ordin să aranjeze această ces-

tiune. În tot cazul Prințul dorește, în mod absolut, să nu i se mai mărească numărul membrilor din misiunea ce are cu El,

Totuș, venirea ministrului Olandei, aici, pe bord, înaintea noastră, ne-a adus și mulțumiri, fiindcă ne-a adus toată corespondența ce ne sosise aici, venită prin Paris și prin America. Am primit și eu un pachet cu gazete și cu scrisori din țară. Le voi uita deseară, în tihnă. Acuma, îmi arunc ochii, pe fugă, numai pe scrisoarea ce o am dela nevastă-mea. Văd că sunt toți sănătoși, și asta mă mulțumește și mă liniștește.

La ora zece și cinci, ne coborim în trei șalupe cu motor, spre a merge la debarcader. În prima, merge o parte din misiunea japoneză; în a doua merge Prințul cu cei mai mari din misiunea ce-l este atașată și din misiunea Sa, în a treia restul misiunilor, Bagajele erau deja pornite, cu trenul la Kyoto.

În momentul când ne coborim pe scara vaporului, muzica vasului cântă imnul regal, iar întregul echipaj strâns în șiruri dese, la bord, strigă cât îi ia gura: „banzai“!

Șalupele, câte treile, pornesc cu viteză mică făcând rondul pe lângă crucișător. Din nou drapelul nostru, de pe crucișător, este lăsat, ridicat, și iar lăsat jos definitiv, dela catart, salutat și de astă dată de douăzeci și unul, de bubuituri de tunuri, salutând astfel plecarea Prințului. În acest moment, numărul rachetelor, artificiilor și bombelor-artificii se înmulțesc. Tot cerul este împânzit de sori și stele colorate, cu colorile noastre naționale. Între altele, după explozia de acolo, de sus, unele dela câteva sute de metri înălțime, se desfac în umbrelă, parașută, și se coboară lin, legănate de adierea vântului, iar de partea de jos a umbrelei, văd atârănând două drapele încrucișate, unul românesc și altul japonez. Și sunt așa, din acestea, cu sutele, încât tot cerul este acoperit numai cu drapele și colori cari îmi amintesc de Țara mea dragă. Și ce frumos se leagănă în vânt, la adierea ușoară a lui, acest tricolor scump,

și ce frumos plutește el, dus de umbrela susținătoare, în aer, peste apele limpezi și cristaline ale mării Japoniei!

Șalupele noastre mergând încet, spre debarcader, trec pe lângă zeci și zeci de vapoare, de toate naționalitățile globului, și toate îmbrăcate, de sus până jos, în haine de sărbătoare. Muzici se aud în mai multe părți pe vapoare, și prin port, echipajele suite pe scări, cataracte, frânghii, salută și strigă fiecare în limba lui, unii agitănd brațele și învărtind, pe deasupra capului, berețele, batiste sau stegulețe. Este o adevărată feerie!...

Șalupa cu Prințul, ajunge la debarcader. Aci se află notabilitățile localității, prefectul, primarul, comandantul diviziei locale cu toți ofițerii superiori, șeful vamilor și încă mulți alți demnitari. Muzica cântă imnul și toți stăm pe loc salutând. Apoi, trecem în revistă compania de onoare, precum și toate trupele ce sunt aduse special pentru parada deosebită de azi, un batalion de infanterie de marină, și un alt batalion de infanterie, cari sunt înșirate de ambele părți ale șoselei largi și frumos împodobite.

Opt automobile, dintre cari patru imperiale, ne așteaptă, aci, la locul unde s'a terminat armata. Prințul cu maestrul de ceremonii Joshida, se urcă în primul automobil, cu Horia pe scăunel. Cei doi adjutanți și Costescu iau loc în al doilea, ministrul Filodor, cu al doilea maestru de ceremonii, în al treilea; iar eu cu colonelul Katsuichi Ogata, în al patrulea. Ceilalți urmează în celelalte mașini.

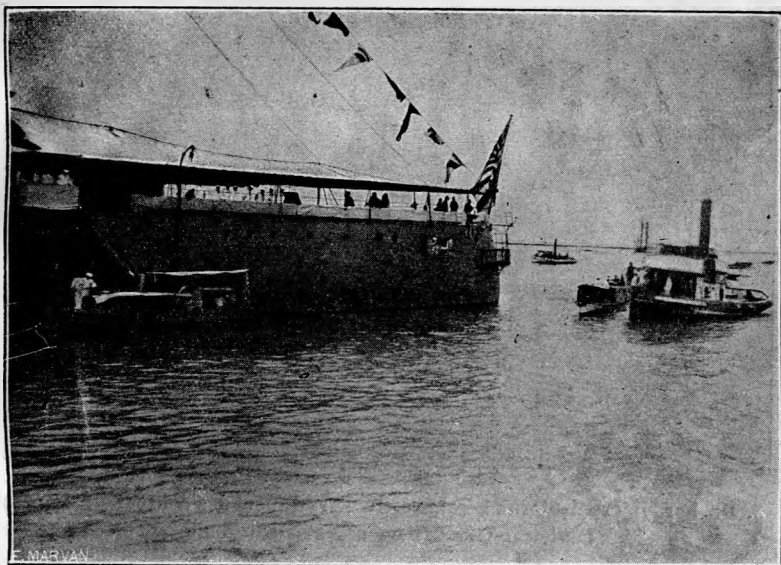
Mergem, acum, dela portul Osaka, spre orașul Osaka. Mergem încet de tot, abia mișcându-ne, pentru a da timp poporului să vadă pe Prinț și întreaga Lui suită. De dreapta și de stânga străzii sunt înșirați mii și mii de copii și mai mari și mai mici, și băieți, și fete, toate școlile, toate societățile de gimnastică, cele de sporturi, cu drapelele societăților, sau școlilor lor și fiecare copil are în mână câte un mic steguleț tricolor, cu colorile roșu, galben și albastru, ca și cele dela noi din țară, și tot așa așezate colorile și tot așa făcute. Mii și

mii de strigăte de „banzai” și de agitări de drapele, cari, nu știu cum dar mă amețeau, și mă înălțau. Se strigă într'una, se strigă mereu, în tot timpul cât trecem prin fața lor, și se strigă și de copii și se strigă și de lumea cealaltă, care și salută, agită brațele, batistele, evantaiele și fac ca strigătele de „banzai” să treacă dela grup la grup, și să se transforme într'un sgomot infernal, amețitor, dar și plăcut. Se iau par'că la întrecere, unii cu alții, cum să strige mai bine, cum să strige mai tare și mai convingător că o fac, nu din ordin, ci din inimă. Și așa mergem încet defilând prin fața a zeci și sute de roiuri de mii și mii de copii, cari fac mândria și speranța Japoniei de mâine. Salut și eu pe toți, și în dreapta și în stânga, și toți agită stegulețele pe deasupra capului lor.

Am ieșit din portul propriu zis și acuma intrăm în Osaka, oraș. Și aci este acelaș peisaj, aceeaș privești, aceeaș mulțime compactă care salută cu respect, dar și cu multă plăcere. Femeile pun mâinile pe genuchi și se înclină, bărbații își scot pălăriile până la pământ. Văd kimonourile purtate atât de bărbați cât și de femei. Părul negru și mătăsos al femeilor, este strâns roată împrejurul capului.

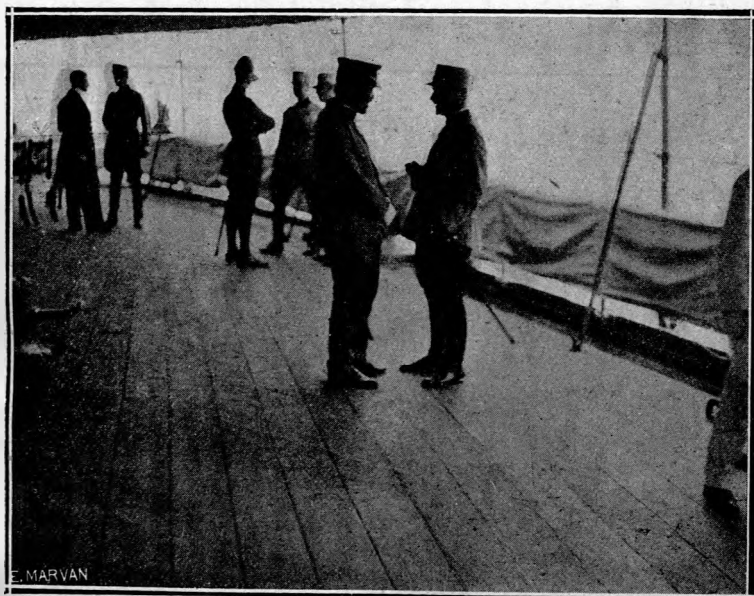
După o jumătate de oră de mers, așa, încet, ieșim din Osaka și luăm drumul spre Kyoto. De fapt n'am ieșit din oraș, fiindcă comunele se țin lanț unele de altele. Foarte puține locuri, pe care să nu fie clădiri.

Și aleargă lumea din toate părțile, de pe câmpuri, spre șosea, să ne vadă. În special ei zărind automobilele împărătești pricep ușor, că aci este o mare sărbătoare, și dau astfel de zor să iasă înaintea mașinilor; dar, odată ajunși în marginea șoselei, stau nemișcați, aplecați mult înaintea de partea de sus a corpului, în semn de închinăciune, așa că de fapt ei nici nu ne văd. Numai după ce au trecut mașinile, dincolo de ei, atunci se îndreaptă, se ridică drept în sus, și încep a striga: „banzai”, fiindcă ei au alergat numai să facă onoare Marelui Senior ce trece prin țara lor, oaspete al împăratului, Zeul lor.

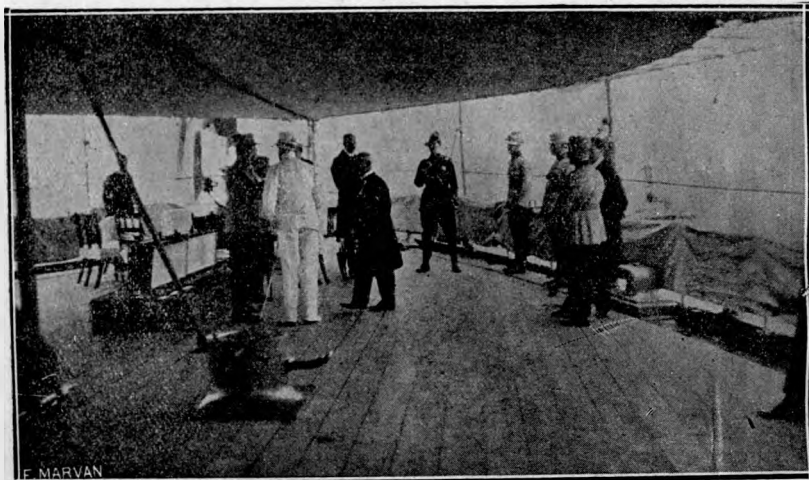

1. In portul Kobe. Coborându-ne de pe „Madras“, ne îndreptăm cu șalupa spre crucișătorul Tokiwa.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

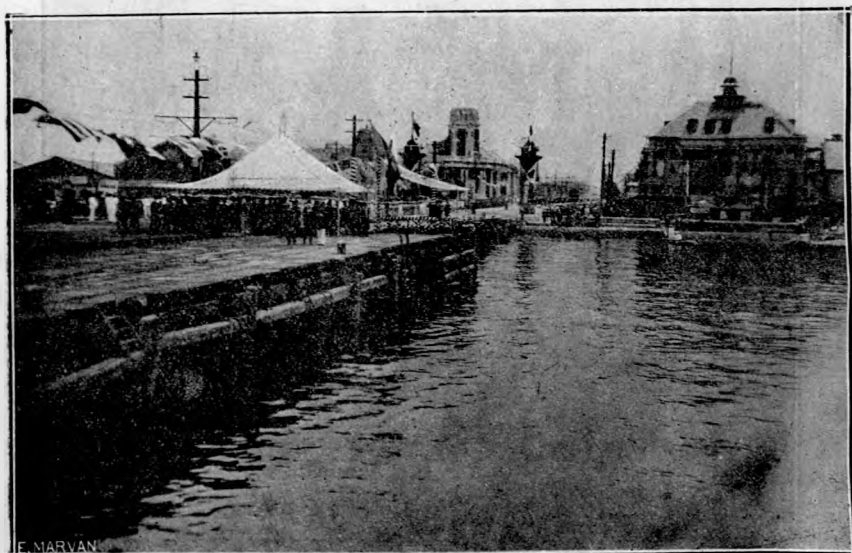
2. Pe bordul crucișătorului Tokiwa. După micul dejun, în drum spre Osaka, stăm pe puntea crucișătorului și discutăm, privind marea.

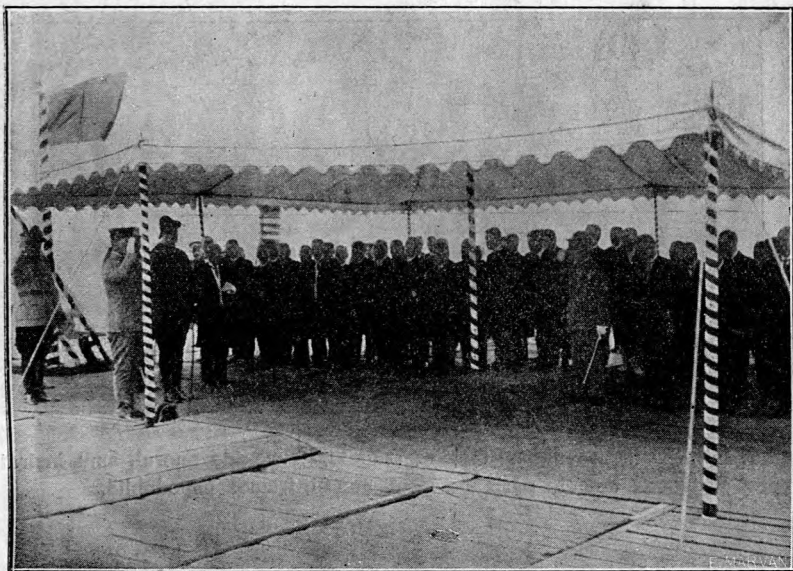
3. Pe bordul crucișătorului Tokiwa. În portul Osaka s'a urcat pe bord și ministrul Olandei cu atașatul său militar.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

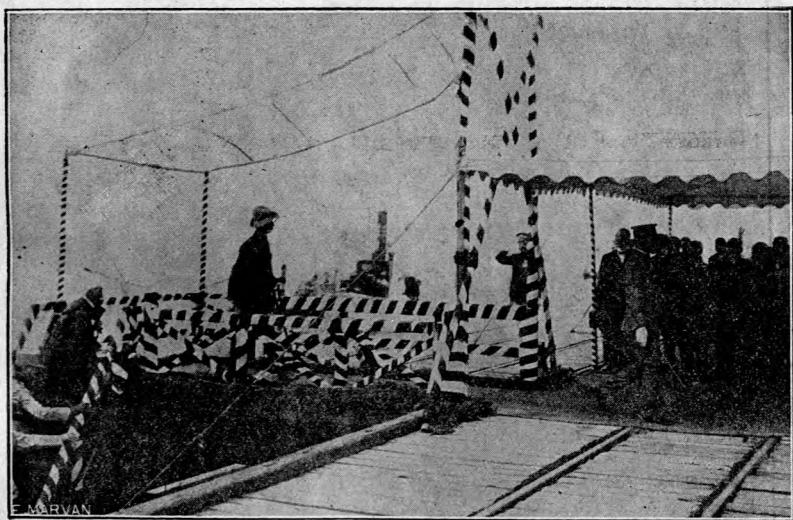

4. Debarcaderul și portul Osaka, frumos împodobit, de sărbătoare.

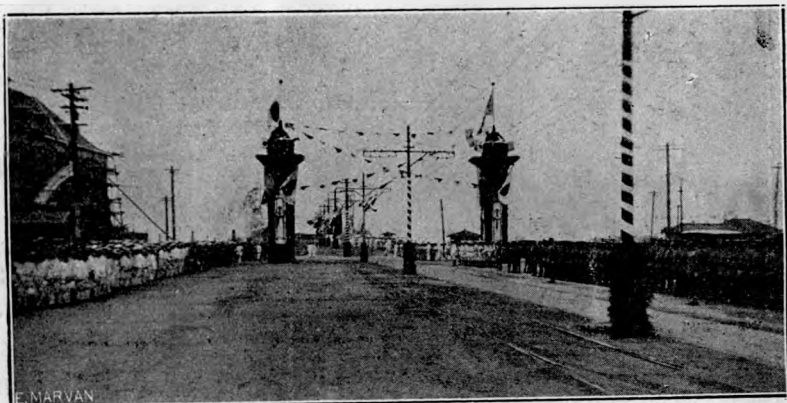

5. Debarcarea la Osaka. Intregul debarcader este împodobit de mare sărbătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

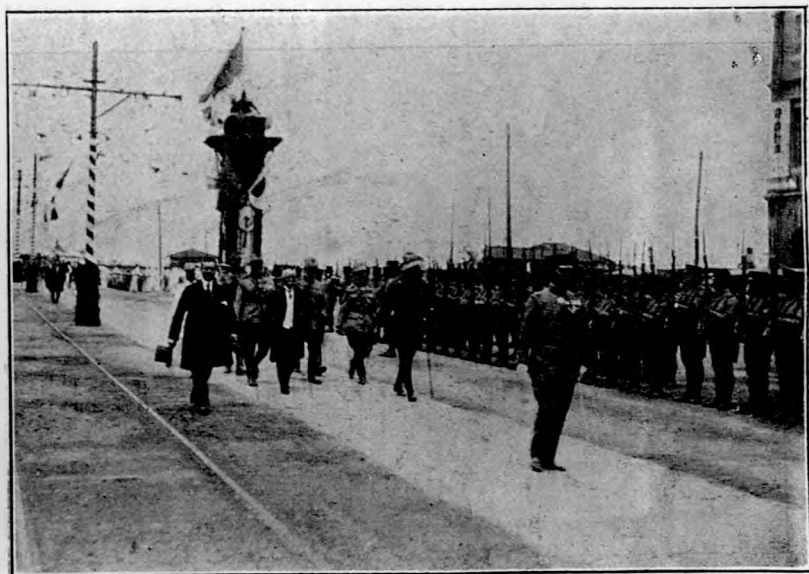
6. In portul Osaka, la debarcader, se cântă imnul regal român. Toți salută, stând nemișcați, tot timpul cât se cântă imnul.

7. Intrarea în orașul-port Osaka. Trupele, ce vor da onorul, sunt înșirate de ambele părți ale largii șoseli, frumos împodobită.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

8. Precedat de colonelul Ogata, și urmat de noi toți, Prințul trece în revistă trupele. Mii și mii de strigăte „banzai“, însoțește mersul nostru.

Și așa se repetă în tot lungul drumului. Văd mulți copii cari salută tot ca oamenii mari, aplecându-se înainte; dar și mulți cari stau drepți, agită pălăriile și strigă, cât le iau gura, „banzai, banzai“!

Văd câmpuri mari de culturi de orez. Colonelul Ogata îmi spune că, în general, pământul la ei face două recolte pe an. În octombrie se seamănă grâul, și care grâu se cosește în mai; apoi, se dă drumul la irigații, se prepară pământul și se răsădește orezul, fir cu fir, orez pregătit deja în răsadniță. În octombrie se seceră și orezul și, apoi, se pune iarăș grâul, în terenul îngrășat prin irigații și prin putrezirea paelor de grâu și de orez. Și așa merg la infinit! Țară fericită. Altele cari nu pot da nici o recoltă pe an!

Văd colo un nou sistem de scos apa cu roata pentru irigație. O roată pentru luat apă, dar nu prea mare, cam de doi m. în diametru, cu ulcelele respective, este așa fel amenajată, ca un om să poată pune bine piciorul pe treptele de cari sunt fixate ulcelele, ce iau apă. Prin greutatea corpului omului, ce pune piciorul pe aceste trepte, roata se mișcă, omul sprijinindu-se de o prăjină ce este lângă roată. El pune piciorul unul după altul, ca și cum ar merge, ca și cum ar urcă o scară, însă, merge și urcă fără a înainta cu nimic. El de fapt stă pe loc, deși merge mereu; în schimb roata se învârtește într'una și apa curge acolo unde trebuie.

În drumul nostru, cum am ieșit din orașul Osaka, vedem pe dreapta un castel mare, frumos, puternic, cu zidurile de piatră și încunjurat cu un larg șanț plin cu apă. Colonelul Ogata îmi spune că este castelul Osaka, renumitul castel Osaka, de istoria căruia este legată cea mai mare parte a istoriei Japoniei, până la marea revoluție. La întrebările mele, asupra vieții acestei țări și a poporului Japonez, colonelul Ogata, profită de ocazia că vom mai avea de mers, încă, aproape trei ore, cu automobilul, până să ajungem la Kyoto, și începe să-mi facă un mic curs de istorie națională japoneză, care adăugat la cele cunoscute de mine, mi-au completat

toate cunoștințele de cari aveam nevoie și care mi-au slujit mult, pe timpul cât am stat în Japonia.

Dau, aci, un rezumat din acele povestiri care poate fi profitabil și cetitorilor.

*
*
*

Istoria, propriu zisă, a Japoniei se pare că începe pela anul 600 înainte de Christ. De atunci se vorbește de un împărat al Japoniei, cu titlul de Mikado, numit Jimmu Tenno. Acest împărat se pare a fi fost fondatorul dinastiei actuale japoneze. În fiecare an se serbează, cu mare pompă, în Japonia, în luna februarie, aniversarea suirii pe tron a acestui prim împărat, întâmplată la anul 660 I. Chr.

Dela acest an și până pela secolul al patrulea sau al cincilea după Christ, istoria imperiului este cam întunecoasă; nu sunt date nici atât de clare, nici destul de precise, dar, totuș, se vorbește, în unele cărți, de o împărăteasă, Jingo-Kogo, care ar fi făcut o expediție în Coreea și ar fi supus-o punându-i și un tribut. Apoi, mai târziu, pela anii 300—400 după Christ, se vorbește de un mare împărat Nintoku-Tenno, pacifist și mare organizator. El a suprimat impozitele pe timp de trei ani. El se exprimă mereu, în versuri: „Din înălțimea palatului meu, văd, peste întreaga țară, cum se ridică fumurile de pe la case; poporul meu este fericit, fiindcă fiecare își are căldarea sa la foc, pentru gătitul mâncării”. Mulți ani mai târziu, un mare rege al Franței ar fi zis: Voiu fi fericit când voiu ști că fiecare cetățean al Franței, își va avea o găină în oala sa dela foc.

Încă odată se adeverește că istoria se repetă, chiar dacă ar fi peste nouă mări și nouă țări.

Mă gândeam la vechimea dinastiei japoneze, de două mii șase sute de ani, și făceam o comparație cu cele mai vechi dinastii din Europa, dinastia Hohenzollernilor, aceea a Romanovilor, sau Habsburgilor, dintre cari nici una nu are mai mult de cinci-șase sute de ani; nici una nu se ridică dincolo de anul 1000 după Christ.

Atunci, când în Japonia a luat ființă o dinastie care s'a succedat, aceeaș, după legendă, până în zilele noastre, în Europa abia se născuse Roma. Își poate fiecare închipui mersul istoriei, din acele timpuri până azi, cu țări născute, crescute și dispărute, orașe întemeiate și distruse, de numai povestea, câteodată, le mai ține în mintea noastră, apoi popoare ce au apărut în lume, din încrucișări cu alte popoare, și transformări în lume, pe cari dacă le treci repede cu mintea, te amețesc.

În Japonia, în decursul acelor timpuri, se clădește mereu și se întărește statul, ridicându-se an cu an tot mai sus sub conducerea dinastiei, descendintă din Zeița soare Amaterasu, și sub conducerea marilor oameni ce i-a avut.

Prima capitală a țării, a fost Kashiwabara, în ținutul Jamato, în apropiere de Tokyo. Pela anul 710 după Christ, capitala se mută la Nara, iar după vre-o șaptezeci de ani, capitala se mută la Kyoto.

În timpul acestor războaie externe și interne, între diferitele regiuni fiind, aproape, continui, clasa războinicilor, de altfel ca și în India, începe să domine. Fiecare împărat își răsplătește soldații cu daruri, iar pe conducătorii lor cu titluri și averi mari, în pământuri. Aceste titluri și averi erau transmise din tată în fiu și au avut drept rezultat, pentru mai târziu, constituirea și organizarea feudalității.

Pela anul 500—600 după Christ, religia budistă pătrunde în Japonia, adusă din India, de chinezi. Tocmai când în India budismul dispăruse, aproape cu totul, tocmai atunci el pătrunde și prinde rădăcini puternice în Tibet, China și, apoi, în Japonia. *)

La anul 623 după Christ, budismul este proclamat ca religie de stat. Și de atunci se începă lupta între diferiții conducători militari, diferiți șefi, unii cari au adoptat și au primit budismul, contra altora cari îl respingeau.

Luptele interne s'au dat în acel timp, numai între

*) Vezi volumul 3 și 4 din ocolul pământului.

diferitele provincii, între șefii și conducătorii militari, fără a ține seamă de autoritatea împăratului, respectat, de altfel, de toți, dar fără nici o autoritate față de nimeni.

Pe la anul 880—900 după Christ, un împărat încearcă să reziste puterii militare, rășboinicilor, dar nu reușește, și de atunci împărații rămân nominali, cu puterea, respectați și venerați de către toți ca niște Zei, descendenți din Zeița soarelui, dar cari nu trebuie să se ocupe de țară fiindcă ea merge și se desvoltă sub conducerea șefilor rășboinicilor.

Familii puternice, de rășboinici, agită țara cu luptele lor pentru supremație și fac măceluri, ucizând și dând foc averilor, unii altora, după cum soarta armelor le surădea. Așa, se vorbește de șefii caselor Taira și Minamoto, cari au strâns în jurul lor majoritatea celorlalți șefi militari și au dus lupte crâncene unii în contra altora pentru supremație. Eroii legendari, din cele două familii mari, sunt și azi povestiți în isprăvile lor, de către japonezi. Tot așa cum se vorbește despre Ulise, Achile, Hector, Hercule, etc., așa se vorbește de Joritomo, Joshitomo, Kiomori, Asaina Saburo, etc.

După lupte fără nici un profit pentru ei, și ruinător pentru țară, s'au gândit marii conducătorii să redea, iarăș, puterea în mâinile împăratului, care să aibă dreptul să-și numească un loctiitor, conducător militar, și care să poată cu autoritatea lui, autoritate dată de împăratul, să facă liniște în țară, ce ajunsese o ruină și care eră stăpânită de tot felul de jefuitori și de hoți, fără a fi cinevă care să-i stăpânească.

La anul 1192, împăratul, în deplină înțelegere cu șefii cei mai însemnați, numi pe Joritomo: *Sei-i-taishogun*, ceeace înseamnă: general șef în contra barbarilor. De aci, prin prescurtare, s'a ajuns la titlul de *Shogun*.

De la această dată și până la 1868, s'a văzut acest fapt curios, care nu s'a petrecut încă în nici o țară, că Japonia aveă doi conducători. Aveă un împărat, descendinte din familia zeului Soare, hereditar, vene-

rat și respectat de toți ca un Zeu, înaintea căruia toți se închinau, neîndrăsnind, absolut nimeni, să-L privească în față, nici să-l stea altfel, înainte-I, decât aplecat până la pământ. Acest împărat avea puterea de a numi și de a da investitura șogunului, locotenent al său, investindu-l și pe el cu puteri discreționare și nelimitate asupra întregii țări. Și avea pe șogun care era, și el, tot un fel de stăpân al țării, cu familia sa tot hereditară, ca și aceea a împăratului, din tată în fiu, dominând, și deținând puterea în familie, sute de ani, și motenind-o, întocmai ca și un suveran.

De fapt, adevăratul conducător, în tot acel timp, a fost șogunul, care deținea întreaga putere și care conducea întreaga țară numai după bunul său plac fără a da socoteala nimănui, iar împăratul avea numai o putere nominală, supus adesea la discreția unui șogun mai îndrăzneț și mai conștient de puterea ce o avea în mâinile sale,

Șogunii, pentru a putea conduce mai în voe și pentru a nu mai avea, în vecinătatea lor, autoritatea împăratului, care autoritate oricât ar fi fost de nominală tot putea să le facă umbră autorității lor, își au ales rezidența în alte orașe decât acelea unde se află împăratul. Și astfel țara avea, pe atunci, două capitale: una a împăratului și alta a șogunului.

Primul șogun a fost faimosul Joritomo, care își a mutat rezidența la Kamakura. Familia sa a domnit dela 1192 până la 1333, când un Mikado a vroit să-și impue iarăș autoritatea, însă, fără rezultat favorabil.

Dela 1333 până la 1573 a condus țara familia șogunală Ashikaga. În acel timp, numit timpul decadenței, au avut loc lupte interne între diferitele provincii și familii, cu incendii, masacre, jafuri, distrugerii, asasinate, care adusesese țara la ruină și fără ca șogunatul și mai puțin, încă, împăratul să poată să pună capăt acestor ruinari ale țării. Cel dintâiu șogun, din familia Ashikaga, a revenit la Kyoto, cu rezidența lângă împărat, pentru a-l supraveghea mai ușor și a avea sigu-

ranța că împăratul nu uneltește în contra shogunatului.

Familia Ashikaga căzu dela putere sub loviturile lui Nobunaga, Daimyo de Owari, care s'a răsculat în contra shogunatului și a luptat pentru ridicarea autorității mikadonale și distrugerea budismului. El a și reușit să dărâme autoritatea shogunală pentru câtvă timp, conducând el țara ca dictator, sub ordinele împăratului. În 1571 asediè mănăstirea Hiezan, celebră între budiști, și o distruse, fără milă, distrugând astfel cele mai frumoase arte și lucrări budice.

Mănăstirea Osaka, unde ședeau alți călugări budiști, a fost asemenea asediată, și numai împăratul l'a împiedecat pe Nobunaga de a-i distruge și pe ei. De atunci Osaka deveni un mare și puternic castel imperial.

Taiko Sama sau Hideyoshi a condus țara dela spatele fiului său, proclamat shogun, și a făcut mult bine țării prin măsurile luate.

Dela anul 1603 la 1855 a domnit familia shogunală de Tokugawa. Cel dintâiu shogun, din familia Tokugawa, a fost marele Iyeyasu, descendinte din vechea familie Minamoto. El și-a mutat capitala la Edo, azi Tokyo, și aci, în noua sa rezidență el a strâns și a centralizat toate puterile statului, în puternica sa mână. Iyeyasu își începù domnia shogunală prin cucerirea castelului Osaka unde se retrăsese războinicii și rivalii săi. El, prin două mari victorii obținute asupra rebelilor, readuse supușenia tuturor, și deci și liniștea în țară.

Fiul său Hidetada, shogun până la 1623 și în special nepotul său Iemitsu care a domnit, ca șogun, până la anul 1650, au dus aceeaș politică energică și înțeleaptă ca și fondatorul casei shogunale de Tokugawa.

La începutul domniei shogunale de Tokugawa, au avut, acești trei faimoși shoguni, să rezolve una din cele mai mari și mai grele probleme ale țării lor și anume, cestiunea invaziei europene în Japonia, prin misionarii creștini. Catolicii au crezut că vor reuși mai ușor să pătrundă în Japonia,—tot așa cum făcuse dejă în Filipine.

și aiurea—făcând politică și unindu-se cu unele familii nobile rivale shogunului. Iyeyasu văzu pericolul pentru țara sa și proscrise religia creștină, în 1614. Toți misionarii catolici, împreună cu o bună parte din rivali, se fortificară în Osaka, port și castel. Iyeyasu, le luă cu asalt și ucise totul ce-i căzù în mână.

Urmașii lui Iyeyasu, fiul și în special nepotul, Iemitsu, urmară aceeași politică de izolare a Japoniei și de distrugere a creștinilor ce pătrunseseră în țară. Apoi, toți streinii fură goniți din Japonia, afară de Olandezi, cari reușiră să obțină un mic loc lângă Nagasaki, în suprafață cam de vreo 14.000 metri pătrați, cam trei pogoane, de unde, însă, nu aveau voie să iasă niciodată, de cât pentru a plecă afară din Japonia. Practicarea religiei creștine eră pedepsită cu moartea, iar învățarea limbilor europene eră strict interzisă.

Dinastia Tokugawa, în timpul celor două sute cinci zeci de ani de domnie, absolută, au adus liniștea în țară, unificând autoritatea în mâna shogunului. În această perioadă de timp, de două secole și jumătate, toți shogunii, cari s'au succedat, au dus lupta continuă pentru micșorarea puterii seniorilor. Țara eră pe atunci împărțită la trei sute șazeci de mari seniori, numiți Daimyo, cari erau atotputernici la ei în castel și în provincia ce le eră dată în stăpânire, însă, ei erau obligați, prin constituția shogunală, ca la fiecare doi ani, să vină la Edo, să stea câte un an pentru a face act de supușenie față de shogun, iar în restul timpului trebuiau să lase un ostatic, din familia lor, pe lângă shogun, ca zălog pentru credință și supușenie. În cestiuni mari și grave pentru țară, shogunul putea să convoace pe toți Daimyo, sau pe o parte din ei pentru consultare cu totul în alt timp de cât cel obișnuit.

Toți Daimyo, erau datori să ajute cu armele pe shogun și să lupte sub ordinele lui.

Armata se compunea din: a) *nobilii hatanoto* cari constituiau garda personală a shogului, socotită la aproape 80.000 oameni, gata de a se sacrifica pentru marele lor

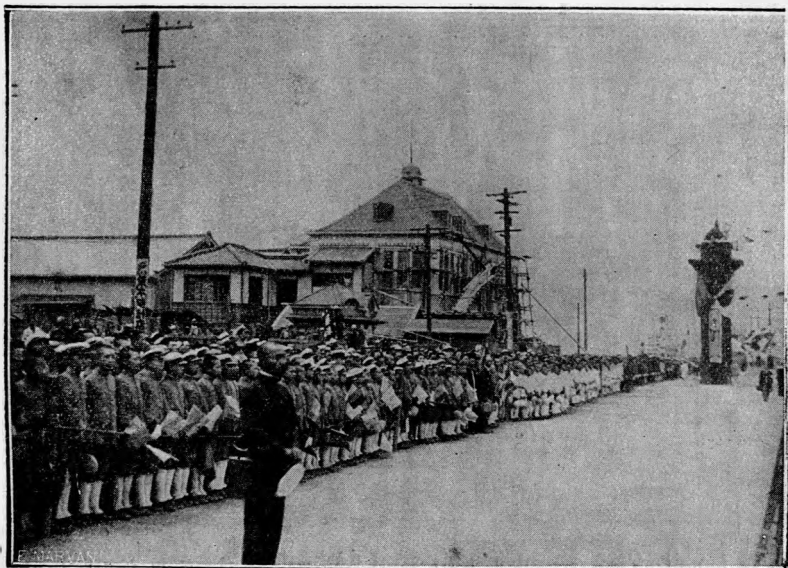
senior ; b) *din samurai*, cari constituiau noblețea pusă la dispoziția Daimyou-lui respectiv. Fiecare mare senior, Daimyo, își avea noblețea sa, rășboinicii săi, asemuiți vechilor cavaleri din epoca medievală europeană, și devotați trup și suflet seniorului respectiv. Ei erau în genere săraci și trăiau susținuți de seniorii lor, Daimyo, cari singuri aveau în stăpânire domeniile și averile țării. Acești samurai, rășboinici și nobili, aveau marele drept și înalta prerogativă de a purta două săbii, una lungă numită katana, destinată în lupta cu dușmanii, și alta scurtă numită tanto, cu care aveau dreptul, și numai ei, să-și facă harakiri, dându-și pedeapsa, ei singuri, pentru vre-o greșală ce ar fi comis-o, sau pentru vre-o desonoare a țării lor.

Samuraiul avea un singur ideal: să trăiască cu cinste, cu demnitate, fără cea mai mică pată pe sufletul său, sau pe acțiunile sale, de orice fel ar fi fost ele, și să moară totdeauna glorios, pentru împărat, țară, și pentru cinstea cuvântului dat; iar amintirea sa să fie curată și venerată, tot așa cum este și floarea de ci-reș ce simbolizează poporul japonez.

Samuraiul urmă cu sfîntenie preceptele cărții, sau legii, numită „Bushido“. Bushido înseamnă, în traducere, calea de urmat de către samurai. (Bushu = rășboinic, nobil, samurai; do = calea, drumul, direcția).

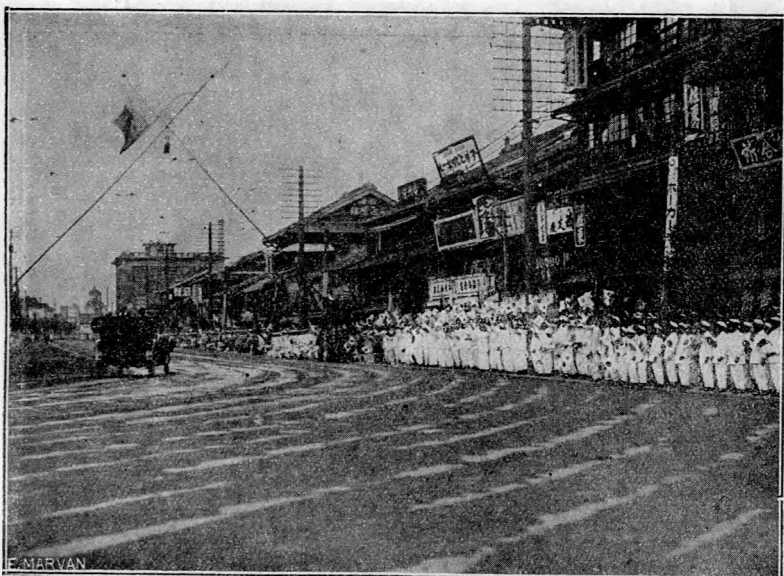
În bushido s'au concentrat cele mai frumoase învățăminte din budism, shintoism și confucionism. Așa, din budism s'au luat: disprețul de moarte și răbdarea fără margini; din shintoism: cultul patriei și al împăratului, ridicându-le până la divinizare; iar din confucionism: morala legăturilor sufletești și sociale dintre părinți și copii, bărbat și soție, frate și soră, stăpân și servitori, prieteni, etc. Din toate acestea, amestecate, a rezultat pentru japonezi codul onoarei, al moralei celei mai înalte și mai deosebite, al cinstei, al vitejiei fără limită, sintetizate toate prin nobilul luptător, samuraiul, sau seniorul, hatanoto, sau roninul.

Samuraiul nu slujea decât pe un singur senior și

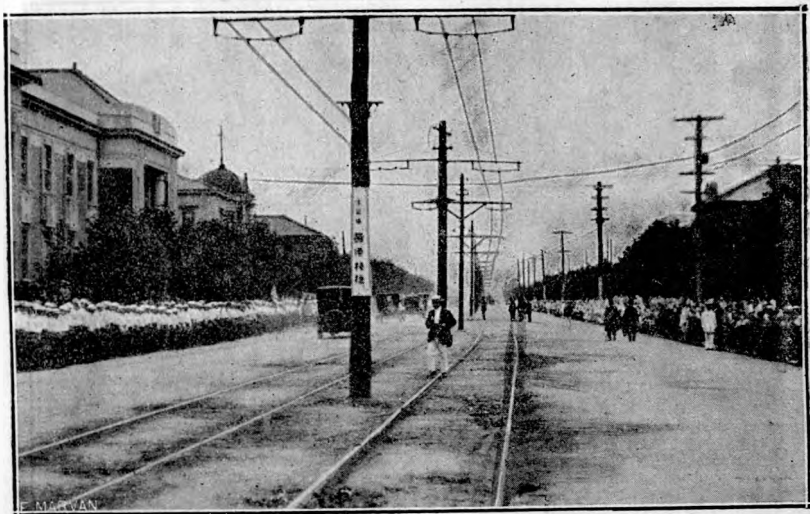

9 În orașul-port Osaka școli civile și militare salută trecerea noastră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10, În orașul-port Osaka marinarii saluă trecerea noastră. Două drapeluri uriașe —român și japonez— stau încrucișate deasupra străzii.

11. În lungul străzilor sunt înșirate școli de băieți și fete, mai mari și mai mici pentru a saluta trecerea noastră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

12. Școala de fete așteptând trecerea înaltului vizitator.

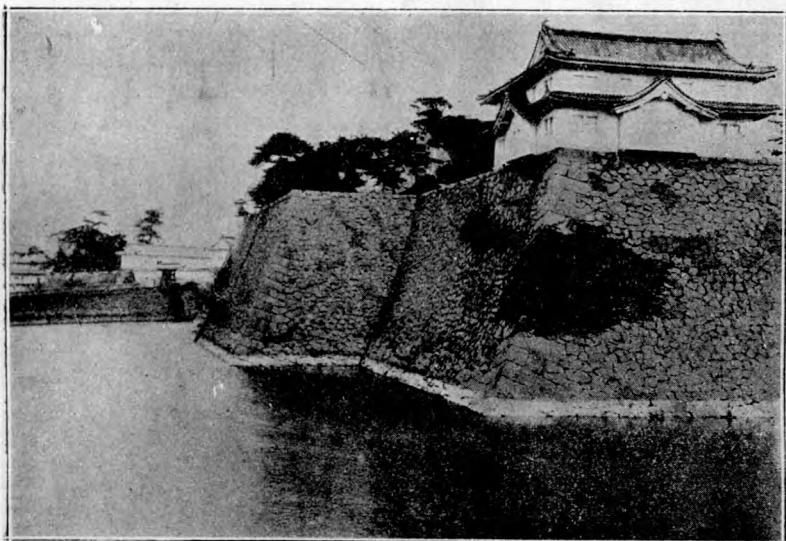

13. Copii mici de școală, sunt și ei aduși aci pentru a saluta cu drapelele ce au în mână —japonez și român—, trecerea Înălșilor oaspeți ai Împăratului lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14. Școala de fete superioară, strigă „banzai” la trecerea noastră, agitând micile drapele ce poartă fiecare în mână.

15. Castelul Osaka, de al cărui nume este legată cea mai mare parte din istoria Japoniei vechi și modernă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

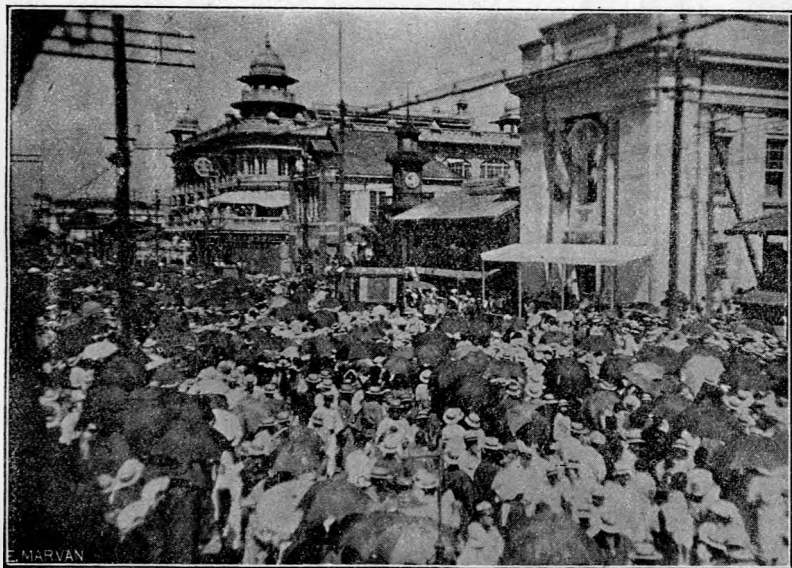

16. Cultura orezului. După ce orezul a crescut în răsadniță, este apoi răsădit, fir cu fir, în terenul pregătit special, prin inundații.

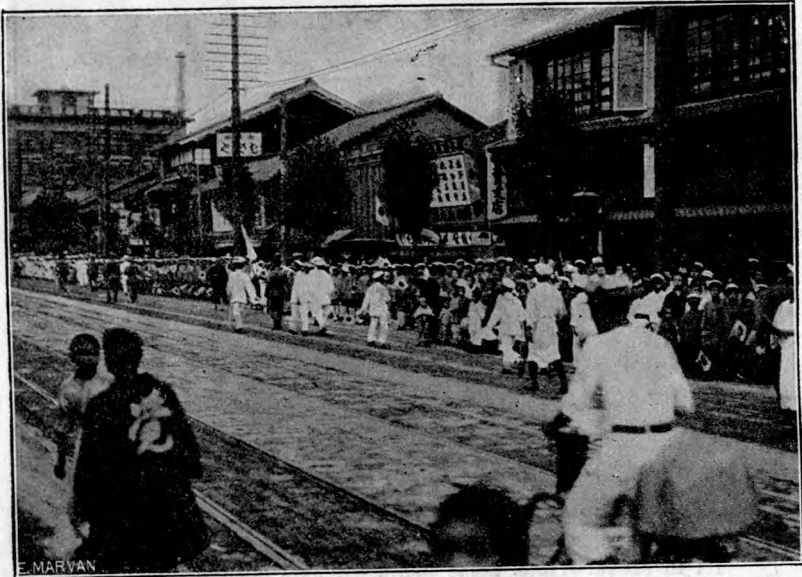

17. În orașul Kyoto. Lume multă așteaptă sosirea noastră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18. În orașul Kyoto, lumea îngrămădită aștepta sosirea noastră.

19. Vederea unei străzi din Kyoto.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

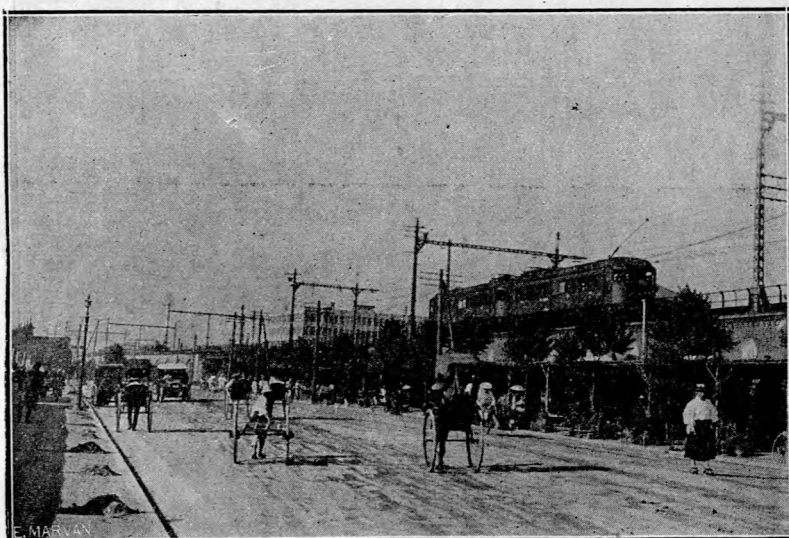

20. Vederea unei străzi din Kyoto, împodobită cu sute de lămpioane.

21. Vederea unei străzi din Kyoto. Firme enorme atârână vertical în fața magazinelor.

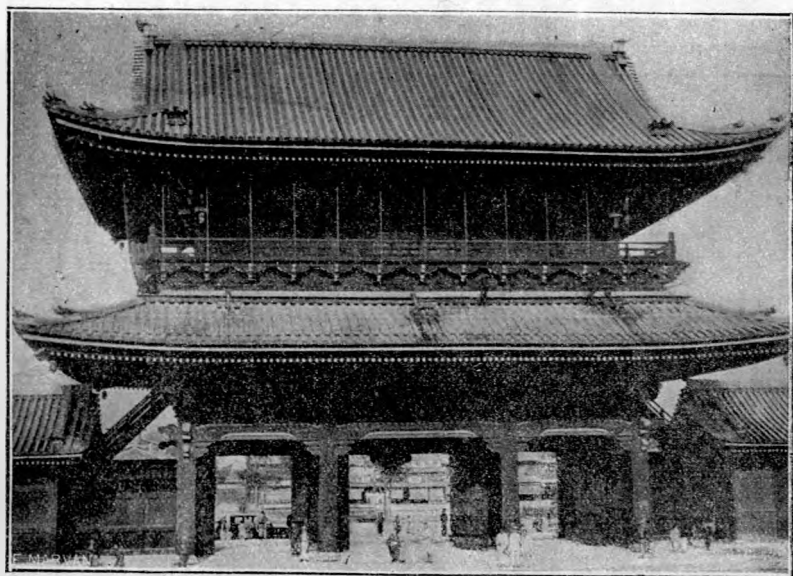
BCU Cluj / Central University Library Cluj

22. O stradă cu tramvae electrice.

23. În Kyoto. Un templu budist.

24. Kyoto. Poarta intrării în curtea interioară a palatului imperial. Colțurile resfrânte reamintesc corturile chinezești.

nu-și dădea cuvântul, pentru o cestiune oarecare, decât o singură dată și numai unuia, seniorul său, împăratul său, prietenul său. El își vărsă sângele și își da viața pentru cuvântul dat, pentru onoarea sa, a prietenilor săi, a familiei sale, și pentru a apăra pe împăratul său, sau țara sa.

Săbiile samuraiului erau, pentru el, legea sa pusă în serviciul celor mai frumoase și mai morale cauze. Cu sabia cea mare lovea pe adversari, cu sabia cea scurtă se lovea pe sine când credea că onoarea i-a fost atinsă fără posibilitate de a și-o apăra sau răsbună.

Dacă sabia a făcut tăria samuraiului, apoi samuraiul a făcut tăria Japoniei și trebuie să cauți todeauna în „samurai” și în „bushido” explicațiunea atâtor și atâtor fapte de eroism și de morală superioară și neîntrecută cu cari europenii, nu sunt deloc obișnuiți.

Fiecare senior, Daimyo, când era chemat de shogun la luptă, fie pentru războiul extern, fie chiar pentru luptele interne, în contra seniorilor cari n'ar fi ascultat de ordinele shogunale, își strângea samuraili, îi constituia într'un corp de trupă, majoritatea călări, și mergea să mărească armata pură shogunală, compusă din hatanoto.

Pe lângă acești nobili, samurai înfeudați stăpânului lor, mai erau încă alții fără stăpâni, cavaleri rătăcitori, cari luau apărarea celor năpăstuiți, celor fără ajutor, celor insultați și cari nu puteau să se apere, celor slabi, în contra apăsătorilor și jefuitorilor de dreptate. Acești cavaleri nobili, tot samurai, erau *roninii*. Ei țineau la dreptate și la onoare mai mult ca la orice pe lume; pentru ei, viața era un noroiu, o murdărie netrebuincioasă față de dreptate și alături de onoare. Adesea se înrolau și ei provizoriu în armata samurailor, în serviciul unuia sau altuia dintre marii seniori, pentru apărarea unei cauze drepte.

În mijlocul și alături de aceste clase de războinici, cari constituiau clasa nobilă și conducătoare a țării, se aflau agricultorii și meseriașii, cari în genere erau mult

stimați și respectați. Apoi, erau negustorii cari, din oauza felului vieții și meseriei lor, de a se tocmi și de a căuta să scoată cât mai mult din aceea ce ei vindeau, erau văzuți cu ochi răi și considerați ca neoaameni.. Iar la urmă venea clasa „eta“ sau „hininii“, un fel de paria.

În capul acestei societăți era shogunul care își avea guvernul său, numit bakufu, apoi, un consiliu superior, cu care conducea și porunceă toate în țară. El își avea curtea sa și nu dădea socoteală nimănui de ceea ce făcea, nici chiar împăratului.

Împăratul, fără nici o armată, încunjurat numai de nobilii curții sale, numiți Kuje, în număr de 150 familii, eră, nominal, capul țării. Nu se arătă nimănui, trăia în palatul său din Kyoto, izolat de toți, dar venerat de toți ca și un Zeu. El eră cel mai sărac dintre toți seniorii, pe când shogunul avea cam o pătrime din întreaga țară, ca avere personală. Shogunul Iyeyasu a căutat să mărească veniturile imperiale și să dea o splendoare și măreție, cu totul deosebită, curții imperiale și serbărilor religioase ce se făceau, adesea, la curtea imperială. Armată, însă, împăratul nu avea fiindcă el ca Zeu, nu avea nevoie de așa ceva!? Din când în când, câte un mare senior încercă să vină în ajutorul autorității împăratului, punându-i la dispoziție armata sa. Shogunul, însă, și alți seniori devotați shogunului, se opuneau imediat și lucrurile reîntrau, iarăș, în calea lor normală.

Cu începerea anului 1853 se pun bazele altei vieți în Japonia. Starea medievală, în care au trăit Japonezii până la această epocă, începù să se clatine.

În 1853 sosește în golful Edo o escadră americană care cere, prin o scrisoare a prezidentului Statelor Unite, să li se dea voie să facă comerț cu Japonia. Shogunul nu se putù decide să iasă din izolarea în care stătuse până acum și îi poștește, pe nepoftiți, să vină peste un an. Anul următor o escadră și mai puternică vine pentru acelaș lucru. Shogunul nu mai poate refuza și deschide Statelor Unite, pentru comerț, două

porturi. Curând, însă, sosesc cereri pentru acelaş lucru din partea Rusiei, Franţei, Angliei şi Olandei.

Poporul Japonez se consideră trădat de către shogun. Sub acţiunea seniorilor, Daimyo-urilor, rivali shogunului, poporul începù să se agite. Răsboiul civil, de care ţara fusese scutită mai bine de două sute de ani, erà la uşă. Mai mulţi europeni fură asasinaţi de către samurai, tot aşà cum a fost şi un regent al unui tânăr shogun, pe motivul că el ar fi protejat pe europeni. Pentru asasinarea europenilor, s'au cerut shogunului reparaţii. Nedându-li-se, flota europeană a bombardat imediat portul Kagoshima, capitala senioriatului Satsuma, unul din cei mai devotaţi împăratului şi rivali shogunului. Un alt mare senior, Daimyo Cioshù, bombardă şi el două vase europene în strâmtoarea Shimonosaki, Cioshù fiind, ca şi Satsuma, un mare adversar al shogunului. Franţa, Anglia şi Olanda, obţinură atunci mandat din partea europenilor să ceară Japoniei, reprezentată prin shogun, respectarea tratatelor încheiate la 1854 şi următorii. Shogunul (1863) nu a avut curajul să ia o hotărîre şi pentru a amâna cestiunea a răspuns că va cere ordine împăratului. Cum europenii nu cunoşteau alt stăpân în Japonia de cât pe shogun, au crezut că Japonezii vor să-i poarte cu vorba şi au şi început represaliile bombardând porturile din Nagato şi din Shimonoseki.

Evenimentele se precipită. Shogunul, sub presiunea evenimentelor externe şi mişcărilor interne ale seniorilor devotaţi împăratului, începù să abdice la una câte una din prerogativele sale şi termină prin a-şi lua obligaţiunea să dea socoteală împăratului de toate actele sale. În şedinţa solemnă şi istorică dela 21 martie 1864, ținută sub prezidenţia împăratului şi de faţă cu parte din marii Daimyo, devotaţi împăratului, se hotărî a se lua măsuri energice în contra „barbarilor“, europenilor. Shogunul, însă, nu execută nimica din cele hotărîte; atunci o parte din seniori, din Daimyo, devotaţi împăratului, în cap cu prinţul de Nagato, se răscură în contra autorităţii shogunale şi voră să ridice

și pe împărat din palatul său din Kyoto și să meargă cu el în contra „barbarilor“ de europeni. Shogunul care vedeă pericolul pentru țara lui, față de asemenea acțiuni revoluționare, iese cu o armată mare în contra rebelilor, dar, în bătălia dela Osaka, la 26 iulie 1866, a fost învins de către Nagato.

În acest timp împăratul muri și tot atunci muri și shogunul. Noul împărat, Mutsu-Hito, în vârstă de 15 ani, ascultă de povețele a doi iluștrii nobili, de Ito și Inuyé, ambii din senioriatul Nagato, cari călătoriseră mult în Europa și învățaseră secretele puterii europene. Noul shogun, Joshinobù, văzù bine că vechea stare de lucruri se prăbușește. El își dădù demisia în mâinile împăratului în luna Septembrie 1867.

Cinci mari daimyo, Echizen, Satsuma, Tosi, Aki, Owari și principatul de Nagato, se alăturară imediat împăratului. Toate aceste mari senioriate erau din sud. Cele din nord, sub conducerea shogunului demisionat, se ridică în contra autorității imperiale. O luptă mare avù loc în apropiere de Kyoto, la 27 ianuarie 1868. Rebelii sunt învinși iar shogunul Joshinobù fugi la Osaka și de aci la Edo și, apoi, se predă fără condiții. Împăratul l-a ertat, dar nu i-a dat nici o întrebuintare.

Marii Japonezi Ito, Inuyé, Imakura, Okubo și Saigo, conducătorii senioriatelor de sud, au făcut, în acele zile, cea mai mare lovitură de stat, prin desființarea shogunatului (4 Ianuarie 1868) și prin ridicarea împăratului, iarăș, la locul de conducere a țării.

Capitala imperiului fu mutată la Tokyo, fostul Edo al shogunilor, (To-kyo însemnează capitala de est, în timp ce Kyo-To însemnează capitala de vest). În acest mod, împăratul arată că vrea să respecte angajamentele luate de shogun, față de streini, însă, în limite cari să nu atingă suveranitatea țării sale.

Starea feudală a țării s'a terminat. S'a dărmat un edificiu care a dăinuit peste o mie de ani. Trebuia, însă, pus altceva în locu-i. Și acuma începù încordata muncă a marilor oameni ai Japoniei, din generația ma-

rii revoluției dela 1868. Împăratul Mutsu-Hito, deși tânăr, însă, bine povățuit, țină cu putere și cu demnitate frânele guvernării.

Suprimându-se regimul feudal, s'a instituit, pentru un moment, guvernământele sub conducerea Daimyo-ului regiunii respective, numit guvernator peste senioria sa. S'a unificat poporul, desființându-se vechile caste și permițând căsătoria între ele. Castelele senioriale au fost desarmate. Pământurile nobililor au fost răscumparate de stat și împărțite poporului. Provinciile, sau guvernământele, au fost înlocuite mai pe urmă cu prefecturile, iar vechii daimyo au primit o leafă, sau pensie, dela stat, egală cu a zecea parte din venitul ce-l aveau mai înainte. Apoi, fu instituită armata națională prin serviciul militar personal și obligatoriu pentru toți locuitorii, iar nu numai pentru nobili, și interzicerea samurailor de a purta două săbii, precum și aceea de a ucide pe cineva, fără a fi fost în legitimă apărare. S'a desființat și harakiri.

Aceste mari reforme au adus nemulțumiri unora din marii Daimyo, din trecut. În capul nemulțumirilor se pun chiar seniorii din Satsuma și chiar marele Saigo, care a stat alături de împărat în anii cei mari dela 1868. Războiul civil începă furios. Avură loc lupte înverșunate între trupele imperiale conduse de Ito și între trupele revoluționare conduse de Saigo. Acesta este înfrânt și se sinucide prin harakiri, împreună cu alți o sută de Samurai devotați lui, în anul 1877.

După aceste lupte interne, ultimele în forma aceasta, se continuă cu energie introducerea marilor reforme: averile bisericești, în special budiste, sunt confiscate de stat; se adoptă calendariul gregorian; se anulează decretele ce erau date în contra streinilor; se introduce libertatea cultului; se împroprietăresc țărani; se fac titluri de noblețe cu prinți, marchizi, conți, viconți și baroni; se suprimă complet tortura în justiție. Și în sfârșit, marea operă liberală, constituția, cu

guvern responsabil constituțional și cu parlament fu trecută și decretată în anul 1889.

În mai puțin de douăzeci de ani se făcù trecerea dela starea feudală, la starea constituțională. Japonia intră în concertul puterilor civilizate iar prin războaiele victorioase în contra Chinei, în contra Boxerilor, în contra Rușilor, și, apoi, prin participarea ei la războiul cel Mare, de partea Marii Înțelegeri, a intrat în rândul Marilor Puteri ale lumii.

* * *

La ora două după prânz, intrăm în Kyoto, vechea capitală a Japoniei.

Aceea ce observ, dela început, este marea regularitate a străzilor, largi, drepte și tăindu-se unele pe altele perpendicular. Se vede că aici, în construirea acestui oraș, a domnit, cândva, un plan ce a fost urmat întocmai în decursul timpurilor.

Lume multă pe străzi, așa de multă că vezi, parcă, o mare de capete pe dreapta și pe stânga drumului urmat de noi. Polițiștii, din distanță în distanță, mențin ordinea. Drapele cu miile, drapele japoneze și românești, arborate peste tot locul; apoi lampioane colorate în diferite colori, cari combinate, prin așezarea lor, dau grupul colorilor românești. Vântul le clatină și am impresia că drapelul se mișcă.

Automobilele merg încet printre acest gard viu de oameni respectoși, cari salută și se apleacă înainte, până la pământ. Copii de școală, ca roiurile, sunt înșirați prin locurile lăsate libere de lume. Toți au drapele mici în mâini, unul românesc și altul japonez, pe cari le agită cu putere pe deasupra capului lor și strigă de te amesc: banzai, banzai!

Intrăm pe o alee lungă și frumoasă și curând trecem într'o curte, a unei elegante case, cu o grădină în față, o adevărată minune. Aci va fi găzduit Prințul împreună cu adjutanții Săi. Tot aci sunt găzduiți și prinții imperiali japonezi, când, întâmplător, vin la Kyoto. Casa aparține unui

mare bancher japonez, care a pus-o, pentru tot timpul, la dispoziția casei imperiale.

La poartă, afară în stradă, este un ploton de o-noare ce prezintă armele; iar un cornist sună prelung onorul. Ofițerul dela dreapta salută frumos cu sabia. Nu s'au putut scoate mai multe trupe fiindcă întreaga divizie, din această parte, este trimisă în Manciuria și Siberia în contra bolșevicilor; de aceea nu este nici muzică, nici drapel.

Mașina se oprește la poartă, Prințul se dă jos și trece în revistă plotonul. Un colonel de infanterie se scuză pe lângă mine, arătând motivul pentru ce nu a putut scoate mai multe trupe și mă roagă să arăt aceasta Prințului.

La scară sunt toate notabilitățile orașului: prefectul, comandantul diviziei teritoriale locale, primarul și alții. I se prezintă Prințului toți și, apoi, ne prezentăm și noi.

Intrăm în casă, luxoasă, însă, cu mobilă europeană; nu prea văd aci, în casă, unde este Japonia. Vedem, peste tot, lucruri de artă, scumpe, statui, covoare, bibelouri, etc., dar nu vedem nimica din Japonia. Aceasta este o ușoară decepție pentru noi. Ni se spune, însă, că este păstrat, în acest mic palat, și partea sa japoneză ce ni se va arăta deseară.

După ce ne spălăm de praful depe drum, mergem la masă. Aci avem aceleași locuri la masă ca și la gustarea de pe crucișător. Mâncări alese, gustoase, frumos și elegant prezentate, vin unele după altele fără oprire; iar băuturile sunt tot ce poate fi mai delicios.

Toți sunt încântați, mai ales după postirea de pe vaporul Madras. După masă, luăm cafeaua în salon, unde ni se oferă și niște țigări de foi delicioase.

La masă, ne spune colonelul Ogata și comandorul Teras-hima că au citit cartea „Mon Pays“ a M. S. Regina Maria.

Intrebați de noi: „în limba franceză sau engleză?“ ei răspund:

— Nu; în japoneză.

— Cum? întrebăm noi cu mirare.

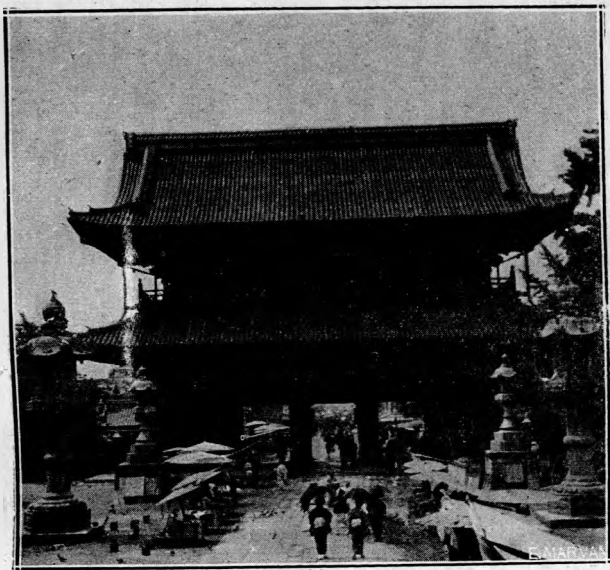
— A fost tradusă din englezește, de statul major

japonez și împărțită gratuit la toți ofițerii armatei, fiindcă acolo sunt cele mai frumoase pagini de patriotizm. Statul major a îndrăznit să facă aceasta, fiindcă nu a pus cartea în vânzare. A tipărit-o numai pentru a o răspândi printre ofițeri, ca toți să ia exemple de patriotism dela o țară zisă mică, dar care este atâta de mare prin valoarea ei și prin faptele ei. Acuma, statul major va cere autorizarea M. S. Regina României, prin Înalta bunăvoință a A. S. Regale și speră să o obțină.

Mă uitam lung la colonelul Ogata și la lt.-col. Terashima cari vorbeau cu atâta entuziasm de o carte ce nu eră a a lor și par'că acumă înțeleg și mai bine sufletul mare al acestui popor.

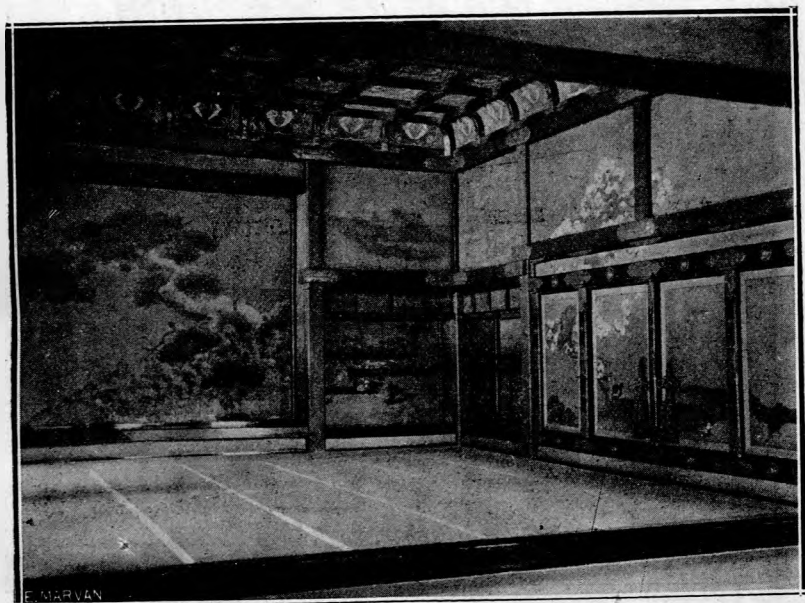
Cum, în această casă va sta numai Prințul cu cei doi adjutanți și cu ofițerul de ordonanță, ni s'au rezervat, pentru noi toți ceilalți, locuri la hotelul Kyoto, în oraș, și cum ne simțim și nițel cam obosiți, plecăm pe la ora cincisprezece și jumătate la hotel. Suntem conduși de Ogata, Terashima și de un maestru de ceremonii. La hotel suntem așteptați și primiți, la scară, jos, de doi japonezi ce fac complimentul tradițional cu mâinile pe genuchi, iar la capul scării, sus, suntem salutați de două japoneze drăgălașe ca niște păpușele, ce murmură înțâiu ceva din gură și, apoi, cu mâinile pe genuchi se înclină și ele adânc de tot. Atât cei doi japonezi cât și japonezele sunt în kimonouri foarte elegante.

Prima impresie ce ne-a făcut hotelul este că par' că mi-ar fi milă să calc pe jos, așa este de curat. Este așa de curat, de lustruit, de aranjat, că îmi face impresia a fi un tablou, a fi pictat. Unul din camarazi îmi spune: este plicticos, este revoltător, de curat ce este. Ne urcăm pe scară, la primul etaj — atâta are hotelul, parter și etaj — și ni se arată apartamentele. Eu și ministrul avem câte un apartament, la aripile localului; ceilalți, altele, între ale noastre. Apartamentul meu se compune, dintr'un salon-biurou, o cameră de dormit, o cameră pentru bagaje, și cameră de bae; aparta-

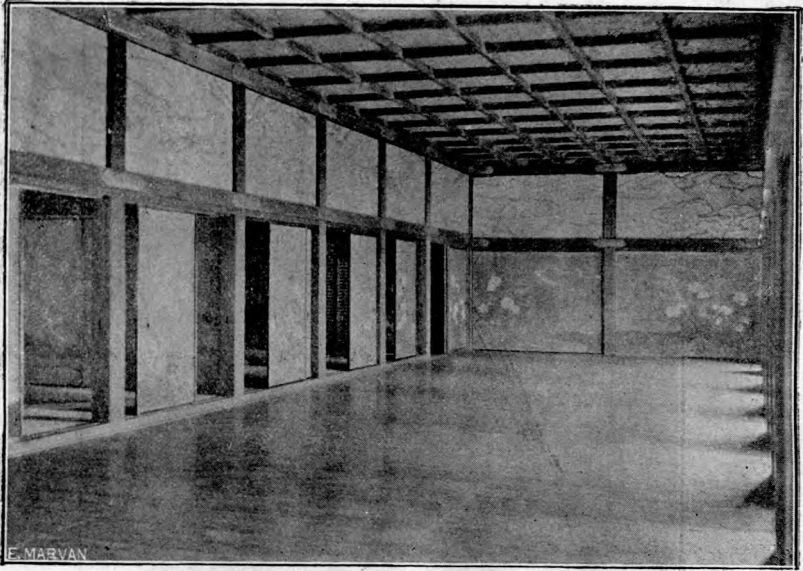

25. Poarta intrării la zidul exterior al palatului imperial.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

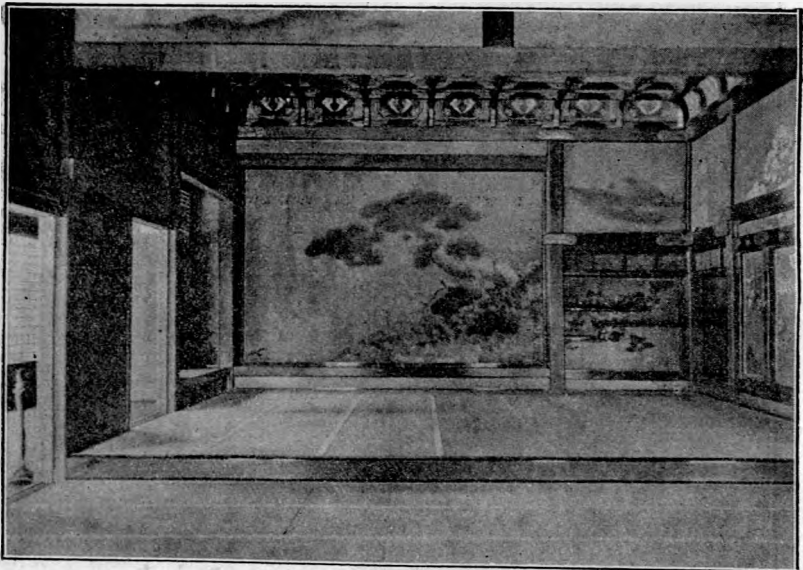
26. Interiorul unui camere din palatul imperial. Pereții mobili sunt cu picturi frumoase impodobiți; iar tavanul este lucrat în aur și lacuri fine.

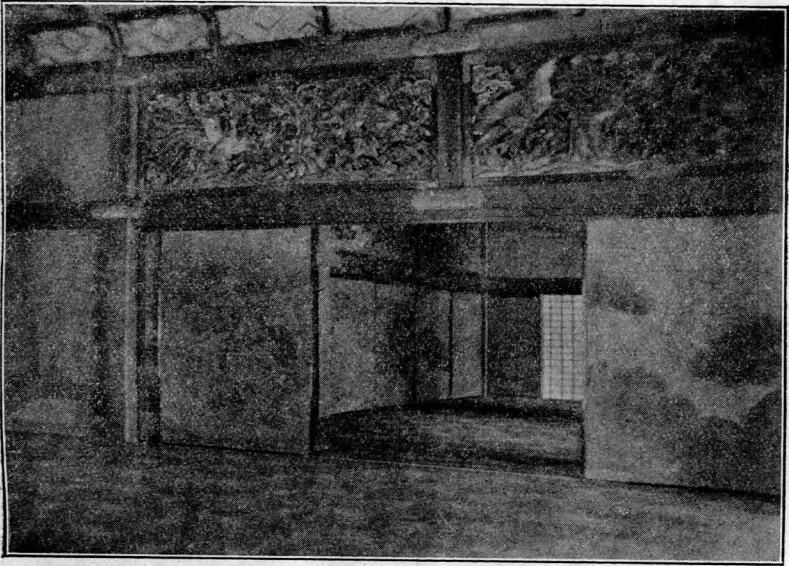
27. Interiorul unei camere din palatul shogunal din Kyoto.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

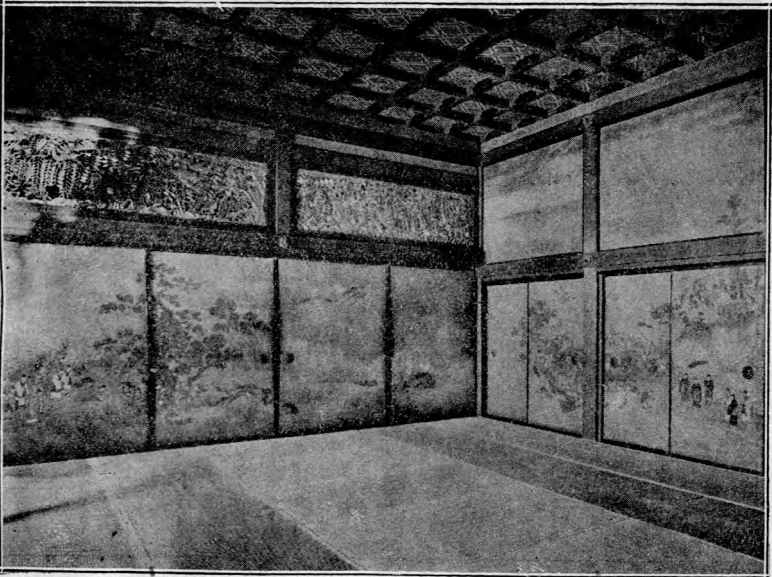

28. Interiorul unei camere din palatul imperial. Peisaje de toată frumuseţea sunt pictate pe pereţii mobili.

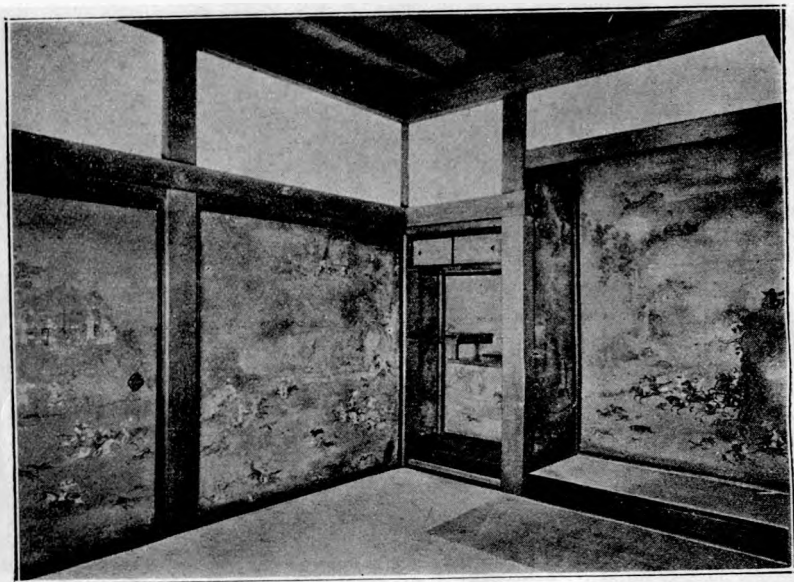

29. O cameră din palatul Shogunal din Kyoto. Este de admirat, în special, sculptura panourilor de deasupra ușilor. Sculpturile toate sunt în lemn de o măiestrie neîntrecută.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

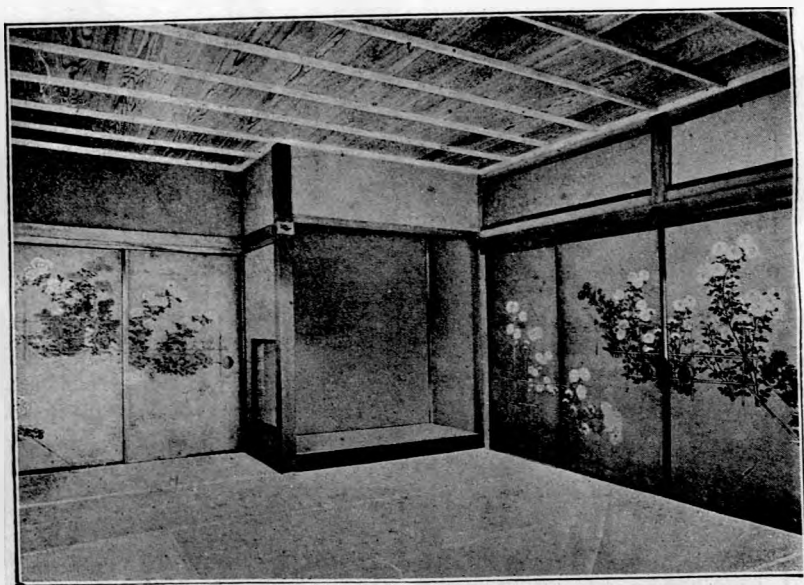
30. Kyyoto. O cameră în palatul imperial.

31. Kyoto. O cameră în palatul imperial.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

32. O cameră în palatul imperial. Florile de cireș sunt atâta de naturale făcute, încât avem imoarea că le bate vântul.

mentul ministrului este la fel, însă, în partea opusă a clădirii. Arion și Djuvara, au câte un apartament ca și al nostru, însă, fără salon. Ceilalți la fel.

Camerile sunt de o curățenie și o lăcuire de te orbesc, iar rufăria patului este o floare; paravanuri japoneze peste tot, și în dreptul căminului, (cheminée), și în dreptul ușilor și în dreptul patului. Și ce frumoase și elegante sunt, ce brodării, ce lucrări de artă! Un paravan, în special cel ce se află pus în dreptul căminului, sobei, are brodate niște berze, ce îmi fac impresia a le vedea fulgii cum se sbârlesc la bătaia vântului. Fără să vreau le pipăiu cu mâna și îmi plimb degetele în lungul gâtului berzii, încetinel, încetișor, ca și cum mi-ar fi teamă să nu sboare. Una din berze se lasă în sbor spre pământ, cu aripile întinse ca un aeroplan, cu picioarele lipite și în lungul cozii, iar cu capul întors spre locul unde ar vrea să aterizeze. E ca și vie.

A trecut mult timp uitându-mă la aceste frumuseți. Imi uitasem de toate. Bagajele noastre au sosit dar nu mai am timp să mi le desfac.

Acuma mă școbor la ceai împreună cu Filodor, Djuvara și Arion.

Două japoneze, drăgălașe ca niște păpușele, ne servesc. Vin cu noi și comandorul Terashima și, apoi, Kazno Matsubaro, primul secretar de legăție.

Ceaiul este delicios.

După ceai, îmi desfac geamantanele și îmi completez ceva din notele mele, iar la ora opt fără un sfert mă dau jos pentru a merge la masă, la palatul unde este Prințul.

Luăm masa tot numai între noi. Mâncările sunt tot așa de delicioase; iar serviciul este neîntrecut. Micii japonezi cari ne servesc știu să prevină toate dorințele noastre, numai din o privire ce le aruncăm pe fugă.

După masă ne luăm ziua bună dela Turtică și Banabac, cei doi maimuțoi. Ei au fost aduși de pe vapor, odată cu bagajele noastre și acuma stau aci într'o colivie mare și frumoasă făcută de japonezi, din ordinu-

lui Joshida. S'au luat dispoziții să fie duși amândoi la grădina zoologică, din localitate, spre a fi păstrați, acolo, până la plecarea noastră din Japonia. Aceste două animale, cu cari ne-am distrat aproape o lună în mersul nostru, dela Singapur până aici, ne-au devenit simpatice și par'că nu ne vine să ne despărțim de ele. Cum, însă, nu putem să le târim, cu noi, în toate părțile, pe unde vom merge, trebuie să admitem această soluție, chiar în interesul lor.

La ora zece trecute plecăm, cei dela hotel, spre casa noastră.

Ce plăcut este aranjat patul în mijlocul marei pânze ce-l acoperă în contra țăntarilor. Această frumoasă pânză, un colosal mousticaire, din pânza cea mai fină, acoperă patul peste tot ridicându-se pe patru suportți, de la colțurile lui; și, apoi, cade jos până la pământ. Cearșafurile sunt așa de albe, așa de lustruite și așa de întinse, că îmi fac impresia că sunt de hârtie și trebuie să le pipăiu spre a mă convinge că sunt de cea mai fină olandă.

Înainte de culcare, îmi cetesc toate scrisorile primite azi dimineată, de acasă. Le cetesc și recetesc a nu știu câte oară. Sunt liniștit! Toți ai mei sunt sănătoși; toți copilașii urmăresc pe hartă mersul nostru și înseamnă cu stegulețe, locurile pe unde ne-am oprit, după indicațiunile ce le-am trimis eu. Toți așteaptă cu nerăbdare înapoarea noastră.

Când va fi?

Mi-e dor! Invârtesc în mintea mea casa cu toți ai mei și, cu ochii închiși, îi văd pe toți ca și cum aș fi cu ei și lângă ei.

Am adormit fericit.

Luni 21 iunie. Kyoto. Vizităm castelul shogunal și muzeul imperial. Seara vizităm, în palatul unde este găzduit Prințul, apartamentul japonez.

Când fac ochii de dimineată și mă uit pe fereastră văd cerul acoperit cu nori. Plouă. Este umed și

trist! Ce grea este pe suflet o depărtare așa de mare de țara ta, de casa ta, de ai tăi; iar vremea urâtă mărește urâtul și dorul! Mă duc, a lene, în camera de bae, unde îmi pregătesc apa. Mă gândesc mereu, când vom fi iarăși la noi? Când?

Pentru azi este destinată vizita unui castel imperial și a muzeului orașului. Ne vom îmbrăca civili.

La ora nouă și jumătate dimineața vine la mine Arion și îmi spune că va trebui să ne îmbrăcăm în ținuta militară, fiindcă vom merge să vizităm palatul imperial și nu putem merge decât oficial și în ținută. Plecarea va fi peste douăzeci de minute.

Nu este nimic. Deși sunt îmbrăcat civil, iute îmi schimb hainele și sunt gata la timp, militar, pentru plecare. Mă cobor jos, la zece fără un sfert, și mergem cu automobilele la palat să luăm pe Prinț. Aci, aflăm că nu vom merge azi la palatul imperial, ci la palatul shogunal și la muzău, și deci nu eră nevoie să ne îmbrăcăm în uniformă. Nu-i nimic! Cum nu mai este timp să mă schimb, voi merge și așa.

Prințul cu adjutanții sunt la gustare. Curând se scoală și ei dela masă și vin, în salon, la noi, unde ni se oferă țigări de foi și bomboane.

La ora zece și jumătate plecăm cu patru automobile la palatul-castel al shogunului, în palatul unde sta când venea, câteodată, ca să se prezinte împăratului. Acest palat, ni se spune că, ar fi fost construit pela anul 1605 de către faimosul shogun Iyeyasu, fondatorul dinastiei de Tokugawa.

Intrăm pe o poartă mare, în piatră, trecând un podeț peste un canal, cu apa acoperită cu fel de fel de plante, și ce încunjură zidul de piatră al curții castelului. Zidul este gros, puternic și are, din distanță în distanță, turnuri de observație și de flancare. Poarta este în lemn gros, masiv și acoperită în felul cum se acoperă la noi unele din porți de pe la țară. Singura deosebire, ca formă, este că are colțurile ridicate, încovoiate, în sus. Grosimea lemnului, din care este făcută

poarta, și felul cum este construită, au aerul că ar vrea să reziste oricărui atac din afară, al nepoștiților.

Curtea este cu pietriș, făcut rânduri, rânduri, încrețit ca și valurile apei scuturate de un vânt ușor.

Ajungem la scară. Suntem primiți de conservatorul castelului care se închină până la pământ, ținând mâinile pe genuchi. Câte obiceiuri, în lume! În India, pentru salut, se puneau mâinile la piept, împreunate și, apoi, se aplecau înainte, mult de tot. Aci, se țin mâinile pe genuchi cu corpul aplecat înainte, apoi, la fiecare răspuns sau întrebare, iute își reped mâinile pe genuchi și se înclină din nou. Chiar forma generală a corpului, o au. Japonezii îndoită înainte, gata de a face plecăciunea. Numai pe militari îi văd dreți; colonelul Ogata, ce ne însoțește, stă drept ca o lumânare.

Ni se pun, la toți, pantofi în picioare, peste ghetele noastre, tot așa ca și la intrările în moschee. Aici, însă, pare a fi cu totul altul scopul urmărit. La mahomedani, nu trebuie ca un necredincios, sau chiar un credincios, să calce locurile sfinte cu piciorul cu care se merge afară pe drum; or se descaltă, or pune papuci peste ghetete. Aici, după câte am înțeles, este numai pentru curățenie, pentru menținerea curățeniei și pentru desvoltarea, mereu, a gustului păstrării lucrului curat.

Palatul în care intrăm, conduși de aceia ce ne-au primit, este construit numai în lemn, de altfel, ca mai toate clădirile din Japonia. Desele cutremure de pământ, și foarte puternice, nu le permit Japonezilor a face clădiri mari, ca în Europa. Cutremurele sunt așa de dese și atâta de puternice încât, în fiecare moment, se pot aștepta la dezastre. Singurul mijloc ca să poată face față pericolului, până la oarecare punct, sunt construcțiile în lemn.

Grinzile susținătoare, aci, sunt enorme. Au, unele, grosimi de șaiszeci și mai mult, de centimetri, deși lungimile nu întrec de patru — cinci metri.

În primele camere, în cari intrăm, vedem gol peste-

tot. Nu se vede nici o mobilă, nici un scaun, nici o masă, nici o canapea, sau pat. Și, apoi, intrând din cameră în cameră ni se spune: aici este camera de dormit a shogunului, dincoace sunt camerele de dormit ale daimyo-lor ce veneau să se închine shogunului, sau a nobililor cari îi formau suita; aceasta este camera unde se țineau consiliile, iar dincoace primea audiențele; alături, în camera vecină, veneau ambasadorii străini după ce li se dăduse acces în Japonia, etc., etc.

Dar pe ce ședeau? cum ședeau? nu se vedeă nimic. Covoare prețioase, foarte prețioase, în cari se scufundă piciorul, acoperă, însă, peste tot, pardoseala.

Pereții despărțitori, ai majorității camerilor, erau formați din paravane cari alunecau, încoace și încolo, în culise, și închideau, sau măreau, sala respectivă. Toate aceste paravane, ca și zidurile fixe, sunt pictate, se pare, de cei mai mari artiști ai timpului—acum trei sute de ani și mai bine—reprezentând, în general, natura: copaci mari, ce își întind crăcile departe, peste două—trei alte paravane; înălțimi în mijlocul cărora răsare, mereu, una mai mare, sfântul Fuji și, apoi, insule simbolizând insulele archipelagului japonez. Vedem câteodată și animale, ce ar putea fi tigri sau lei dar cari nu prea seamănă cu cele știute și văzute de noi. Ni se spune că desenatorul, pictorul, ar fi desenat aceste animale numai din citite și auzite, iar nu văzute, fiindcă el n'ar fi ieșit niciodată din Japonia, iar în Japonia nu se găseau astfel de animale. Colecția ni se arată două vrăbiuțe, pe o cracă a unui copac, și ni se atrage atenția că ele dorm, și că este așa de bine prinsă această poziție că dacă le privești mai mult ți se pare că le vezi în realitate, vii. În adevăr, ne uităm mult la acest peisaj și admirăm lucrarea conștiințioasă a pomilor, a boschetului, a apei ce curge dintr'un mic pârâiaș, și a celor două vrăbiuțe ce dorm liniștite, fără a se teme de prezența noastră!?

Dincoace este un leu ai cărui ochi te urmăresc ori încotro te vei duce. Se pare că este și acesta un

obiect de admirație, și chiar ni se atrage atenția asupra acestui fapt. În adevăr că ochii, încruntați și însângerați, nu te slăbesc de loc, ori în cotro ai căuta să te ascunzi. Chiar paralel cu peretele de te-ai pune, ai impresia că el s'a întors cu tot corpul spre tine.

Tavanele camerilor sunt lucrări de artă japoneză neîntrecută: careuri, romburi, poligoane, lăcuite și aurite, cu desenuri și motive ce plac ochiului celui mai pretențios și celui mai greu de mulțumit. Panourile de deasupra ușilor sunt o minunăție de sculptură cu motivele cele mai atrăgătoare, în cari se amestecă numai natura: pomi, flori și pasări. Panourile sunt, se spune, cele mai frumoase și cele mai bine executate, din toate timpurile, căci acela care le-a făcut era un mare sculptor, în lemn, și care lucra numai cu mâna stângă, căci dreapta îi lipsea. A rămas în istoria japoneză ca unul din cei mai de seamă lucrători în această direcție. Panourile acestea servesc pentru două camere vecine iar motivele dintr'o parte, dintr'o cameră, diferă de acelea din partea opusă, deși lemnul din care sunt lucrate este numai dintr'o bucată. Aceste panouri sunt așezate deasupra ușilor, sau mai bine zis deasupra unui paravan mobil, ce ține loc de ușă și care alunecă în dreapta și în stânga dealungul unor șine mititele, subțirele, ce deabiă le vezi.

Nu se vede nici o sobă, în nici o cameră, nici un mijloc de încălzit pentru iarnă, și totuș iarnă este și pe aici, și cade zăpadă și este ger. Pereții de lemn, de scânduri subțiri și de hârtie, nu pot rezista frigului. Ni se spune că, pentru încălzit, se aduce în mijlocul camerei mangaluri mari, cu multă cenușă, în cari se pun cărbuni de lemn aprinși. Așa se încălzesc cei dimprejur. Pentru iluminat se întrebuințează numai candelă și lumânări.

Aceasta este camera unde Șogunul primea audiințele private, iar aci, alături, este camera unde sta ascunsă garda lui personală, gata a sări la cel dintâi pericol ce l-ar fi amenințat.

Admirăm lustruirea lemnului, lustruirea grinzilor, și frumusețea neasemănată a sculpturilor. Este, în adevăr, frumos.

Ce păcat, însă, că trecem așa de repede și mai ales că nu este nimeni, care să ne dea explicațiunile, necesare, științifice. Privesc, notez ce văd, și așa cum am impresiile, și... atâta !

Ne oprim într'o cameră cu pereții deschiși spre o grădină frumoasă, ca în vis. Vream să-mi notez ceva din grădină, dar nu știu cu ce să încep. Toate mă năpădesc: boschetele cu flori, plantele, copacii pitici, răușoarele ce alunecă printre ronduri, cascadele mici elegante și frumoase cari șuşue, podețele peste ape, văzute numai în povești, lanterne în piatră, în bronz, și apoi, peste tot, o ordine, o curătenie și o însuflețire care ne ia orice posibilitate de a mai vorbi. Admir și... tac.

Ni se oferă câte o ceașcă cu ceai verde japonez, amărui și bălan, aproape, de tot. Mie nu-mi prea place, mai ales că este recomandat să fie luat fără zahăr ; de altfel nici nu ni s'a dat zahăr. Am băut ca să nu-i refuz, dar am gustat numai, și l-am lăsat, în ceașcă.

Plecăm. Ne părăsim cipicii, cu care eram încălțați peste ghete, și iute ne strecurăm printre picăturile de ploaie, până la automobilele noastre. Afară plouă mereu. Aceasta ne forțează a ține automobilele închise și să nu putem vedeă orașul. Păcat !

Mergem să vizităm muzeul imperial din Kyoto. Modestia japoneză mersese până acolo că ni se spusese că nu este mai nimica în muzeele lor ; că ei, abia acum încep să lucreze, că n'au avut artă, etc. etc, și cu toate acestea am văzut un prea frumos muzeu, cu câteva lucrări de artă, de o frumusețe neîntrecută. În special, am admirat trei statui, sculpturi *în lemn* ! Prima reprezintă un fost shogun care a părăsit shogunatul, lăsând domnia fiului său, și el s'a făcut călugăr. Este aci, în haină de călugăr, cu mătaniile pe după gât, stând jos, cu picioarele încrucișate sub el, și privind înainte, cu fața încruntată, cu fruntea încrețită, par'că vorbește, și

dacă te uiți mai mult timp, par'că îl vezi și mișcând.

A doua frumoasă sculptură este o femeie, în picioare, cu o față gingașă, plăcută, blândă, parc' ar fi o Madonă de-a noastră. Este îmbrăcată cu o rasă lungă până în pământ și stă într'o atitudine de contemplație, de rugăciune, cu mâinile împreunate. Este atâta aer îngeresc în figura și în gestul ei, că mi se duce mintea la marile lucrări similare din occident.

A treia lucrare, și poate cea mai importantă, cea mai expresivă, este un japonez, — cu tip de ovreiu, — slab, uscat, cu umerii, coastele și oasele coșului pieptului ieșite ; îi vezi prin pielea străvezie, oasele înșirate, mușchii rămași sunt încordați, iar vinele dela brațe și dela picioare sunt umflate. Are un braț întins înainte, ținând în mână un fel de sul ; are un barbișon lung și ascuțit, ochii încruntați și rugători. Este, poate, cea mai de seamă lucrare în acest gen și ar face cinste ori cărui alt muzeu din lume.

Un bătrân, cu barba mare, albă, ține în brațe, și îl leagănă, un copilăș de țată. Are gura puțin întredeschisă, îi cântă, parc' ai și auzi mormăitul vocii lui bătrânești.

Desenuri pe mătase, desenuri pe lemn lăcuit, cum nu sunt altele în lume, desenuri pe hârtie, vedem aici într'o mare măsură. Ni se spune că o parte din aceste lucrări sunt făcute de renumitul pictor ce a lucrat panourile din palatul shogunal, ce am văzut azi.

Apoi, statui enorme ale lui Buda, mai toate având drept pedestal floarea de lotus, din care ieșea Buda.

Aci, într'o altă sală, dăm peste lucruri chinezești, desenuri și lucrări în porțelanăria cea mai fină, ce se poate închipui.

Dincoace, într'o vitrină, vedem armura unui dai-myō și care poartă, pe șea și pe celelalte armuri, semnul crucii ; desigur unul din marii oameni japonezi, care se creștinase. Vedem baldachinul cu care împăratul mergea, câte odată, la marile serbări religioase. Este din lemn negru, lăcuit. Căsuța în care sta este

îmbrăcată în mătase, iar legăturile toate sunt în aur. Douăzeci și patru de oameni îl purtau pe umerii lor; iar el sta în genuchi, cu picioarele strânse sub el, ascuns sub perdele, fără a fi văzut. De altfel trecătorii nu l-ar fi putut nici altfel vedeà, căci toți steteau cu fața la pământ când treceà el.

Terminăm acest muzeu în fugă. Aproape o oră și jumătate am umblat din cameră în cameră și au fost atâtea de văzut, încât cu greu îmi pot rememora toate frumusețile și lucrurile de artă, văzute.

Afară plouă mereu. Este umezeală și trist. Mi-aduc aminte de ploile de toamnă dela noi, cari țin de nu se mai isprăvesc.

Este ora unul. Ne înapoiem la locuința Prințului pentru dejun, iar îndată după dejun merg la hotel și mă odihnesc. Mă cam doare capul și simt nevoie să stau locului câtvă timp. Apoi mă scol și îmi completez notițele, iar la ora opt fără un sfert ies, să iau pe ceilalți, pentru a merge la masă, la palat. După masa de seara suntem poștiți în etajul al doilea al clădirii aces-teea, să vedem un apartament japonez.

Intregul acest etaj a fost păstrat vieții japoneze. De sigur că proprietarul, un foarte bogat bancher, când vine pe aici, locuște în camerile naționale japoneze, iar nu în cele europene; așa cred, căci altfel nu și-ar avea nici o noimă această împărțire.

Ne urcăm pe o scară lăcuită ce îmi face impresia a fi de metal. Intrăm într'o cameră japoneză, care, însă, este, pentru azi, „murdărită“ cu scaune și mese euro-pene, ca să avem noi pe ce sta.

Alături de această cameră este o alta, ceva mai mare, și despărțită de prima prin niște jaluzele așa de străvezii, că ne fac impresia unor rățele, dantele, de ață galbenă, cari lasă să treacă vederea, liberă, ca și cum n'ar fi nimica în calea văzului, să i se opună. Le pipăim și le admirăm. Ni se spune că sunt lucrate din fibre de bambus fine ca și ața, însă, mult mai elegante și mult mai rezistente.

Această cameră este păstrată cu caracterul curat japonez, adică nu are nici o mobilă și nici un tablou pe pereții lăcuiți de-ți iau ochii, de par'că ar fi de sticlă. În ea nu pătrunde nimeni dintre noi, ci numai D. Joshida și cu comandorul Terașhima, bine înțeles după ce fiecare din ei și-au scos, mai întâiu, ghetetele. Desigur că această operațiune, de a-și scoate ghetetele, este la japonezi atâta de des întrebuințată încât a ajuns pentru ei o mișcare mecanică, făcută dintr'un singur gest. În adevăr, că și unul și altul, numai prin simpla punere a unui deget pe gheată, aceasta a și sărit afară din picior. Apoi, fiecare, numai în ciorapii de mătase, au intrat în camera japoneză, călcând ușor și par'că cu oarecare respect. Camera este acoperită pe jos cu un fel de covor fin, din o țesătură din fire de bambù, elegante, foarte frumoase la privit și foarte plăcute la pipăit.

D. Joshida aduce lângă noi un serviciu de fumat, compus din mai multe bucăți, fiecare din ele constituind un obiect de artă, de muzeu. Este o măsuță mică, apoi, vasul pentru cărbune, vasul pentru scrumul de țigare, vasul pentru tutun și vre-o cinsprezece—douăzeci de țigarete, mici lulelușe, în fel de fel de forme, și din diferite lemne sau metale, care mai de care mai frumoase și mai scumpe. Sunt unele în chihlibar, altele în jad, unele în argint, dar toate au o țesătură, o dantelă, de-ți fac impresia că se pot topi în mână prin căldura corpului.

Comandorul Terașhima se așează pe o mică estradă ce o vedem în peretele din fund al odăii, spre a ne arăta cum se stă pe micul covoraș ce eră pus pe acea estradă. Apoi, ne explică că acea estradă nu este altceva decât altarul strămoșilor și că în fiecare casă japoneză trebuie să se găsească un asemenea altar. Acolo sunt păstrate tablourile cu numele moșilor și strămoșilor puse într'un mic templu portativ.

Legătura celor vii cu sufletul morților este la Japonezi foarte puternică și indisolubilă, fiindcă ei consideră că numai acela care respectă amintirea moșilor și strămo-

șilor, numai acela va fi un om cinstit, iubitor de dreptate, de adevăr și bun cu ai casei, cu soția și cu copiii săi. Numai acela își va respecta, după cum merită și după cum trebuie, pe părinții săi, și numai acela își va respecta religia ce o are.

La moarte, fiecare japonez capătă un alt nume decât acela ce l-a avut în viață și numai cu acest nume este chemat în rugăciunile ce se fac de către supraviețuitori.

La acest altar, pe bancheta ce ni se arată, stă numai stăpânul casei și numai el are dreptul să invoace pe strămoși și să stea cu ei de vorbă. Alături de el se află serviciul de fumat. Nu supără, deloc, fumul de tutun, sufletele înaintașilor !

Nici o altă mobilă nu se vede în întreaga odaie japoneză. În schimb, tavanul și pereții sunt adevărate lucrări de artă, în lemn, în colorit și lăcuit. Tavanul, în special, este format numai din careuri, romburi, triunghiuri, în relief și cu atâtea nuanțe de colorit și lăcuit, încât cred că formează întreaga gamă, dela cel mai deschis, în coloarea lemnului, până la cel mai închis ; iar tranzițiile sunt atâtea de fine, încât nici nu bagi de seamă unde se sfârșește una și unde începe alta.

Camera în care suntem, deși are mobilă europeană, își are însă pereții și tavanul cu aceeași măiestrie lucrăți. Desenurile de pe pereți, în lac, sunt de o finețe și de o dragălășie, de o artă, atâtea de aleasă, că privim și nici nu ne vine să credem că mână omenească a lucrat la ele. Lemnele sunt lăcuite și lustruite în mat aurit și nu ne putem opri de a atinge cu mâna și a netezi lemnul spre a avea senzația plăcută a unui lucru cu adevărat fin. Incheeturile lemnului sunt așa de perfect făcute, iar fibrele sunt așa de plăcut puse cap la cap, încât nici nu se vede sfârșitul unui lemn sau începutul celui alt. Întreg brâul ce încunjură întreaga cameră, pe deasupra ușilor, pare a fi dintr'o singură bucată și ne dă, mai de grabă, impresia de a fi făcut dintr'un metal gălbui, decât din lemn.

Tavanul și al acestei odăi este tot așa de artistic lucrat ca și al camerei vecine: carouri, poligoane, cu laturi dela triunghiu până la nu știu câte laturi, așezate unele lângă altele și potrivindu-se că te minunezi cum de s'au putut ajusta și lipi așa de bine unele de altele.

Ferestrele sunt cu mici ochiuri ca pentru păpușele și au fiecare hârtie subțire, de mătase, în loc de geamuri. Lumina ce pătrunde, din camerele vecine, prin aceste geamuri de mătase, este blândă și mângâetoare.

Mergem mai departe și admirăm camera de culcare, camera de toaletă și mai ales camera de bae, care întrece orice am vizitat și văzut până acuma, în eleganță și în confort. Nu știi unde să-ți mai oprești ochii și nu știi ce să admiri mai mult.

Acuma mi-am șters cu totul impresia defavorabilă ce am avut ieri, când am intrat, întâiu, în această casă și când am văzut aranjamentul și luxul european. Au păstrat, stăpânii casei, un colț pentru ei, în felul cum trăesc ei și cum este sufletul lor. Restul casei, extrem de luxoasă, după pofta celor mai rafinați civilizați europeni, o pun la dispoziția nobililor vizitatori!? Îmi face impresia, pe care o voi mai verifica ulterior, că Japonia feudală nu a pierit, că sufletul japonez al samurailor și al marilor seniori, există în întregime, aci, dedesupt, ascuns sub haina europeană, haina așa zisă a civilizatorilor lumii, și îmi vine să cred că japonezii au îmbrăcat această haină, și aceste obiceiuri, numai ocazional. Sufletul lor pare a se fi păstrat intact așa cum eră și înainte și cum poate va fi întodeauna.

Este ceasul trecut de douăzeci și trei, (unsprezece noaptea), când ne-am hotărit să părăsim acest colț japonez atâta de elegant, în simplitatea lui, și atâta de simpatic.

Plecăm la hotel după ce ne luăm ziua bună dela ceilalți camarazi ce rămân aci și după ce Prințul ne reamintește că mâine vom vizita vechiul palat imperial.

La hotel eram așteptați de drăgălașele japoneze,

cari se închină, punând mâinile pe genuchi și trag cu putere, fiecare, aer mult pe nas și printre dinți. Mi-a explicat azi, colonelul Ogata, că acesta este un semn de deosebită satisfacție din partea japonezului. Le mângâem pe obrazul lor catifelat și, apoi, intrăm în camerele noastre conduși de ele, spre a ne arăta drumul. Ușile sunt date de perete, ferestrele larg deschise, acoperite numai cu rețele străvezii și subțiri ca firul de păianjen. În dreptul ușii este așezat un paravan frumos, lucrat în mătase și cu buchete de crizanteme, brodate de crezi că sunt naturale. Lumina este ca ziua, iar păpușica de japoneză stă cu mine să mă servească și eu nu îndrănesc să mă desbrac în fața ei, deși îmi este somn de mi se închid ochii, aproape, fără voe.

Pe la ora douăsprezece am adormit legănat de visuri frumoase.

Marti 22 iunie. Kyoto. Vizităm palatul imperial și vedem, cu adevărat, minuni de artă japoneză. Sala tronului împărătesc și chioșcurile păunilor. Grădina imperială. Picturi și sculpturi de marii artiști japonezi. Plecăm din Kyoto spre Tokyo. Trenul special. Ni se distribuie o gazetă japoneză în care se vorbește de sosirea noastră în Japonia.

Mă deștept la ora cinci și jumătate și mai stau leneș în pat încă o jumătate de ceas. Imi pregătesc, apoi, o baie fierbinte. Vreau să încerc și eu, și să văd, cum se poate suportă o baie caldă tare, fiindcă japonezii fac numai băi cu deosebire de fierbinți. Bună o fi, dar bate inima așa de tare, că m'am hotărît să fac, altă dată, baie cu apa mai puțin fierbinte, așa cum se obișnuiește la noi în țară.

La ora șapte sunt gata și mă așez la biuro, la lucru, spre a-mi completa notițele rămase în urmă, pe ziua de ieri, și scriu, liniștit, până pe la nouă.

Micul dejun, foarte bogat, cu pește, friptură, ouă,

ceaiu și multe feluri de fructe, mi se aduce în salonul meu, și sunt poftit, cu un salut până la pământ și cu surâsul pe buze, de drăgălașa japoneză ce mă servește atâta de bine.

La ora aproape de zece plecăm cu toții, ai noștrii, dela hotel, la palat, spre a lua pe Prinț.

În cinci automobile, toate cu marca imperială, pe ele, — un desemn circular ce ar putea fi luat drept soare, sau ce ar putea fi asemuit unei crizanteme, — pornim spre palatul imperial. Deși la palat nu este nimeni din familia imperială și deși vizităm numai localul, totuș eticheta cere să fim îmbrăcați în uniformă și cu decorații. Suntem în ținuta de serviciu.

Înainte noastră, într'un automobil mai mic, merg șeful poliției locale și șeful siguranței. Automobilele noastre merg cu o viteză cu totul redusă, cam cinci-spre-zece kilometri, maximum, pe oră. Colonelul Ogata îmi explică că toate mașinile imperiale sunt așa fel construite încât să nu poată face mai mult de cinci-sprezece kilometri pe oră, aceasta pentru a se evita accidentele, iar azi se întrebuintează, aceste automobile, mergând încet, ca poporul să poată vedea pe Prințul României. Un prinț imperial, sau un membru al familiei imperiale, este așa de scump, încât se iau toate măsurile ca viața să le fie cât mai păzită posibil.

Mă gândesc la deosebirea aceasta atâta de mare, între judecata europeană, unde alegerea vehiculului — automobil, submarin sau aeroplan — și mai ales iuteala, întrece orice limită chiar pentru regi și prinți moștenitori, și între mentalitatea aceasta sănătoasă, a japonezilor. În adevăr, cred că un Rege, sau un Prinț, nu-și mai aparține sie-și, ci țării peste care domnește. sau este hărăzit să domnească. El nu se mai poate expune, ca orice alt muritor de rând, ci trebuie să-și îngrijească de sănătate și de viață în interesul liniștii țării Sale.

Ajungem așa, mergând încet, prin străzile largi și frumos împodobite cu steaguri și fel de fel de lampioane, ale Kyot-ului, până la palatul imperial. Văd, mai

întâiu, un zid mare de piatră, înalt cam de trei metri, ca de cetate, acoperit în toată lungimea lui, cu olane cenușii, puse tot așa cum se acoperă clădirile. Mergem, câțva timp, în lungul acestui uriaș zid și pe care îl asemuiu zidului unei închisori, peste care nu ar fi permis nimănui să sară nici de afară înăuntru, dar mai ales dinăuntru în afară.

În interiorul curții acestui zid a stat sute de ani, împăratul, ca și prizonier, fără nici o putere și fără nici o autoritate, alta, decât dreptul ce avea de a i se închină toți înaintea-i.

Ajungem la poartă, care este uriașă, și o putem considera ca un adevărat monument de artă, de lucru în lemn, cu două etaje, unul mai mareș ca altul, cu colțurile răsfrânte în sus, reamintind corturile chinezești. Pe sub trecerea centrală, uriașă, trecem cu automobilele, la pas, pentru a putea admira frumusețile ce vor defila pe dinaintea noastră. Intrăm pe aleele largi și frumoase ale parcului, în mijlocul cărora este palatul. Pietrișul, ce este presărat pe alee, este de o finete, că fără să vrei, îl admiri; pietricică cu pietricică este ales și pus în rânduri. Nu este una mai mare ca alta și strălucesc, toate, de curate ce sunt. Porțiuni din șosele sunt presărate cu pietriș de o culoare, altele cu altfel de culoare, dar în toate domină roșul și albul. Par'că îmi este milă de desordinea ce o vor face-o automobilele noastre în drumul lor.

Șoselele sunt largi, cam de trei zeci - patru zeci de metrii, iar în dreapta și în stânga sunt poeni întinse, cu iarba cea mai fină și cea mai frumoasă ce am văzut vreodată. Fir cu fir, ales, unul câte unul, a crescut și s'a desvoltat toată iarba. Buchete de copaci mai mari sau mai mici, sunt din distanță în distanță, și înfrumusețează parcul ca o minune. Și este o liniște aici, de te dispune la visare! Par'că ar fi o grădină fermecată în care nu poate pătrunde nici o suflare de pe pământ; nici, chiar, păsări nu văd sburând pe aici.

Automobilele noastre alunecă fără nici un sgomot,

par'că ar fi trase de o mână nevăzută. Se aude, încet, doar fâșâitul cauciucului pe pietriș.

Ajungem la un al doilea zid la fel cu primul, tot așa de mare și tot așa lucrat. Dincolo de acest al doilea zid vom găsi castelul imperial.

Intrăm acuma pe o poartă și mai măreață de cât prima pe sub care am trecut. Ușile porții sunt ca niște uși ale unei catedrale uriașe, mari, înalte, groase, masive, făcute din lemne de câte treizeci—patruzeci centimetri grosime și susținute cu piroane mari cu floarea mai mare de o palmă. Acoperișul porții este cât al unei pagode; par'că mi-este teamă să nu cadă peste noi și să ne strivească. Intrăm în alt parc și mai frumos, și mai măreț, și mai atrăgător. Totul este o minune și un vis.

Automobilele noastre se opresc la scara dela intrarea palatului. Palatul, așa cum se vede deodată ieșind dintre boschetele de pomi, și dintre nenumăratele buchete de arbori, nu prea ne dă impresia a ceva deosebit. Nu se vede, însă, decât numai o parte din el, iar restul este ascuns prin lungul grădinii.

Aceiași paznici ce ne-au primit ieri la palatul shogunal, ne primesc și acuma. Aceleași închinăciuni, aceleași aplecări înainte cu mâinile pe genuchi și cu suspinuri și respirări adânci, pe nas și printre dinți, ca și ieri, ne primesc. Li privesc cu atenție spre a vedea și prinde bine gesturile spre a mi le putea nota în carnetul meu. Unul din camarazi, îmi ajută, dându-mi încă explicații asupra celor ce nu putusem vedea.

Papucii ne așteaptă; îi punem peste ghețe și peste cisme, ni-i legăm cu șiretele de cari erau agățați, și apoi pornim în excursie prin palat.

Un palat gol, lucrat în întregime în lemn lăcuit de-ți ia ochii, săli mari, întinse, înalte, pe jumătate întunecoase, pustii, nelocuite, fără mobilă, fără nici un fel de mobilă, în afară de preșurile sau covoarele de fire de bambus, fine ca și mătasea pe cari călcăm de nu se aud deloc pașii noștri, și în afară de picturile

ce sunt pe pereții mișcători, sau pe paravanele ce sunt așezate, unele din ele, prin dreptul ușilor. Intrăm cu oarecare sfială, conduși de custozi și încunjurați de membrii misiunii. D. Ioshida stă în apropierea imediată a noastră și ne dă explicațiuni pe fugă, fiindcă și mersul nostru este tot cam pe fugă prin toate camerele. Aș fi stat aici o viață întreagă, ca și în palatul shogunal ce am vizitat ieri și aș fi studiat, pe îndelete, istoria trecutului mare al acestui popor model în lume prin cinstea lui, prin bravura lui, și prin morala lui.

Prima cameră în care intrăm, aci în dreapta, este sala de mâncare a vasalilor, marilor seniori, ce veneau să se închine împăratului. Și această cameră eră, ca toate celelalte, fără nici o mobilă și nu se arătă cu nimica a fi fost destinată ca sală de mâncare. Colecia se vede un fotoliu mare, larg, foarte puțin ridicat dela pământ, și lucrat în lemn negru, lăcuit. Pe el ședeă împăratul când asistă la masa supușilor săi. Tot spatele fotoliului este lucrat în sculptură de crezi, mai de grabă, că ar fi o dantelă.

Intrăm în camera de dormit a împăratului. În mijlocul odăii este un fel de polog, cu perdele de mătase ce cad din tavan până jos. Locul de dormit este puțin ridicat dela pământ, în formă exagonală și atâta de mare cât putea să se întindă împăratul, pentru dormit.

Intrăm în sala de unde privea împăratul marea ceremonie a serbării anului nou, cea mai mare sărbătoare a Japonezilor. Alături eră o curte interioară, în care se strâneau toți supușii, cei mai mari seniori ai țării, și de aci, prosternați în fața împăratului, îi aduceau felicitările și urările lor.

Dincoace, lipit de camera de dormit, este o mică cameră, un mic loc cu pământ pe jos, unde împăratul își făcea rugăciunea către strămoși. Acest loc, dinadins este lăsat cu pământ pe jos fiindcă o astfel de rugăciune trebuie făcută, totdeauna, cu picioarele direct pe pământ.

Mai departe dăm peste mai multe camere de cul-

care, pentru marii seniori, când erau invitați să stea la palat; asemenea trecem și prin camerele personalului înalt al palatului. Vedem și camerele de dormit ale doamnelor de onoare, iar alături de ele, în apropierea lor, este camera de dormit a împărătesei. Toate aceste camere sunt una mai luxoasă ca alta. Mi-ar fi cu desăvârșire greu să vorbesc de fiecare în parte, dar m'au amețit desenurile, picturile și sculpturile ce văd pe pereți, pe paravane, deasupra ușilor și pe tavane. Aurul este aruncat cu nemiluita și combinat cu diferite lăcuiri, ne dă colori de o simpatie și de o frumusețe mângâietoare privirii, că toți nu găsim nici un cuvânt de criticat, sau de spus. Stăm muți de admirație! Ne uităm, privim, înregistrăm, atâta cât putem și atâta tot! Ni se spune că fiecare cameră a fost lucrată de câte un artist aparte, dintre cei mai mari ce i-a avut Japonia, în diferitele epoci prin cari a trecut. Aci sunt picturi de celebrul Motonobu, dincoace de renumitul Tanyu; colo sunt sculpturi făcute de neîntrecutul Gingoro și așa mai departe, trec explicațiile puține, foarte puține, pe lângă noi, și prind, doar în fugă, câte un nume pe care mi'l notez iute în micul meu carnețel. Admir, însă, cu o mie de ochi, lucrările ce mi se desfășură în față; admir păsările ce trăesc, ca și vii, pe panourile și paravanele din aceste camere; admir animalele, tigrii, lei, ce-i văd ascunși pe jumătate prin înaltele bălării, sau pe marginea vreunei ape, unde stau la pândă, printre stufiguri ce-i ascund aproape în întregime, de le vezi mai mult umbra corpului, și ochii sclipind. Admir cocorii și berzele ce-și ciugulesc penele cu ciocul lor, și cari sboară ușoare ca fulgul. Admir sculpturile de deasupra ușilor, transformate în dantele ce nu se mai pot prețui, atâta sunt de scumpe. Admir muntele Fuji, sfântul Fuji, ce stă ca un bătrân încăruntit, aproape pe toate desenele și picturile japoneze.

Nu știu unde să mă mai uit. Tavanul, la toate camerele, este în relief, în lemn aurit, lăcuit, și în atâtea forme geometrice regulate și neregulate, că amețești dacă ți pui mintea să le vezi mai bine pe toate.

Trecem mai departe; intrăm pe o mare sală, în lungul căreia sunt vre-o patru cinci camere, ce dau, cu ieșirea, spre o grădină interioară. Nu știu ce să admir, și unde să-mi îndrept ochii, la aceste odăi sau la grădinița interioară din fața odăilor, ce este o minune. Aceste camere, sunt camerile de lucru ale împăratului, unde lucră el în cursul zilei. O măsuță mică, foarte puțin înaltă, cam cum sunt mesele rotunde la țară, la noi, slujește drept biurou. Pe această măsuță sunt așezate toate cele necesare pentru scris: călimări, tocuri, sugătoare, cuțit pentru tăiat hârtie, etc. etc., și fiecare poate fi considerat ca un obiect de muzeu, prin finețea și frumusețea lucrării lor.

Grădinița este un vis. Vedem în miniatură un întreg peisaj; ni se spune că ar fi o regiune mult plăcută unui împărat oarecare. Și vedem, aci, un mic râușor, un lac cu peștișori, pomi bătrâni pitici, pitici de tot, cam de un metru înălțime, arbori fructiferi, și cireși pentru floare. Podețe elegante sunt peste râușor, iar felinare în miniatură sunt înșirate pe toate aleele grădiniței. Un perete întreg este acoperit cu glicine în diferite colori, ce acoperă zidul ca și un covor, în colori neîntrecut de frumoase.

Este un vis! Desigur că aici au putut lucra unii din împărați, deși acest palat putea fi considerat ca o închisoare, față de puterea shogunală.

Intrăm în sala tronului și ne oprim, aici, la intrare, uluiți de aceea ce vedem. Suntem pe altă lume, suntem în țara visurilor, basmelor și a farmecelor!

Sala tronului este mare cât un manej uriaș, deschisă complet în lungul uneia din laturile mari, deschisă înspre o grădină interioară ce o asemuiu cu grădina „paradisului“. Lărgimea sălii este cam de vre'o treizeci de metri, iar lungimea, cred, că trece de peste șazeci; tavanul este lucrat din grinzi mari, groase de peste o jumătate de metru, unii din noi apreciază chiar șazecișaptezece de centimetri. Grinzile se leagă una cu alta prin îmbinări de o măiestrie fără seamăn și susținute cu

stâlpi tot de lemn, de aceeaș grosime și lucrate, de-ți fac impresia a fi metal, lucrat în dantelă... Tavanul în întregime este numai în poligoane și în sori de aur, în tot felul de nuanțe de lăcuiri, și privit mai mult timp ne dă iluzia luminii solare ce ar veni, acolo nu știi de unde.

În mijlocul sălii sunt tronurile împăratului și împărătesei. Două pavilioane înalte, dela pământ, cam de un metru și jumătate, și departe unul de altul cam de trei-patru metri, adăpostesc tronurile. Fiecare pavilion este octagonal și sunt destinate unul pentru împăratul și altul pentru împărăteasa. Fiecare pavilion are câte două scări largi, elegante, lăcuite și legate cu lanțuri și plăci de aur. Pe o scară, totdeauna se urcă; pe cealaltă, totdeauna se scoboară, fără a se încurcă și amestecă una cu alta. Fiecare pavilion este îngrădit cu câte o balustradă înaltă cam de un metru, toată în lemn lăcuit în roșu, ca și cum ar fi rubin și cu legături și lanțuri de aur masiv. Dela fiecare unghiu al octogonului se ridică coloane, în total opt coloane, susținătoare ale acoperișului pavilionului; iar la fiecare coloană, lângă contactul cu acoperișul, se află câte o pasăre mare, de aur masiv și împodobită cu pietre prețioase. Asupra acestor pasări, discuția noastră încă nu ne-a lămurit; par a fi niște păuni, alții spuneau că ar fi, sau ar fi vrut să fie, pasărea paradisului. Oricum ar fi, și orice pasăre ar fi fost, este un lucru sigur că acele pasări, mari cât un păun, par'că stau să cârâie, atâta sunt de natural lucrate, iar aurul, coloritul și pietrele prețioase lucesc ca niște sori. Deasupra pavilionului, drept în mijlocul lui, în vârf, se află un alt păun mult mai mare ca ceilalți și mult mai împodobit. Mi-aduc aminte de „tronul păunului“ dela Delhi, acela care rămăsese numai în povestire, fără a se ști în mod precis, dacă mai există pe undeva, azi, după ce a fost luat, după cum se spune în poveste, de către șahul Nadir al Persiei. Și acela o fi fost frumos și scump, și acela o fi fost măestrit lucrat, dar pentru noi a fost numai o poveste. Aici vedem minu-

nea cu ochii, și par'că nu ne vine să credem ochilor, atâta este de frumos, de scump și de elegant, în același timp. Intervalul dintre cele opt coloane, imediat sub strașina pavilionului, legând aproape locul unde se află păunul din capul stâlpilor susținători ai tavanului, este completat, de fiecare interval, cu câte cinci sori în aur, cari reprezintă emblema casei imperiale, soarele originii japoneze. Sub acest rând de sori urmează un brâu lat cam de treizeci de centimetri lățime, totul în aur dantelat și brodat de nu crezi că ar fi făcut de mână omenească; iar broderia unui carou nu se aseamănă deloc cu aceea a altui carou. Mi-aduc aminte de Curtea de Argeș a noastră! În dreptul fiecărui stâlp, susținător al octogonului, atârnă, cam din dreptul fiecărui păun, câte o pânză de aur în formă de rețea fină care se mișcă la adierea vântului, atâta este de ușoară. Piedestalul estradei pavilionului, ca și balustradele, ca și scările, au desenuri și lacuri cu fel de fel de motive japoneze neîntrecut de frumoase. Ce păcat că nu poate nimeni să ni le explice, pe îndelete, toate acestea, și ce păcat că nu stăm mai mult să vedem aceste frumuseți neîntrecute în lume. În mijlocul fiecărui pavilion este un larg fotoliu cu câte o măsuță și câte o mică etajeră, atât în dreapta cât și în stânga fotoliului.

Pavilionul împărătesei este ceva mai mic și nu are o parte din ornamentațiile ce sunt la pavilionul împăratului. Așa, brâul cu sorii de aur este mai mic, lipsesc, păunițele din capul stâlpilor octogonului iar brâul de aur, de sub sori, asemenea este redus. În schimb, eleganța și lucrătura în întregime pare a fi mult mai delicată, mult mai fină.

La picioarele estradelor pavilioanelor, pe locul rămas liber, dela pavilioane, și până la stâlpii susținători ai tavanului, ședeau, la solemnitățile mari, membrii familiei imperiale; în sala paralelă cu sala tronului, între stâlpii susținători și ieșirea în curte, steteau marii seniori, Daimyo puternici, veniți să se închine împăratului; iar în grădina „paradis” luau loc samuarii și alți nobili ai imperiului.

În această măreață sală, pentru întâia dată în istoria Japoniei, a citit Mutsu-Hito, tatăl actualului împărat, proclamațiunea sa de împărat, după dărimarea definitivă a shogunatului. Tot aci și-a cetit proclamația și actualul împărat, când s'a suit pe tron. A rămas, astfel, Kyoto locul de ungere al împăraților Japoniei.

Ne uităm, admirăm, notăm, ascultăm ceea ce ni se spune, înțelegem, nu prea înțelegem, dar gândesc la trecutul acestui mare popor și încerc să-l apropiu de al altuia din Europa noastră civilizată și nu găsesc.

Plecăm mai departe prin palat. În pragul sălii acesteia de vis și de basm, mă mai opresc câteva clipe și mai admir. Cu greu mă pot deslipi și plecă după ceilalți cari au ajuns, repede, departe.

Intrăm acuma într'o largă și frumoasă galerie, deschisă înspre o altă grădină interioară, care mi se pare că este și mai frumoasă ca celelalte ce am văzut până acuma. Vedem un lac în care se scurg două pâraie ce șoptesc, cântece misterioase, în drumul lor printre stâncile și ierburile, peste cari trec. Te simți adormind în liniștea aceasta dumnezeiască, de aerul îmbălsămat și de frumusețea ametoitoare din acest loc. Sunt aci arbori mari și mici, ca și arborii dela noi din țară, dar vedem și unii pitici, pitici de tot, rămași așa prin metodele știute de Japonezi, necunoscute încă de nimeni, și sunt grupați în buchete elegante, în lungul celor două isvorașe și pe malul lacului. Flori drăgălașe, iarbă mătăsoasă, ca și un covor de preț, vedem peste tot locul. Aci, în mijlocul acestui farmec al naturii, ne odihnim o jumătate de oră și ni se oferă câte o ceașcă de ceai japonez, ceaiu verde, fără zahăr, care trebuie să fie și foarte răcoritor, după câte ni se spune. Eu nu-l pot bea; prea n'are nici un gust. Văd pe ceilalți camarazi ai mei că încearcă să-l bea, ba unii chiar îl și laudă. Fericiți oameni.

Pornim iarăș la drum. Intrăm prin alte camere ale palatului, care mai de care mai frumoasă, care mai de care cu desenhuri și picturi mai atrăgătoare, pe panourile paravanelor, pe uși, pe sub ferestre, peste tot. Pe-

reții întregi sunt numai o floare și peisaj. Aci, vedem niște pantere ce beau apă dintr'un isvor, una din ele stă atentă cu capul întors într'o parte de unde poate vine vre-un sgomot, sau numai vre-un miros, ce nu i-ar conveni. Mai departe este un cârd de găște sălbatice. Le vezi fulgii cum sunt scuturați de vânt. Această pictură, ni se spune că ar fi făcută de un mare maestru ce a trăit acum vreo două sute de ani. Două panouri reprezintă un munte acoperit cu zăpadă și este atâta naturalețe în zăpada ce se vede, că simți fiorii frigului, în corp, deși nădușeala curge learcă. Pe alte picturi admirăm pasări, cocori, cocostârci, berze, pasări necunoscute, poate sunt din imaginația artistului, dar, în tot cazul, frumoase de nu te mai sature. Nu știi unde să te mai uiți,

Lumina ce pătrunde prin marile ochiuri ale ferestrelor, acoperite cu hârtie albă de mătase, este blândă, dulce, mângăietoare, este o lumină plăcută, liniștitoare și mărește și mai mult vraja locului și a palatului misterios și fermecat în care am pătruns.

Ceasul este trecut de douăsprezece, când terminăm pe fugă, vizita aceasta de adevărat muzeu. Ne lepădăm, pantofii de deasupra ghetelor și o pornim pe jos, prin grădina palatului spre o altă grădină cu care se leagă aceasta. Acolo unde mergem a fost un alt palat imperial, ni se spune, tot așa de elegant și tot așa de luxos. Acolo a fost, în realitate, palatul unde se retrăgea împăratul după ce își trecea coroana, succesorului său; acolo era locul de retragere al lui pentru bătrânețe. Palatul a ars și nu a mai fost construit. A rămas numai grădina care este de o frumusețe, cu adevărat ametoare. Cascade, râulețe, izvoare, lacuri, boschete, chioșcuri, podețe, punți de piatră, stânci, sălbatic în unele părți, civilizat în altele, de nu te mai sature. Ai vreă să trăești aici, și să mori aici, căci ai impresia că ceva mai frumos pe pământ nu poate fi. Flori prin ronduri, puse cu măestrie, puse așa fel în cât una singură împodobește un colț întreg, glicine în colori vio-

lete, cad din pomii pe cari s'au urcat și le îmbracă trunchiul într'un covor mătăsos cum nu se poate mai frumos. Și păsări multe, păsărele cântătoare, sbor, pe ici și pe colo, prin tot locul. Sunt fermecat! Sunt amețit!

Pe o terasă deasupra unui lac, într'un chioșc îmbrăcat pe două laturi în glicină de trei patru colori, ne odihnim iarăș, și ni se dă un al doilea ceaiu. Mi-eră o sete nebună. Beau ceaiul, aș fi băut și otravă; dar constat că nu este așa de rău cum mi s'a părut la început; ba chiar este și plăcut. L'am băut fără zahăr, fără nimica, numai ca răcoritor.

Ceasul este trecut de treisprezece, unul după prânz. Plecăm acasă la dejun.

După dejun, înapoiat la hotel, îmi fac bagajele, fiindcă deseară la nouă și patruzeci vom pleca la Tokyo, unde trebuie să ajungem mâine 23 curent, pentru primirea oficială.

Până pe seară îmi pun pe hârtie cea mai mare parte din impresiunile mele din ziua de azi, atâta de bogată.

La ora nouăsprezece și jumătate, cu un ceas mai de vreme ca de obicei, luăm masa de seară; iar la ora douăzeci și unul și jumătate plecăm spre gară. Lume foarte multă, pe străzi, ne așteaptă și toți salută respectos strigând „banzai”. Străzile sunt luminate ca ziua cu mii și mii de lampioane, în fel de fel de colori dar și combinate în colorile noastre naționale. Femeile sunt acuma, par'că, mult mai multe ca bărbații, și fete și copii cu miile, sunt înșirați de ambele părți ale străzilor pe unde trecem. Toți și toate sunt îmbrăcați în kimono-uri, cu capul gol, iar femeile, mai toate, au câte doi-trei copilași cu ele, unul în spate legat, iar ceilalți de mână, pe lângă ele. Ba unele au, pe lângă ele, câte un șirag întreg de copii, de-ți fac impresia unor cloșci cu pui.

Automobilele merg încet și toți și toate salută până la pământ, până trece mașina cu Prințul; apoi, se ridică drept în sus și strigă „banzai” agitănd batistele,

evantairile, stegulețele sau brațele. Noi, cei din urmă, vedem toată această manifestație și ne crește inima de bucurie și de mândrie.

Ajungem la gară. Lume, mii și mii de oameni, femei și copii, stăteau afară în curtea gării, să vadă sosirea noastră. Când Prințul se dă jos și intră în gară, toți acești privitori se reped, ca un val, spre peron, spre zecile de treceri, dar nu pot pătrunde chiar pe peron, ci se opresc la o îngrădire, închisă cu această ocazie. Ei, însă, pot vedea gara, trenul, compania de onoare, drapelul, și întreg peronul. Și sunt cu miile cari așteaptă să-l mai vadă încăodată pe Prinț.

Suntem sosiți cu cinci minute mai devreme. Intrăm într'un salon vecin și așteptăm. Sălile pe unde trecem ne amețesc cu lustruitul, curățenia și armonia colorilor.

Gara Kyoto este mare, una din marile gări ale Japoniei, mare că poate expedia zilnic câte 48 trenuri de persoane și primi tot atâtea în afară de trenurile de marfă. Are vreo zece linii în șir, și toate acoperite, toate cu rampe și trecând dela una la alta prin tuneluri.

Nu știm ce să admirăm mai mult.

La ora fixă, cu două minute mai înainte, suntem anunțați că putem ieși pe peron. Compania de onoare prezintă armele, iar corniștii sună onorul. Prințul trece în revistă compania. În acest moment mii de strigăte de „banzai” răsună de la miile de oameni ce stau pe la ieșirile gării. Prințul se urcă în vagonul său, iar noi, toți, în vagoanele ce ne sunt rezervate. Eu am o cabină elegantă și foarte comodă.

La ora precisă, trenul se pune în mișcare, trecem încet prin fața companiei de onoare și prin fața ofițerilor din garnizoana Kyoto; asemenea și prin fața mulțimii ce stă pe la barieră. Toți salută, ofițerii cu mâna la chipiu; iar poporul agitând pălăriile și strigând „banzai”. Funcționarii dela gară stau nemișcați, ca niște statui, în uniformele lor și privesc înspre direcția de unde vine trenul, drepti, cu palmele întinse și lipite de coapsa piciorului.

„Ieșim din gară și încă se mai aud strigătele de „banzai“!

Cabinele noastre sunt cam mititele, dar destul de elegante și de comode. Calea ferată fiind în Japonia îngustă, de un metru și ceva, este natural ca și vagoanele să fie mici. Totuș eu le prefer celor mari din India, unde nu aveai nimic pentru culcat și unde făceai adevărată bae de praf.

În contra țăntărilor suntem înarmați cu pulverizatoare speciale, fiecare, din noi, date de către D. Ioshida. Pulverizând, acest praf în oăae, omori toți țăntarii. În afară de asta am mai aprins câte un mic fitil, special, tot în contra țăntărilor.

Maestrul de ceremonii Ioshida trece pe la toți și se interesează dacă suntem mulțumiți. Ba bine că nu!

La ora zece și jumătate mă culc. Voesc să mă deștept mâine de dimineață, la cinci, ca să nu pierd pe Fuji. Mi-au vorbit atâta Japonezii, de acest munte, încât trebuie să-l văd.

Ni s'au împărțit gazete din Tokyo, în cari se vorbește de sosirea Prințului, de primirea ce I s'a făcut la Osaka și de ceeace i se pregătește la Tokyo. Dau aci în traducere acel articol.

Prințul moștenitor al României a fost salutat la Osaka cu onoruri regale. Tokyo se pregătește pentru a sărbători sosirea Prințului moștenitor român, care va sosi mâine și va sta o lună în Japonia.

„A. S. R. Prințul moștenitor Carol al României a sosit în Osaka, duminică dimineața, la orele unsprezece, pe bordul crucișătorului japonez Tokiwa, venind dela Kobe, unde a sosit cu vaporul Madras din spre Șanghai. Oaspetele regal are de gând, să stea în Japonia mai mult de o lună.

Prințul a binevoit a primi onorurile regale, în Osaka.

Prințul a trecut printre rânduri formate din marinari și infanteriști; la picioarele lui se găseau numai flori, iar muzica marinarilor cântă imnul național român. Apoi, cu automobilul, a călătorit până la Kyoto,

unde a fost primit, pela orele cincisprezece, de către guvernatorul general Nogoia. Prințul a voit să rămână acolo două zile, pentru a vizita Chorakukan-ul din Kyoto, acest interesant și istoric loc al fostei capitale a Japoniei.

Prințul va părăsi Kyoto azi, pentru a călători spre Tokyo unde este așteptat pentru mâine, orele 10,30 a. m. La gară va fi primit de mai mulți reprezentanți ai casei imperiale, în cap cu A. S. R. Prințul moștenitor.

Este de dorit, ca pe întregul drum dela gară la palatul Kasumigaseki, unde va lua rezidența, să fie înșirați oameni în linii, pentru a saluta pe oaspetele regal. La toate edificiile trebuie să fie vizibile drapelele. Paza gării va fi executată de către una companie de infanterie, sub comanda unui comandant de batalion. Jumătate din întreaga garnizoană din Tokyo va fi înșirată dela gară până la palatul Kasumigaseki. Se va trage un salut de 21 lovituri de tun dela Marele Stat Major General, *salutând sosirea Prințului.*

Palatul Kasumigaseki este pregătit pentru a servi Prințului ca rezidență, pe tot timpul, cât va sta la Tokyo.

S'a publicat, deocamdată, următorul program pentru timpul cât va sta Prințul în capitala Japoniei ;

24 Iunie. Prințul va fi primit de împărăteasa.

În seara, aceleleaș zile se va da o recepție la curtea imperială în onoarea prințului Carol.

25—26 Iunie. Prințul va vizita arsenalul armatei și alte interesante locuri. Apoi se va duce la Hakone, unde va rămâne până la 28 iunie.

Dela 29 iunie până la 26 iulie, prințul va vizita împrejurimile și locurile interesante din Tokyo, apoi Jokohama, Jocosuka, Kamakura, Nikko, Nagoyă, Nara, Kyoto și Osaka.

27 iulie. Prințul își va începe călătoria de înapo-ere, imbarcându-se la Jokohama. Trenul special, care va aduce pe Prințul dela Kyoto la Tokyo, se compune din zece vagoane.

Mercuri 23 iunie. Cu trenul spre Tokyo. Gările împodobite, funcționarii în haine de sărbătoare. Muntele Fuji. Suntem anunțați că vremea este frumoasă la Tokyo. Gara Jokohama. Intrarea în gara Tokyo. Măreața primire dela gară și din oraș. Salvele de onoare. Prințul moștenitor al Japoniei, și încă doi Prinți imperiali, salută pe Prințul nostru. Trăsurile de gală cu escorta din garda imperială călare. Lumea și armata de pe străzi. Ajungem la palatul Kasumigaseki, rezidența princiară. În palatul de rezidență, se urează, încăodată, bun venit Prințului nostru de către Prințul moștenitor al Japoniei. Prințul moștenitor al Japoniei pleacă condus, până la scară, de Prințul nostru. Incarțiruirea împărătească. Saloane și apartamente pentru fiecare membru al misiunii.

La ora cinci mă deștept în legănarea, nu tocmai dulce, a trenului ce fuge ca un desperat. Ridic perdeaua și mi-arunc ochii pe fereastră. Regiunea este, pe alocurea, deluroasă, dar trenul nostru ocolește înălțimile și merge, acuma, în lungul unei văi frumoase de-ți încântă ochiul. Mi s'a spus că dimineața asta, vom trece cu trenul pe lângă Fuji și că poate să avem norocul să-l vedem, dacă nu va fi acoperit cu nori. După cum este regiunea și după ora la care suntem, cred că, poate, peste vre-o oră să fim aproape de Fuji; atunci voi sta la pândă, să-mi încerc norocul. Până atunci am timpul să-mi fac toaleta. Iute, la lucru, căci nu este timp de pierdut. Aici în compartimentul meu am totul ce-mi trebuie, pentru toaletă, așa că nu deranjez pe nimeni, din ceilalți, cari de altfel și dorm.

La ora șase și jumătate sunt gata. Mă așez la fereastră și aștept, lăsând să-mi treacă pe dinaintea mea frumuseți, peste frumuseți, de peisaje, unele mai atrăgătoare ca altele, unele mai variate ca altele. Trecem prin gări împodobite cu steaguri românești și japoneze, apoi, cu verdeață, lampioane, lanțuri de flori dela un

capăt la altul al peronului. Noi nu oprim în nici o gară; în fiecare, însă, toți funcționarii gării stau la linie, în lungul peronului, îmbrăcați toți în haine de sărbătoare. Și stau așa ca și niște statui, nemișcând, cu mâna dreaptă la șapcă, cu mâna stângă lipită de coapsă și cu palma întinsă, lipită de corp. Toți ceilalți civili, ce sunt prin gări, funcționari sau particulari, salută, descoperindu-și capul; iar majoritatea fac salutul închinăciune japonez, și totuș trenul nu se oprește nicăeri.

La o trecere de nivel, bariera este lăsată jos; vre-o doisprezece—paisprezece copilași, ce mergeau la școală, erau opriți la barieră și așteptau să treacă trenul. Erau toți cu ghiosdanele pe după gât și steteau aci, în fața noastră, în linie, ca soldații. Toți sunt aplecați de partea de sus a corpului, înainte, mult de tot, și numai după ce trenul a trecut și-au ridicat și ei corpul și capul și au început să strige „banzai“, agitându-și, fiecare, și pălăriuța lui mică, în semn de bucurie.

Prin localitățile prin cari trecem, văd copii mulți, ca roiurile, alergând încoace și încolo. Ieri colonelul Ogata îmi spunea: „Noi ne înmulțim foarte mult, poate chiar mai mult decât ar trebui, sau decât ar dori unii din vecinii noștri; dar ce putem face? Și ne trebuie pământ pentru toți acești copii, viitori cetățeni ai noștri, viitorul țării noastre. Acesta este adevăratul motiv al expansiunii noastre“.

Poate că are dreptate! Când sunt atâtea locuri pustii pe pământ, în lume, de ce nu ar fi utilizate ca să poată trăi și alții, cari nu au?

Am pe măsura mea orarul trenului nostru. Il consult și îi controlez sosirea în o gară mare, în care tocmai intrăm și unde oprim și cinci minute, doar timpul necesar schimbării locomotivei. Am sosit precis la ora din program, la ora șapte și patruzeci și cinci de minute. Toți funcționarii gării sunt în linie pe peron, îmbrăcați toți în redingote negre, lungi și cu șapci pe cap. Toți stau nemișcați, ca și niște statui. Ni se schimbă locomotiva și ni se pun, acum, în schimb, altele două..

Atât locomotivă ce ne-a lăsat, cât și cele două ce ni s'au pus acuma, sunt împodobite, de sus până jos, cu drapele japoneze și românești și verdeață. În special una din cele două locomotive, aceea ce merge înainte, aș putea spune, chiar, că este îmbrăcată în tricolor românesc și în drapelul japonez. Ghirlande de verdeață și flori, se încrucișează în față și pe lături, în tot lungul mașinii.

Urcăm acuma pe o pantă repede. Locomotivele, una în cap și alta în coadă, lucrează din greu, gâfâie, dar merg aproape fără să se simtă că urcă o pantă așa de repede. Trecem prin tuneluri, peste râpe și prăpăstii, de te amețesc; vedem, peste tot, minunate și frumoase lucrări de artă. Câteodată calea ferată este așa fel suspendată, deasupra prăpăstiilor, că am impresia că plutim în aer și fără să vreau mă prind cu mâinile de brățelele ciucurilor ce sunt la perdelele de mătase, dela ferestre.

Ape limpezi, ca și cele din munții noștri, — ah! munții noștri! — se reped dintre stâncile pe lângă cari trecem și văd apa bolborosind pe lespezile de piatră din albia lui.

La fiecare pas, tabloul se schimbă. Iată și cultura orezului. Mii și mii de oameni, lucrează la sădirea și răsădirea orezului. Il scot acuma, orezul, din răsadniță, și apoi, fir cu fir, îl pun în rânduri trase ca cu sfoara, în brasde, ce sunt acoperite cu ape, și în cari lucrătorul înnoată, în noroiu, până la genuchi.

Este o activitate de furnicar. Iată și grâul nostru, că tocmai se seceră, dar îl văd și pe el stând în rânduri ca și orezul, iar nu, așa, aruncat la întâmplare pe câmp. În urma secerătorilor, terenul se desfundă de alții, se dă drumul la apă și se pregătește pentru a primi răsădirile de orez.

Văd morile de apă ale noastre, învârtindu-se agale, duse de apă; ele îmi aduc aminte de țara mea și, o clipă, o am înaintea ochilor.

Deodată, văd o lumină rupând norii, trecând deasupra norilor și strălucind ca și un soare. Este Fuji

care stă ca un Zeu, deasupra tuturor, încununat de coroana albă a zăpezii lui eterne; a reușit să rupă norii și să iasă afară, la lumină. Soarele îl luminează și el strălucește de-ți ia ochii; este, în acea parte, senin. Mă uit la el, cu plăcere și par'că înțeleg pentru ce Japoneze îl admiră atâta. Este măreț, frumos, maestos, mai ales, că el stă singur, ca mare și unicul stăpânitor, în această țară, fără nici un alt concurent, nici pe departe. Ar fi, poate, în el, sintetizat, chiar sufletul japonez consemnat în această măreție și mândrie a naturii.

Trecem mai departe și după două-trei cotituri, făcute de tren, îl pierd din ochi.

Imi pare bine că l'am văzut, mai ales că vom avea și vreme frumoasă: „Când Fuji se vede, vremea va fi bună la Tokyo“ spun Japonezii și se pare că este adevărat, căci după știrea primită telegrafic dela Tokyo, acolo este vreme bună, așa că vom avea noroc ca sărbătoarea să nu fie deloc stingherită.

Trecem, la ora nouă, să luăm micul dejun. Japonezii, toți, cum mă văd, mă întreabă:

— L-ați văzut? fără să-mi spună, pe cine, dar am înțeles.

— Sigur. Am stat la pândă.

— Ce impresie? și făcând această întrebare mă pătrundeau cu privirea lor cercetătoare.

— Cu o singură vorbă: impresionant peste măsură, splendid! Apoi, conversația se continuă, mai mult timp, numai în jurul lui Fuji.

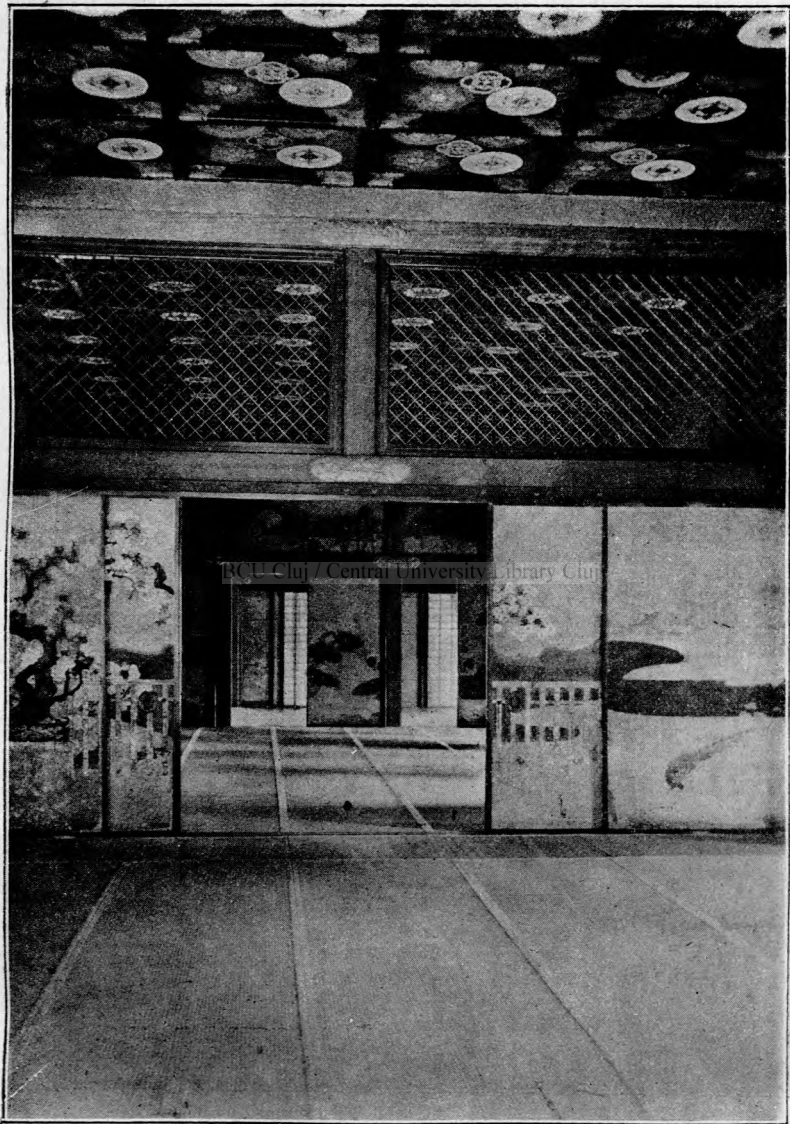
Ne apropiem de Tokyo. Trecem prin gara Iokohama frumos împodobită cu steaguri japoneze și românești, cu ghirlande de flori și de verdeață.

La ora zece și un sfert, ieșim, întreaga noastră misiune, afară pe platforma vagonului salon; suntem intrați în orașul Tokyo și mergem printre foburguri. Se văd tramvaele electrice furnicând, încoace și încolo, ca și trenurile, mai ales pe linia aceasta pe care am venit; iar sârmele de telegraf îmi fac impresia că sunt o casă de păianjen, atâta sunt de multe.

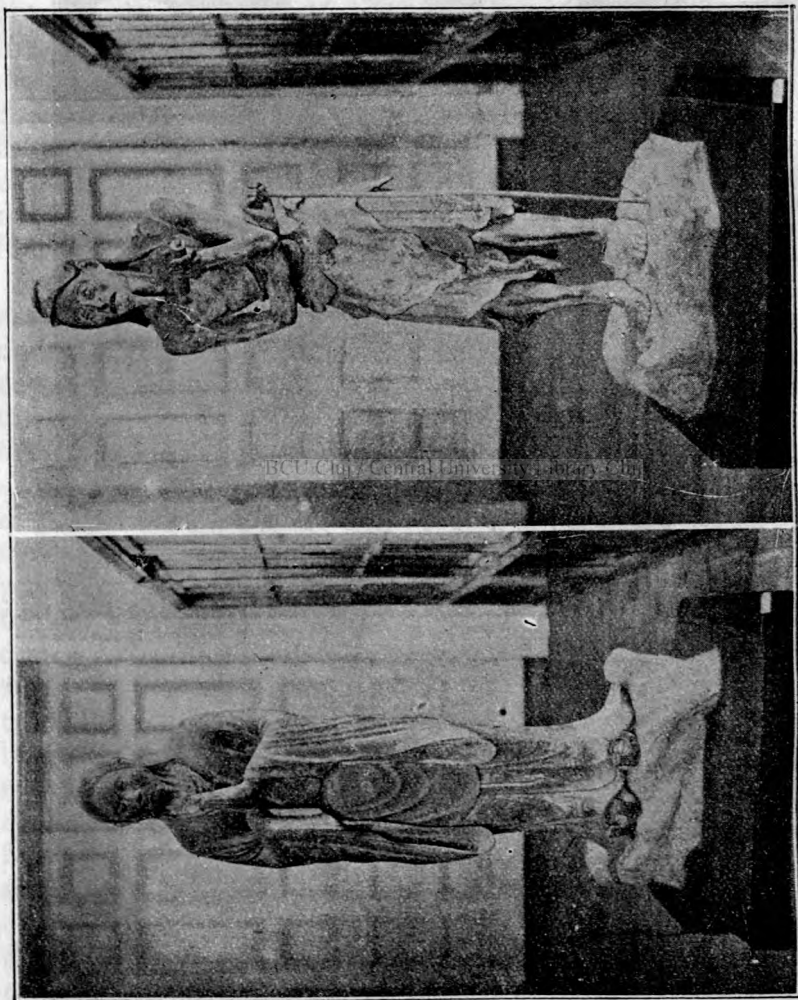
Misiunea japoneză este în mare ținută. D. Ioshida, este în frac, în felul ambasadurilor, cu fel de fel de broderii de aur. Poartă foarte multe decorații, între cari trei cordoane puse unul peste altul așa ca să se poată vedea. Colonelul Ogata poartă o tunică neagră, lungă, încheiată pe două părți, cu galoane și trese după modelul francez, cu chipiul moale și cu trese, la chipiu are un enorm mânunchiu de pene colorate, apoi, eșarpe, epoletă, decorații, ghețe de lac, etc. Toți ceilalți, asemenea, sunt foarte elegant și luxos îmbrăcați.

Intrăm în gară. Trenul micșorează viteza. Se aude muzica cântând imnul nostru și trecem, încet, prin fața companiei, de onoare, înșirată pe peron. La dreapta companiei sunt mareșalii și marii generali japonezi și cu câțiva prinți de sânge; iar la dreapta, și în fața lor, stă un grup de patru persoane: un bătean brunet, slăbuț, destul de simpatic, cu ochelari mari agățați pe după ureche, și în vârstă cam de șaptesprezece—nouăsprezece ani. Este îmbrăcat în uniformă de maior și poartă ordinul chrisantemelor. Este Prințul Imperial moștenitor al tronului Japoniei; el are alături, pe un colonel de marină adjutant, ce-i servește de interpret. Ceilați doi sunt: Prințul Kan-in și Prințul Kuni. Cel dintâiu este factotum-ul, se pare, în Japonia; este un bărbat frumos, brunet, mustața căruntă, se ține drept și se observă, în întreaga lui atitudine, o adevărată majestate. Cel dealdoilea este prințul Kuni, fost șef de misiune japoneză la noi în țară, acum vreo șapte—opt ani. Este mititel de talie, prea mititel chiar, dar foarte simpatic.

Trenul se oprește odată cu muzica. Se dă jos, cel dintâiu, maestrul de ceremonie Joshida, care se închină până la pământ în fața moștenitorului tronului japonez. Urmează cei doi adjutanți ai Prințului nostru și cari se opresc unul în dreapta și altul în stânga scării vagonului, salutând, apoi, după o clipă, se coboară Prințul nostru care merge frumos și drept spre Prințul Japoniei și îi întinde mâna cu bărbăție. Prințul Japoniei îi iese înainte, îi prinde mâna și, apoi, discută amândoi, prin interpret.

33. Kyoto. In palatul imperial, frumusețea desenurilor, picturilor, sculpturilor, se întrec unele pe altele. Nu știi unde să te uiți și ce să admiri mai întâiu.

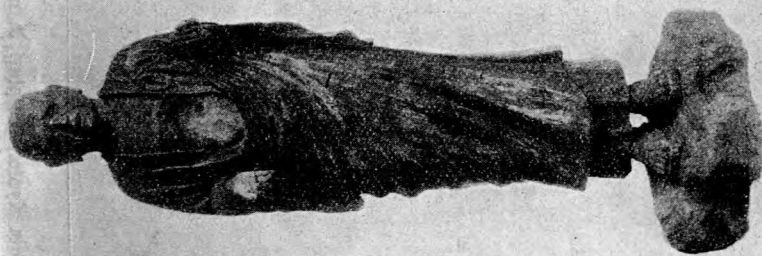

34. Muzeul din Kyoto. O lucrare de artă, în lemn, sculptată de unul din cei mai mari artiști japonezi.

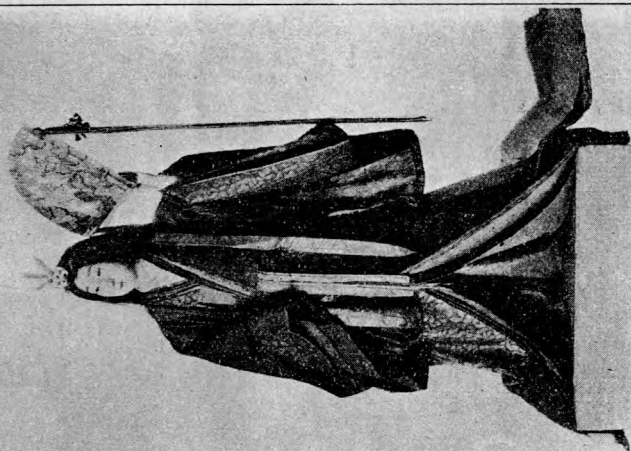
Muzeul din Kyoto. Cea mai scumpă lucrare de artă, sculptură în lemn din muzeul din Kyoto.

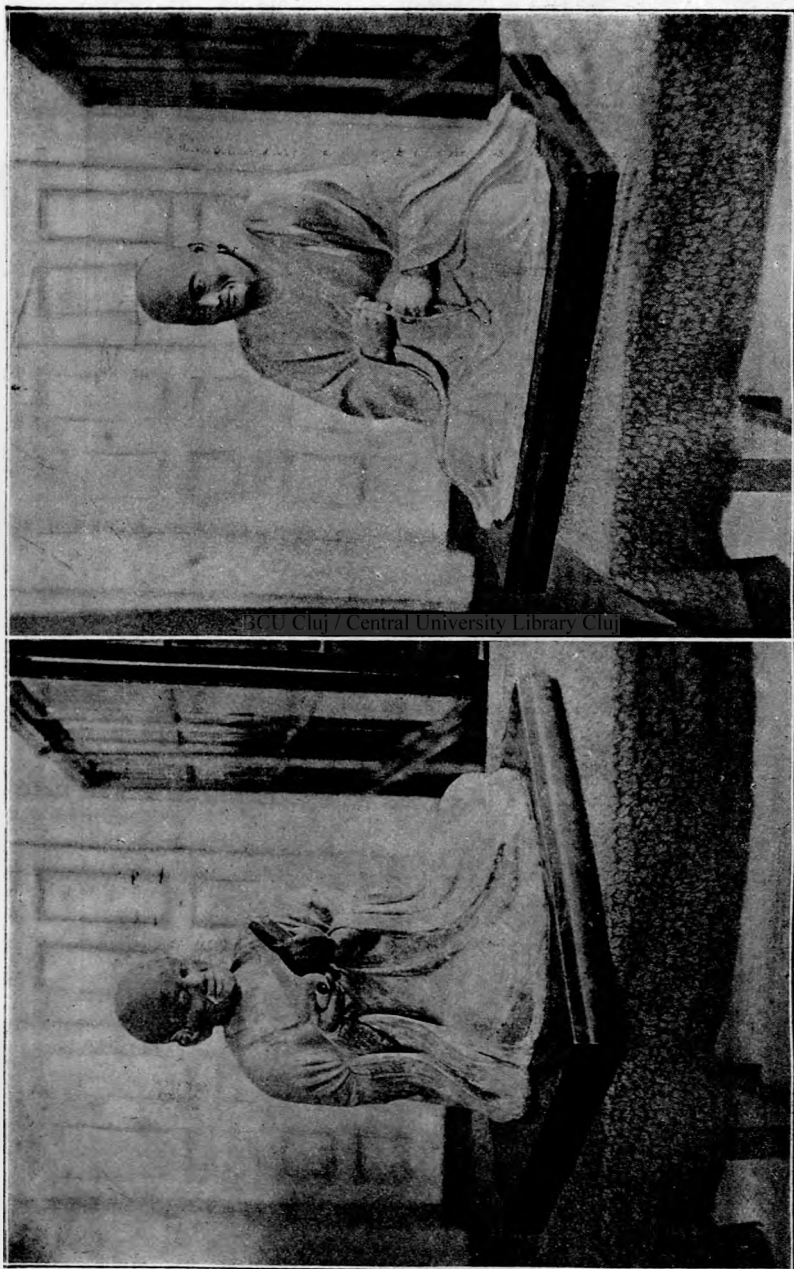
BCU Cluj / Central University Library Cluj

35. Muzeul Kyoto. O lucrare de artă
sculptură în lemn.

Muzeul din Kyoto. Imbrăcămintele și costume
din epoca veche.

36. Muzeul din Kyoto. Sculpturi în lemn lucrări de jară, reprezentând un shogun retras în călugărie.

Prințul japonez îi urează „bună venire” și, apoi, se desfășură conversația obișnuită, destul de banală: cum ați călătorit? sunteți obosit? ați avut vremea bună? ați suferit de răul de mare? etc. etc.

Indată după aceasta suntem prezentați și noi, Lui, de către Prințul nostru. Noi stăm pe un rând în spatele Prințului și suntem prezentați în ordinea greutății noastre: ministrul, eu, Condeescu, Djuvara, Condiescu, Arion, Horia, Costescu.

Prințului nostru îi sunt prezentați, de către Prințul moștenitor al Japoniei, toți ceilalți prinți imperiali, mareșalii și marii generali, cari erau la dreapta companiei de onoare.

Apoi, se trece compania de onoare în revistă mergând spre ieșirea gării.

Gara, în interior, este împodobită cu cel mai mare lux, ce se poate închipui, de aranjament de flori, de plante, ierburi, pomi pitici, drapele, etc. Intregul peron al gării și toți stâlpii susținători sunt numai drapele și flori. Covoare, în cari se înfundă piciorul, stau întinse pe tot largul peronului. Coborîndu-ne pe o scară mare și luxoasă, numai în marmoră, intrăm printr'un tunel, ce trece pe sub linii, frumos, măreț și îmbrăcat în mătase și lemn lăcuit, cu armurile imperiale japoneze și steaguri românești. Din distanță în distanță, uși monumentale stau deschise în drumul nostru, păzite, de-a dreapta și de-a stânga, de lachei împărătești! Acesta este drumul rezervat, în mod special, împăratului, familiei lui și oaspeților înalți ce ar veni să-l viziteze.

Ieșim afară pe peron. În fața scării de onoare, stau cinci trăsurile de gală, imperiale, iar dincolo de ele, în fața gării, văd un escadron de călărași de ai noștri, cum erau odată. Nu-mi vine să cred ochilor și totuș așa a este. Este, însă, un escadron de gardă imperială călare, care are tunica și pantalonii exact ca aceia ce i-au avut călărașii noștri, numai chipiul este roșu și cu penaj, și sunt înarmați cu lănci. Simt inima cum îmi bate și am avut o clipă impresia țării mele. Ce frumoși erau

călărașii noștrii! Se aud comenzi; escadronul prezintă lăncile și nu mișcă nici urechile cailor.

Prințul nostru se urcă în prima trăsură, având în stânga pe Prințul Japoniei, și în față pe Prințul Kan-in.

A doua trăsură, la fel cu cea dintâi, o ocup eu cu ministrul, și cu maestrul de ceremonii Joshida. ce stă în față noastră. Ceilalți ai noștrii iau loc în alte trei trăsură, toate la fel. Trăsurile, toate, sunt înhamate cu câte doi cai, și conduse de câte un vizitiu, pe capra înaltă, sus de tot, iar doi lachei, în gală, în picioare, la spate. Ele sunt landouri îmbrăcate în mătase albă, cu uși ce închid intrarea trăsuri, pe jumătate, iar pe uși, sub capra vizitiului, și la spate, sunt sorii, în aur, ce reprezintă armurile casei imperiale ale Japoniei. Vizitiul și lacheii sunt îmbrăcați în fracuri muiate în aur și poartă bicorn-uri; au pantalonii până la genuchi, ciorapi albi lungi, jaretiere bogate și pantofi de lac.

Escadronul de gardă încheie îndată după trăsura princiară; iar imediat în spatele escadronului urmează celelalte trăsură.

Pornim; mergem la pas. Lume foarte multă pe stradă, așa de multă că se acoperise străzile largi, peste tot, de o mare de capete. La ferestre, însă, nici o față omenească. Este cu totul oprit ca atunci când trece împăratul să fie cineva la ferestre, căci împăratul nu trebuie să fie privit niciodată, și de nimeni, de sus.

Armata este înșirată de ambele părți ale drumului dela gară, pe tot parcursul, până la palatul Kasumigaseki, unde vom fi găzduiți. În față gării văd o mare placardă în românește „Bun venit, orașul Tokyo;” drapele peste tot, lampioane unul lângă altul; iar pe cer sute și sute de rachete cu fumuri și stele tricolore în roșu, galben și albastru, în timp ce tunurile cetății trăgeau salvele de onoare. Alte rachete se sparg sus de tot, mai sus ca celelalte, și de acolo se coboară drapele românești, și japoneze împreunate și susținute în aer de umbrele, ca parașute, tot așa cum erau și la Osaka. Lumea răspândită peste tot este ținută în linie de poliție, de armată,

dar și de disciplina sa naturală și toți salută scoțând pălăriile; femeile și unii bărbați, se închină adânc, și toți strigă „banzai“. Este mișcător acest tablou și acest concert, de: lume, de colorit, de drapele, de rachete, de muzici, corniști, tunuri, strigăte de „banzai“, toate făcute pentru țara noastră, „Marea Românie, sau România Mare Putere“, cum ne-a numit una din cele mai mari gazete locale, chiar în ziua sosirii noastre aici, în Tokyo. Simt emoțiunea înălțării sufletești și mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat putere și viață să pot vedea un asemenea spectacol, unic în viața cuivă.

În aceeași formațiune, și în pasul cailor, mergem pe largile, extraordinar de largi, străzi ale Tokyo-lui. Lumea se îndesește mereu din ce în ce mai mult, iar copiii de școală, cu drapele în mână fiecare, au ajuns ca un furnicar. Nu se vede un locșor, cât de mic, liber.; o mare de capete care se agită, strigă, salută, flutură drapelele mici, se mișcă în spatele șirurilor de armată, cari stau ca zidul, nemișcați, prezentând armele. Văd în dreapta niște ziduri de piatră, un șanț larg cu apă, verdeață, pomi, un peisaj frumos ca în vis. D. Ioshida ne spune că este marea alee ce duce la palatul imperial. N'am timp să o văd bine fiindcă trebuie să mă uit la lumea multă, ce strigă de-ți răsună urechile. D. Ioshida, ne spune că vom avea ocazie să le mai vedem, de mai multe ori, toate aceste frumuseți.

Trupele, pe rând, prezintă armele, ofițerii salută frumos cu săbiile duse mult spre dreapta, după moda franceză, corniștii sună, muzicile cântă, poporul strigă mereu și strigă tuturoa. Trebuie să salut, și eu și ministrul, în dreapta și în stânga, aproape, fără întrerupere. Numai d. Ioshida zâmbește fericit că serbarea este așa de reușită. Ajungem la palatul nostru. Garda palatului, o companie de infanterie, dă onorul, muzica dela dreapta cântă imnul regal, iar escadronul de gardă, ce făcuse escorta, stă în linie, în fața intrării, și prezintă lăncile.

Prințul nostru, când se dă jos din trăsură, este primit la scară de șase prinți imperiali, de mareșali, marii

generali, marele amiral, de marele maestru de ceremonii al împăratului, de nobili, șambelani, etc., cari veniseră aci, înainte, pe alt drum. Cu această nobilă, distinsă și numeroasă suită, intrăm cu toții într'un frumos salon, aici la parter. Salonul este numit salonul roșu, fiindcă pereții, mobilele, perdelele, în întregime, totul, totul, sunt numai mătase roșie, vișinie. După ce fiecare s'a grupat așa cum eră protocolul și programul, Japonezii, toți, deoparte, în cap cu Prințul moștenitor al lor, iar noi, de altă parte, cu Prințul nostru în frunte, și cu misiunea noastră japoneză în stânga, intră, deodată, numeroși lachei, servitori, elegant îmbrăcați, în fracuri negre, de mătase, și servesc tututura șampanie și pesmeți. Prințul Japoniei urează iarăși „bun venit“, în câteva cuvinte, în japoneză, traduse de colonelul său adjutant, în limba franceză. Prințul nostru răspunde imediat, se ciocnesc paharele, se închină cu toți prinții imperiali și cu toți cei de față, și, apoi, se face cerc aproape o jumătate de oră, în care timp ne-am prezentat și noi tuturor celor de față.

Prințul imperial pleacă pela ora douăsprezece și jumătate, condus, până la scară, de Prințul nostru și de noi toți, cărora binevoiește să ne dea mâna. Apoi, pe rând, pleacă și toți ceilalți.

Rămânem singuri noi și cu misiunea japoneză, cu d. Joshida în cap. Suntem conduși, fiecare, la apartamentele ce ne sunt destinate. D. Joshida, conduce pe Prinț, iar pe noi, pe fiecare, câte un membru al misiunii; pe mine mă conduce colonelul Ogata. Toți suntem găzduiți împărătește. Se cunoaște că suntem oaspeții unui mare împărat și găzduiți de o țară mare, care știe să-și cinstească musafirii. Eu am un salon-biurou, o cameră de dormit și baie, toate de o eleganță fără margini, bogățiile artei japoneze, amestecându-se cu civilizația și rafinamentul francez. Un mare salon îmi este pus la dispoziție, împreună cu colonelul Condeescu. Toți suntem aproape la fel găzduiți. La dispoziția Prințului, la parter și etaj, sunt vreo opt sa-

loane, cu grădina și parcul alăturat, cari sunt un vis.

Dejunul îl luăm între noi, numai cu misiunea ce ne este atașată. Acelaș personal, ce am avut la Kyoto și în tren, ne servește și aci; aceeaș bucătărie luxoasă și excelent preparată trece prin fața noastră, iar șampania și vinurile, ce curg șiroae, sunt din cele mai repute din Franța. Ne scoatem din capete după semipostul în care am trăit pe „Madras“.

Un repaos de o oră, după masă, ne înviiorează și ne dă puteri noi pentru a duce mai departe programul obositor ce ni s'a prezentat.

Cum după prânz nu putem ieși nicăieri, până nu ne vom prezenta oficial împăratului, și cum afară plouă, stau în casă și îmi completez notele și impresiile.

Pe biuroul meu găsesc un program, pe zile, pe toate zilele, al întrebuițării timpului cât vom sta în Japonia, dela 20 iunie — 26 iulie. Programele sunt lucrate cu o eleganță deosebită și făcute în formă de mică broșură legate la cotor cu șnururi groase de mătase și frumos înnodate. Pe prima pagină, unde este titlul programului, este pusă stema Japoniei, soarele, sau chrisantema.

Seara luăm masa, iarăș, numai între noi, iar la ora unsprezece mă pregătesc de culcare, după ce am spus valetului japonez, ce mă servește, că voiu lua baia la ora șase, iar micul dejun la ora opt și jumătate.

Pela ora unsprezece sunt în pat gândindu-mă la marile serbări anunțate pentru mâine, cari serbări vor fi și frumoase, dar și obositoare, căci vor ține, fără întrerupere, toată ziua.

Joi 24 iunie. Tokyo. Prezentarea la palatul imperial. Protocolul. Intrevederea cu Prințul moștenitor al Japoniei, și cu împărăteasa Japoniei. Predarea Inaltelor decorațiuni românești, pentru Împăratul Japoniei, Împărăteasa și Prințul moștenitor. Împărăteasa ne primește pe fiecare, în parte, în audiențe particulare. Prințul moștenitor al Japo-

niei întoarce vizita oficială și vine la palatul Kasumigaseki pentru a aduce și înalta decorațiune japoneză pentru Prințul nostru. Decorațiunile japoneze ce ne sunt date, tuturora din misiune. Dineul de gală la palatul imperial. Minune de lux și de bogăție. Sala de teatru japonez. Se reprezintă două danțuri vechi japoneze. Cântecele vechi japonez, disonant și obositor. Supeul.

La ora șase de dimineață, baia este gata. Imi fac toaleta, iar la ora opt și jumătate îmi iau micul dejun, în cameră la mine. Gustarea este așa de bogată că nici nu știu ce să servesc mai întâiu.

La ora nouă și jumătate suntem cu toții jos, în hall, și așteptăm pe Prinț să vină. Intreaga misiune Japoneză este îmbrăcată în aceeași ținută ca și ieri, și așteaptă gata de plecare. Până să se coboare Prințul, convorbim cu Japonezii, despre diferite cestuiri locale. Privim pe fereastră și vedem escadronul de „călărași” ce stă în linie gata de a da onorul; trăsurile de gală, de ieri, sunt înșirate și așteaptă la scară.

La ora zece, când Prințul s'a dat jos, pornim spre palatul imperial, în aceeași ordine și cu același ceremonial ca și ieri, cu deosebire că în prima trăsură stă acum, numai Prințul nostru, în fund, însoțit de maestrul de ceremonii, Joshida, care stă pe scaunul din față, iar nu alături de Prinț. Escorta o formează tot „călărași” și mergem tot la pas, ca să poată poporul să-și vadă musafirul. Lumea, ca și ieri, salută și strigă uralele lor vesele și respectoase. Școlile, toate, sunt înșirate ca și ieri, cu mii și mii de copii, frumoși, curat îmbrăcați și fiecare cu câte unui sau două drapele în mână, japonez și românesc. Armata este înșirată de ambele părți ale străzii până la palatul imperial.

Intrăm pe prima poartă a palatului, trecem podul mare și frumos, de piatră, ce am admirat ieri, când veneam dela gară. El este lucrat în stilul vechiu japonez. Intrăm acum într'un mare parc ce-mi reamintește parcul

imperial din Kyoto. Trecem pe sub a doua poartă mare și monumentală, de te îngrozește, și groasă ca să dai cu tunul în ea; suntem acum în parcul interior al grădinii palatului. Boschete, arbuști, arbori bătrâni dar pitici, iarbă mătăsoasă de par'că este sădită cu mâna, fir cu fir, și flori cât vezi cu ochiul; pietrișul este de aur, și cu toate pietricelele în aceeaș mărime și în aceeaș culoare. Garda de onoare a palatului prezintă armele, cornistul sună. Trecem al doilea pod de piatră și mai impunător și mai elegant ca primul. Patru mari candelabre, cu câte douăsprezece lampioane japoneze luminate electric, chiar și ziua, stau la capetele podului în fiecare parte. Intrăm în curtea propriu zisă a palatului. Escadronul de escortă se oprește pe dreapta și prezintă lăncile, iar trăsurile, toate, mergând la pas, intră sub marele balcon dela intrare, făcut în forma unei pagode. La capul scării, așteaptă Prințul moștenitor al Japoniei cu vre-o șase prinți imperiali, cu marele maestru de ceremonii al împăratului și cu toți marii demnitari ai curții imperiale și princiare.

După salutările obișnuite, însă, foarte ceremonioase, pornim cu toții în lung și foarte protocolar șirag, prin sălile palatului imperial. Înainte mergeau vre-o șase-opt adjutanți imperiali și princiari, în mare ținută, precedați și ei de nu știu câți șambelani și maeștrii de ceremonii, îmbrăcați numai în aur. Marele maestru de ceremonii al Împăratului, ministru al casei imperiale, mergea singur în urma adjutanților și la vre-o șase pași înaintea celor doi Prinți moștenitori; apoi urmau prinții imperiali, misiunea noastră și tot cortegiul mareșalilor și miniștrilor cari asistaseră la primire. Și mergem așa, ceremonioși, discutând, în dreapta și stânga, cu unul sau cu altul din misiunea japoneză, ce ne este atașată, și care stă strânsă pe lângă noi spre a ne da explicațiunile necesare, la cerere.

Sălile prin cari trecem sunt toate îmbrăcate în lemn lăcuit și mi-aminteau de sălile din palatul imperial din Kyoto. Aceleași lăcuiri, aceleași picturi, aceleași scul-

pturi și acelaș tavan în romburi și careuri ce mă amesc cu frumusețea lor. Lumina ce o avem, pe timpul mersului, este dulce de tot, venind prin ochiuri mici de ferestre, acoperite cu hârtie albă de mătase.

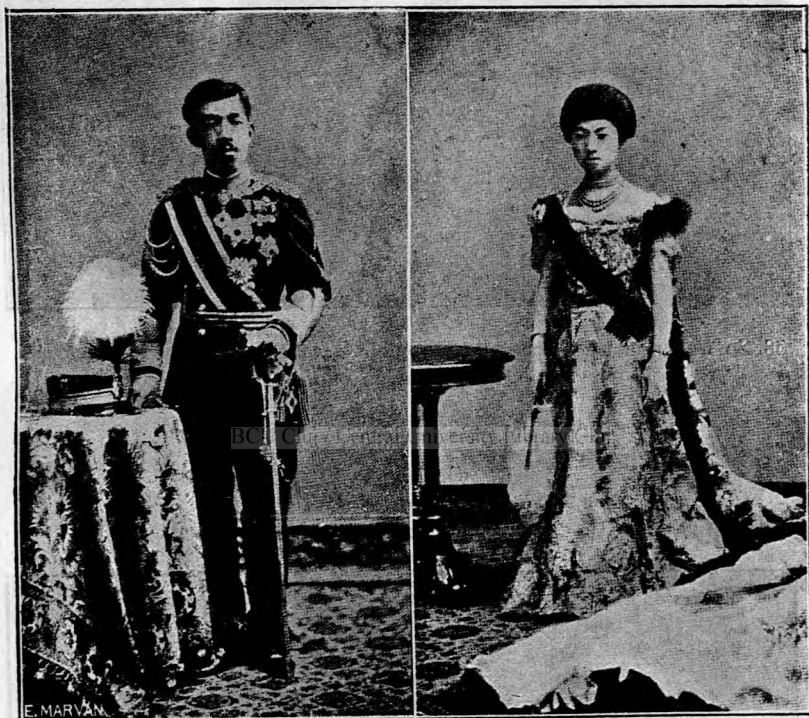
La un moment dat convoiul se rupe. Prințul nostru este dus mai departe într'un mare salon, vecin cu sala tronului; iar noi suntem opriți într'un alt salon mai mic, unde așteptăm desfășurarea serbării.

Salonul în care suntem, este înghesuit cu mobilă luxoasă europeană, care deși este numai în mătase, și în luxul cel mai orbitor, însă, are aerul că i-ar sta rău nefiind ceva național, care ar prinde mult mai bine de cât aceea ce este numai introdus și numai ocazional. Pe pereți sunt câteva tablouri lungi cari reprezintă peisaje frumoase și pe cari le admirăm, până să treacă timpul. Mi s'a spus că asemenea tablouri se numesc kakemono-uri.

După vre-o zece minute de așteptare suntem conduși în salonul vecin, unde găsim numai pe Prințul nostru, însoțit de marele maestru de ceremonii al împăratului și de d. Ioshida.

Acum pornim, cu toții spre sala tronului imperial, precedați de marele maestru de ceremonii al împăratului. Prințul nostru, elegant și frumos, merge în cap, iar în urma Sa, suntem noi, toți, pe un rând. Misiunea japoneză urmează în spatele nostru.

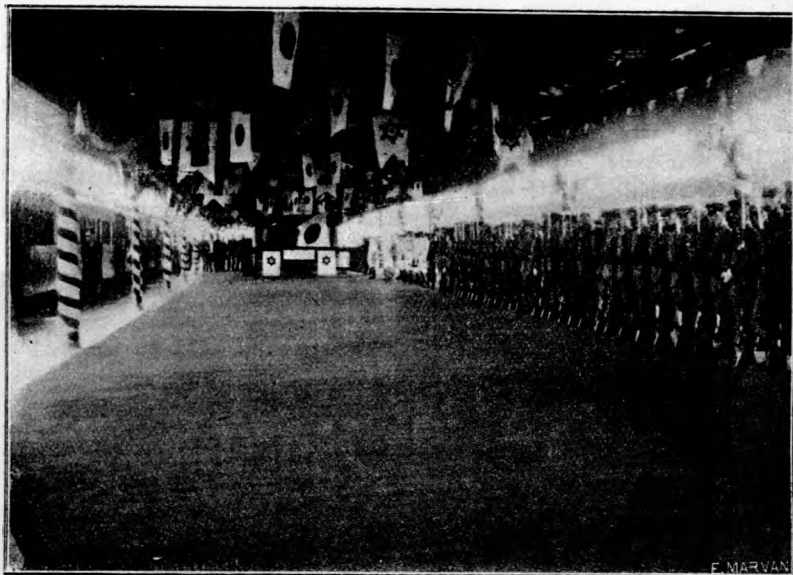
Intrăm în sala tronului. Aci, înaintea tronului imperial, în picioare, este Prințul moștenitor al Japoniei, și așteaptă; iar în dreapta și în stânga lui, sunt toți marii oameni ai Japoniei: miniștrii, prinții, mareșalii, generalii, etc. etc. Toți se înclină, în momentul când Prințul a intrat în sală. Prințul nostru se oprește, cam la trei pași, în fața Prințului Imperial, iar noi în spatele Prințului nostru, cam la cinci pași. A. S. Regală cetește cu voce tare și frumoasă discursul oficial și politic, relativ la misiunea Sa, la ceea ce dorim să obținem prin această misiune, și la scrisoarea pe care M. S. Regele nostru a trimis-o împreună cu cele două cele mai mari decora-

37. M. M. L. L. Impăratul și Impărăteasa Japoniei.

Impăratul Yoshihito s'a născut la 31 August 1879 și este al 122-lea descendent-impărat, din dinastia ce domnește de peste 2500 ani.

În anul 1900, s'a căsătorit cu principesa Sadako, născută la 25 Iunie 1884. Din căsătorie au rezultat trei copii: Hirohito născut la 29 Aprilie 1901; Jasuhito născut la 25 Iunie și Robuhito născut la 3 Ianuarie 1905. Impăratul este de mai mulți ani grav bolnav de nervi și a lăsat conducerea țării, moștenitorului tronului, Hirohito, sub supravegherea împărătesei și a prințului Kan-in.

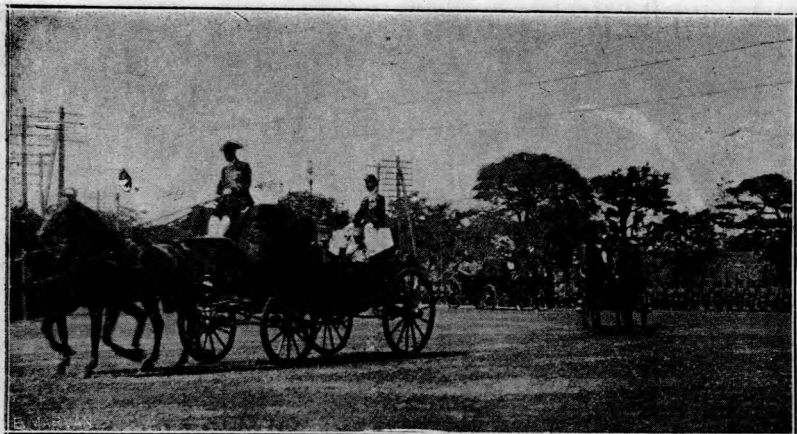
38. Sosirea noastră în capitala Japoniei. Gara Tokyo, frumos împodobită și compania de onoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

39. Trăsura de gală în Tokyo cu cei trei prinți: Prințul României, Prințul moștenitor Japoniez și Prințul Kan-in —cel pe scaun, în față—.

40. Tokyo. O trăsura de gală, din cele cinci, cu alți membri ai misiunii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

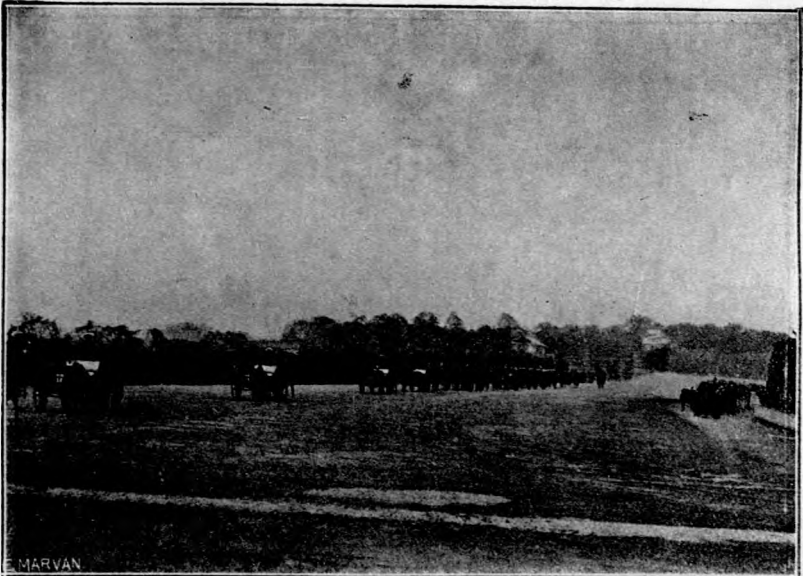

41. Tokyo. După trăsura princiară urmează escadronul de gardă călare. Trupele prezintă armele și strigă: „banzai”.

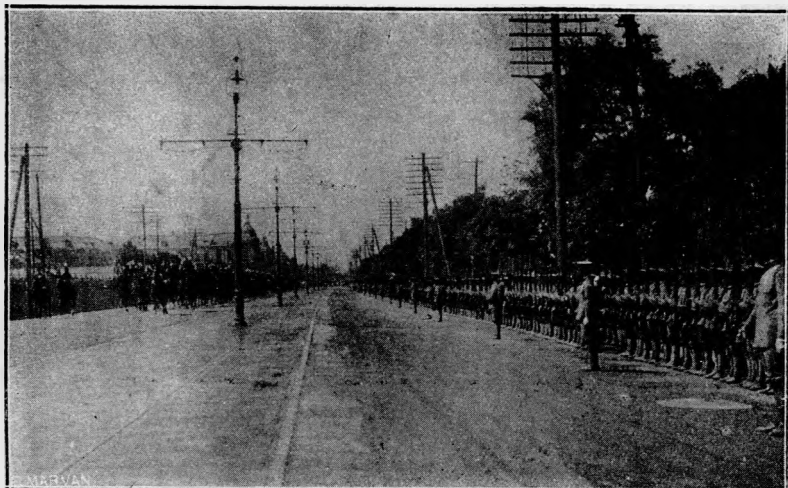

42. Tokyo. Pe străzile largi ale capitalei, sunt înșirați mii de copii de școală cu stegulețe în mână.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

43. Tokyo. Convoiul, cu trăsurile de gală, merge dela gară spre palatul de reședință.

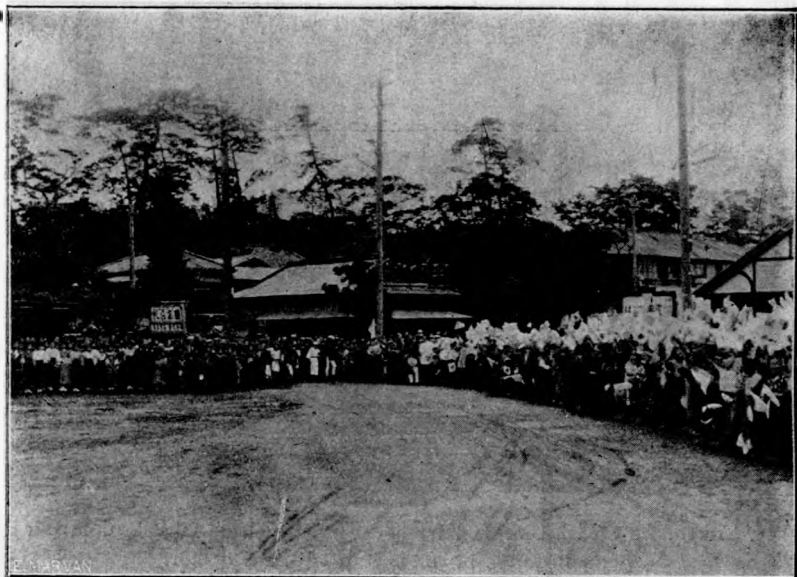

44. Tokyo. Pe străzile largi și frumoase sunt înșirate trupele dela gară până la palat, pe ambele părți ale străzilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

45. Tokyo. Lume multă aleargă încoace și încolo, în lungul străzilor, spre a-și găsi locul. Școlile sunt înșirate pe trottoare.

46. Tokyo. Mii și mii de școlari, elevi și eleve sunt înșirați pe străzile pe unde vom trece noi; foți au drapele românești și japoneze, pe cari le agită când trecem.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

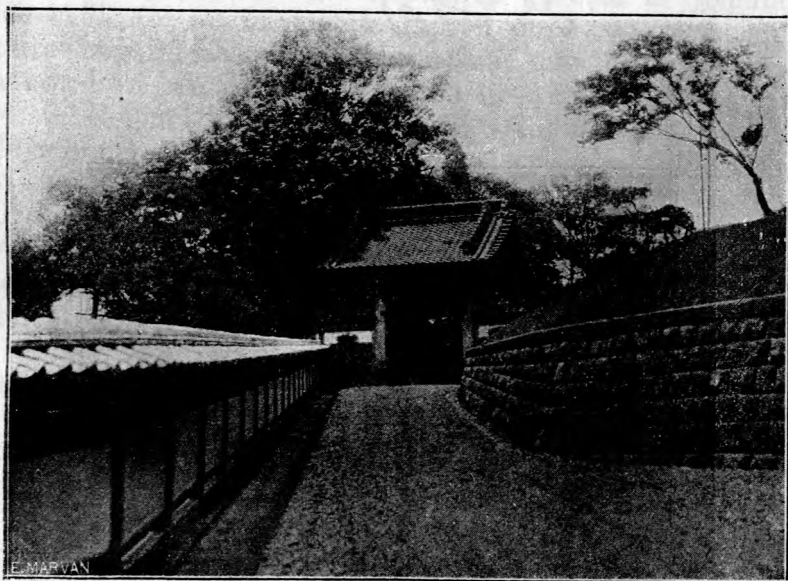

47. Tokyo. Toate școlile de băieți și fete sunt scoase pe străzi spre a saluta pe înaltul oaspe al împăratului.

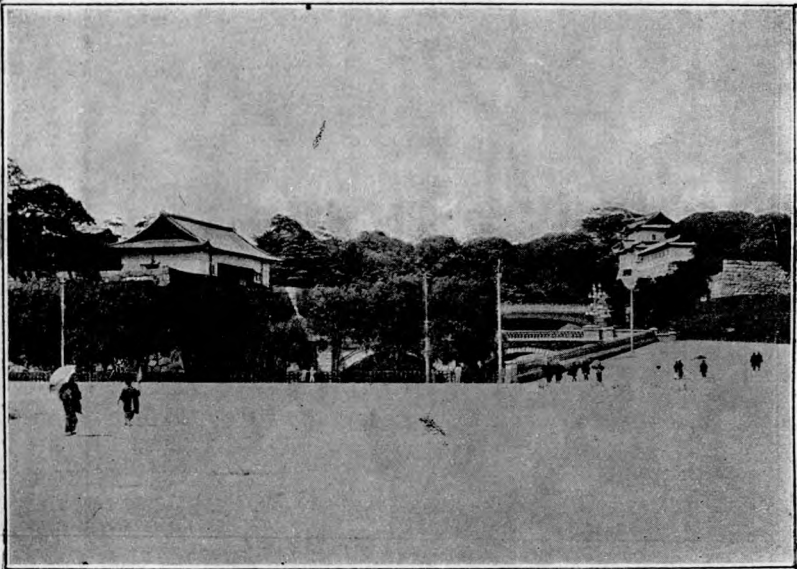

48. Tokyo. O stradă împodobilă cu lampioane colorate
în colorile naționale românești.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

49. Tokyo. Intrarea în prima curte a palatului imperial.

50. Tokyo. Grădina și parcul palatului imperial din Tokyo.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

51. Școala normală de fete din Tokyo, este așezată în apropierea palatului.

țiuni românești, una pentru M. S. Impăratul Japoniei, colanul ordinului Carol I, și alta, marea cruce, a aceluiaș ordin, pentru A. S. Imperială. Textul este citit în limba franceză, iar interpretul traduce în limba japoneză. Apoi, Prințul Japoniei, își cetește răspunsul său, arătând deosebita mândrie și bucurie ce se simte de întreaga Japonie și de M. S. Impăratul, primind o misiune română în cap cu A. S. Regală Prințipele moștenitor al țării românești, atâta de bravă și atâta de eroică în războiul popoarelor; că Japonia va face tot posibilul ca dorințele misiunii românești să fie împlinite și ca legăturile celor două țări să fie cât mai strânse. Interpretul traduce în limba franceză. Prințul nostru dă scrisorile, cu cele două decorațiuni, după care salutăm cu toții și ne retragem, iarăș, în saloanele în cari fusem precedent.

După zece minute, suntem, din nou, chemați și conduși, cu acelaș ceremonial, iarăș în sala tronului. Aceleași persoane înalte ne așteaptă, însă, de data asta, la locul de onoare, este M. S. Impărăteasa și ne așteaptă, având în dreapta Sa pe Prințul moștenitor al Japoniei. Prințul nostru se oprește la jumătatea sălii, noi tot în spatele Lui, și după ce se înclină către Impărăteasă, îi adresează un mic discurs, spunându-I că are plăcuta și marea însărcinare din partea M. S. Reginei Maria a României, Augusta Sa mamă, de a înmâna M. S. Impărătesei o scrisoare autografă a M. Sale, împreună cu marea decorație „Regina Maria”. O doamnă de onoare, traduce Impărătesei aceasta, iar M. Sa, cu o voce abia auzibilă, mulțumește pentru această onoare și roagă pe A. Sa să fie interpretul sentimentelor ei deosebite pe lângă M. S. Regina României.

Dupa aceasta salutăm, din nou, și iarăș ne retragem în saloanele noastre.

Curând, însă, Prințul nostru este condus în salonul privat al M. S. Impărăteasa unde se întreține, în întrevedere particulară, cu M. S. Impărăteasa și cu Prințul moștenitor al Japoniei. După vreo două-

zeci de minute suntem chemați și noi spre a fi prezentați M. S. Impărătesei care poartă, acum, la gât, decorația „Regina Maria“. Ne oprim cu toții la ușă, în sala vecină. Intră mai întâiu Filodor și este prezentat Impărătesei care binevoește a-i vorbi, după ce i-a dat mâna să i-o sărute, și se întreține cu el câteva minute prin interpretă. După ce iese el, sunt condus eu. Impărăteasa îmi dă mâna, după ce îi sunt prezentat, și după ce i-o sărut, mă întreabă: cum am călătorit? dacă suntem obosiți după un așa lung voiaj? am mai fost vreodată în Japonia? îmi place ce am văzut până acum? la cari răspund, răspunsurile naturale. La urmă îmi spune că regretă că suntem acum tocmai în sezonul ploios, și că nu o să putem vedea bine toate frumusețile Japoniei, dar că speră că, poate, vom avea și câteva zile frumoase și că vom putea vedea cât mai mult din Japonia, și cât mai bine. Ii răspund: „Suntem convinși de un lucru, că pe ploaie sau pe vreme bună, vom duce cu noi cele mai plăcute amintiri despre Japonia și poporul japonez, și că această călătorie în țara florilor și a frumuseților, a moralei și a eroismului fără limită, va fi pentru noi, pentru totdeauna, neuitată“. M. S. surâde, mulțumită, când i se traduce aceasta. Îmi dă încă odată mâna, pe care i-o sărut, și, apoi, mă retrag salutând încă de două ori, odată în mijlocul salonului și ultima dată la ușă, după cum ni s'a spus de mentorii noștri. Sunt condus în vechiul nostru salon și, apoi, întră pe rând, la Impărăteasă, toți ceilalți.

Impărăteasa este drăgălașă, mititică, simpatică, ochii expresivi, guriță delicată și se ține și vorbește cu multă eleganță. Păcat că eră îmbrăcată în rochie europeană; cred că mi-ar fi plăcut mult mai mult, dacă ar fi fost îmbrăcată în kimono.

După terminarea acestor lungi, dar frumoase, ceremonii plecăm. A. S. Regală este condus de Prințul moștenitor al Japoniei, și cu acelaș cortegiu ca la sosire, până la scară, până la trăsurile ce ne așteaptă.

Plecăm în aceeaș ordine ca și la sosire și pe a-

celas drum pe care am venit și care, acuma, este și mai înțesat de lume de cât erà la sosire. Urale desfârșite înovărășesc convoiul nostru, pe tot timpul până la palatul Kasumigaseki. Aci ajunși, intrăm în parcul palatului și facem un tablou fotografic, toți ai noștri, la un loc cu misiunea japoneză ce ne este alăturată.

Dejunul îl luăm tot între noi.

Curând după dejun ne pregătim pentru o nouă sărbătoare, ce va avea loc la noi aicea. La ora două și jumătate va veni Prințul moștenitor al Japoniei să înapoieze, oficial, vizita făcută de Prințul nostru, și să-I aducă și decorația cea mai înaltă japoneză, ordinul chrisantemelor, ce nu se conferă decât capetelor încoronate sau celor mai mari oameni ce i-ar avea Japonia,

Înainte de ora la care trebuia să sosească Prințul Japoniei, încep să vină, unul câte unul, miniștrii, mareșalii, generalii cei mari, și prinții imperiali. Aceștia, din urmă au sosit cu câteva clipe înaintea sosirii Prințului moștenitor al Japoniei, așa că ei nici nu se dăduseră bine jos din automobilele lor luxoase, că se și anunță sosirea Prințului moștenitor Japonez. Garda de afară îi prezintă armele, iar cornistul sună onorul. În acest moment Prințul nostru se coboară pe scara cea mare a apartamentului Său și înaintează spre intrare. În prag se întâlnește cu toți prinții japonezi și, apoi, intră, cu toții, în salonul roșu unde erau deja îngrămădiți, toți ceilalți, înaltele personaje venite mai înainte.

Prințul moștenitor al Japoniei, ce purta înaltul ordin al nostru „Carol I”, se așează în fața Prințului nostru, și îi citește răspunsul Împăratului Japoniei, la scrisoarea trimisă de M. S. Regele. Apoi, această scrisoare, cu caractere japoneze, este predată în mâna Prințului nostru. În acelaș timp împăratul Japoniei conferă Prințului nostru înaltul ordin al chrisantemelor. Dintre marii oameni ai Japoniei, acest ordin strălucește pe pieptul celui mai ilustru om al ei, pe pieptul marelui Togo, eroul dela Tsushima.

În scrisoarea cetită, se vorbește, între altele, și de

dorința vie ce o are Impăratul ca să se facă cât mai strânse legăturile de prietenie dintre cele două țări.

Prințul nostru mulțumește, prin câteva cuvinte frumoase, de Înalta distincțiune cu care este onorat, și pentru răspunsul atâta de plin de speranțe pentru țara noastră.

După această sărbătoare, se face cerc între toți cei prezenți, timp de aproape un sfert de oră.

La ora trei Prințul imperial pleacă, condus, până la scară, de Prințul nostru și cu toți cei prezenți.

După aceasta ni se dau și nouă decorațiile conferite de Impăratul Japoniei. Mie mi s'a dat mare ofițer al ordinului „Soleil Levant“, cel mai înalt ordin după ordinul „Crisantemelor“, în felul cum este „Steaua României“, la noi, față cu „Coroana României“. Lui Condescu i s'a dat comandoria aceluiaș ordin; tuturor celorlalți li s'au dat decorațiuni mai mici, după greutatea fiecăruia. Chiar și valetul Prințului a fost decorat.

După prânz, ieșim pentru a face vizite ambasadurilor marilor puteri și pentru a ne înscrie la toți prinții imperiali. Fiecare din noi este condus de câte un membru al misiunii japoneze. Prințul nostru este însoțit de d. Joshida; iar eu de colonelul Ogata. La ora cinci și jumătate suntem înapoi, luăm câte un ceai și, apoi, mă odihnesc puțin, spre a putea să rezist mai bine oboselilor ce se anunță pentru astă seară.

La ora șase încep să mă pregătesc pentru dineul de gală de astă seară, dela palat; iar la ora șase și treizeci plecăm, cu toții, spre palat și suntem în aceeaș ordine și cu acelaș ceremonial ca și dimineața. Ne-am pus fiecare și nouile decorațiuni ce ni s'au dat azi.

Suntem primiți la scara palatului imperial de Prințul Japoniei și de marii demnitari, de miniștrii și de ceilalți prinți imperiali, A. S. Regală este condus în marele salon unde așteaptă Impărăteasa, cu toți prinții imperiali și principesele, precum și marii demnitari. Pe noi, ne-au introdus într'un alt mare salon, unde așteptau câțiva generali, amirali și vreo câțiva diplo-

mați și miniștrii plenipotențari, străini, invitați special pentru astă seară. Între alții, este și ministrul Olandei cu doamna. El s'a și grăbit să vină să ne salute, și, apoi, mergem să ne prezinte și doamnei, soția sa. Facem cunoștință cu toți cei prezenți, între cari găsim și pe prietenul nostru, marchizul de Paolucci, noul ambasador al Italiei.

După un sfert de oră suntem conduși, numai noi, în marele salon, unde, vedem, pe Prințul nostru în convorbire cu Împărăteasa, cu Prințul Japoniei, și cu ceilalți prinți imperiali. Noi suntem conduși pe la toate „icoanele” ca să ne prezentăm și să ne închinăm. Aci sunt prinții și prințesele imperiale, dincoace sunt mareșalii, amiralii, miniștrii, toți cu soțiile. Doamnelor le sărutăm mâna și, cu câteva din ele, schimbăm două trei vorbe.

Mă opresc cu ochii pe Togo. Iată un om. Are șaptezeci și cinci de ani, și este, încă, viguros și frumos. Nu pot să-mi mai iau ochii dela el, mult timp.

Pornim la masă. Prințul nostru dă brațul împărătesei și deschide drumul, urmat de Prințul Imperial ce dă brațul prințesei Kuni, viitoarea sa soacră; apoi prințul Kan-in, toți prinții imperiali, și cei mai mari demnitari, dând fiecare brațul câte unei doamne sau prințese. Locul meu este în dreapta amiralului Kato, ministrul marinei, care stă și el lângă Togo.

Până să începă serviciul la masă, îmi arunc ochii, din fugă, în sală și în jurul meu. O mie și una de nopți, visul cel mai fantastic, luxul cel mai orbitor din basme și din povești, cred că sunt palide, toate, față de aceea ce se vede, astă seară, aci.

Un camarad îmi spune, după masă, că el consideră luxul de aici, că ar egală luxul și protocolul Franței de pe timpul lui Napoleon întâiul, sau de pe timpul lui Ludovic al 14-lea, unite la un loc cu acelea ale Germaniei din timpul ei de glorie.

Masa era dreaptă, în tot lungul mijlocului sălii de

masă, și lungă pentru a putea încăpea cei peste vre-o două sute de persoane ce erau poftite la acest dineu. Și pentru toate aceste persoane, vesela toată, în întregime, era numai din aur masiv, se zice moștenire, din tată în fiu, de multe sute de ani. Din aur masiv erau toate farfuriile adânci sau întinse, mici sau mari, farfuriile pentru adus mâncările, castroanele, vasele pentru sosuri, solnițele, tacâmurile, etc. etc. Oriunde te uitați nu vedeai decât aur. Numai paharele nu erau de aur, și-i păcat; cred că niște cupe de aur ar fi stat mult mai frumos alături de atâta aur, înlocul cristalului fin, extrem de fin, din cari erau făcute paharele. Am pus mâna, de curiozitate, pe o farfurie și-i apreciez greutatea cam de peste un kilogram; și când te gândești la numărul total al bucăților întregii vesele!

Lacheii sunt câte patruzeci de fiecare parte a mesei. Toți sunt îmbrăcați în fracuri negre, elegante, fine, cu galoane de aur și late cât mâna, de jurimprejurul marginii hainei, cravate albe, cămăși ca zăpada, mânui glațee, ciorapi lungi de mătase albă, pantaloni scurți până la genuchi, de catifea roșie, jaretiere cu cătărămi de argint, pantofi de lac negrii, și cu funte; cei șase lachei cari serveau pe împărăteasă și pe prinți, la mijlocul mesei, erau la fel îmbrăcați, ca și ceilalți, cu deosebire că aveau pantalonii de catifea albă în loc de roșie.

Împărăteasa sta în mijlocul mesei, având la dreapta pe Prințul nostru, iar la stânga pe prințul Kan-in; în fața sa era Prințul moștenitor al Japoniei, având în dreapta și în stânga câte o prințesă imperială. Atât la spatele Împărătesei cât și la spatele Prințului moștenitor al Japoniei, se află câte un maestru de ceremonii, stând în picioare, și cari serveau de interpreți pentru a traduce Prințului nostru aceea ce se va vorbi.

Patru mari lustruri sunt atârinate de tavan, în lungul mesei și fiecare are câte o sută de lumini electrice, toate în formă de floare de lotus. Pereții sălii de masă sunt îmbrăcați în mătase în culoare cafenie. În peretele

din direcția de unde ni se aduceau mâncările, erau șase bufete mari, ca niște pagode; prin mijlocul fiecărui bufet erau câte două deschideri, cu câte două uși, prin cari treceau, ca și cum ieșeau chiar din bufet, toți lacheii când veneau să aducă mâncările sau când plecau; patru maeștrii, câte doi de fiecare latură a mesei, dirijau pe toți cei optzeci de lachei, iar serviciul mergea cu o regularitate matematică și îmi reamintează de serviciul și dineul de gală dela sultanul Egiptului, reputat ca precizie și iuțeală.

Pe masă, în tot lungul ei, sunt flori cu nemiluita, dar așezate cu atâta drăgălășie și sunt atâta de bogate în cât cred că nici în vis nu pot să fie mai frumoase. În fața mea este un coș cu gărafe ce te'mbată cu mirosul lor pătrunzător, iar colorile variate și așezarea lor îți dau, câteodată, impresia că sunt puse pe un tablou iar nu că sunt în realitate. Apoi buchete, ramuri, flori singuratic, coșuri și vase pline, garnisesc întreaga masă. Opt castele mari, de zahăr, reprezentând fiecare câte un castel imperial, sunt așezate la diferite intervale, în tot lungul mesei. Menu-urile sunt lucrări de artă, ca desen, reprezentând pe o parte intrarea pe porțile palatului imperial din Tokyo; iar bucatele sunt din cele mai alese, din bucătăria franceză. O orchestră nevăzută execută bucăți clasice și moderne, în mod, cu adevărat dumnezeesc, Mă uit peste tot, și cred că este vis, că este basm. Atâta lux și bogăție te amețesc!

Încerc să vorbesc cu amiralul Kato și prin el cu marele Togo la care mă uit pe furiș pentru a-l vedea mai bine. Este un bărbat de talie mijlocie, destul de simpatic și poartă barbă scurtă, puțin ascuțită. Îmi spuneau după masă, câțiva japonezi, că eu seamăn cu Togo. Le-am mulțumit și le-am răspuns că acesta este cel mai frumos titlu ce mi se poate da.

Spre sfârșitul mesei se scoală Prințul imperial al Japoniei și în câteva cuvinte închină paharul pentru M. S. Regele României și pentru Prințul moștenitor al

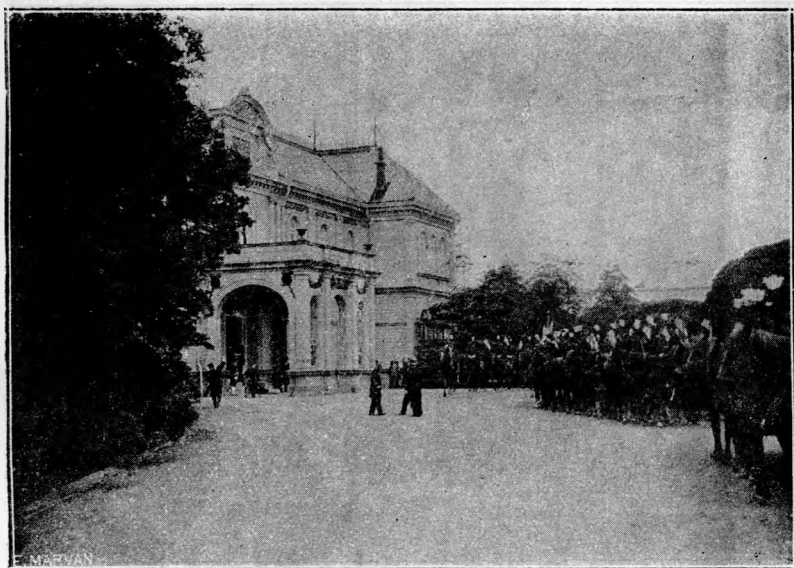
României, sărbătoritul de azi. Muzica cântă imnul nostru regal, ascultat, de toți, stând în picioare, până la sfârșit. Apoi Prințul nostru închină pentru Impăratul Japoniei, pentru Impărăteasa și pentru Prințul moștenitor al Japoniei, ca și pentru întreaga familie imperială. Muzica cântă imnul imperial japonez. Mi-a plăcut mult acest imn, și am rugat, după masă, pe Ogata să mi-l procure. Are ceva din opera *M-me Butterfly*. În traducere textul sună: „Suveranul nostru să trăiască mii de ani, și de o mie de ori mii de ani, până când orice pietricică va ajunge o stâncă mare acoperită cu mușchiu mătăsos.”

Înainte de a ne ridica dela masă, ni s'au adus, de către lachei, pe tăvi mari de aur, mici surprize, pentru toți invitații la fel, o cutiuță de argint, reprezentând o cască de samurau. Casca-cutiuță se deschide, iar înăuntru sunt mici bomboane. Acesta este un obicei la japonezi, ca la astfel de dineuri mari, să se dea câte o mică amintire.

Ne sculam dela masă și în aceeaș ordine, în care am venit, ieșim din sala de masă și intrăm în salonul vecin unde suntem conduși pe rând, ai noștri toți, să mulțumim Impărătesei pentru decorațiile ce ne-a dat. Îi sărutăm mâna și îi arătăm, fiecare, onoarea cea mare ce avem, purtând asemenea distincțiuni. Trecem, apoi, la Prințul moștenitor japonez, care binevoiește să ne dea mâna și așa mergem la mai mulți prinți și prințese.

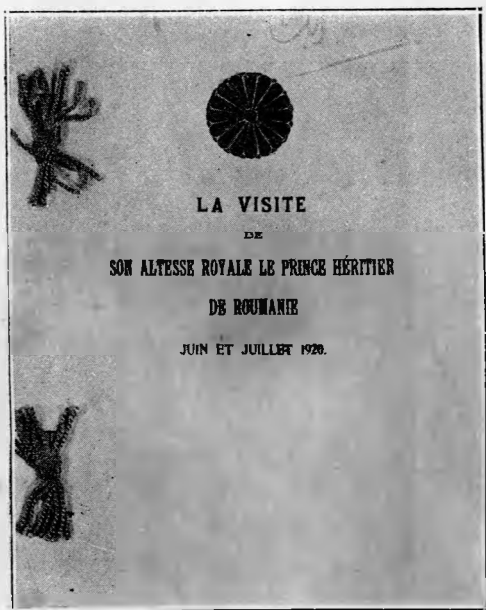
Intr'un salon vecin fumăm. Încerc să-mi mai memorez ceva din cele ce văd, dar îmi este imposibil. Sunt luat și târit în cîrcapta și în stînga, de unul sau de altul, și abia am timp să le răspund.

Merg la Togo, cu colonelul Ogata și îi spun că sunt, cu adevărat, fericit că pot să-l asigur că numele său, în România și în special în armată, este pus în fruntea celor mai mari oameni ai lumii. Togo îmi mulțumește, se pare, destul de satisfăcut. Mă întreabă câteva chestiuni despre armata noastră și se pare că se interesează mult de războiul ce l-am făcut acuma în urmă.

52. Tokyo. Palatul Kasumigaseki, unde a fost găzduită întreaga misiune.
Garda imperială călare dă onorul la sosirea Prințului României

BCU Cluj / Central University Library Cluj

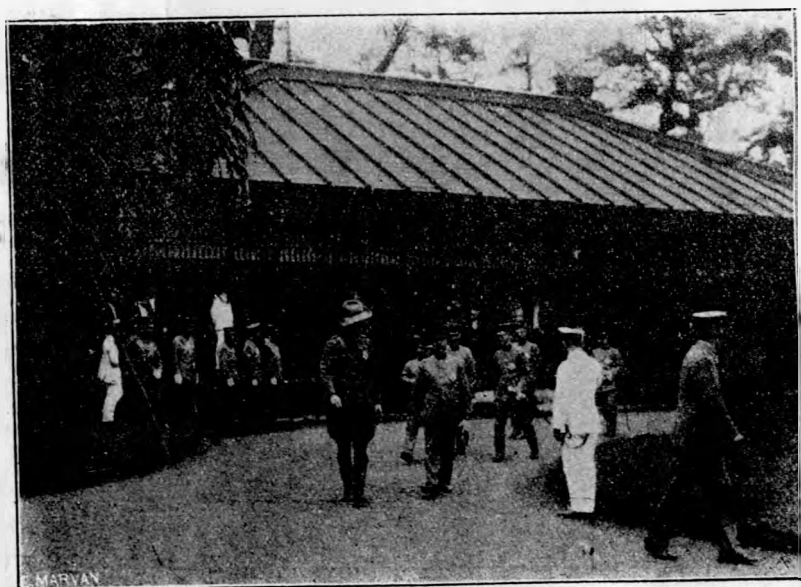
53. Tokyo. Iată ce ne-am instalat în palatul nostru ni s'a împărjit
programul șederii noastre în Japonia, pe zile, până la 27 Iulie.

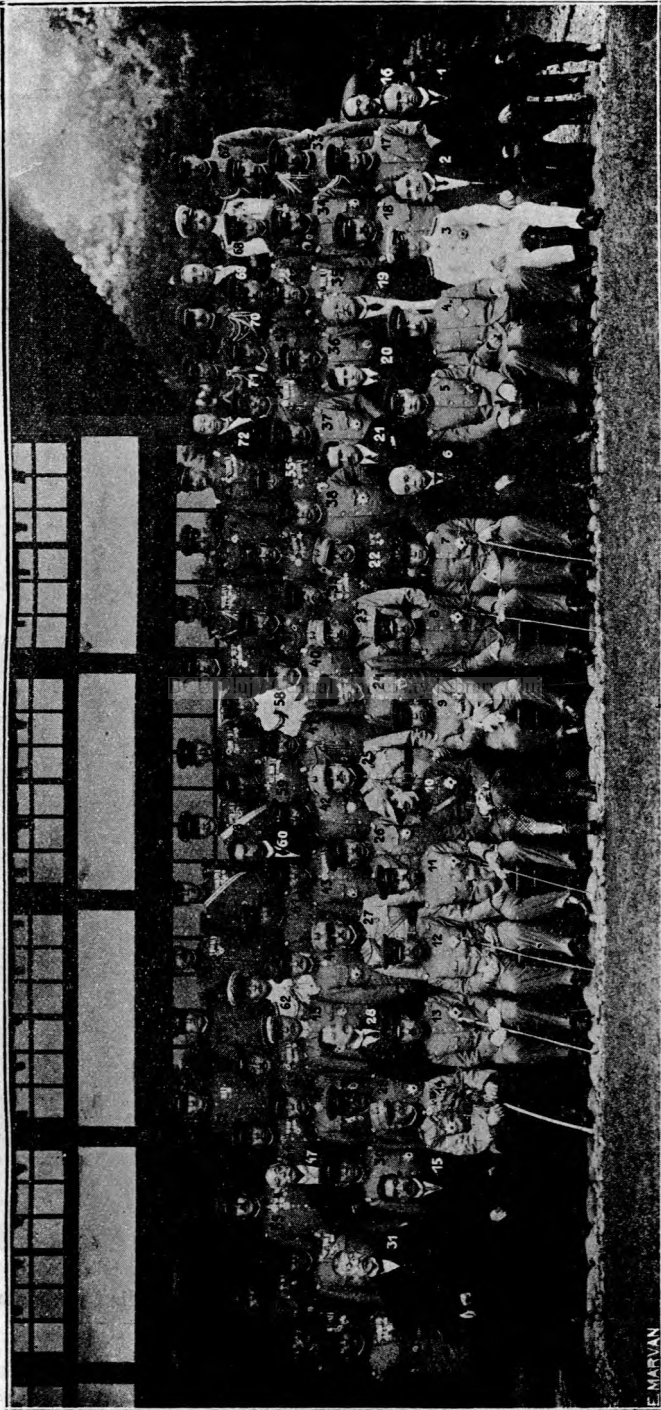
54. După înapoare de la palatul imperial ne am fotografiat, în grup, misiunea română și misiunea atașată pe lângă Prințul României.

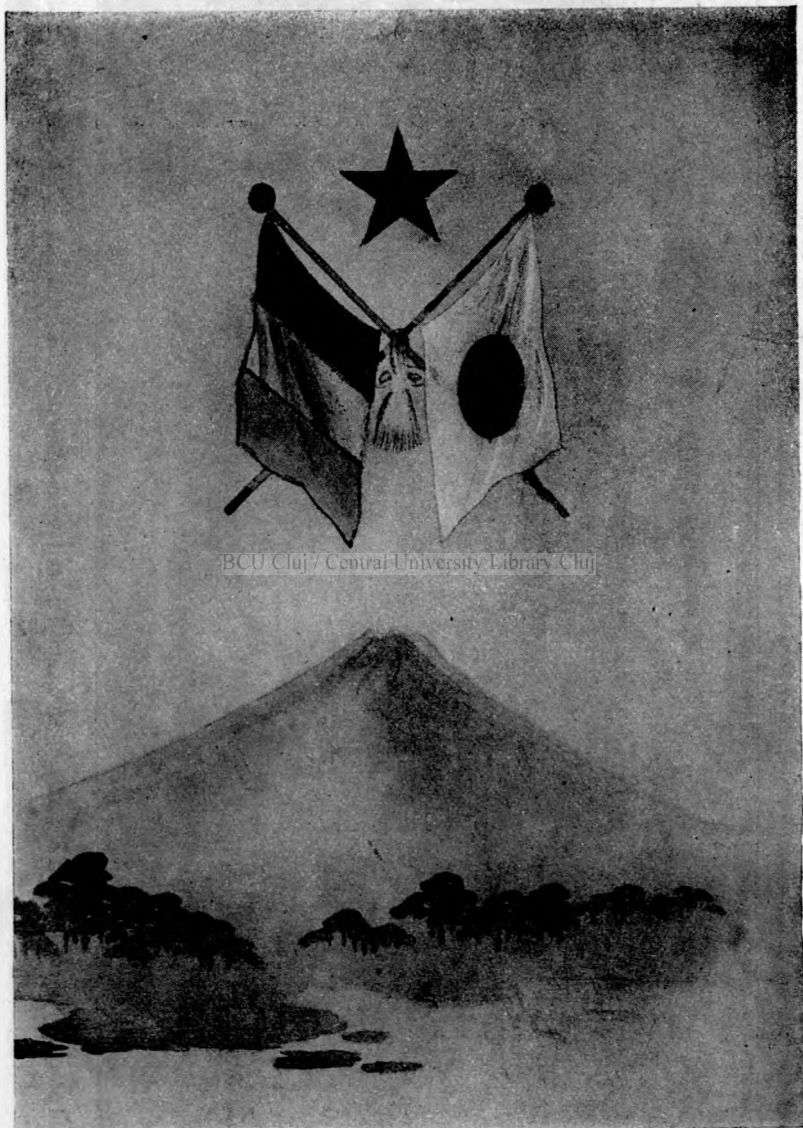
BCU Cluj / Central University Library Cluj

55. În grădina arsenalului; mergem să vedem frumusețile grădinii.

56. Tabloul făcut în grădina arsenalului. La mijloc, pe banca 1-a sunt șase prinți imperiali, iar în mijlocul lor este Prințul Româneli.

57. Desenul pe coperta menu-ului dela dejunul din grădina arsenalului.

Menu

Oursins à la japonaise
 Bisque d'Écrevisses
 Suprême d'Aigu sauce joinville
 Cailles glacées en Bellevue
 Naisettes de Montan Princesse
 Sorbets au Kirsch
 Dindonneaux nouveaux Truffes rôtis
 Salade de Saison
 Asperges vertes sauce au Beurre
 Glace à la Marine
 Dessert

Dîner du 24 juin 1920

Menu-ul ce ni s'a servit la dineul de gălă dela palatul imperial

Ne înapoem în salonul unde erau împărăteasa și prinții, și apoi, de aci, trecem cu toții în sala de danț și spectacole a palatului. Prințul nostru, dând brațul Împărătesei, merge înainte, iar toți ceilalți urmăm în lungă și ceremonioasă procesiune.

Sala, în care intrăm, este mare, cât o curte interioară. Una din laturi este complet deschisă, cu ferestre cât peretele, cari dau spre grădina palatului. Oestradă luxos împodobită, este destinată familiei imperiale și prinților imperiali. În mijloc ia loc Împărăteasa, într'un fotoliu îmbrăcat în aur; în dreapta Sa stă Prințul nostru, iar în stânga Prințul moștenitor al Japoniei; toți ceilalți prinți de-a dreapta și de-a stânga după greutatea lor, amestecați împreună cu principesele. Deasupra acestei estrade se încrucișează, agățate de tavan, două uriașe drapele, unul japonez și altul românesc, cari stau așa că par'că s'ar fi luat în brațe.

Toți marii demnitari ai Japoniei, miniștrii, mareșalii, amiralii și generalii, stau pe aripa din partea stângă a familiei imperiale; misiunea română, și toți diplomații, ambasadorii și miniștrii plenipotențieri streini stau pe aripa dreaptă a familiei imperiale.

Eu sunt în rândul întâiu și pot vedeă perfect scena și cu totul ce se va petrece pe ea. Scena este exact în fața estradei imperiale. Un prieten de lângă mine, îmi șoptește: „domnule general să ai grijă de mine, sunt tare obosit și dacă voiui ațipi, te rog să-mi dai câte un ghiont, pe nevăzute.”

Ni se împart programele danțului ce va aveă loc. Programele sunt elegante, aurite și cu explicațiunii în limba franceză. Dau aci, în traducere liberă, aceea ce ni se spuneă în program.

Danțul „Bugaku” ce există în Japonia, se spune că este introdus aci din cele mai vechi timpuri. Părțile din cari se compun, azi, danțul, nu se știe sigur dacă sunt de origină indiană, corceiană, sau de creațiune japoneză, sau amestecate și dintr'o parte și din alta.

Prima parte a danțului se numește Taiheiraku;

despre el se ştie sigur că este de origine japoneză şi are ca subiect descrierea luptelor date pe timpurile cele mai furtunoase ale Japoniei, cu scopul de a se readuce pacea în ţară. Cei patru actori sunt îmbrăcaţi în haine de vechi răsoinici, samurai, din timpurile vechi şi cu armurile acelor timpuri.

Impăratul Monbū, se spune, că ar fi pus să se execute acest danţ, pentru prima dată, în ziua anului nou, din anul al doilea, al erei Taiho, adică în anul 701 după Christ.

A doua parte a danţului este, sigur, de origine coreiană. Cei doi actori, cari îl danţează, reprezintă doi dragoni cari se joaca şi cari petrec. De aceea, ei au pe faţa lor puse măşti hidoase, scâlămbăiate de te înfricoşează, spre a avea aerul unor animale din basme. Tradiţia spune că această parte a danţului a fost introdusă în Japonia, de către un flautist coreian, într'un timp ce nu se poate preciza, dar desigur foarte vechiu.

Muzica ce însoţeşte acest danţ se numeşte muzica „bugaku” şi care în traducere înseamnă: bu = a danţa, gaku = muzica, cântec. Atât muzica bugaku, cât şi danţul lui au fost, pentru prima dată, cântate şi jucate în perioada Nara, pe când capitala imperiului era la Nara, şi au fost atunci interpretate de nişte muzicanţi indieni. Reijū, întreţinuţi de palatul imperial, şi apoi susţinuţi şi adăpostiţi în vechile mănăstiri shintoiste şi budiste.

Se începe o muzică monotonă, ascuţită, plângătoare şi stridentă. Muzicanţii sunt în sala vecină, din dosul scenei, despărţită de sala noastră prin colonadele sălii, din partea ce dă în grădină. Sunt vre-o opt cântăreţi, zăriţi prin umbre. Nu-i pot distinge bine, dar în schimb i-aud bine! Sunetul ţipător al instrumentului, ce seamănă cu un fluer de al nostru, cântat de cineva care nu ştie deloc să cânte, îmi sgârâie urechea. Pe Japonezi îi văd, din contră, transportaţi căci sunt numai ochi şi urechi, şi toţi privesc ţintă spre scena ce le redă viaţa din trecutul lor.

Iată, văd ieşind dintr'o cameră vecină sălii, unde

sunt muzicanții, patru umbre ce înaintează încet, una după alta, îmbrăcate în armure bogate și purtând fiecare, în mână, câte o lance pe care o țin cu amândouă mâinile în sens oblic cu corpul. La centură poartă, fiecare, câte două săbii, una mai lungă, alta mai scurtă; sunt săbiile samuraiului. Și înaintează așa încet, cadențat, în ritmul cântecului, punând par'că cu sfială piciorul pe pământ. Intră, unul câte unul, pe scena improvizată și se așează în linie, cu fața la Impărăteasă, la banca imperială și după ce își așează jos, tot în cadența cântecului, lăncile, se pun în genuchi, și apoi, sprijiniți pe mâini, se apleacă până la pământ cu fruntea, făcând un fel de mătănie-prosternare, și stau așa câteva secunde. Este salutul către Impărăteasă și către oaspetele său regal.

Se scoală, apoi, și își încep danțul lor vechiu, de peste o mie două sute de ani. Este monoton, moale, abia mișcă piciorul, abia întinde brațul, dau câte o plescăitură din degete, pun călcâiul piciorului pe pământ și așteaptă cadența muzicii pentru a pune pe pământ și laba piciorului. Se învârtesc, câteodată, în loc, și iarăși încep pașii lor înceti, măsurati, de își fac impresia că ar umbla prin întuneric, bâjbăind. Scot săbiile lor cele lungi și încovoiate și fac cu ele mișcări ce nu le înțeleg de loc rostul. Cu lăncile asemenea.

După mai bine de o jumătate de oră de asemenea mișcări ei se retrag tot în aceeași cadență, în sunetul strident al muzicii.

Câteva minute de repaus. Tace și muzica. Uf! Ce bine! par'că, în adevăr, mă odihnesc după o muncă istovitoare.

Urechile noastre! Vai de ele! Ce disonanță. Mi-aduc, însă, aminte de părerea lui Moncrif, în această privință, și care mi se pare că ar fi adevărată, deși sufăr mult, crezând aceasta. El spune că un sunet nu este nici just nici fals, în sine-însuș, și că el ni se pare, într'un fel sau în altul, numai prin obișnuința ce ne-am făcut-o de un fel de sunete, că sunt false, disonante, iar că altele nu sunt.

Nu știu cum o fi, așa o fi, dar știu sigur că urechile mele sufer îngrozitor. În viața mea nu am suferit atâta de pe urma unei muzici!

După o jumătate de oră de repaos, în care timp ni s'au servit răcoritoare, se începe alt danț. Vin acum doi monștri cu măști hidoase, pe fața lor, măști ce reprezintă doi dragoni. Cei doi „dragoni“ se iau la luptă prin gesturi, se succesc, se învârtesc, se amenință, se culcă, se ridică, stau amândoi îmbrățișați și fac fel de fel de scâlămbăituri, de sucituri cu rost, poate, pentru Japonezi, absolut fără rost pentru noi. Uf! Și muzica iarăși, își începe obositorul și ruinatorul său cântec care mă sgârâe și mă enervează. Mă succesc pe fotoliul meu, trag cu coada ochiului spre Împărăteasă, și nu știu ce să mai fac! Sunt prăpădit, obosit, rupt! Nu mai pot să țin nici ochii bine deschiși, iar căldura din sală mă îmnoae; o putere, neînvinsă, mă copleșește și deodată dispar, din fața mea, scena, cu danțatorii și toată sala, cu invitații, cu Împărăteasă, cu tot, cu tot. O clipă am adormit! Aplausele sgomotoase mă fac să tresar! Mă deștept și mă uit cu coada ochiului, și spre dreapta și spre stânga să văd dacă se uită cineva la mine. Zâmbesc dănțuitorilor și aplaud odată cu toții; dar n'am înțeles nimica din aceea ce s'a danțat! iar muzica m'a dat gata!

Se termină reprezentația. Muzica tace. Ah! renasc! Ne sculăm cu toții în picioare. Ce bine! Împărăteasa ia brațul Prințului nostru și se formează, iarăși, cortegiul mergând acum spre sala supeului.

Aceiaș lux, aceeaș feerie, aceeaș abundență de flori, de plante, de ierburi, de pomi pitici, de frumuseți nevăzute prin alte părți.

Mesele sunt așezate în cinci șiruri, în tot lungul sălii. Suntem acum în total peste patru sute de persoane, cu cei ce am fost la dîneu, și cu cei ce au fost invitați special la danț și, apoi, la supeu. De data asta suntem câte șase, la câte o masă mică rotundă.

Împărăteasa stă în șirul din mijloc, la masa din

cap, având în dreapta Sa pe Prințul nostru, în stânga pe fiul Său, apoi urmează câte o principesă, iar în fața Împărătesei stă prințul Kan-in.

Eu stau la masa a doua, în acelaș șir, cu un prinț imperial, un fel de copil, cu o voce pițigăiată, ca de fetiță, o principesă imperială, mititică să o iei într'un pumn; doi miniștrii și eu între ei, așezat exact cu fața înspre împărăteasă. Toți ceilalți ai noștri sunt la alte mese, fiecare la câte o masă, la locul de cinste și fiecare așezat așa fel, ca să fie cu fața spre Împărăteasă. Am discutat puțin cu principesa, care vorbea binișor limba germană; ceilalți, nimeni nu știau altă limbă decât japoneză. Ei vorbeau în limba lor, adresându-se mie, iar principesa îmi traducea cu vorba și... cu semne.

Ni s'au servit numai răcitori cu o eleganță neîntrecută, cred, de nici o altă Curte din lume, până acum.

La ora unsprezece ne sculăm să plecăm. Împărăteasa este condusă de Prințul nostru până în salonul Său. Aici, Prințul își ia ziua bună, sărutându-I mâna, apoi, este condus și el de Prințul imperial până la scară, unde deja noi așteptăm.

Cu acelaș ceremonial, cu aceeaș muzică, trompete, escorte, etc, etc, suntem conduși până la palatul nostru.

La unsprezece și jumătate suntem fiecare în apartamentul său. Mă simt obosit. Poate pentru prima dată, de când sunt în călătorie, că simt oboseală și o mare nevoie de odihnă. Imediat am adormit. Cred că douăsprezece ore încordate, de serbări, ne ajung și ne dau dreptul la o odihnă binemeritată.

Vineri 25 iunie. Vizite oficiale. Vizita la ministrul de războiu și la marele statmajor. Dineul de gală la ministrul de externe. Modul deosibit cum suntem așezați la masă. Concert. Distracții.

De aseară am stabilit și aranjat cu colonelul Ogata ca azi, să mergem împreună, să fac vizitele necesare, de etichetă, pe la mai marii armatei japoneze. Și am

hotărit ca în fiecare zi, înainte de amiază, să mergem la câte unul, doi, trei, după posibilitate.

La ora unsprezece, sunt gata de plecare; iar până la această oră, mi-am lucrat, în biuroul meu, la multe chestiuni personale. Am scris și acasă, câteva scrisori, ca răspuns la cele primite.

Cu un automobil al curții imperiale, pornim la drum și depun cărți la ambasada rusă, la ministrul Olandei și la celelalte ambasade la cari încă nu depusesem. Apoi, am fost și la câțiva miniștrii japonezi.

La ora unsprezece și jumătate am ajuns la generalul G. Tanaka, ministrul de războiu. Ne primește la capul de sus al scării, din elegantul său hall. Apartamentul ce ocupă este într'un local al ministerului de războiu, și mobilat foarte elegant, în mobilă europeană. Biuroul, în special, este foarte frumos, cu o bogată bibliotecă și cu multe foteluri îmbrăcate în piele. Intrăm în biurou și începem mici conversațiuni, cu ajutorul interpretului nostru, colonelul Ogata. Generalul Tanaka, are gradul de general de corp de armată, este un distins bărbat și un ofițer de stat major dintre cei mai bine văzuți. În timpul războiului ruso-japonez, el a fost șeful secției operațiunilor dela marele cartier general al lui Oyama.

L'am rugat, între altele, mi-am exprimat dorința, dacă nimica nu se opune, să dispună a mi se da oarecari informațiuni asupra armatei japoneze. Mi-a răspuns că se pune cu totul la dispozițiunea mea și a și dat ordinul necesar, colonelului Ogata, ca să execute imediat, totul ce-i voi cere. Când a primit acest ordin, colonelul Ogata, s'a sculat repede în picioare, a salutat punând mâinile pe genuchi, a respirat de două-trei ori, adânc, pe nas, și a spus, apoi, de mai multe ori: hai! hai! hai! apoi, s'a așezat iarăș pe scaun. Curat pe japonește!

După un sfert de oră, mă scol să plec. Generalul Tanaka, îmi mulțumește pentru cinstea ce i-am făcut-o vizitându-l, și mă conduce, foarte ceremonios, până la

capul scării, unde îmi face un adânc compliment, pentru plecare, dându-mi, încăodată, mâna.

Am plecat mai departe. Am depus cărți la ministrul marinei și, apoi, la ora douăsprezece suntem la marele statmajor. Aci am fost primit de subșeful marelui statmajor, generalul de divizie Fukuda, un bărbat de talie mijlocie, grăsuliu și care vorbește bine limba germană. A fost mult timp atașat militar al Japoniei în Austria, la Viena; a fost pe acelaș timp pe când eră și colonelul Schina, al nostru, acolo, atașat militar. M'a întrebat de el și mi-a spus frumoasele sale amintiri ce le are din acele timpuri. Generalul Fukuda este un distins ofițer de stat major și se bucură de o mare reputație printre toți ofițerii de stat major ai Japoniei. Pe când eră atașat militar la Viena, a venit de două ori în țară la noi, și a văzut Sinaia de care vorbește cu entuziasm. Ah! Sinaia noastră! Ce plăcere am, ce mândrie simt, când aud vorbindu-se așa de frumos de țară, chiar dacă aceasta nu ar fi de cât numai o politeță trecătoare, mie îmi merge la suflet și îl privesc și mai cu drag pe acest Fukuda, strein de mine până acuma câteva minute. De pe când a fost la noi în țară posedă decorația Steaua României, în gradul de comandor, pe care o și poartă azi, pentru vizita mea.

I-am cerut voie să vizitez biourourile marelui statmajor, bine înțeles, dacă nu ar fi nimica care să se opună. I-am spus, între altele, că eu, ca ofițer de stat major, înțeleg prea bine cestiunile de discrețiune ce trebuie să păstrez, și știu că sunt lucruri cari nu se pot arăta nimănui.

Generalul Fukuda mi-a răspuns că se pune la dispoziția mea, cu totul ce se va putea și ce voi dori să știu. Un căpitan de statmajor, ce a fost trei ani în Franța pe frontul occidental, la marele cartier francez și care vorbește prea bine limba franceză, căpitanul Nishihara, mi-a fost pus la dispoziție spre a mă conduce prin toate biourourile și a-mi da explicațiunile necesare.

În timpul conversațiunii noastre, directă, nu prin

interpret, în limba germană, ni s'a adus ceaiul japonez, ceaiul fără zahăr, care se oferă, după câte văd, tot așa cum se oferă, la noi, cafeaua turcească. Fumăm țigări de foi și stăm, așa, în discuțiuni destul de plăcute, timp de aproape douăzeci de minute. În acest timp, generalul Fukuda îmi face propunerea oficială, din partea marelui statmajor, și mă roagă, să le țin două conferințe, asupra războiului făcut de România alături de Marea Înțelegere, în războiul lumii, și că întreg marele statmajor așteaptă cu nerăbdare să accepte propunerea.

Am simțit, că-mi trece un fior prin corp! Va să zică este adevărat? Va trebui, deci, să țin această conferință, despre care mă făceam că o uitasem! Va trebui, deci, să încep să o pregătesc, căci timpul este foarte scurt până la 7 iulie, când mi s'a și destinat ziua de ținut conferința!

Am răspuns că primesc cu plăcere să țin aceea conferință, dar, că va fi greu, ca într'o ședință, sau chiar două, să fac rezumatul unei întregi campanii. Totuș voi încerca.

Subșeful marelui statmajor se scoală să mă conducă până la scară, și îmi face două-trei salutări dintre cele mai respectoase și mai politicoase.

Eu continui, însoțit de colonelul Ogata și de căpitănelul Nishihara, vizita biourilor marelui statmajor.

Marele statmajor japonez se împarte în patru biouri (1, 2, 3, 4) conduse fiecare de câte un general de brigadă. Fiecare biou se subîmparte în secții, iar secțiile în anexe. Secțiile sunt conduse de câte un colonel, iar anexele de câte un major sau locotenent-colonel. În capul statului major este un șef, cu gradul de general de corp de armată, și are sub ordinele lui, imediate, un singur subșef, cu gradul de general de divizie. Șeful de statmajor este generalul de corp de armată baronul Uehara, fost elev al școalei din Fontainebleau, din Franța; iar subșef este generalul Fukuda, cu care am avut azi întrevederea.

În Japonia, marele statmajor depinde direct de

Impăratul. Nu are nici o legătură cu ministerul de războiu, decât numai în chestiuni de buget.

Legătura între armata de uscat și de apă, se face prin ofițerii de legătură, iar pentru operațiunile generale, după ce se studiază planul, de către cei doi șefi de statmajor, ai armatei de uscat și de apă, și după ce cad de acord asupra tuturor chestiunilor, prepară fiecare planul de operațiune, ținând seamă c' e scopul de atins. După aceasta merg ambii, în acelaș timp, și supun planul lor Impăratului care sancționează.

Apoi, fiecare din cei doi șefi de statmajor, de uscat și de apă, în zona lor de acțiune, ordonă, în numele Impăratului.

Marele cartier general ce lucrează sub direcția Impăratului, dispune de un statmajor din ofițeri ai armatei de uscat și ofițeri ai armatei de apă și din direcția generală a etapelor. Misiunea marelui cartier general este numai de a coordona mișcările armatei de uscat, cu flota. Fiecare șef de statmajor al armatei sau flotei, conduce operațiunile în numele Impăratului. Este, după părerea mea, cea mai bună soluțiune spre a putea da rezultatul maxim.

Vizita am terminat-o cu serviciul geografic al armatei, care deși depinde de ministerul de războiu, este, însă, atașat marelui statmajor.

La ora unul am fost înapoi la palat.

După dejun, m'am dus la palatul imperial și m'am înscris, pentru ziua de naștere a M. S. Impărătesei; apoi, m'am odihnit.

Am spus A. S. Regale de invitațiunea oficială ce mi s'a făcut, pentru conferință. Prințul nostru este foarte mulțumit și chiar m'a felicitat, dinainte, spunându-mi, între altele: „acum este și ocazia de a face nițică reclamă pentru țara noastră, spunând, de altfel, lucruri adevărate, dar necunoscute de Japonezi sau de streini“. Deseară, la nouăsprezece și jumătate, șapte și treizeci, avem dineul de gală la ministrul de externe al Japoniei. Trebuie să ne îmbrăcăm în aceeaș ținută ca și la palat.

Cu cinci minute înainte de timp, plecăm cu auto-

mobilele. Palatul ministrului de externe este aproape de tot, de palatul nostru.

Prințul nostru este primit la scară de către stăpânul casei, ministrul de externe, de prințul Kan-in și de toți marii demnitari și miniștri. Prințul moștenitor al Japoniei este deja sosit și așteaptă, pe Prințul nostru, în salonul vecin cu sala de mâncare. Noi ne oprim în primul salon ce întâlnim, unde salutăm pe toți cei cunoscuți deja și facem noi cunoștințe. Mă duc direct la Togo și îl salut cu tot respectul și admirația ce am pentru el. Apoi, salut pe rând pe toți; fac cunoștință cu generalul Uehara șeful marelui statmajor general al armatei japoneze. Mi s'au spus lucruri foarte frumoase despre acest general, și îl văd și eu ca foarte distins. A fost elev al școlii din Fontainebleau, coleg cu d. general Coandă și cu d. general Hârjeu, despre cari a cerut noutăți și pe cari i le-am dat cu multă plăcere. Generalul Uehara a fost, în timpul războiului ruso-japonez, șef de statmajor al armatei a patra, Nodzu, și de atunci era reputat ca unul din cei mai distinși ofițeri de statmajor, japonezi. El a devenit, apoi, și ginerile lui Nodzu. Azi este, de fapt, comandantul armatei japoneze, căci șeful de statmajor general al armatei conduce operațiunile și ordonă în numele Împăratului, tot așa cum a fost și Oyama în timpul războiului cu Rușii.

Mergem la masă. Ospitalitatea japoneză cred că nu este întrecută de nimeni, în lume. Fac o comparație între această ospitalitate, de aci, și aceea dela vice-regele Indiei și constat că europenii, ce-și spun că sunt capul civilizațiunii, ar putea învăța foarte multe dela japonezi.

Masa este prezidată de Prințul moștenitor al Japoniei, iar peste drum de el stă ministrul de externe, stăpânul casei; în dreapta Prințului moștenitor al Japoniei stau: Prințul nostru, prințul Kan-in, eu, un general de corp de armată, etc.; în dreapta ministrului de externe stă marele amiral Togo, iar în stânga stă mi-

nistru Filodor. Colonelul Condeescu stă în dreapta lui Togo, încadrat, la dreapta, de ministrul de războiu. Lt.-colonelul Condiescu are în urma sa generali și miniștri; tot așa și Costescu.

Au înțeles japonezii, că oaspeții trebuie să ocupe locurile de onoare, iar nu să fie lăsați în coadă. Și când mă gândesc că la Simla mie mi s'a dat loc tocmai spre sfârșitul mesei, lângă locotenentul de serviciu, iar ministrului nostru tot cam așa. O fi și asta o politeță, protocolară, dar noi nu o prea înțelegem!

Întrețin o foarte plăcută conversație cu prințul Kan-in, în special, asupra operațiunilor întreprinse de el, cu brigada de cavalerie, în contra cavaleriei ruse de sub comanda lui Rennenkampf, iar modul cum îmi expunea el acea operațiune militară, de întâiul ordin, îmi arată frumusețea și măreția sufletului său. Prințul Kan-in a comandat, în timpul războiului cu Rușii, una din cele două brigade independente de cavalerie japoneză. Expunerea sa este plină de interes și o dau, aci, aproape vorbă cu vorbă, așa cum mi-a povestit-o: „dumurile sunt proaste prin Manciuria; eu aveam oarecare informațiuni că Rennenkampf trecuse râul Taitse, cu divizia sa, și se dirijă spre dreapta noastră. Il căutam de două zile și la un moment dat, urcând un deal îl văd masat, cu întreaga sa divizie, și descălicat, într-o vale, cam la 1200 m. de locul de unde mă găseam eu. Nici o patrulă rusă nu am întâlnit în calea mea, nici o măsură de siguranță nu era luată de ei. Fără să fiu deranjat de nimeni, și operând ca la manevre, am pus cele șase mitraliere ce aveam, în acțiune, și în vre'o câteva minute i-am ucis peste 1500 de soldați și foarte mulți cai. Restul a fugit în cea mai mare debandadă”.

E simplu ca și cum s'ar fi jucat și ca și cum faptele lui nu ar fi fost așa de importante.

Sala de masă este splendid împodobită cu flori, plante, arbori și drapele. Două mari fășii de mătase, pleacă din colțurile tavanului, și se încrucișează în mijlocul sălii sub marele lustru, ce era chiar deasupra mijlocului mesei.

Fiecare din aceste făşii reprezintă drapelele României şi Japoniei, încrucişate, îmbrăţişate, înfrăţite. Pe pereţi, pe la toate colţurile, sunt drapelele române şi japoneze cari, asemenea, se încrucişează unele cu altele. Florile sunt aşă de frumos aşezate, că nu pot să-mi iau ochii dela ele.

La sfârşitul mesei am rugat pe Togo să-mi scrie numele său pe elegantul menu ce ni s'a oferit fiecăruia. Togo a primit cu plăcere şi şi-a scris numele, atât cu caractere latine cât şi cu caractere japoneze.

Menu-urile sunt încadrate cu aur şi au pe copertă două drapele încrucişate, unul japonez şi celălalt român; iar foile din interior, sunt legate cu panglicuţe roşii, galbene şi albastre.

Ne sculăm dela masă şi mergem sus, pe o terasă acoperită, de unde privim frumuseţea grădinii, iluminată cu sute de lampioane japoneze şi de unde avem şi o vedere feerică asupra oraşului. Luăm aci cafeaua şi fumăm ţigări de foi delicioase. Trecem, apoi, într'un salon vecin, amenajat ca sală de spectacol, cu o scenă improvizată; o cortină de mătase, cu colorile albastru, galben şi roşu, închide scena.

Se ridică cortina şi vedem jos, pe pământ, cinci muzicanţi, doi bărbaţi şi trei fete. Este o orchestră renumită japoneză. Conducătorul, orb, este şi profesor la conservator; el este la dreapta şi are un instrument lung, cu patrusprezece corzi, şi cu forma generală a unei chitare ce ar sta orizontal. Instrumentul sună atingând corzile între căluş şi cue, cu degetele mâinii drepte, înarmate cu nişte degetare de os, ascuţite. Mâna stângă, dincolo de căluş, stăpâneşte corzile, lungind sau scurtând sunetul, după cum se apasă pe coardă mai mult sau mai puţin. Numele acestui instrument este Kato, iar în limba muzicanţilor europeni, se numeşte harpă japoneză. A doua, este o cântăreaţă cu acelaşi instrument. În mijloc este un fel de clarinetist, însă, cu un instrument ce seamănă la sunet cu flautul; este gros şi încovoiat puţin înainte, la partea de jos. A patra este o fată ce

cântă cu un fel de mandolină pătrată, gâtul lung și corpul patrat, numită shamizen; ea atinge corzile cu o pană, ca un cuțit, de fildeș. A cincea, are un instrument la fel cu precedentă, însă, cântă cu un arcuș lung, lung de tot, și vioara și-o ține vertical, rezemată, cu partea de jos, de pulpa piciorului.

Când se ridică cortina, toți cei cinci muzicanți se închină, cu fruntea până la pământ, și stau așa câteva secunde.

Încep, apoi, cântecul lor, duios, frumos, mișcător, ce atinge sufletul, mă transportă cu mintea pe la noi. Este fermecător sunetul scos din aceste instrumente. Se cântă și mai iute și mai încet, și se aseamănă, câte odată cu doina, câte odată cu ceardașul, câte odată cu o horă largă a noastră. Apoi, se face cu totul necunoscută, dar dulce, dulce, de te înduioșează. Și orbul conduce, fără să vadă ce este lângă el, ci numai prin sunetul urechii și tactului lui. Își alunecă, cu eleganță, degetele pe corzi și-și tremură, cu măiestrie, degetele pentru a tremura sunetul. Și cântă astfel, câteva bucăți de muzică japoneză, veche și modernă, necunoscute nouă, dar dela început lipite de sufletul nostru. Se termină cântecul, se închină, iarăș, până la pământ cu fruntea, și cortina se închide.

O pauză de vre-o zece minute.

Se ridică din nou cortina și vedem acum patru copilași ce fac jonglerii cu cuțitele, cu măciucele, cu niște farfurioare, echilibre pe nas, pe frunte, pe obraz, mutând obiectul dintr'un loc în altul numai prin mișcarea mușchilor feței, corpul stându-le, absolut, nemișcat. Sunt minunați acești copilași cari pot fi abia între 12—14 ani.

Vine acum al treilea număr, o fată și un domn, cari fac tot felul de scamatorii, cu cărțile, cu panglici, cu ouă, etc. și fac lucruri de te minunezi. Mi-aduc aminte de scamatorul indian dela Ismailia, cu gali, gali, al lui! Și acela eră bine în arta lui, dar nici aceștia nu sunt mai pe jos.

Ultimul număr este iarăș un prestidigitator și o fată care, însă, cu ajutorul altuia, face ca, după fiecare scamatorie, să se poată vedea de noi, mijlocul întrebuințat în iuteală. Este cu adevărat minunată arta aceasta.

Așă, dacă prestidigitatorul făcea o figură oarecare, și ne uimea, apoi, ajutorul lui, un fel de August prostul, încercă să facă și el aceeaș mișcare, însă, din nedibăcie voită, desvăluia secretul mișcării și noi vedeam trucul întrebuințat. Am râs mult.

Spre sfârșit, ambii pescuesc, în aer, pescuind cu undița și cu plasa și prinzând pești aurii, din mijlocul sălii unde eram noi; scoate, apoi, din nimica, panglicuțe, cari, încet, încet, tot frământându-le în mână se măresc, și ajung stegulețe românești și japoneze; și continuând mișcarea lor și frecarea în mână, apar, deodată, două mari steaguri, cât sala aproape, unul japonez, cu soarele în mijloc și altul românesc. Ambele sunt cu putere fâlfâite de către prestidigitator în timp ce una din fete amestecând niște hârtiuțe, în mână, scoate un porumbel alb, ce zboară, prin sală, cu panglici tricolore în cioc.

Toți aplaudă și toți sunt veseli, Prințul moștenitor Japonez râde cu poftă și dă semnalele de aplauze.

Plecăm la ora trecută de unsprezece, după ce ne luăm ziua bună dela toți marii demnitari ce sunt aci. Prințul moștenitor al Japoniei, pleacă odată cu Prințul nostru, însă, urmând cu mașina după al nostru.

Sâmbătă 26 iunie. Vizitarea arsenalului din Tokyo. Grădina arsenalului, fosta grădină a shogunilor de Tokugawa. Frumuseți neîntrecute de peisaje unice în lume. Ne fotografiem, cu toții, într'un mare tablou. Șase prinți imperiali însoțesc pe Prințul nostru. Dejunul oferit de ministrul de război. Exerciții de tăeri cu sabia și de scrimă cu bastonul. Plecăm la gară pentru a merge la Hakone-Miyanoshita.

Azi la ora zece și jumătate mergem să vizităm marele arsenal de arme din Tokyo. Ne așteaptă lume

multă îngrămădită la poarta arsenalului, unde fâlfăie două mari steaguri : japonez și român. Toți salută și strigă „banzai“ de ne ține urechile. Suntem primiți la scară de generalul de divizie, comandantul arsenalului și de toți ofițerii superiori ai arsenalului.

Mai întâiu mergem sus în biuroul comandantului, unde ni se oferă ceaiul verde și țigări, apoi ni se arată planul general al arsenalului și ni se dau detalii asupra organizării lucrărilor și atelierelor. Plecăm, apoi, prin ateliere. Fiecare șef de atelier, dă explicațiunile necesare, iar colonelul Ogata le traduce în limba franceză. Mii de lucrători, ca furnicele, lucrează la sute și mii de mașini, strunguri, polisoare, ciocane, tăetoare, forje, etc. etc. Este aci o mare activitate. Se transformă armele de infanterie din șase milimetri și jumătate, în șapte milimetri și șapte, fiindcă s'a constatat că cele dintâiu nu sunt destul de eficace. Tot aici se lucrează și la mitraliere. Este, însă, un lucru curios, Japonezii nu și-au prea bătut capul să inventeze mașini noi; ei au luat un model oare care, de armă, de mitralieră, sau tun, din cele recunoscute ca mai bune, le-au făcut câte o ușoară transformare și, apoi, au fabricat-o la ei, ca armă japoneză. Așa au luat modelul Hotchkiss de mitralieră, i-au făcut o ușoară transformare, și, apoi, au japonizat-o, fabricând-o la ei. Tot așa, ne spune colonelul Ogata, au făcut și cu artileria de câmp. Au luat tunul Krupp și l'au japonizat, adăogându-i oare cari piese, de importanță secundară, și reducându-i altele.

La ora douăsprezece și jumătate s'au terminat toate atelierele și asistăm acuma la o experiență de tragere cu mitraliera. Nouăzeci de cartușe,—trei benzi a câte treizeci, fiecare — au fost trase printr'un cerc de trei centimetri de diametru.

Fixitatea ei pare a fi mare, iar precisiunea și justetea nu lasă nimica de dorit.

Mergem, apoi, prin marea grădină spre locul unde vom lua dejunul. Grădina este una din cele mai frumoase ale Japoniei. Datează de aproape trei sute de

ani și a aparținut familiei shogunale de Tokugawa. Poteca pe care mergem, are, poate, doi metri lățime, și este pavată cu lespezi de piatră. Mergem, așa prin mijlocul unor alee dese de arbori uriași și arbuști, ce închid complet aleea, lateral, ca și un zid. Din când în când, trecem peste câte un pârâiaș ce cade vâjâind peste stâncile ce i se pun în cale.

Deodată se deschide vederea. Intrăm într'o pajiște frumoasă, cu o iarbă mătăsoasă de se îngroapă piciorul, adânc, în ea, și tunsă scurt de tot. Vedem înaintea noastră, în mijlocul acestei pajiști, două mari pavilioane japoneze, cu galerii, cu coloane din lemn lăcuit, o minune, cu hârtie de mătase pe pereții cu cadru de lemn. Coloanele sunt lustruite, fără nici o sculptură, drepte, frumoase și curate de le numeri și fibrele.

Vedem acolo lume multă, mai mulți ofițeri și încă numai generali, precum și toți miniștrii în cap cu primul ministru; sunt și șase prinți imperiali, Prințul Kan-in și alți cinci, și cari ies înaintea prințului nostru să-l salute. Salut și eu militărește pe toți acești descendenți din Zei, și veseli, toți, îmi dau mâna. Mergem mai întâiu să ne fotografiem, în grup. Prințul nostru stă în mijloc, având la dreapta pe prințul Kan-in, și la stânga pe prințul Kune, viitorul socru al Prințului moștenitor; apoi, ceilalți prinți s'au așezat, după rangul lor, de-a dreapta și de-a stânga. Eu stau în dreapta unui prinț imperial, tânăr, nu știu cum îl chiamă, iar după mine urmează miniștrii și mareșalii!? Mi-ar părea grozav de bine să pot avea un asemenea tablou, ca amintire.

După fotografiere mergem cu toții la masă. În capul coloanei merge Prințul nostru cu prințul Kan-in și prințul Kune, urmați imediat de ceilalți prinți imperiali și de miniștri. Primul ministru merge îndată după prinții imperiali, iar ministrul de războiu, merge înainte, arătând drumul, și făcând pe gazda.

Masa are loc într'un uriaș hangar ascuns în mijlocul pădurilor de nepătruns, dar elegante, ale acestei grădini neîntrecut de frumoasă.

Masa este prezidată de Prințul nostru, având în dreapta și stânga pe prinții imperiali, iar în față pe ministrul de războiu, generalul Tanaka. Toți ceilalți sunt așezați după ranguri, miniștrii amestecându-se cu mareșalii și generali de corp de armată. Locul meu este între baronul Nakamura, ministrul casei imperiale și generalul de corp de armată Akiyama, membru în consiliul superior de războiu, fost elev al școalei de la Saint-Cyr; așa că pot vorbi cu el franțuzește, deși se exprimă cam greu, fiindcă sunt peste treizeci de ani de când a plecat din Franța, dar totuș ne înțelegem de minune. În față mea stă amiralul baron Shimamura, șeful de stat major al întregii flote japoneze. El a fost șef de stat major al lui Togo, pe timpul bătăliei dela Tsushima, așa că o parte din gloria marei victorii se răspândește și asupra-i.

Ce oameni! și cum îi pune pe fiecare la locul ce merită! Aceasta însemnează a face serviciul țării tale!

Ni se împart menu-urile. Pe copertă vedem două elegante drapele, românesc și japonez, încrucișate, iar, între ele, deasupra, o stea în aur, în cinci colțuri. Muntele Fuji este dedesupt între steaguri, iar un peisaj, reprezentând o pădure, completează tabloul. Programul muzicii, în interiorul menu-ului, este și mai interesant, fiindcă are o piesă românească și scrisă în românește: „Vals, valurile Dunării, Ivanovici“. Câtă atenție pe acești insulari! S'a gândit oare cineva, vreodată, la noi în țară, și poate, bietul Ivanovici, capelmaistrul reputat din copilăria mea, mai puțin ca oricare altul, că „barca pe valuri, saltă ușor“, etc., cântat seara, acum 50 de ani, în grădina „suvenir“, va răsună cândva în Tokyo, în grădina Tokugawilor, cântat în cinstea unui viitor vlăstar al dinastiei românești?

În tot cazul simt o emoțiune, ușor de înțeles, când aud primele acorduri, ale valsului, frumos și corect executat.

Sala este măreț împodobită cu sute și sute de steaguri japoneze și românești, cu ghirlande de verdeață ce leagă stâlpii, unii de alții, iar pe ghirlande sunt

Programme.

1. Marche	Plume au Vent	Turine.
2. Ouverture	La Couronne de Chêne	Bleger.
3. Fantaisie	sur Rigoletto	Verdi.
4. Valse	Valurile Dunari	Ivanovici.
5. Fantaisie	sur Madame Butterfly	Puccini.
6. Marche	En Lieste	Turine.

Chef de Musique :

K. Kasuga.

Programul cântat de muzică la dejunul oferit de ministrul de războiu. în grădina arsenalului,

agățate buchete de flori grupate în colorile românești, și, apoi, flori peste tot, transformând hangarul, baraca, într-o grădină din basme.

În timpul mesei, am rugat pe cei de pe lângă mine să-mi semneze în menu-ul meu, numele lor, iar după masă am rugat și pe generalul baron Y. Uehara și pe generalul Fukuda, șeful și subșeful de statmajor să semneze și am obținut, astfel, iscăliturile celor mai mari generali și amirali ai Japoniei.

Cel dintâiu toast îl ține generalul Tanaka, ministrul de războiu, închinând pentru Prințul moștenitor al României și pentru viteaza armată română. Muzica

1920. VI. 26.

Arsenal Tokyo
grădina Todorosan
--

général Akizawa

Membre du conseil de la guerre
陸軍大將 永大山女子古

陸軍大將 本邸房太郎
H. Honryō.

Le Baron Y. Nakamura

Ministre de la Maison Impériale

宮内大臣府邸中村雅次郎

Admiral Baron H. Shimamura

Chief of Naval General Staff

海軍大將 海軍總司令部 村山

Le Général Y. Araki

Chief of the State Major
général de l'Armée

cântă imnul român, ascultat, în picioare, de toți, până la sfârșit. Imediat răspunde Prințul nostru, închinând pentru ministrul de războiu și pentru eroica armată japoneză.

După masă trecem să vedem un exercițiu japonez, special japonez, prin care se putea vedea forța și dibăcia de a tăia, cu sabia. Aceste exerciții sunt rămase moștenire de pe timpul samurailor, căci nimeni altul, ca ei, nu putea mânui așa de bine sabia.

Mănunchiuri făcute din fire subțiri de bambù, mănunchiuri groase, în total, cam de cincisprezece centimetri și legate puternic, că par'că ar fi fost de piatră, sunt așezate și solid legate, suluri, pe niște pedestale, capre de lemn. Pe una din capre sunt legate câte două mănunchiuri, unul peste altul. Aceste mănunchiuri trebuiesc tăiate cu o singură lovitură de sabie, lovitură ce ar reprezenta puterea cu care s'ar putea tăia un gât omenesc. Înainte vreme, un samuraiu putea să-și încerce o sabie nouă pe gâtul unui biet trecător, și dintr'o singură lovitură îi reteză capul și nimeni nu-i găsea nici o vină, mai ales dacă această experiență se făcea pe capul unui neguțator. Arta cea mare, azi, constă în aceea că tăetura nu trebuie să fie până la capăt, de oarece capul trebuie să fie reținut, încă, de pielea de jos ce nu trebuie tăiată. Prin urmare atâta trebuie socotită tăria loviturii; nu mai mult.

Vin întâiu doi ofițeri, cari se așează, fiecare, în dreptul câte unui mănunchiu. Fiecare are câte o sabie în mână, câte o sabie din acelea purtate, pe timpuri, nu prea depărtate, de samurailor și toți nobilii războinici. Aci se pregătesc, apleacă sabia, ținând-o de mâner cu amândouă mâinile, tot așa cum s'ar ține un satâr, o așează pe mănunchiul respectiv din fața lor, își potrivesc bine picioarele, desfăcându-le atâta cât trebuie, se fixează bine pe ele, privesc încruntați spre punctul unde vor trebui să lovească și stau așa cel puțin un minut, ce ni se pare un secol. Este o concentrare nervoasă, ce și-o acumulează, secundă cu secundă; apoi, deodată, ridică sabia

dând-o, înapoi, până pe spate și o lasă să cadă ca un fulger, dând lovitura cu toată setea și scoțând din gătlej, în momentul loviturii, un fel de răget. Sabia a pătruns prin primul mănunchiu și a intrat mai mult de jumătate și în al doilea. Adică, două gături dintr'o dată !! Al doilea ofițer face și el la fel; apoi, trec amândoi la niște mănunchiuri legate vertical și fac acelaș lucru.

Apoi, vin alți doi civili, unul gras, voinic, un fost samurau; este în vârstă, dar cu musculatură puternică, celălalt este înalt, subțire și slăbuț la corp, dar se vede în el numai mușchi. Fac și ei acelaș lucru, dar mi s'a părut că mai cu multă dibăcie de cât cei doi ofițeri. În special cel tânăr este un adevărat maestru.

Mărturisesc, însă, un lucru. Acea ce entusiasmă pe Japonezii prezenți, ca cestiune de măiestrie, în aceea ce făceau „actorii“, aceștia, pe mine mă lăsă aproape rece. Probabil că nu înțelegeam nici rostul unor asemenea exerciții, și nici utilitatea lor și desigur nici măestria cu care se făcea.

Vin, apoi, doi japonezi să ne arate scrima cu bastonul, așa cum se face la ei. Fiecare are pe cap cască, ca pentru scrima cu sabie, fiecare, plastroane groase ca niște plăpămi și cu mânuși tot așa de groase. Se așează față în față și încep un asalt ce se aseamănă mai mult cu scrima cu baioneta a noastră, însă, mult mai violentă. Scot țipețe sălbatice și se reped unul asupra altuia, să se distrugă, și mai multe nu. Loviturile sunt, foarte de multe ori, parate, dar și adeseori, nu. Atunci pocnitura răsună, de ai crede că l-a găurit pe adversar; iarăș revin la locurile lor, și iarăș încep răgetele, țipetele și loviturile cari curg ploaie, și peste unul și peste altul, mai ales după ce s'au încălzit luptătorii și nu mai țin seamă de artă.

Se termină.

Mergem, iarăș, în primul pavilion unde am fost primiți la început. Un renumit pictor japonez își are întinse, pe o masă lungă, toate ustensilele, pentru a picta. Este un mare maestru care în câteva minute poate

face, din imaginație, un desen, o pictură, o acuarelă, orice vei vreă, ca și un adevărat maestru. N'ai de cât să-i comanzi și... gata! În diferite școli de artă din Japonia, se învață acest mod de a lucra, dezvoltându-se, astfel, gustul frumosului și al picturii, la exces.

Are hârtia deja pregătită, lustruită, lăcuită, pentru sute de tablouri, rămâne numai să facă desenul ce i se va cere. Comanzi d. es. flori, chrisanteme, glicine, trandafiri, sau peisaje, muntele Fuji, orice dorești, el, în două-trei minute, din câteva aruncături de pensulă îți scoate un tablou, de adevărată artă. Stau, și mă uit, și mă minunez mult de această dibăcie ce pentru prima dată o văd. Ne face, fiecăruia, câte unul-două tablouri, oferite gratuit de ministrul de războiu, dar, tablouri făcute atunci, în fața noastră. Eu am cerut să-mi facă muntele Fuji. Cu o pensulă mare, cât o bidinea și lată cât o palmă, a tras deodată o pată mare negricioasă pe hârtia aurită. Apoi, cu alte două pensule mai mici, a început să-i pună zăpadă pe creștet și să-l modeleze. Mi se părea, la început, că își bate joc de mine, sau de noi, când l-am văzut lucrând cu bidinea; la urmă, însă, văd muntele cum răsare, ca un uriaș îmbătrânit, cu pletele-i argintii, colilie. Ce frumos!

Pe timpul pe când pictorul ne arată această jonglerie a artei, am avut ocazia să constat că încă mulți dintre persoanele prezente puteau face acelaș lucru, bineînțeles, poate, cu o măiestrie mai redusă. Așa, la un moment dat, văd pe ministrul instrucțiunii publice că pune mâna pe o pensulă și începe să se joace și el pe o hârtie preparată; dar, din joc, văd că iese un peisaj de toată frumusețea. Aceasta a deschis pofta și altora. Un alt ministru ne dă, în câteva clipe, un colț dintr'o grădină, de un farmec deosebit; iar Joshida al nostru ne dă un vas cu chrisanteme de crezi că sunt naturale, atâta sunt de bine executate. Contagiunea, însă, s'a întins repede, și mai departe, și vedem vreo zece inși desenând, în fața noastră, și probându-ne că această artă nu este apajul unuia, ci se face școală, din ea, în Japonia.

Maestrul, foarte serios, ca la o școală, le mai dădea explicațiuni, și chiar le și îndreptă desenurile, pe ici, pe colo, pe unde eră nevoe.

Prințul noastră capătă vreo patru desenuri; iar ministrul de războiu, personal, îi dă, ca amintire, și o frumoasă sabie, de vechiu samurau; și fiecare dintre noi a obținut câte unul, două, din aceste desenuri, din aceste desenuri de adevărată artă.

Ce delicați sunt oamenii aceștia, și cum știu ei să-și îngrijească de oaspeții lor!

După ce ne-am luat fiecare tablourile oferite și prevăzute fiecare cu iscălitura originală a autorului, pornim prin grădină să o vizităm mai cu amănunțime. Prințul nostru este încunjurat și condus de cei șase prinți imperiali, iar noi, toți, urmăm, în lung, șirag, pe frumoasele alee și printre poeticele boschete ale grădinii Tokugawilor, veche de peste trei sute de ani.

Ni se vorbise, în treacăt, că această grădină este o minune; dar, nici pe departe, nu ne puteam închipui această frumusețe, și nici pe departe nu puteam bănui un aranjament atâta de variat și, totuș, atâta de armonios. Mi-am adus aminte de grădina imperială din Kyoto și fac o comparație cu aceea ce văd aici și nu știu pe care să o pun în primul plan. Și una și alta par c-ar fi fermecate și făcute, aranjate și croite de mâini nevăzute, iar nu de oameni.

Mergem pe alee largi, unele de treizeci—patruzeci de metrii, iar altele îngustându-se până la doi metri și chiar mai puțin. Pietrișul, ca și la Kyoto, este ales bob cu bob, pietricică cu pietricică, și lustruit și spălat, că unul din camarazi îmi șoptește: „și pe ăsta au dat cu lac"! Iau în mână, de curiozitate, o pietricică și îmi face impresia a fi ștersă cu prosopul, atâta-i de curată. Și toate sunt la fel, și toate în aceeaș culoare. Pe alte alee sunt alte colori, că nu vezi două alee, alăturate, la fel, nici ca mărime, nici în colorit, nici ca împodobire. Un lac mare, cu malurile în fel de fel de forme, cu golfuri, peninsule, capuri, etc. se întinde aci, în mijlocul grădinii.

Grădinile Japoneze sunt un paradis. Ceasuri și zile
întregi stau Japonezii să le admire.

O Japoneză, negustoreasă, merge în piață pentru vânzarea
florilor, cu cari coșul său este plin.

Un Japonez vânzător de flori. Japonezii, toți, sunt mari iubitori ai florilor;
astfel, se face un comerț înflorit cu flori, în tot cursul anului.

Vânzătorul are pe el o pelerină făcută din fire subțiri
de bambù, prin care nu pătrunde ploaia.

Florile de „iris”, în diferite colori, se întind ca o mare violetă ;
iar Japonezele înnoată în mijlocul frumuseșilor.

Un isvoraș curge vâjâind în lac, căzând, mai întâiu, dintr'o sălbatică cascadă. Poduri, podețe în piatră, în lemn, drepte, curbe, încovoiate, urcânde și scoborânde, lanterne mari de piatră, altele metalice, sunt peste tot locul și împodobesc regiunea cum nu vezi în altă parte. O bună parte din lac este acoperită cu largi foi de lotus de crezi că ar fi un covor verde în tot întinsul lacului. În altă parte, pe o insulă liliputiană, văd un covor de „iris“. Glicine atârna din copaci înalți, în jos, până la piciorul lor, îmbrăcându-le trunchiul într'o haină violetă sau roșioară, o minune! Cedrii seculari stau aci, în dreapta, de te sperii de înălțimea lor; dincolo sunt copaci pitici, amestecați cu flori ce te îmbată cu mirosul lor delicat, dar plăcut. Chioșcuri mititele, și altele mai mari, sunt ascunse prin boschete, misterios, și elegant construite, numai în lemn lăcuit.

Ni se spune că această parte a grădinii ar fi o copie a unui peisaj din regiunea lacului Biwa; cealaltă ar fi o copie după o altă regiune frumoasă din cutare insulă a Japoniei. Și așa mai departe, întreaga grădină reprezintă părți frumoase din Japonia, părți scumpe, și cari trebuiesc să fie mereu înaintea ochilor iubitori de frumos și iubitori de țară.

O stâncă aruncată într'o parte, o stâncă mare cât o casă, este acoperită cu mușchiu gros, și pe ici, pe colo, au început să crească și mici arbuști. Japonezii toți stau în admirație în față-i!

Păcat că această grădină, din basme, este destinată a pieri. Arsenalul armatei are mare nevoie să-și întindă activitatea, și în fiecare an rupe câte o parte din grădină, din frumusețile dătătoare de viață și își face câte un nou atelier pentru arme, distrugătoare de vieți. Se mai poate spune că mergem spre civilizație? Se mai poate spune că, pe timpul Tokugawilor, Japonia era în stare de sălbătecie?

După un mers cu deosebire de plăcut, dar și oboșitor, de mai bine de un ceas, ne îndreptăm spre locul unde ne așteaptă automobilele.

Trebue să mergem la gară, căci plecăm pentru câteva zile afară din Tokio, în regiuni frumoase ale țării, la Miyanoshita-Hakone.

Ne luăm ziua bună dela toți cei prezenți, după ce am salutat, mai întâiu, ceremonioși, pe cei șase prinți imperiali, cari au binevoit să ne dea mâna la fiecare.

Toți ne urează înapoere fericită.

La ora trei și un sfert plecăm spre gară. Trenul nostru, trenul special, ne așteaptă. Înainte de a ne urca în tren, mă uit în dreapta și stânga, câte nițel, să văd din frumusețile împodobirii gării. Este ca și o bombo-nieră și cu un lux din cel mai nebunesc. Tunelul prin care mergem, pe sub linii, până la peronul unde ne este tras trenul, îmi face impresia a fi de marmoră, albă și neagră, amestecată în rânduri de joacă colorile înaintea noastră.

Toți funcționarii gării se înclină, adânc, și apoi, salută cu mâinile la șapci.

Trenul este compus numai din trei vagoane salon, pentru noi, și altele două, din cari unul eră amenajat pentru bucătărie, iar celălalt pentru oamenii de serviciu. Sonerii și telefon leagă toate vagoanele între ele.

Plecăm la ora precisă, prevăzută în orar și mergem fără oprire. Idata după plecarea trenului ni se servesc răcoritoare, înghețată, pateuri, bomboane, etc.

Trecem cu trenul prin Iokohama urmând acelaș drum pe care l-am făcut când am venit la Tokyo. Din fuga trenului zărim o pădure de catarte în port. D. Ioshida ne spune că se fac acuma, lucrări mari pentru dezvoltarea portului, înmulțirea cheiurilor și transformarea mijloacelor de încărcarea și descărcarea vapoarelor.

La ora șaptesprezece și jumătate ajungem în stația Kozu unde trebue să ne dăm jos. Aci ne așteaptă șase automobile imperiale, și cari au drapele mici, românești și japoneze, încrucișate pe radiator.

În fața gării și, apoi, pe întregul parcurs, sunt înșirate toate școlile primare și secundare, de băeți și fete. Ei au așteptat în ploae, căci toată ziua a plouat aici,

două ceasuri, sosirea noastră. O perdea de umbrele se întinde în toată strada. Sgomotul și râsetul copiilor, ce-i auziam când ne-am dat jos din tren, a încetat, ca prin farmec, în momentul când Prințul nostru a ieșit, afară, în fața gării. Învățătorii ridică mâinile, amândouă, în sus, și strigă „banzai“, elevii, imediat fac la fel și cu toții, strigând „banzai“, fâlfâie și cele două stegulețe ce poartă fiecare copil în mână, unul japonez și altul românesc. Strigătele și uralele se întetesc pe măsură ce noi înaintăm în massa de copii. Umbrelele se mișcă și ele și îmi fac impresia unui acoperiș ce se mișcă bătut de vânt. Și este o varietate de colori, ca și un mozaic, ce te ametește. Salut și eu cu ambele mâini, cu chipiul, cu batista și atunci strigătele de „banzai“ se măresc și mai mult.

Mergem, așa, prin toate comunele și întâlnim acelaș spectacol de viață, prin toate satele pe unde trecem; ba chiar și spațiile dintre sate sunt acoperite cu mii și mii de copii. Doamne! dar mulți copii mai are Japonia. Par'c-ar fi o fabrică!

Ajungem la Miyanoshita; intrăm pe o stradă, în pantă urcândă și care duce spre hotelul unde ne vom adăposti. Vile elegante, case frumoase, vedem și pe dreapta și pe stânga drumului nostru.

Intrăm pe terasa largă și frumoasă pe care este zidit hotelul Fujiya unde ni s'au rezervat camere. Lume foarte multă ocupă întreaga terasă și izbucnesc toți în strigăte de „banzai“ când primul automobil, al Prințului, a intrat pe platoul hotelului.

Sunt aci, îngrămădite, toate societățile locale, veteranii războaielor trecute, cu drapelele lor; apoi, școlile locale, studenții și studentele, fiecare cu drapelele lor; și foarte multă lume venită în vilegiatură, stă pela ferestre și fâlfâie, fiecare, câte o batistă sau câte un steag.

Se pleacă steagurile purtate de către veterani, dând salutul, și tot așa, toate celelalte drapele, în timp ce strigătele de „banzai“, pe sute de tonuri, ne asurzesc.

Proprietarul hotelului, încunjurat de întreg perso-

nalul de serviciu, toți în kimono-uri, așteaptă la scara hotelului și se închină toți, până la pământ, cu mâinile rezemate pe genuchi, și, apoi, urează Prințului nostru „bun venit” în limba germană.

În momentul când ne-am dat jos din automobil, auzim deodată, un sgomot asurzitor, de ciocănele, ca și bucățile de ghiață, grindina, când cade răpăind, pe un acoperiș de tablă de fier. În primul moment nu ne dădeam seama de unde provine, dar, curând, vedem mulțimea de copii, studenți și lumea toată, adunată, fugind și lovind pavajul de ciment cu sandalele ce poartă fiecare în picioare. Ne-am oprit cu toții să vedem mișcarea și să auzim bine acest sgomot ce pentru prima oară, în viață, ni se prezintă.

Încălțăminte obișnuită a japonezilor, bărbat sau femeie, este foarte simplă. Se compune din o talpă de lemn lăcuit, sau nu, luxos sau simplu, susținut pe doi suportți tot de lemn, suportți înalți cam de șapte—opt centimetri și bătuți perfecticular pe talpa de lemn, cam la egală distanță între ele și între capul și coada tălpii. Dela vârful tălpii pleacă o curelușă subțire, ce trece printre cele două degete, cel mare și următorul, ale fiecărui picior, și să leagă cu o altă curea ce vine dela părțile laterale ale tălpii, iar ciorapii, de mătase, sau de ață, au degetul cel mare despărțit de celelalte, în felul mănușilor de iarnă, cu două degete. Când merge japonezul, cu această încălțăminte, pe un pavaj tare, face un sgomot foarte curios, dând naștere la diferite sunete, în diferite tonuri, după cum pavajul, sau podeala, este mai tare, mai bine încheiată, sau mai puțin. Acest sgomot, în mijlocul mulțimii ce merge repede pe un pavaj tare, este atât de variat și atât de ciudat că face, adesea, impresia unor instrumente muzicale, fără vibrațiuni, dar cu sunete ce se combină în auzul cuivă, foarte ciudat.

Oprindu-ne noi, s'a oprit și mulțimea; sgomotul a încetat și, par'că, ne pare rău. Intrăm în hall-ul hotelului și iată că sgomotul, de adineaori, reîncepe gâdilat, dar, oricum destul de curios.

Mergem sus în hotel, fiecare, în camerile ce ne sunt rezervate. Și aici admirăm, dela început, lăcuiala metalică și curățenia plicticoasă !? ce întâlnim peste tot locul.

Avem, fiecare, câte o cameră superbă, cu cameră de baie alături, și cu balcon mare, de unde putem să privim frumusețile regiunii. De aci, cel dintâiu lucru ce fac, trec la balcon și îmi mângâiu ochii privind peisajul încântător, în care este așezat acest hotel și localitatea întreagă. Vederea este superbă. Văd munții vecini acoperiți cu o vegetație bogată, frumoasă și îngrijită ca și cum ar fi într'un parc dintre cele mai bine aranjate.

Aici, la Miyanoshta, este una din localitățile cele mai vizitate ale Japoniei, și dintre cele mai reputeate, ca stațiune climaterică și cu băi termale. Apa vine în fiecare cameră, cu o temperatură de șapte zeci de grade, iar pentru răcit sunt robinete cu apă rece. Stațiunea este foarte mult vizitată de către japonezi, dar și de lume străină, în special de către Americani.

Curând ne sosesc și bagajele noastre. Ne îmbrăcăm în haine civile, punându-ne smocking-ul pentru masa de seară. La ora opt mergem la masă. Într'o cameră, separată de restul celorlalți vizitatori, ne este aranjată, foarte elegant, masa pentru noi. În mijlocul mesei, sunt două drapele încrucișate, român și japonez. Iar menu-urile sunt toate în colorii, cu frumoase vederi din Japonia. Mâncările sunt preparate admirabil, în bucătărie franceză și prezentate, nu se poate mai bine, de către drăgălașele japoneze ce ne servesc, ghicindu-ne gândurile.

La ora nouă și jumătate ne sculăm dela masă și și luăm cafeaua într'o frumoasă sală de distracții, cu jocuri de șah, table, gô. și încă unele pe cari nu le cunosc. Unii din camarazi încep să joace. Eu mă retrag, pe neștiute, și mă duc sus la mine. Mă simt obosit.

La zece și jumătate mă culc.

Duminică 27 iunie. Miyanoshita. Vizităm palatul-castel imperial dela Moto-Hakone, de pe malul lacului Asi. Cântul și danțul gheishelor, într-o casă de ceaiu.

De dimineață la ora șase și jumătate îmi prepar baia. Apa ce vine prin țevi, apa termală, este așa de fierbinte încât trebuie să o îndoesc cu apă rece. Este o minune, apa asta; iar aerul este, cu adevărat, redător de viață.

Lucrez până la ora nouă, când mi se aduce micul dejun în cameră la mine. Aci, lângă balcon, cu vederi spre uriașul parc natural al pădurii munților vecini, mă regalez cu bogatul mic dejun, ce ar fi putut fi chiar un foarte copios dejun întreg.

Ies, apoi, în oraș și dau o raită prin magazinele vecine, de unde-mi cumpăr multe nimicuri, foarte frumoase și interesante lucrate, ca amintire. Intre altele am cumpărat o poartă a intrării unui templu, admirabil lucrată; când se deschid porțile templului se văd peisaje din această regiune, dar tot acolo pot fi așezate, eventual, și fotografii.

Păcat că a început iarăș ploaia, și că nu putem să mai vedem nimica, din oraș. În fuga mare, ne strecurăm până la hotelul nostru și așteptăm pe ceilalți să se strângă ca să mergem la Hakone, pe malul lacului Asi, la un castel imperial spre a lua, acolo, dejunul.

Plecarea este hotărâtă pentru unsprezece și jumătate. Suntem gata toți, chiar și Prințul este aci cu noi; unul, însă, lipsește și Prințul nu vrea să plecăm stingheri. Doi curieri sunt trimiși unul după altul, să-l aducă pe cel întârziat. Primul aduce răspunsul: „vine numai decăt”; al doilea, ne spune: „acuma să spală”. După douăzeci de minute de așteptare, de către toți ai noștri și de către personalul hotelului, strâns în hall pentru a da salutul lor, iată-l, pe întârziat, că vine!?

Plecăm cu automobilele. Drumul, tot, până la Hakone, este mereu în urcuș pe o șosea splendid lucrată

și merge numai prin mijlocul unei vegetații ce-mi reamintește de Ceylon. Este adevărat că am impresia aceeași, a unei regiuni calde și umede fiindcă, deși plouă, cu găleata, totuși este cald innăbușitor.

Drumul nostru se urcă mereu, și din ce în ce mai repede; automobilele merg cu viteza a doua și luptă desperat; ploaia cade gărlă. Prin micile geamuri ale automobilului zărim câteodată câte un colțișor de peisaj, dar, păcat că nu putem vedea mai mult.

Din când în când peisajul, ce zărim, din fugă, este frumos, măreț, munți înalți, văi adânci, ape repezi, ce cad dela sute de metri înălțimi, dar cari sunt capturate colo jos, pentru a le lua energia. Stânci ieșite în drumul nostru, amenințându-ne să cadă peste noi. Și peste tot este o vegetație ca în țările tropicale. Plouă mereu, din ce în ce mai tare și drumul nostru urcă pe coasta munților, în pantă, că îmi face, câteodată, impresia că vom aluneca înapoi. Curbele sunt așa de pronunțate încât mașina sgârăie coasta muntelui, sau trebuie, câteodată, să facă manevră, de dat înapoi, spre a trece mai departe.

Ajungem, în sfârșit, pe un teren orizontal. Aci este așa numitul loc Moto-Hakone, moto=vechiu. Printre arbori zărim apă și am crezut, la început, că este marea, sau vre'un râu, ni se spune, însă, că este un mare lac, și a cărui existență la aceste înălțimi, înaltă și mai mult frumusețea peisajului. Este lacul Asi; pe limba japoneză Asi-no. [no=lac; Asi-no, lacul Asi].

Ne găsim, aci la o înălțime de peste opt sute de metri, deasupra nivelului mării.

Intrăm pe o șosea ce are, de ambele părți, o alee de copaci îmbătrâniți, de vreme; sunt puși la rând în linie, și groși, că doi oameni abia ar putea să-i cuprindă. Șoseaua se infundă lângă o poartă, a unei grădini mari. Ne dăm jos din automobile și pe niște alee, ce trec prin mijlocul pajiștelor cu iarbă, începem să urcăm iarăși pe o pantă, cu trepte din distanță în distanță, iar pe laturi îngrădită cu gard înalt de doi-trei metri, făcut din trestie

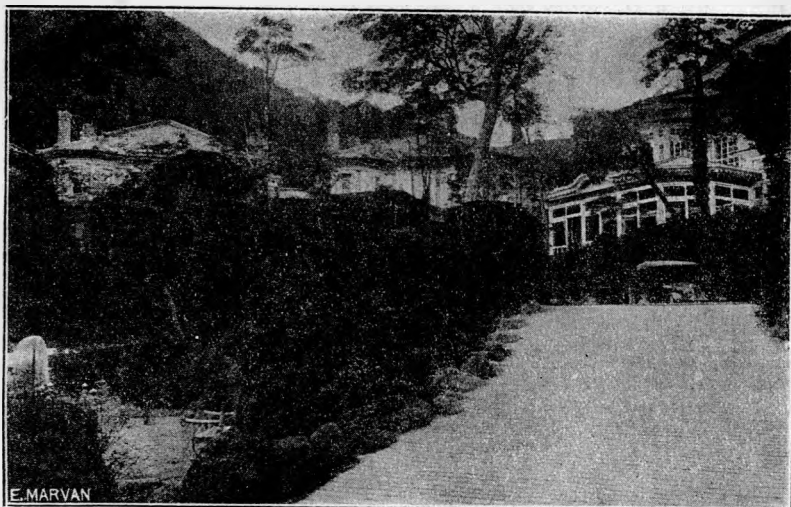
de bambus, tăiată și tunsă ca și un zid. Este așa de des acest zid improvizat că am încercat cu bastonul dacă se poate pătrunde ; și este frumos și verde, și curățat și tuns, fir cu fir, ca o perie. Deodată, la o cotitură, zărim, sus, o casă mare, europeană, ce-i zice palat. Trecem prin fața ei, pe lângă malul lacului, cam la o sută de metri în fața acestui palat, și mergem mai departe, în spre un alt palat mai mic, dar mult mai atrăgător, mult mai simpatic și care este un palat zidit în stil japonez, în timp ce cestălalt este european.

Palatul japonez are o splendidă galerie, de jur împrejur, cu vederi superbe în toate părțile frumoase ale regiunii. Intrăm pe galeriile mari, pline cu aer, cu lumină, lustruite, ca peste tot și lăcuite de îți iau ochii. Masa este întinsă și ne așteaptă.

Vizităm, mai întâiu, localul și mărturisesc că nu găsesc cuvinte să arăt drăgălășia și gingășia interiorului camerilor, cu caracter curat japoneze.

Până să ne așezăm la masă, admirăm, de pe galerie exterioară, natura și peisajul. În vale, se vede lacul, cu apa ușor încrețită și de o culoare albăstruie, amețitoare. Tabloul este feeric. Departe, pe lac, o barcă cu pânză, se vede, din ce în ce, tot mai mică; iar de jurimprejur, înălțimi acoperite cu verdeață și vegetație bogată de tot. Deasupra înălțimilor ce vedem departe, dincolo de lac, se zărește, o clipă, urmele, prin ceață, a coastelor lui Fuji. Ce păcat că avem o asemenea vreme urâtă. Și plouă, uf! Din fața palatului și până la malul lacului, cam șaizeci-optzeci de metrii, este o pajiște, cu ronduri, cu iarbă și boschete, cari mai de cari mai frumoase, mai elegante, mai poetice și mai cu gust aranjate. Auzim privighetorile cântând și încă un alt ciripit ce ar fi, poate, al mierlei. La marginea lacului este un cheiu frumos, de unde se imbarcă, pentru plimbare pe lac, stăpânii, când vin aci.

Vara, pe timp frumos și senin, când este lună, aci este o adevărată poezie : luna și vârfurile munților se reflectă în lac ; iar în depărtare, în umbră, se zărește

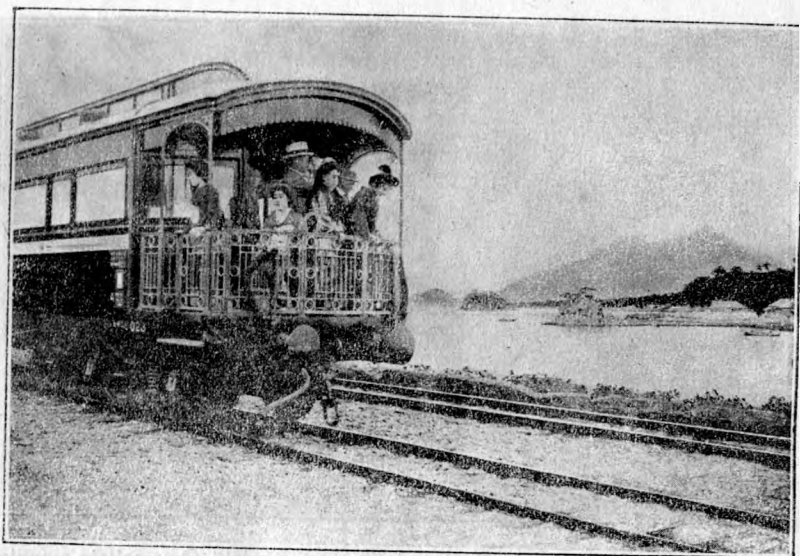

58. La Miyanoshita. Hotelul Fugi unde am fost găzduiți. O priveliște amețitor de frumoasă și încântătoare se deschide ochilor noștri; un peisagiu de o frumusețe neîntrecută, îl formează întreaga regiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

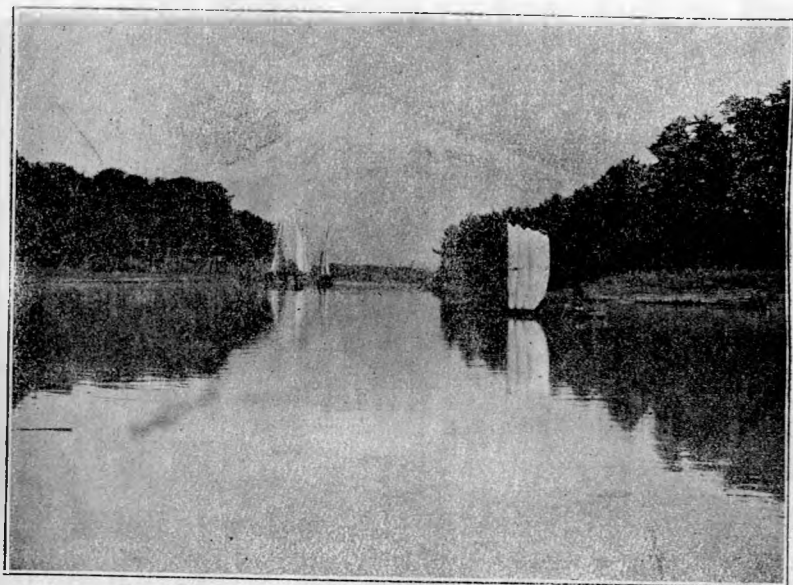
59. Castelul imperial dela Moto-Hakone (Moto-vechiu), așezat pe malul lacului Asi sau cum îi spun Japonezii, Asi-no (no-lac).

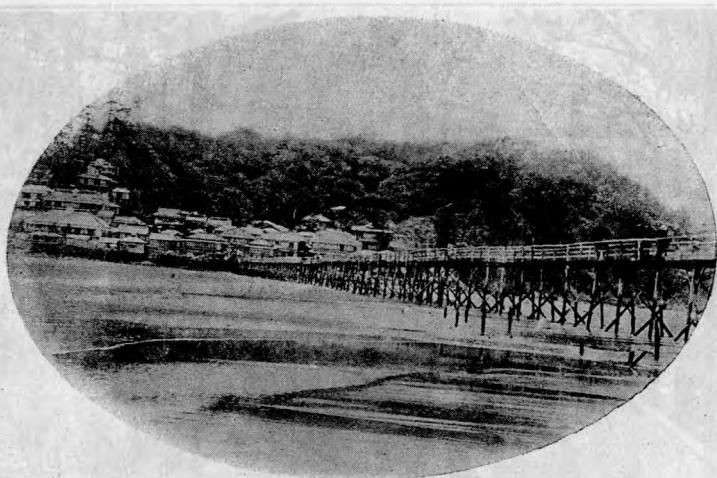
60. Japonezii sunt mari amatori de vederi frumoase și încântătoare ochiului. Trenurile au vagoane speciale de unde se poate urmări ușor, în timpul mersului, desfășurarea peisajului țării lor frumoase.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

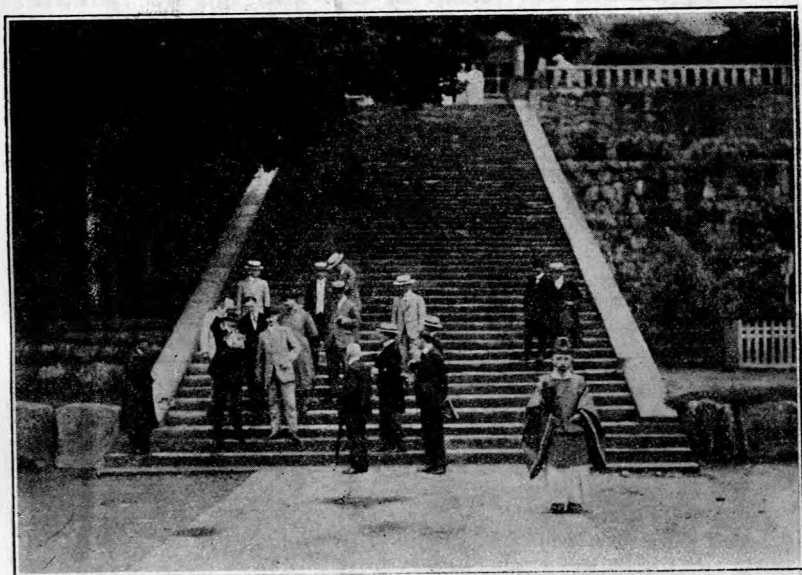

61. De pe terasa palatului Moto-Hakone, se vede muntele Fuji, în fund, departe, iar mareața sa formă, de bătrân încărunțit, se reflectă în apele cristaline ale lacului Asi.

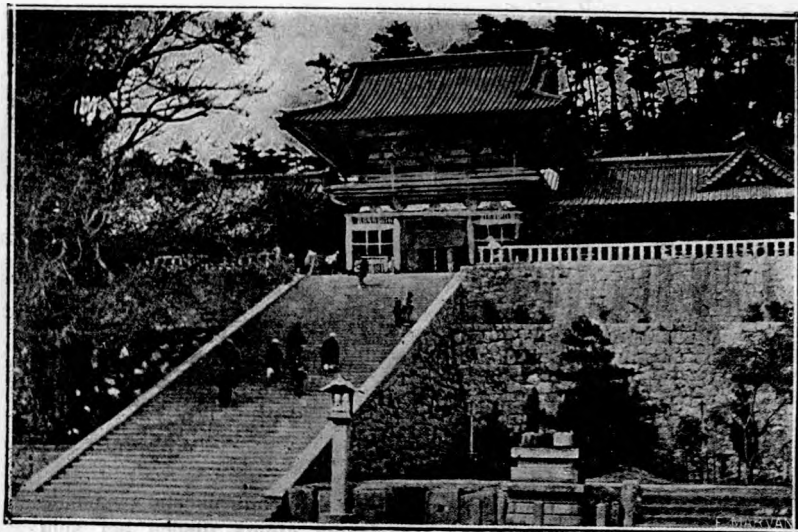

62. La Enoshima. O punte șubredă, de lemn, leagă uscatul cu insula Enoshima. Această insulă este considerată sfântă, fiindcă aci sunt multe temple shintoiste, în special templul zeiței Bente (frumusețea); iar peisajul este neîntrecut de frumos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

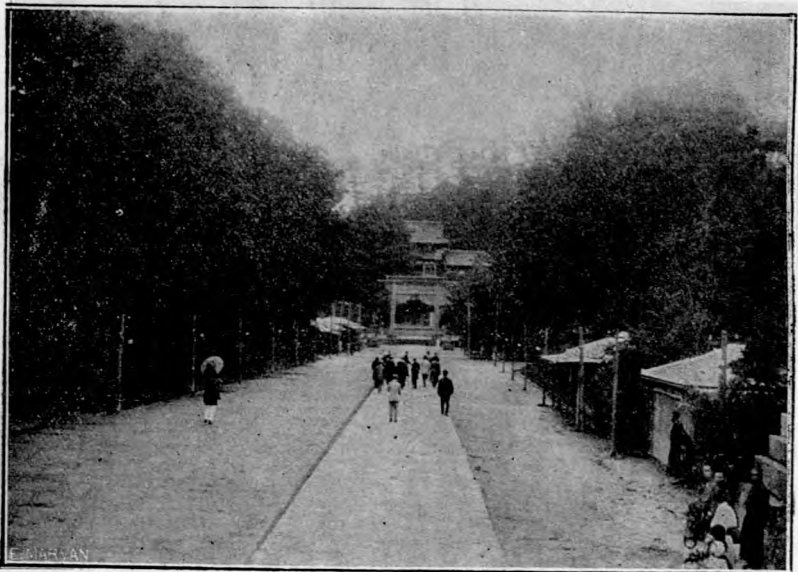
63. La Enoshima după vizitarea templului, ne coborâm pe scările largi, de piatră, acoperite cu mușchiu. La picioarele scării, un preot shintoist ne așteaptă, pentru a ne da salutul și binecuvântarea.

64. Templul Joritomo, templul shintoist, este în vecinătatea imediată a locului unde stă Buda, colosul din Kama-Kura. Priveliștea este măreață și impunătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

65. La Kama-Kura, mergem pe o frumoasă alee, să vedem templul Joritomo și muzeul ce-i este alăturat. În fund se vede templul.

te ca în vis, forma nesigură, a marelui Fuji; apoi, pasările cari dau concert ingeresc, în timp ce florile răspândesc un miros de te îmbată.

Ne așezăm la masă. Este o viață întreagă în clipele astea. Ușile, adică paravanele, toate sunt larg trase la o parte; lacul, cu boschetele, cu verdeața, cu cântecul pasărilor, și în special cu acela al privighetoarei, ne predispun la visare! Ce iute trece timpul când ești așa!

Ne sculăm dela masă și ne plimbăm pe sala exterioară. Afară plouă și încă din ce în ce mai tare. Luăm cafeaua pe galerie și respirăm, cu nesaț, aerul curat și înviorător!

La ora patru, plecăm, pe ploaie, adăpostindu-ne sub umbrele. Până la automobile, ne-am udat la picioare grozav; înnotam ca în gărlă, și nici nu ne mai ferim.

Drumul nostru, acuma, coboară; mergem, însă, mult mai ușor ca la urcuș.

La ora cinci ajungem la hotel. Camarazii se distrează; eu mă duc sus la mine, mă schimb și, apoi, încep să lucrez. Conferința ce trebuie să o țin, începe să mă îngrijoreze și să mă persecute! Trebuie să-mi fac, mai întâiu, planul lucrării, pe capitole; desvoltarea va veni, apoi, mai ușor.

Lucrez până la ora șapte și jumătate, când mă dau jos pentru masa de seară.

După dineu, comandorul Terașhima mă întreabă, misterios, dacă aș fi dispus să asist la un danț de gheishe, și să ascult și muzica japoneză cântată de ele. Toți camarazii noștri sunt invitați și toți sunt gata să meargă; se așteaptă, doar, hotărîrea mea. Da! sunt gata și eu și primesc, cu plăcere, invitațiunea.

Pe o ploaie torențială, la ora zece și jumătate noaptea, plecăm spre localul de distracție, ce ni s'a descris în colori cu deosebire de plăcute, al gheişelor.

Fiecare, din noi, suntem înarmați cu umbrele japoneze din pânză ceruită, așa că putem să fim, cel puțin, de sus, apărați de torentul de ploaie ce cade

vijelie. Și mergem, așa, unul câte unul, aproape înnotând, conduși de Terashima, ce merge în capul coloanei, lângă mine. După un sfert de oră de bălăcit prin apă, trecem o punte peste o adâncă și vijelioasă vale. Aud, acolo, în fund, cum urlă apa ce se rostogolește. Atâta cât pot să văd, prin întuneric, mi se pare regiunea foarte frumoasă. Imi propun ca mâine, pe lumină, dacă nu va plouă, să viu să o văd.

Ajungem la casa în chestiune. Dela ușă suntem primiți de patru japonezi și vre-o opt-nouă japoneze mititele, ca niște copilași, și gătitte ca niște păpușele. Toate și toți se închină până la pământ, și ne spun cuvinte pe care nu le înțelegem, dar pe cari le luăm drept salutări. Trebuie mai întâiu să ne scoatem ghetetele și să mergem, pe scândurile lăcuite, numai în ciorapi. Vai de cei cari n'au avut prevederea de a'și face revizuirea ciorapilor și, pe această temă, facem multe glume. Ne lăsăm afară la ușă, ghetetele, umbrelele, pălăriile și totul ce ne incomodă. City Library Cluj

Intrăm în casă, și începem să ne coborim, trepte peste trepte, să intrăm prin săli lungi, îmbrăcate numai în lemne lăcuite și lustruite de îți iau ochii, și ne coborim mereu, mereu, ca și cum ne-am duce în fundul pământului. În sfârșit ajungem într'o sală mare, un fel de terasă, unde vom asistă la cântul și danțul gheishelor. Această terasă este chiar aproape de nivelul apei peste care am trecut, când veneam încoace. Acum, îmi dau seama că noi trebuie să ne fi coborît, cel puțin vre-o treizeci de metri. Casa este formată, în realitate, din trei case, puse, aproape, una peste alta și fiecare cu câte o terasă, și legate una de alta, prin săli și galerii unele mai întortochiate ca altele. Privesc în jurul meu și admir acelaș stil japonez, simplu, curat, lustruit, migălos lucrat și brodat, par'că n'ar fi de mână omenească. Pe toți pereții, pe paravane, și pe panouri, sunt picturi și deseneuri, așa de frumoase că te crezi, mai de grabă, într'o casă dintre cele mai alese, de cât într'o casă de ceaiu.

Sala în care suntem noi are vederea înspre râpele

râşorului vijelios. Pe timp frumos, trebuie să fie feeric ; acuma, însă, este aşă de negru, că nu vezi, din odae, afară, nici la un metru. Colea, pe jos, în spre capul sălii, sunt vre-o douăsprezece perne pe cari va trebui să stăm. Perne !? adică, numaifaşa de pernă, cu o grosime cam de un centimetru. Deh ! Este cam greu pentru noi, cari nu suntem obişnuiţi cu aşă fel de scaun. Unde sunt mesele noastre ? şi scaunele noastre ? ; acestea, însă, de aci au acuma un farmec cu totul deosebit ;

Ne aşezăm jos, cum putem, şi curând sosesc şi gheişhele, pentru a ne servi.

Ni se aduc pe măsuţele mici cât o farfurie şi scunde, ce sunt în faţa noastră, bere, şi nişte mâncăruri japoneze, în mici castronaşe, apoi, peşte, legume, un fel de hrean, un sos oarecare, nu mai ştiu ce ! Drept furculiţe, ni se oferă câte două beţişoare, cu cari ne încercăm să mâncăm şi facem mare haz de stângăcia noastră.

Gheişhele ne servesc, cu atâta drăgălăşie, că ne fură ochii. Când ne aduc mâncările, pe tăviţe mici ca pentru păpuşi, ca pentru copilaşi, se aşează pe genuchi în faţa noastră, pun alături de noi castronaşele sau farfuriile, pe măsuţele ce, fiecare din noi, le avem, se apleacă, în mătanie, cu capul până la pământ şi apoi, stau în faţa noastră vesele şi drăgălaşe servindu-ne cu „sake“, rachiul japonez extras din orez.

Unul din camarazi vorbeşte cu gheişa, din faţa sa, în româneşte, iar gheişa face nişte ochi mari şi râde şi ea, dar râdem cu toţii de ne prăpădim.

Mă uit la toate şi le văd tinerele ca nişte copilaşi. Nu cred să fi fost vreuna mai mare de cincisprezece - şaisprezece ani şi toate sunt drăgălaşe, chiar frumusele, de pică. Mă uit să văd, la vreuna, ochii co-daţi ai rasei galbene, sau pielea galbenă şi nu văd de cât nişte ochi mari, negrii ca murele, o piele albă ca tifelată, brăzdată cu uşoare urme de vinişoare albaştrui ; apoi un păr ca abanosul, strâns, la unele pe cap, într'o uriaşă formă şi prinsă cu o zeci de ace de bagă, cari imi reamintesc de locuitorii insulei Ceylon. Guriţa,

în genere este mică și delicată, au mânuțe de copilaș și toate sunt îmbrăcate ca niște păpușele. Kimono-urile lor, închise până sub bărbie, și cu mânicele lungi, până lângă vârful degetelor, nu lasă să se vadă nimica din aceea ce s'ar dori de unii să se vadă, dar care văzându-se ar atinge, ușor, delicateța și morala japoneză. De altfel nici nu poți să-ți permiți, cu aceste fetițe, vre-un gest, cât de mic, dar atâta de obișnuit, în lumea civilizată!? Suntem aci ca într'o societate selectă, de puritani!

Rădem mult și râdem, mai ales, de câte unul din camarazi, care ar fi vrut să petreacă în felul cum se petrece pe la noi, prin Europa, dar care acum se vede forțat să-și limiteze petrecerea numai la glume, fără gesturi și mai ales fără atingeri, deși aci toate gheishele sunt frumoase și par'că, din ce în ce, sunt și mai frumoase. Râd și ele, glumesc și ele, iar Terashima, cu doosebire de vesel, ne servăște tuturora de interpret, traducându-ne totul ce spun japonezele noastre. Adesea ne traduce lucruri, cari ne fac să râdem mult, și să mărească veselia noastră, văzând naivitatea acestor fetițe, create numai pentru veselie.

Iată, acum, aceste gheishe prezentându-se și sub forma cântărețelor și dansatoarelor. Au plecat, din cercul nostru, șase dintre ele, din cele mai drăguțe, și s'au dus să se pregătească pentru danț și muzică. După o jumătate de oră, intră iarăși în sala unde suntem noi, îmbrăcate, de data asta, în rochi de mătase în colori vii de tot, cu broderii mari reprezentând pasări, berze, sau mici păsărele, vrăbiuțe pe câte o crăcuță, ascunse în boschete; o întreagă poezie! Colorile chimono-urilor sunt, în genere, rubinii sau albastrui ca cerul, pierind într'o parte, coloarea, treptat, treptat, de nu poți spune unde s'a sfârșit. Un brâu lat, cu un mare nod, [funtă] la spate, încinge pe fiecare.

Trei din gheishele noastre, s'au așezat jos, pe genuchi, într'un colț, și își pregătesc instrumentele pentru cântat. Una din ele are un shamizen, cealaltă un sakohagi, și a treia o tobă mică, pe care o lovește cu două bețișoare.

Celelalte trei gheishe, după ce ne-au salutat, îngenu-chind și aplecând fruntea până la pământ, încep dan-țul lor, curios, cu mișcări mai mult din brațe, din de-gete și din elegantele evantaiuri ce au, fiecare, în mână. Muzica este monotonă, melancolică, dar dragălașă; iar danțul este grațios și extrem de decent. Cât de departe suntem de danțurile din Egipt sau de acelea din Ceylon! unde patima și pofta animalică se trezea la fiecare gest, la fiecare svârcolire a sânelui, sau a pântecelui. Aci este totul delicat, mângâitor, moral, în timp ce dincolo, eră vijelios, furtunos, pățimaș.

Din când în când, dănțuitoarele se acompaniază și cu vocea, cântând în timpul danțului. Se învârtesc, câte nițel, pe picioarele lor micuțe, se apleacă jos pe pământ și bat, acolo, cu degetele, apoi, se scoală, des-chid evantaiul cu o lovitură elegantă de degete și își fac vânt cu o grație ce nu poate fi egalată, cred, de nimeni în lume; apoi, iarăș se succesc, punând delicat unul din piciorușe înaintea celuiilalt, bat două cadențe cu talpa, apoi cu tocul, și din nou se răsucesc, se a-pleacă și bat în scânduri cu evantaiul, îl deschid și îl închid, făcându-și, iarăș, vânt, și joacă așa și cântă, mai bine de o jumătate de ceas. De ce le privesc, de aceea le-aș mai privi și din ce în ce îmi plac mai mult.

Termină cântecul și danțul și le aplaudăm din toată inima; iar ele răspund grațios, aplecându-se înainte, mult de tot.

După câtvă timp, au mai danțat și alte jocuri, tot așa de modeste și de plăcute, iar cântărețele, de altfel ca și danțatoarele, văzându-se atâta de aprețiate, își ară-tau și mai mult grațiile și arta lor.

Am stat aci până la ora trei noaptea și aș mai fi stat încă, dacă nu ar fi fost și alte griji. Eră, totuș, așa de plăcut timpul petrecut aci!

Plecăm din nou pe scările cunoscute nouă la scoborît; acuma, însă, le urcăm. Uf! dar greu mai este urcușul și multe mai sunt scările și treptele! când credeam că s'au terminat, atunci începeau din nou. În sfârșit, iată-ne

sus. Ghetele ne așteptau, puse la rând și curățate, oglindă. Mă încalț, îmi iau umbrela japoneză și ies afară, împreună cu toți camarazii noștri. Afară plouă mereu, și pornim, iarăși, plescăind pr'n apă, mergând unul după altul, ca niște conjurați, în noaptea neagră, spre hotelul nostru. Unul spune: „par'-am fi niște „ronini“ ce merg la vre-o răsbunare“.

Luni 28 iunie. La Miyanoshita la Fujiya hotel. Ce sunt geishele. Darul prințiar.

La ora șapte mă scol. Oboseala, de astă noapte, mă reține cam mult în pat; o baie bună, fierbinte, însă, mă reface. Până la dejun nu avem nimica în programul nostru; pot, deci, să lucrez în tihnă până aproape de ora douăsprezece, mai ales că vremea nu este deloc prielnică vreunei excursii. Plouă cu găleata; de ieri nu a încetat nici o clipă, răpăiala. Păcat că nu avem nițel noroc să vizităm regiunea despre care ni s'a spus minunății, și așa trebuie să fie, fiindcă aceea ce văd prin fereastră, este în adevăr frumos și îmi reamintește de Sinaia noastră!

Stau în casă și îmi scriu, o parte din timp, la notițele mele; apoi, încep la programul conferinței ce va trebui să o țin în ziua de șapte iulie. Nu este de glumă, mai ales că va avea loc la marele statmajor în fața ofițerilor de stat major și în fața prinților imperiali ai Japoniei. Lucrez, așa, fără întrerupere până aproape de ora douăsprezece când mă pregătesc pentru a merge la dejun.

După dejun, rog pe Terashima să-mi dea explicațiuni asupra gheishelor. Terashima și încă unul din misiunea japoneză, mai cunoscător în astfel de chestiuni, încep să-mi povestească, iar eu, cu carnetul în mână, îmi iau notițele necesare.

În general, „gheishele“ sunt artiste, dăntuitoare, și cântărețe, iar „musme-le“ sunt artiste vânzătoare de grații, în casele de ceai sau la Joshiwara. Se găsesc, însă,

gheishe și la Joshiwara, tot așa cum se găsesc musme și clandestine; este adevărat, însă, că sunt supuse regulilor foarte severe ale poliției de moravuri.

Gheishele învață arta de a cânta și de a danța în școli speciale, cari sunt, azi, mai în toate marile orașe ale Japoniei, dar cea mai renumită și cea mai veche este la Kyoto. Școlile, în special cele pentru cânt, sunt adevărate academii muzicale, unde se învață mai mulți ani, atât muzica vocală cât și instrumentală. Tinerile copile, dela cea mai fragedă vârstă, chiar dela șase-sapte ani, sunt date în pensiune la o asemenea școală și sunt ținute, aci, câțiva ani, de regulă cinci-șase ani, până învață atât muzica cât și danțul, și, apoi, sunt speculate de către casa ce le-a întreținut, atâta timp, până își scoate cheltuiala făcută, și cu dobândă, cu tot. Dacă, eventual, fata are mijloace financiare, poate să-și răscumpere libertatea plătind cheltuiala integrală.

Pentru danț, școala este chiar și mai riguroasă fiindcă aici se cere suplețe și un adevărat talent artistic. O cântăreață este, de regulă, acompaniată de muzica instrumentală, și poate să-și ascundă oarecari lipsuri ale vocii, dar danțul este văzut în toate cele mai mici gesturi, așa că arta coreografică joacă un rol covârșitor. Fiecare gest, oricât de mic, este studiat. O gheishă perfectă trebuie să învețe sute de cântece, din gură și din instrumente, și zeci și zeci, de danțuri.

Gheishele formează, azi, o parte foarte importantă a societății japoneze. De exemplu: într'o casă mare, este un dineu, o nuntă, o serbare, unde va fi nevoie de servicii multe și deosebite. Atunci, doritorul, se adresează academiei respective, de danț și muzică, și îi comunică dorința de a avea pentru cutare zi, atâtea gheishe. Fetele artiste, vin cu bogatele lor costume și cu instrumentele lor muzicale și se pun la dispoziția gazdei. La început, gheishele servesc la masă, sau în saloane, publicul invitat, servindu-l în condiții excelente și neîntrecute, de curățenie și de îngrijire. După masă, sau după serbare, se urmează petrecerea.] Gheishele se

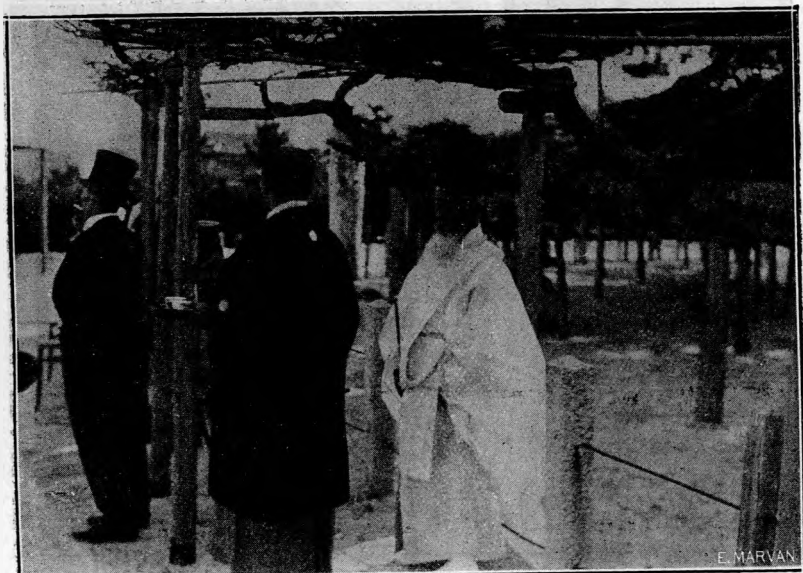
transformă; unele își îmbracă costumele de danț și își zugrăvesc fața, iar celelalte își pregătesc instrumentele. În acest timp, toți invitații iau loc pentru a putea privi mai bine și a asculta mai comod. Instrumentistele se așează într'un colț al camerei respective, iar dănuitoarele și cântărețele încep a-și arăta arta muzicală și coreografică, ceasuri întregi, în aplausele continui ale asistenței.

Nimeni, însă, absolut nimeni, nu și-ar permite nici cel mai mic gest lipsit de cuviință față de vreuna din aceste gheishe, chiar dacă s'ar fi băut mai mult „sake”, de cât ar fi trebuit. Dacă, însă, vre-unul ar încerca să treacă limita permisă de morala cea mai severă, atunci este momentul ca gheishele să se retragă, treptat, fără a atrage atenția nimănui. Așa este regula și înaintea ei nimeni nu se opune.

Gheishele, în general, sunt îngrădite cu legi severe în contra comerțului dragostei; ele nu pot avea relațiuni amoroase cu nimeni, în special cu din aceia la cari sunt invitate pentru a petrece seara. Sunt pedepse severe cari li se aplică, și mai ales amenzi, în bani, cari le împiedică de a face desfrâul.

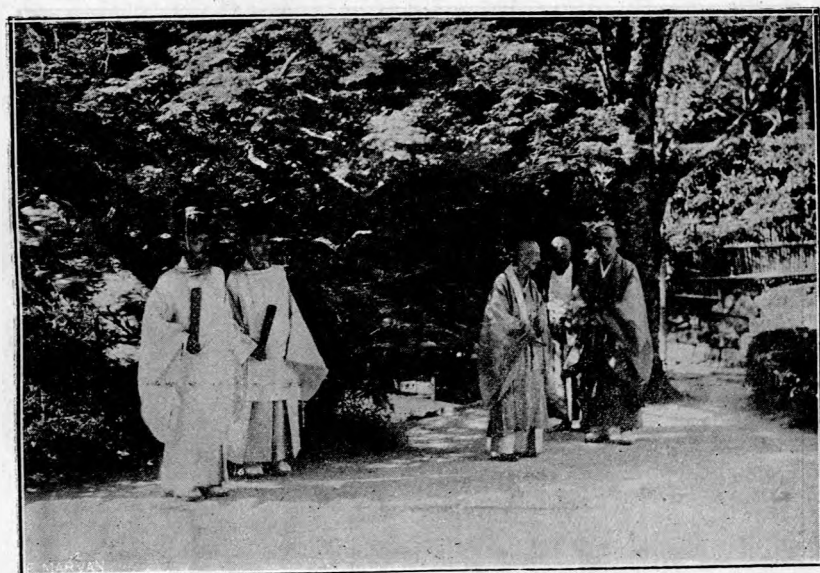
Multe, din gheishele renumite, au făcut cariere frumoase, atât ca dănuitoare cât și ca muzicante. Renumita Sada Yako a fost o gheishă, iar prințul Ito, marele Ito, ar fi avut de soție tot o gheishă.

Gheishele se vopsesc, pentru a ieși pe scenă, chiar mai mult de cât artistele din Europa. Ele își pun pe față o adevărată mască, de vopsea și de pudră, dar, și atunci ele nu-și pierd nimica din drăgălașia lor, căci vopsirea o fac cu o mare artă. La această toaletă a feții ele au mare grijă, de gurița lor, chiar așa destul de mică, să și-o facă și mai mică prin aplicarea, cu creionul, pe buza inferioară a unui arc în așa fel că gurița li s'a micșorat pe jumătate. Această artă intră tot în aceea ce au învățat în școlile ce le-au urmat. Cu fel de fel de alifii colorate, ape speciale, și cu farduri își albesc și mai mult pielea care și din naștere este albă ca mar-

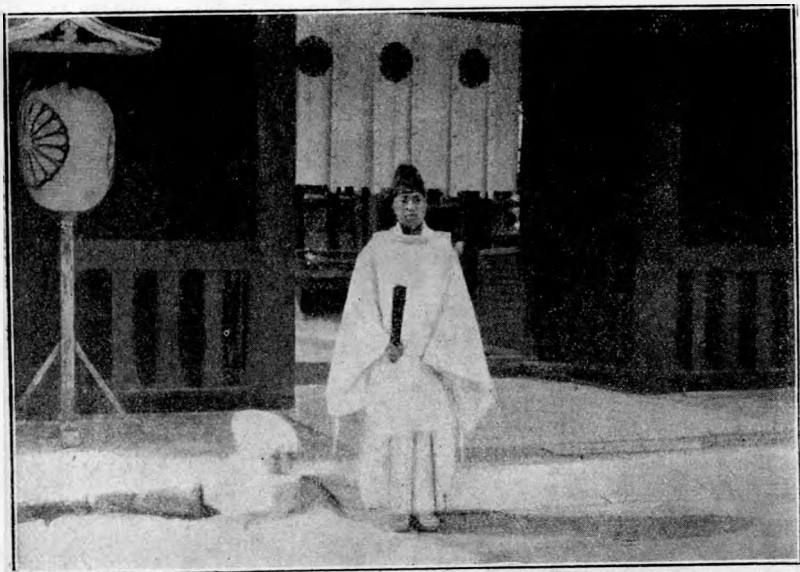

66. În insula Enoshima preoții shintoiști, așteaptă sosirea prințului, spre a-L saluta și a-L binecuvânta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

67. În Enoshima, preoți shintoiști și preoți budiști, în haine de sărbătoare, așteaptă sosirea Prințului și a misiunii ce-L însoțește.

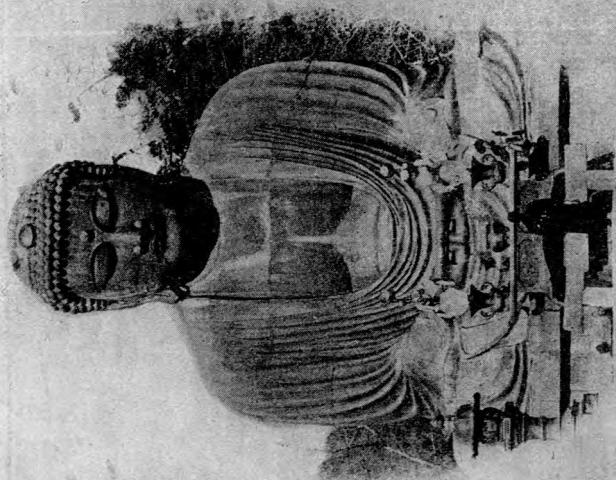
68. Un preot shintoist așteaptă, îmbrăcat în haine de ceremonie, sosirea Prințului pentru a-l binecuvânta și a-l da explicațiile necesare.

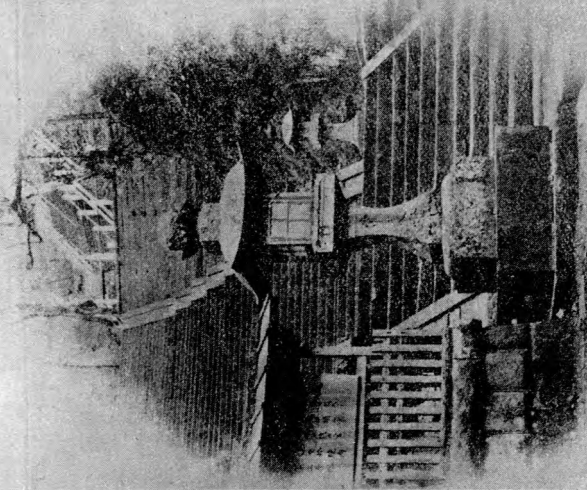
BCU Cluj / Central University Library Cluj

69. După vizitarea templului shintoist. Prințul însoțit de Ioshida, șeful misiunii, pleacă cu automobilul. Preotul stă alături, de automobil.

70, Dai-Butsu, de la Kama-Kura, este un urias,
în bronz, lucrat în 1252 de un celebru artist.
Înălțimea este de peste 17 metri.

Insula Enoshima. Pentru a ajunge la Templul
Benten —zeița frumuseții— trebuie să ne urcăm
pe multe scări presărate, ici-colo, cu
lanterne uriașe din piatră.

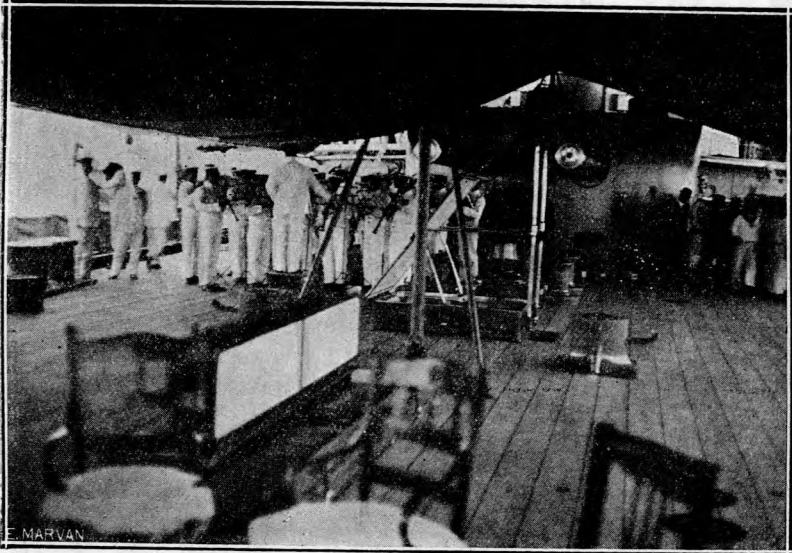

O gheishă, artistă în shamizen.

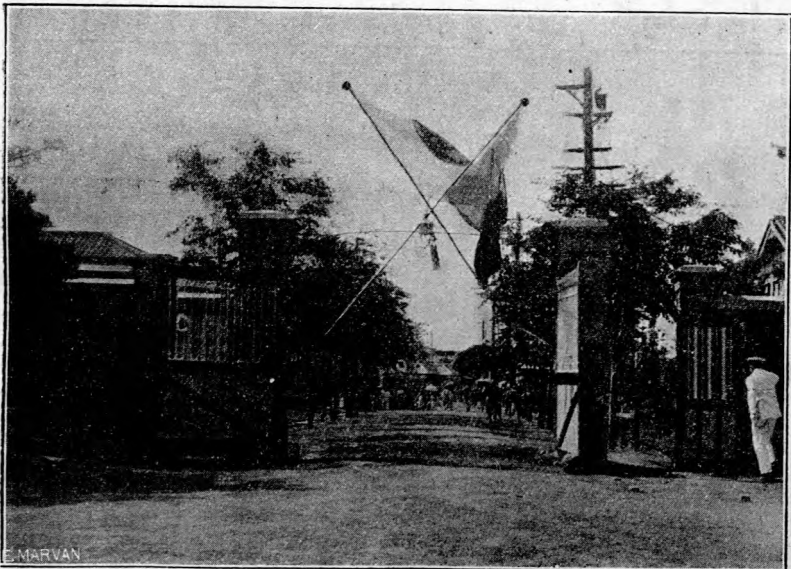
71. O frumoasă gheishă.

72. Pe bordul supra-dreadnoughtului Jamashiro, muzica cuirasatului, cântă imnul regal român; iar în timpul mesei cântă frumoase bucăți de muzică aleasă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

73. Poarta intrării, la școala de cavalerie. Două mari drapele, uriașe, unul japonez, altul românesc, stau încrucișate, la intrare, simbolizând frăția de arme între cele două țări.

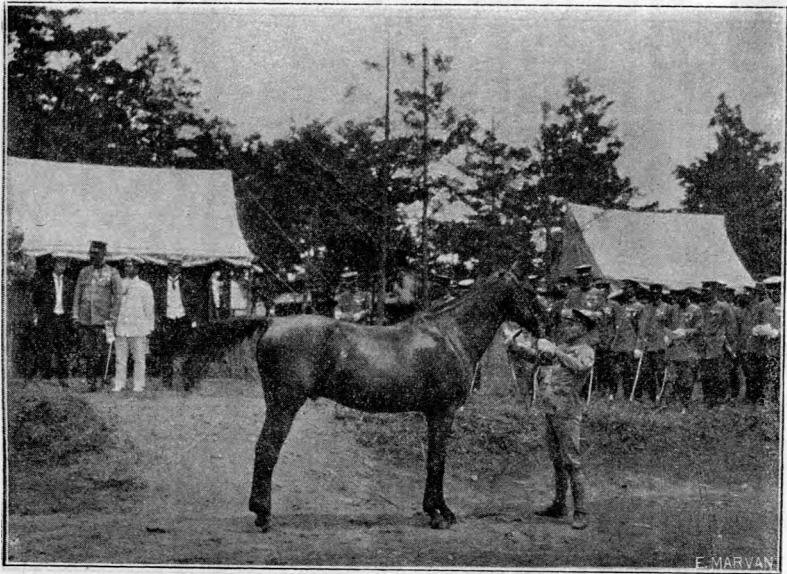
74. La Narashino, în fața pavilionului central al școlii de cavalerie, Prințul este salutat de comandantul școlii și de profesori.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

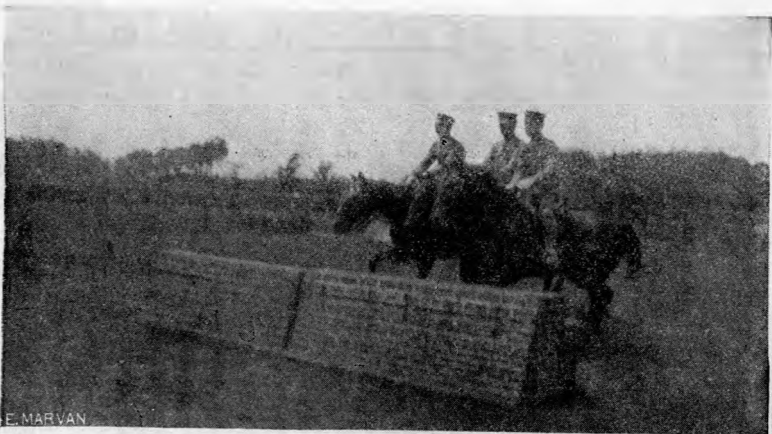

75. La școala de cavalerie. Prin curtea școlii, mergem să vizităm localul.

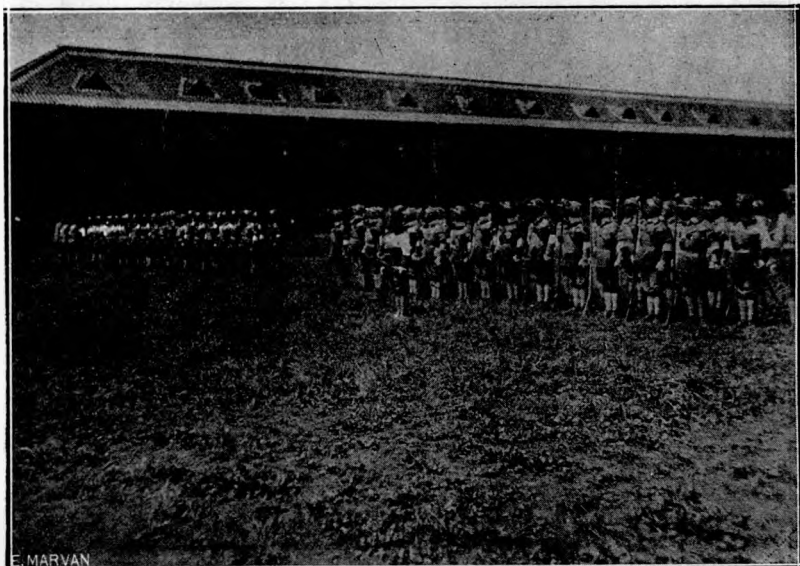

76. La școala de cavalerie. Se prezintă mai mulți cai produși în țară, prin încrucișări cu rasa indigenă și armăsari australieni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

77. La școala de cavalerie. Se fac și exercții de obstacole, câte unul, câte doi și câte trei, în linie.

78. La școala de infanterie, o companie de elevi echipați pentru lupta, scrima, cu baioneta, cu arme de lemn, special construite pentru acest exercițiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

79. Lupta cu arma cu baioneta. Toți se reped, unii asupra altora, cu strigăte sălbatice, de răsună câmpul. Adeseori sunt răniri și sânge.

mora, își roșesc obraji și buzele și își măresc ochii.

Imbrăcămintea lor, pentru danț, este cât se poate de luxoasă și apropiată danțului ce joacă: al evantaiului, al florilor, al primăverii, al cireșului, al cântului, etc. Pe hainele lor, ce și le schimbă pentru fiecare danț, ca și artistele în diferitele roluri, sunt brodate flori de cireș sau de chrisanteme, sunt pictate evantaiuri, sau berze, în mărime naturală, sunt peisaje în cari este de rigoare să fie arătată coasta mării, apoi, nori sau crăcuțe de cireș înflorit, etc. etc. O atenție deosebită își concentrează gheisha, de altfel ca și ori ce japoneză, în marele nod, al centurii cu care se încinge peste kimonoul său, și după cum și-a potrivit cutele la kimonou, sub îndoiturile centurii, și după cum și-a făcut nodul la spate, se poate spune dacă Japoneza este îngrijită, dacă se simte, sau nu. Nodul dela spate, s'au cum îi spun Japonezii, „obi“, se face rotund sau pătrat și i se ascund capetele sub centură; iar centura este așa de lată încât cuprinde întreg mijlocul, dela șolduri și până sub sâni.

Părul și-l aranjează gheisha, și aproape orice japoneză, cu o adevărată măiestrie. De regulă generală, pieptănătura este totdeauna făcută de către o artistă; o pieptănătură poate dura mai multe zile, căci este strâns făcută și cere mult timp pentru ridicarea unui asemenea monument.

Pe la ora cinci, după prânz, mă duc sus la mine, și mă odihnesc puțin, iar pe la ora șapte încep să mă pregătesc pentru masa de seară; pe când îmi făceam barba, și aveam obrazul, tot, acoperit cu săpun, aud bătând în ușă, și înainte de a spune ceva, ușă se deschide și primesc vizita, de un minut, a Prințului nostru.

— „Nu te supără că te deranjez, pentru un minut. Ți-am adus un mic dar din Japonia. Păstrează-l ca amintire din această călătorie frumoasă a noastră“. Și îmi dă o sabie japoneză, foarte frumoasă, care trebuie să coste multe parale. Atenția, însă, cu care m'a încunjurat, cu această ocazie, este mai scumpă ca orice.

Nu știu cum să-I mulțumesc, dar până să încep să-I spun, El îmi ia mâna, mi-o strânge prietenește și pleacă, lăsându-mă cu sabia în mână, fără să-I fi putut spune ceva. Abia seara, la masă, i-am mulțumit și El mi-a strâns, încăodată, mâna.

Afară a mai încetat ploaia, ba chiar, pe ici pe colo, se vede și cerul. Să sperăm că pentru mâine vom avea vreme frumoasă.

După dineu, mă retrag curând la mine, în cameră, și lucrez până la ora douăsprezece. Planul conferinței este gata. Mâine îl voi uita și Prințului.

Mă pregătesc pentru culcare. Abia, acum am descoperit, că sub pernă se află un kimono, de mătase albă, simplu, ca un fel de halat, lung până în pământ, ce se întrebuițează în loc de cămașă de noapte, îl și utilizez. Se îmbracă ca o haină, ca un halat, și se încheie cu nasturi până jos.

Marti 29 iunie. Plecarea din Miyanoshita, cu automobilele. Insula sfântă, Enoshima. Templul Zeiței Benteu, a frumuseții. Regiunea este un rai de frumusețe. Kamakura. Dai-Butsul uriaș dela Kamakura. Templul lui Ioritomo și muzeul templului. Plecăm spre Tokyo, cu trenul. Dineul. Prințul decorează pe șeful orchestrei, un artist orb.

La ora nouă sunt gata. Gustarea, "extrem de bogată, am luat-o la mine în cameră. Când mă dau jos, în hall-ul hotelului, găsesc o parte din ai noștri și întreaga misiune japoneză, cari ne așteaptă să plecăm. Automobilele sunt la ușă.

Afară plouă cu găleata. Hotărit lucru, că n'am avut deloc noroc aici la Miyanoshita; din cauza vremii urite nu am putut vedea deloc frumusețile atâta de căutate ale regiunii.

În fața hotelului nostru începe să se strângă lume multă, dar mai ales mii și mii de copii, înșirați și în lungul străzilor, pe unde vom trece. De unde scot japonezii

atâția copii? N'or fi făcând și ei un joc de operetă, aducând mereu, pe unde mergeam noi, aceiași copii, ca să ni-i arate!? Prea sunt mulți și prin toate părțile. „Japonia este o mare fabrică de copii“, îmi spunea râzând Ioshida.

La ora nouă și jumătate Prințul nostru se dă jos și după salaturile obișnuite, plecăm.

Ploaia cade mereu, ca și cum n'ar fi plouat de un an. Capotele automobilelor ridicate, ne împiedică de a vedea frumusețile regiunii și de a răspunde uralelor nesfârșite ale miilor de copii și de cetățeni, cari strigă de-ți scot urechile. Vedem, prin micile ferestre ale automobilului, mișcându-se iute, în toate părțile, o mare de drapelute mici, românești și japoneze, mișcate de micii japonezi, în cinstea Prințului României. „Banzai“, „banzai“, se aude dela un capăt la altul al străzilor, iar noi trecem încet prin mijlocul acestor manifestațiuni de bucurie.

Îleșim din comună și începem a merge în lungul coastei mării. O vedem aci, în dreapta noastră, cum mergem, și îi vedem albastrul cât vezi cu ochiul. Ploaia a încetat; ba, pe ici, pe colo, se vede și cerul. Iată colo, chiar, și soarele că se arată.

Intrăm, acum, în orașul Kazu, unde ne-am dat jos din tren, când am mers la Miyanoshita. Și aci găsim, ca peste tot și ca și rândul trecut, mulțime de copii cari ne primesc cu aceleași strigăte și urări, de peste tot. Toate școlile sunt și aci scoase să ne primească, ba văd chiar și copilași de șase—șapte ani, cari stând în rânduri strigă și ei „banzai“, „banzai“. Sunt, însă, și școlari mari, în vârstă, școlari și școlărițe de liceu, și se văd și societăți cu drapelele lor ce le închină, spre pământ, când trece Prințul nostru, oaspete al Împăratului lor. Micile drapele, ce poartă fiecare, se mișcă vejelios în mâinile copiilor și vezi, dela un capăt la altul, o mișcare de colori, de toate colorile, și auzi un strigăt continuu, ce cred că nu-l poți găsi în nici o țară din lume. „Banzai“, „banzai“! Îmi spune colonelul Ogata că „banzai“

înseamnă: zece mii de ani. Așa, când spui „banzai Nippon” înseamnă: Japonia să trăiască zece mii de ani; sau „Tenno heika banzai”: să trăiască împăratul zece mii de ani; „banzai dai Rumania”, să trăiască România mare zece mii de ani.

Ieșim din Kozu și, par'că, ne odihnim de atâtea strigăte și urale. Automobilele noastre merg, repede, tot în lungul coastei mării și toți ne-am fixat ochii pe luciul apei, ca și cum ne-ar fi dor de a călători, iarăși, pe undele ei mai ales că acum ele ne vor duce spre casă!

Ajungem în comuna Katase unde ne oprim. Ceașul este douăsprezece. În fața primăriei locale, iese înaintea Prințului nostru, primarul local, guvernatorul provinciei, polițaiul orașului și cu toții salută pe Prinț și I se pun la dispoziție. Și aci, ca peste tot, sunt sute și sute de copii de școală, cu profesorii lor, și strigă cât le iau gura: „banzai”, „banzai”.

Mergem acum, pe jos, prin nisipul în care ni se scufundă picioarele, și ne îndreptăm spre vestita insulă Enoshima, vestită ca sfîntenie, dar vestită și ca frumusețe. Ajungem la coasta mării și pornim, spre insulă, pe o punte din lemn, construită așa de slab că se cam clatina sub pașii noștri.. Aceasta este singura legătură directă cu insula, căci de obicei, legătura se face cu ajutorul bărcilor. De altfel nici nu s'ar putea face ceva mai solid, fiindcă marea tot ar preface-o în fărâmi, oricât de tare sau oricât de slabă ar fi. Pe această punte, nu încăpem decât unul câte unul și ne înșirăm, în tot lungul ei, mergând cu pasul neregulat și călcând cu oarecare precauțiune ca să nu se miște prea tare puntea. Noroc că acum, marea, aci, nu este adîncă; în timpul fluxului, însă, puntea este aproape acoperită cu apă iar în timpul refluxului, foarte adesea, se întîmplă că și puntea, pleacă, odată cu apa, mai ales când și marea este puțin infuriată.

În dreapta și în stînga noastră sute și sute de pescari, furnicar, își întind sau își strâng plășile și năvoadele. Pare a fi bună recolta de peste noapte, căci

îi văd lucrând din greu ca să târască, spre uscat aceea ce au prins.

Ajungem la insulă. Aci, la capătul punții, ne primește un preot shintoist și încă câțiva locuitori mai de seamă, din insulă. Preotul salută pe Prinț și, apoi, se oferă să-l conducă și să-i dea toate explicațiunile. D. Joshida servește ca interpret.

Mă uit la preot și-i admir hainele de mătase verde cu cari este îmbrăcat, mătase așa de groasă că stă în picioare! Pe cap poartă o cucă de lac negru, iar în mână un fel de lopătică din lemn lăcuit.

Aici, în insulă, se află templul zeiței Benten, zeița frumuseții. Așa cum se spune în Europa că „este frumoasă ca Venus”, aici în Japonia se spune: „frumoasă ca Benten”. Zeița Benten este aceea care ar fi scos insula din mijlocul mării ¹⁾ și care ar fi împlânzit un balaur ce locuia în insula, într-o grotă săpată în stâncă, și a adus cu ea mulțumirea și fericirea întregii regiuni. De atunci Japonezii se închină mereu templului ei și în fiecare an, acest templu, este vizitat de sute de mii de Japonezi, veniți din întreg imperiul să se închine frumuseții și bunătații.

Ne urcăm, conduși de preot, pe o scară mare, cu trepte largi și lungi, făcute din piatră și cari sunt așa de multe că ne fac impresia că nu se vor mai isprăvi.

În sfârșit ajungem sus; aci este templul. Localul nu este mare și este lucrat numai în lemn lăcuit. Ne urcăm, din nou pe o scară măreață, până la intrarea în templu și privim din ușă, în interiorul lui. Nu se văd nici sfinți, nici statui, ci numai, în fund, drept în fața intrării, o oglindă metalică rotundă, simbolul Zeiței Amaterasu. Această oglindă reprezintă o parte din puterile imperiale; ea a fost dată de către Zeița Amaterasu, Zeița soarelui, descendintelui său, pus stăpânitor pe aceste locuri, ca prim împărat. În toate templele shin-

¹⁾ Ultimul cutremur mare de acum trei ani, a distrus toate aceste frumuseți, iar insula Enoshima ieșită acum câteva mii de ani, din valuri, a intrat iarăș în valuri, a dispărut.

toiste trebuie să existe oglinda. Lumânări ard în fața oglinzii, pe o masă, pe care sunt și flori; draperii de mătase, albă și neagră, atârnă de sus în jos și cari ne fac, mai degrabă, impresia de doliu, decât de ornamentație. Mergem să vedem tezaurul templului; dar nu este nimic important și plecăm mai departe să vedem alt templu. Acesta este tot un templu shintoist dar ceva mai mic și absolut în aceeași formă și montare ca și cel precedent.

Clopotele, la aceste temple, au forma unor butoaie mari de aramă. În fundurile lor se bate cu un lemn gros, susținut și mișcat orizontal, prin niște funii; lemnul este îndreptat, cu un cap, înfășurat în piele, spre fundul butoiului, pe care-l lovește când este legănat. Sgomotul fără puternic, este, însă, plăcut, iar vibrațiunile au o durată destul de lungă. De altfel, sgomotul lui nu are alt scop decât de a atrage atenția Zeului respectiv, la rugăciunea, sau salutul, făcut de vizitatori.

Lăsăm templele și mergem să admirăm natura. Mergem spre partea opusă a insulei ca să vedem și marea și frumusețile coastei. Un drum îngust ne duce într'acolo. Trecem printre magazine ambulante și printre culturi și parcuri, urcăm și coborim scări multe, străzi în pantă, adesea mâncate de apă; este frumos, dar este și obositor. În sfârșit ajungem la capătul de sus al insulei. Aci, sub un mare umbrar, ne oprim la odihnă și ni se aduce ceaiul japonez pe care îl beau, acum, chiar cu multă poftă. Ne odihnim și admirăm. Jos la picioarele noastre, la vre'o cincisprezece—douăzeci de metri, sub noi, se află marea ce lovește cu valurile sale spumoase, piciorul stâncii pe care ne aflăm. Mai departe, nișel, să văd vârfuri din alte stânci ce ies la suprafață. Mai mulți pescari lucrează și aici la hrana zilnică, alergând cu bărcile lor, mici cât o albie, încoace și încolo. Ceva mai înapoi se vede coasta Japoniei. Ni se spune că dacă ar fi frumos, am vedea și pe Fuji. Doamne! dar acest Fuji este foarte capricios! Nu voește să se arate oricând și ori cui. De când tot îl pân-

dim și nu-l vedem. Eu tot am avut norocul să-l pot zări, câteva clipe, în ziua când mergeam spre Tokyo.

Aci, în insulă, vin anual cu sutele de mii de pelerini să se închine la templele locale și pentru a admira natura, care, în adevăr, că este foarte frumoasă. Anul trecut au fost aici peste 500.000 de pelerini și așa se petrece în fiecare an.

Timpul trece repede și noi mai aveam încă multe de văzut azi; Ne rupem, cu greu, din mijlocul priveliștelor neîntrecut de frumoase, și numai după ce nemai aruncăm ochii spre ele încă odată, și pornim cu părere de rău spre mica punte ce ne leagă cu uscatul. Trecem din nou această punte, intrăm iarăși în mijlocul puzderiei de copilași care ne primesc cu aceeași veselie, strigându-ne „banzai“ și ne urcăm în automobile. Preotul shintoist este aici și ne salută, plecându-se până la pământ.

Pornim spre Kamakura.

Acum opt sute și ceva de ani, Kamakura era un oraș mare și însemnat al Japoniei. Se zice că populația orașului, pe atunci, ar fi întrecut cu mult peste o jumătate de milion.

Se știe că prima capitală a imperiului a fost Nara. Pe acel timp, familia cea mai puternică în Japonia era familia Fujiwara care reprezintă adevărata clasă răsboinică a Japoniei. Capitala imperiului se mută, apoi, la anul 784, la Kyoto, iar familia Fujiwara începuse să piardă din autoritate, față de alte două familii, Taira și Minamoto, cari aveau ramuri descendente din familia imperială. Mai târziu, au fost lupte crâncene și între aceste două familii din urmă terminate cu victoria familiei Minamoto, care își asumă puterea și reprezentanța clasei militare. Împăratul îi recunoaște și îi întărește acest drept și dă, apoi, capului familiei și titlul de „shogun“, sau de „sei-i-taishogun“. Primul shogun din familia Minamoto a fost marele Joritomo, fiul lui Ioshitomo unul din cei mai mari eroi ai Japoniei vechi.

Joritomo își stabilește, la anul 1200 d. Christ. rezidența shogunală la Kamakura, pentru a avea mână liberă în

conducerea imperiului, lăsând capitala propiu zisă a țării, cu împăratul, la Kyoto. Joritomo poate fi considerat ca adevăratul fondator al feudalității militare japoneze, căci el a dat ostașilor săi conducerea țării, împărțită în provincii. El conducea țara cu ajutorul unui consiliu numit „bakufu“ care nu avea altă sarcină decât de a-l pune la curent cu starea reală a lucrurilor. De ordonat în țară, însă, numai shogonul ordonă, de aici, dela Kamakura, și nimeni altul, nici chiar împăratul. El este cel dintâiu care a pus impozite în țară, pentru întreținerea armatei și tot el a împărțit țara în provincii, conduse de șefii militari, cei mai de seamă, și cei mai devotați.

Kamakura a stat ca rezidență a shogonului până la anul 1336 când familia Ashikaga, noua familie shogunală, mută rezidența la Kyoto, pentru a supraveghea mai ușor și pe împăratul. Apoi, într-o perioadă de peste două sute de ani, s'au succedat diferiți shoguni cari rezidau la Kyoto sau la Kamakura, după cum fiecare găseau cu cale. Ba, a fost un timp când s'a produs și rivalitate, cu lupte interne, între Kamakura și Kyoto. Dela anul 1600 primul shogun din familia Tokugawilor își mută rezidența la Yedo, numit azi Tokyo, iar Kamakura își pierdù, treptat, treptat, din importanță.

Astăzi, Kamakura este un orășel care trăește cu gloria trecutului. Totuș lume multă, mai ales streină, vine vara să se recreeze, și să facă și băi pe plaja mării.

În douăzeci de minute suntem, de aici, la Kamakura, și intrăm pe o stradă lungă ce are câteva căsuțe plăcute, un fel de vile, cari în timpul sezonului se închiriază vizitatorilor.

Trecem, direct, la hotelul Kaihin unde suntem așteptați pentru dejun. Hotelul este construit pe malul mării, cu o vedere superbă, și într'un stil amestecat japonez cu european. Un imens și foarte frumos parc încunjură hotelul, transformând totul într'un mic paradis. Stăpânul hotelului ne așteaptă afară la scară, împreună cu tot personalul superior al hotelului, și se închină, până la pământ, când Prințul nostru s'a dat jos din automobil.

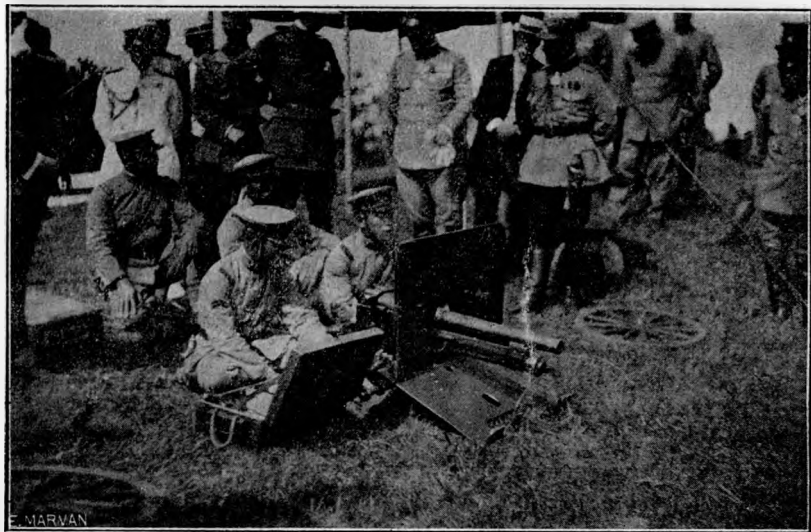

80. La școala de cavalerie. Se urmărește manevra ce se face special pentru noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

81. La școala de cavalerie. Se urmărește manevra ce se face special pentru noi.

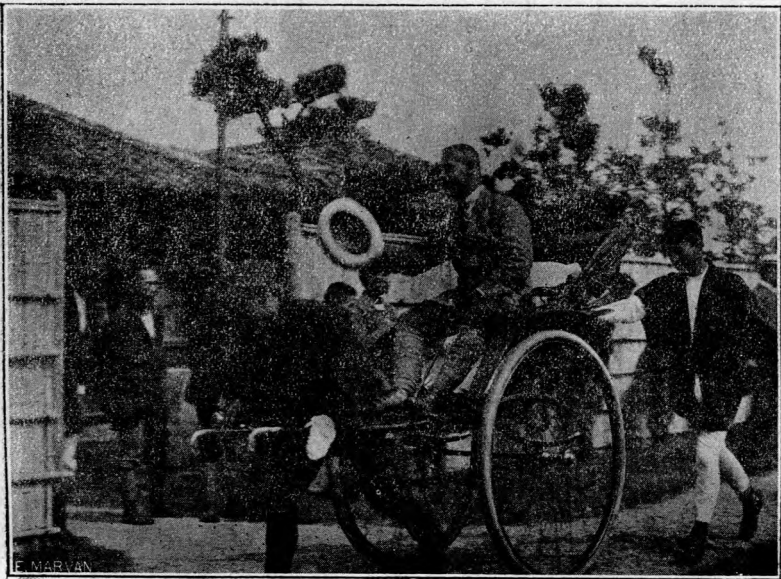
82. La școala de infanterie. Urmărim cu mult interes exercițiul ce se face cu tunul de însoțire al infanteriei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

83. La o casă de vânătoare imperială. Bătrânul Ioshida salută, până la pământ, pe Prințul nostru și pe Prințul Kan-in.

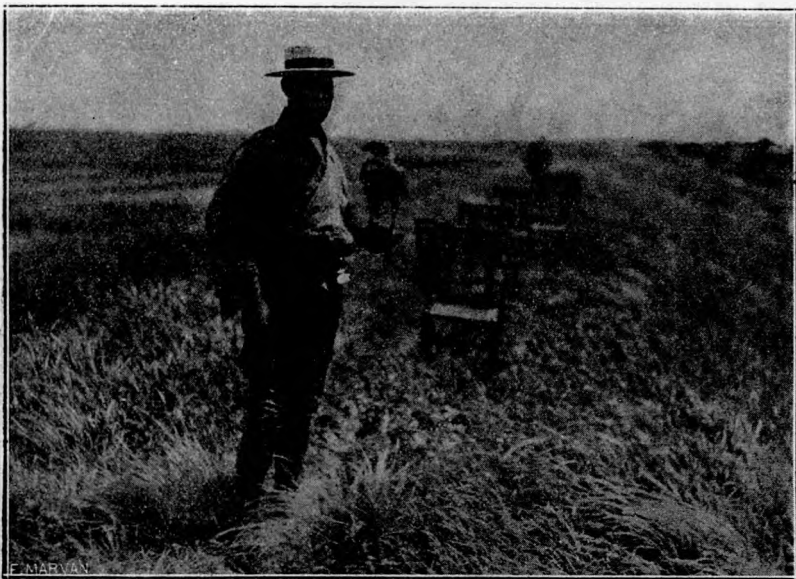

84. În drum spre locul de vânătoare cu șoimii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

85. Prințul nostru, ia în mână un șoim dresat, spre a-l arunca spre vânatul ce se va ivi.

86. Un conducător al vânătoarei cu șoimii, așteaptă să apară vreo victimă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

87. La vânătoarea cu șoimii, după ce s'a făcut adevărate ravajii printre bielele păsări de baltă, mergem spre locul unde avem masa.

Ne spălăm pe mâini și pe față, și apoi, mergem la dejun. Este ora aproape de două și-mi este o foame năprasnică. Sala unde mâncăm are vederea în parc și spre mare, așa, că mâncând, avem și o priveliște de toată frumusețea. În fața acestei săli se dau, acum ziua, artificii, rachete și globuri luminoase, cu diferite colori, în cinstea regescului vizitator. Câteodată se combină artificiile și ies, la un loc, colorile românești. Stegulețe tricolore, coboară din cer, susținute de câte o umbrelă albă sau roșie, tot așa cum am avut la Tokyo și la Osaka.

După dejun mergem pe malul mării, prin parc, și admirăm frumusețea plajii. Valurile vin cu putere, pe plajă, spre parc, și se sfârșesc până aproape, de locul pe care suntem noi, la câțiva metri de picioarele noastre.

Mergem acum să vedem pe renumitul Buda dela Kamakura numit și știut de toți ca Dai-Butsu dela Kamakura. (Dai=mare; Butsu=Buda). Este una din cele trei colosale statui ale lui Buda, din Japonia. Cea mai mare este aceea dela Nara, pe care o vom vedea-o altă dată; alta este la Ueno; iar a treia este aceasta. Intrăm în grădina lui Buda, prin o poartă, păzită în dreapta și stânga de câte un uriaș-monstru, care în mișcări, scâlămbăituri și strâmbături, caută să îngrozească lumea. Acești doi monștri sunt două divinități budiste, Nio și Fudo, cu cele mai hideoase și mai înfricoșătoare fețe. Bietul Buda! Dacă el ar vedea, ce i-au făcut oamenii din înțelepciunile și din bunătatea sufletească a lui, cred că s'ar speria.

Mergem înainte pe o alee largă, frumoasă, și, deodată, la o cotitură, ne apare, colo în fund, măreț, statua lui Buda stând jos, cu picioarele încrucișate sub el, într'o uriașă floare de lotus.

Statua este lucrată în bronz, în anul 1252, de celebrul artist artificier Corejemon Ono. Are, deci, o vechime de peste șapte sute de ani. Și când te gândești ce eră în Europa, pe timpul acela!?

Dimensiunile statuii sunt: înălțimea totală șaptesprezece, metri; circumferința floarei de lotus, treizeci și doi metri; lungimea feței, trei metri și jumătate; dela

genuchi la mână, doisprezece metri; dela genuchiu la genuchiu, unsprezece metri.

În fața statuii se aflau două uriașe flori de lotus, înalte cam de câte șase metri fiecare, lucrate tot în bronz, ca și întreaga statuă, ca și uriașul pedestal.

La început întregul edificiu a fost acoperit într'un uriaș templu, lucrat în lemn, dar, cu timpul, se spune că de două ori, templul s'a dărâmat, iar statua a rămas singură stăpânitoare.

Ațutudinea statuii este contemplativă și inspiratoare.

Ocolim întreaga statuă și, apoi, ne urcăm pe cele câteva trepte și intrăm înăuntru, în statuă, pe o poartă laterală. Ochii lui Buda slujesc ca niște mici ferestruici, iar interiorul statuei este amenajat ca o capelă unde ard lumânări, la picioarele unei icoane. Flori sunt răspândite pe masa din fața icoanei, ce reprezintă tot pe Buda. Ne aplecăm în fața îngereștii figuri și, apoi, ieșim afară. Mă uit, din nou, la fața divină a Zeului, ce are cei mai mulți adoratori pe pământ. Figura lui este blândă, liniștită, îngerească, frumoasă, ochii caută în jos în spre lume, fața este ușor încrețită de zâmbetul bunătații sufletești care transpiră din întreaga lui făptură.

Plecăm de aci spre templul lui Ioritomo; templul shintoist. Intrăm într'o măreață și frumoasă grădină, în fundul căreia se văd treptele ce ne vor conduce spre templu. Preotul este jos, la scară, îmbrăcat și acesta luxos ca și cel dela Enoshima. Salută pe Prinț și, apoi, ne precede spre a ne arăta drumul. Ne urcăm pe treptele de piatră și ne oprim la intrare. Singurul lucru ce-l observăm și aici este „ogînda“ și lumânările ce ard. Nimica, însă, n'are, cu ce să ne atragă privirea.

Ocolim templul și intrăm să-i vedem muzeul. Sunt aci tot felul de arme, săbii, lănci, arcuri, săgeți, toate dăruite, în decursul timpurilor, de către bătrânii samurai și daimyo. Vedem statua lui Ioritomo, lucrată în 1220, apoi sabia lui Shirakva, a fost împărat la anul 1192. Dincoace este o statuă a zeiței Benten, zeita frumuseții, al cărui templu l-am vizitat în insula Enoshima.

Se apropie timpul de plecare. Nu putem sta mai mult și dealtfel suntem și obosiți și nici nu prea avem ce vedea, nici aici, ca artă.

Cu automobilele mergem, iute, la gară și luăm trenul pentru Tokyo, unde ajungem la ora șapte și jumătate și, apoi, la Kasumigaseki, la palatul nostru,

Cam obositor drum, în total, dar foarte plăcut.

Seara avem dineul numai între noi, la palatul nostru.

După dineu, avem muzică japoneză. Cântăreții ce i-am auzit, la dineul dela ministrul de externe, vin astăseară aci, la palat, la noi, ca să ne cânte numai nouă. A plăcut atâta de mult Prințului, cât și nouă, acea muzică japoneză, încât, Prințul și-a exprimat dorința să mai audă încă odată orchestra condusă de muzicantul orb, mai ales că are și intenția să-l și decoreze.

Intrăm cu toții în sala destinată concertului. Pe o estradă improvizată sunt așezate instrumentele, așteptându-și artiștii. Avem, astfel, timpul să examinăm instrumentele și să primim explicațiunile necesare, asupra lor, dela cei câțiva cunoscători, ce sunt cu noi.

Orchestra este compusă, din două koto, dintr'un shamisen, un kokin și un shakohagi.

Koto este un instrument cu 14 corzi. Este lung de aproape un metru și jumătate, lat cam de o jumătate de metru și înalt de zece—cinsprezece centimetri, formând o cutie de rezonanță ca și vioara, țitera, etc. Instrumentul stă todeauna jos pe podeală, și are sunetul ca al harpei, ca al chitarei, sau țiterii. Călușele, ce sunt foarte înalte, cam de un lat de mână, sunt mișcate, din când în când, cu mâna stângă, de cântăreț, pentru a mai lungi și a mai scurtă coarda. Coardele se ating cu mâna dreaptă ce are degetele, cel mare, arătătorul și mijlociul, armate cu niște inele-degetare, cu vârfuri de os, în felul cum sunt inelele ce se întrebuințează la țiteră. Corzile sunt atinse între cue și căluș, iar semitonurile sunt date prin apăsarea cu mâna stângă pe corzi, dincolo de călușe, mai tare sau mai puțin tare; așa se lungește sau se scurtează coarda, după voință. Koto se

numește și harpa japoneză, fiindcă și sunetul său se aseamănă mai mult cu al harpei. Celelalte instrumente sunt: shamisen-ul, un fel de chitară cu trei corzi. Cu dreapta se ating corzile cu o pană de fildeș, mare cât o lopățică, iar corzile sunt lungite, sau scurtate, cu degetele dela mână stângă, în felul vioarei; kokin-ul, este tot un fel de shamisen, însă, cu patru corzi și se cântă ținut vertical, ca un violoncel, deși nu este mai mare decât o violă; se ține rezemat pe pulpa piciorului, iar corzile sunt atinse cu un arcuș; shakohagi este un fel de fluer, de bambù, gros și numai cu patru clape. Sunetul său se apropie mult de acela al flautului, deși se cântă în felul clarinetului.

La Japonezi, muzica joacă un mare rol. Au înființat de curând și un conservator de muzică, la Tokyo, unde au început să învețe muzica străină, cu instrumentele europene.

După ce terminăm toate aceste informațiuni, ne ocupăm locurile noastre și se introduc muzicanții; intră unul câte unul. Sunt, în total, doi bărbați și trei gheishe. Una din gheishe, foarte dragălașă, cântă tot la koto ca și șeful orchestrei. Intră cel din urmă, conducătorul, bietul orb, dus de mână de doi japonezi, probabil elevii lui. El calcă timid, cercetător și par'că ar vrea să caute și să se apuce cu mâinile de ceva, sau să se apere de vre'o lovitură. Se urcă și el pe estradă și după ce se așează toți jos, japonește, pe genuchi, și își încearcă fiecare puțin instrumentul, atunci șeful dă semnalul salutului; toți cei cinci se apleacă cu fața înainte, rezemați pe brațe, cu fruntea la pământ și stau așa câteva secunde. Apoi, se îndreaptă și își încep cântecul lor dulce, melodios, necunoscut nouă, dar deodată lipit de sufletele noastre. Nu știu de ce, dar îmi place așa de mult această muzică, încât mă emoționează și mă înduioșează până la lacrimi.

Se învârtește, în mintea mea, o lume nouă, necunoscută, dar care-mi place, care mă atrage, cu putere, și care-mi mișcă sufletul.

Alunecă degetele pe lungile coarde și ies sunete plăcute, mângăetoare, duioase, îngerești. Sunetele tremură subțire tremuratură a mâinii și degetelor artistului, ce, cu ochii fără vedere, se uită drept în fața lui, înainte, ca și cum ar privi înspre imaginea scumpă a vieții lui, și care îl conduce pe calea aceasta a artei, a muzicii, și a lucrurilor înălțătoare de suflet, până la Dumnezeu. Se schimbă cadența, începe mai iute, mai vijelios, apoi, deodată, se potolește, iarăși, și se transformă ca într-o doină ce plânge, de dor și de jale, pentru a trece curând din nou, la prima formă duioasă și melodioasă cu care se începuse. Din când în când o cântăreață, sau câte treile laolaltă, acompaniază cântecul, cu vocea. Și este așa de plăcută vocea, atât de melodioasă, încât, adesea, nu știi ce să admiri mai mult, vocea sau instrumentul; iar câteodată, nu știi dacă sunetul este din voce omenească sau din coardele instrumentelor. Și așa, mergem din cântec în cântec, din melodie în melodie, din emoțiune în emoțiune, timp de aproape două ore. Muzicanții sunt neobosiți; dar sufletul lor este șeful, este bietul orb, profesorul lor, care-și conduce subalternii numai din semne și care, în seara aceasta, s'a dovedit, ca un mare artist și un adevărat maestru.

Prințul voește să-l decoreze, cu Steaua României în gradul de cavalier. Pentru Japonezi, aceasta este ceva ne mai pomenit, ca un muzicant, sau un artist, să fie decorat. I s'ar fi cuvenit, mai bine, un „Bene Merenti” decât Steaua, cum, însă, nu avem cu noi această medalie, și cum Prințul dorește să-l decoreze, cu orice preț, pe acest mare artist, i-a destinat Steaua României.

Il aduce la Prinț, de mână, însuș domnul Joshida maestrul de ceremonii, îl aduce de mână și îi șoptește că Prințul României, vrea să-i vorbească. Calcă bietul om, cu grijă, încet, temător, și deși este ținut de braț, de către un bun conducător, totuși el are o jenă în mers, nu este sigur, iar brațul drept îl ține pe jumătate întins înainte, cu palma deschisă, ca și cum ar vrea să apuce ceva cu ea, sau să se apere de ceva.

Când au ajuns în fața Prințului, îi șoptește Joshida, că se află chiar în fața Lui. El se închină adânc cu mâinile pe genuchi, respirând până în adâncul plămânilor și dând, apoi, afară respirația șuerată printre dinți. Prințul îi spune, în franțuzește, tradus de Joshida în japoneză, că, pentru meritele lui artistice, îl decorează în numele M. S. Regelui României, cu ordinul Steaua României în gradul de cavaler. În acest timp, chiar El îi și prinde decorația de piept.

Artistul ce o viață întreagă a emoționat lumea, mii și mii de mii de oameni, cu arta lui îngerească, este acuma așa de emoționat că îi tremură buza de jos, și când Prințul îl ia de mână să-l felicite, el i-o apucă cu amândouă mâinile, tremurând, și se apleacă așa de adânc, spre ea, ca și cum ar vrea să sărute mâna, ce știe să răsplătească atât de bine, meritul. Stă, așa, aplecat, câteva secunde și când se ridică în sus, îl văd palid ca un cadavru, iar prin crăpătura pleoapelor, ce închid luminile stinse, văd strecurându-se câte o boabă de mărghăritar ce alunecă, rostogolindu-se, pe lungul obrazilor, până la vârful bărbiei, și spune tremurând „Nu voi uita nici în mormânt“!

Și cred că așa va fi,

Ne retragem. Eu stau mai în urmă, mă uit la marile artist, și îl văd cum își duce mâna stângă spre piept, cum caută decorația și cum o strânge apăsând-o cu palma pe pieptul lui, oftând adânc, și apoi, cu pași înceți, nesiguri, pășește spre ușă, dus de braț, de elevii lui, ce au venit să-l ia.

Miercuri 30 iunie. Vizităm arsenalul maritim din Iokosuka. Cu trenul la Iokohama și, apoi, cu un contratorpilor până la arsenal. Monștrii marini stau la ancoră. Desvoltarea arsenalului maritim. Uriașul „Mutsu“. Dejunul pe super-dreadnaugt-ul Yamashiro. Vizita școlilor de marină. Manevra marilor tunuri. Submarine și Hidroaeroplane. Ne înapoem la Tokyo. Dineul de gală la Prințul Kan-in.

—Se scoală, de obicei, A. S. Regală de dimineată?

mă întreabă un japonez, din misiune, căci mâine trebuie să plecăm la ora șapte și jumătate de aici pentru a fi la gară la ora opt, când pleacă trenul spre Iokohama.

—Nu aveți nici o grijă. Dacă I s'a spus, va face întocmai după program.

În adevăr, la ora șapte și treizeci, Prințul nostru se coboară pe scara largă și frumoasă a primului etaj, și se coboară, sărind ușor câte două trepte; ne dă mâna la fiecare și, apoi, ne urcăm repede în automobile. Garda, ca totdeauna, când pleacă, sau când vine Prințul, stă afară în linie, îi prezintă arma, iar cornistul sună onorul.

La ora opt și cinci minute, trenul pleacă spre Jockohama, unde ajungem la ora nouă. Aci suntem primiți de ministrul marinei și încă de mai multe înalte persoane oficiale și marcante.

Mergem, apoi, spre debarcader, unde ne așteaptă un contra-torpilor, spre a ne duce la Jocosuka. Tot echipajul este în linie pe puntea curată, oglindă; la intrarea pe punte suntem primiți cu șuerăturile marinarilor, cari dau onorul; comandantul vasului raportează și imediat se și fac pregătirile de plecare. În câteva minute suntem deslipiți de cheiu și pornim încet, încet, spre larg. Contra-torpilorul merge, la început, cu cincisprezece mile pe oră, apoi, mărește viteza la douăzeci de mile, și curând la, aproape, treizeci. Stăm, toți, afară, sus, pe puntea de comandă și admirăm frumusețea peisajului ce se desfășură, ca și un cinematograf, înaintea ochilor noștri. Colo, în fund, se vede Jockohama, de unde am plecat; iar mai departe se zăresc, sclipind, acoperișurile înalte din Tokyo. Coasta mării, este în apropiere, și se vede acoperită cu o foarte bogată vegetație.

Trepidațiunile vasului, cu viteza maximă, sunt destul de mari; nori de fum negru ies, valuri înecătoare, pe cele două coșuri, ce stau puțin aplecate înapoi.

Nu a trecut un ceas, dela plecare, și suntem la Jocosuka. Se văd la larg o serie de insule, din distanță în distanță și în arc de cerc, ce închid intrarea în gol-

ful Jokohama, în fundul căruia se află Tokyo. Mî se explică că sunt insule artificiale, făcute de acum vre-o patruzeci-cincizeci de ani, pentru a închide intrarea acestui golf. Azi ele nu ar mai folosi, fiindcă tunurile bat mult mai departe decât locul unde se află Tokyo. Eu nu sunt de această părere. Ele pot oricând folosi, căci dacă atacatorul are tunuri cu bătae lungă, apoi, și apărarea poate utiliza astfel de tunuri. Aceste insule, formează, aci, la vre-o cincizeci de kilometri de Tokyo, un fel de baraj, lăsând între ele intervale de câte doi-trei kilometri lărgime.

Intrăm în portul Jokosuka, port militar, și unul din marele arsenale militare, maritime, ale Japoniei. Viteza contratorpilorului s'a micșorat mult de tot.

Iată, în dreapta noastră, un monstru, la ancoră. Este supra-dreadnaught-ul Yamashiro, pe care vom lua dejunul; este pavoazat de sus până jos, de mare sărbătoare. Intreg echipajul este pe punte, în linie, iar cornistul sună un semnal. În momentul când am ajuns în dreptul lui, muzica cântă imnul nostru regal, soldații prezintă armele, iar ofițerii se văd salutând, unii cu mâna la șapcă, alții cu sabia. Sus, pe puntea de comandă, vedem, cu binoclul, un grup de vre-o zece ofițeri, cari salută cu mâinile la șapcă. Ne uităm cu binoclul la ei și ni se spune că acolo sunt șefii supremi ai marinei și cari ne așteaptă, pentru dejun.

Trecem înainte. În dreapta noastră, în linie cu Yamashiro, sunt alte două cuirasate, la fel cu celălalt; iar în fundul golfului, se văd încă altele.

La vre-o două sute de metri, departe de cheiu, ne oprim și debarcăm într'o șalupă cu care mergem la debarcader. Aci, Prințul este primit de comandantul flotei japoneze, de comandantul arsenalului, și de încă alți mulți ofițeri generali de marină; apoi, suntem conduși în salonul comandantului marinei. Aci se fac prezentările tuturor amiralilor, vice-amiralilor și contra-amiralilor, prezențați de către comandantul marinei. Vin fiecare, pe rând, și li se spune numele Prințului; El dă mâna

cu fiecare, și cu fiecare schimbă câte o vorbă, două. Sunt, în total, vre-o doisprezece și fiecare din ei, au urmat școala de marină în Anglia și de aceea cunosc, toți, bine limba engleză.

Indată după prezentare ni se aduce tradiționalul ceaiu japonez, care a început să-mi placă și pe care îl aștept, cu oarecare nerăbdare, ori pe unde ne ducem. Suntem, acum, conduși să vizităm arsenalul.

Arsenalul datează dela 1854, dar primele lucrări mai importante încep dela 1868, când misiunea franceză, venită în Japonia, a pus și aci temelia unui arsenal maritim. Se vede, încă, clădirea construită în acel an.

Până în anul 1870, Franța era considerată ca cea mai mare putere militară a lumii; așa, Japonezii s'au adresat Franței să-i trimită două misiuni militare, pentru armata de uscat și pentru armata de apă, ca să-i îndrumeze. După 1870, însă, Franța fiind bătută de Germania, și-a pierdut prestigiul alături de Germania, și, atunci Japonezii s'au adresat Germaniei ca să le trimită o misiune pentru armata de uscat, și Angliei pentru armata de apă. Germania le-a trimis pe faimosul Mekel care le-a organizat și școala superioară de războiu; iar Englezii le-au deschis, larg, școlile de marină.

Progresul făcut de Japonia, în toate direcțiile, într'un scurt timp, este uimitor. În direcția arsenalelor și a marinii, însă, în special, a uimit lumea.

În anul 1871 s'a construit primul dock maritim; iar în anul 1876 s'a construit primul vas de 810 tone cu 720 cai putere. Și, așa, a mers treptat până în 1905 când a lansat cuirasatul Satsuma, de 19370 tone, și cu 17500 cai putere; în 1914 crucișătorul de luptă, supra-dradnaught-ul Hiyei, de 27500 tone și 64000 cai putere, iar în 1917 supra-dradnaught-ul Yamashiro de 30600 tone cu 40000 cai. Acum o lună au lansat cel mai mare vas de războiu, din lume, „Mutsu“, care atinge, cu încărcătura completă, 42000 tone. Docul în care a fost construit Mutsu are 800 de picioare lungime, adică cam 250 m. Acum se construiește un alt dock

de 1000 picioare, adică 330 m., cu peste 150000 cai putere, după socotelile făcute de ingineri.

În patruzeci de ani, pornind dela nimic, au atins puterea maximă navală ce este în lume, azi în 1920.

Intrăm și vizităm arsenalul cu atelierele cele mai principale, între cari și atelierele unde se fabrică piesele și mașinăriile pentru „Mutsu“. Arborii, ce pun în mișcare helicele, sunt uriași ca dimensiuni; helicele, patru la număr, sunt niște case, niște mori de vânt, sau de apă, cu un diametru de câțiva metri, de la vârful unei aripi, la cealaltă aripă, iar aripele sunt niște mese gigantice în oțelul cel mai puternic și cel mai rezistent. Nici nu-și poate cineva imagina acești monștri, dacă nu i-a văzut. Mașinăriile toate sunt cu turbine, și trebuie să imprime o viteză de 24-25 mile, pe oră.

Terminăm cu vizita arsenalului și, apoi, mergem, trecând pe lângă dockuri, să vizităm pe „Mutsu“, care este deja lansat pe apă și căruia i se face, acum, instalarea mașinelor. Te sperii! o fabrică întreagă, o adevărată uzină este instalată pe el și se lucrează de zor. Sunt aci câteva mii de lucrători cari lucrează, fiecare, la câte ceva, atacând lucrul, deodată, din toate părțile. Totul se lucrează mecanic și cu electricitate. Și este aci, un sgomot asurzitor de ciocăneli și de lovituri în plăcile de oțel, de aproape nici nu ne înțelegem. Se face acum, instalarea marilor cupole. Vor fi patru mari cupole a câte două tunuri de câte 420; adică un total de opt tunuri de câte 420 cu o bătaie de peste 30 de klm și putând trage, de bord, toate deodată, cupolele fiind axiale. Tunurile nu le-am văzut; se lucrau la un alt arsenal al Japoniei.

Acest vas constituie o adevărată mândrie a Japoniei, atât din punctul de vedere tehnic cât și din acela al apărării naționale.

Un contra-amiral, îmi spune, arătându-mi acest uriaș: „este cel mai mare vas din lumea întreagă. Americanii abia acum să gândesc să ne urmeze pe calea asta“.

Va să zică: „Americani“, iată buba japoneză și

cred că nu va trece mult timp și va fi operată. Poate că eu voi trăi să văd acest uriaș, viitor, conflict. Cine va învinge? Mister. Eu, însă, par'c-aș paria pe mâna japoneză.

Părăsim monstrul marin, și ne îndreptăm să vizităm școala de artilerie de marină pentru ofițeri-școală specială — precum și școala pentru gradele inferioare de marină.

Sunt aci câteva sute de grade inferioare și peste una sută ofițeri, cari urmează cursuri de perfecționare de tragere. Metodele întrebuițate mi s'au părut foarte practice și cred că dau bune rezultate.

O clădire mare, cu două etaje servește de școală și este amenajată ca și un vas de războiu.

Intr'o sală mare, se aflau instalate toate aparatele de bord, ale comandantului vasului. Telefonice se corespunde cu alte săli, unde sunt instalate toate celelalte subcomandă: torpile, artilerie mare, artilerie mică, cârmă, helice, etc., etc. În fața comandantului, în fundul sălii, se vede marea, reprezentată prin o pânză mare albastră, pe care se află minuscule vapoare „inimice“, în diferite formațiuni de luptă. Comandantul vasului dă comanda de aici, din cabina sa, ca în realitate, ca fiind pe mare, și după cum vede apărind sau dispărind un vas inamic, la orizont, după perdeaua ce reprezintă marea. Toți din întregul edificiu, închipuit un cuirasat, execută ordinul, calculează distanțele, unghiurile, încărcăturile etc. Se trage prima salvă, reprezentată prin niște mici globulețe ce se ridică dincolo sau dincoace de vas. Iute se fac corecturile necesare, în timp ce vasul miniatură, inamic, joacă, înaintează, sau se retrage. Telefoanele funcționează, ordinele se dau pentru transmitere, ca în realitate, comenzile se aud urlând, ca și în timpul luptei.

La un moment dat, fiind presupusă o explozie, s'au întrerupt unele legături telefonice. Ca turbații s'au repezit pe scări, aceia cari erau însărcinați a face legăturile necesare, s'au a duce ordinele trebuincioase.

Mergem acum într'o mare baracă, o uriașă maga-

zie, acoperită pe sus, dar deschisă la părțile laterale, și închipuind, în realitate un mare vas de războiu, lung de peste două sute de metri și care are, pe ambele părți, tunuri de toate calibrele și de toate modelele întrebuintate în marina japoneză; ba are două rânduri, căci este încă un mare etaj, deasupra, tot cu tunuri. În total are numai la un bord, trei zeci și două de tunuri de diferite calibre. Servanții sunt la tunuri ca și în realitate și ochesc în niște ținte ce sunt în fața tunurilor. Tunul este lăsat și ridicat, aplecat în dreapta sau la stânga, ca și pe un vas pe apă, fără ca soldații să știe ceva. Ochitorul caută să prindă ținta și când este gata trage foc. O pușcă automată, este înșurupată lateral de țeava tunului și paralel cu axul său de tragere, și servă pentru darea focului. Glonțul redus lovește ținta din față, și se formează, din mai multe trageri, un snop, cu care se aprețiază valoarea trăgătorului.

Este aci și artilerie anti-aeriană, ce trage contra aeroplanelor. Pe niște sârme întinse, sus de tot, de tot, la câteva zeci de metri, sunt mai multe aeroplanе în miniatură, ce alunecă, încoace și încolo, în fuga mare, dând iluzia unor aeroplanе adevărate. Ochitorii urmăresc, cu încordare mersul lor și ochesc îndreptând tunul lor, ce are acelaș dispozitiv, pentru tragerea de exercițiu, ca și tunurile reale.

Se muncește mult aci; și mai ales se muncește în mod practic. Mi-a plăcut și mă gândesc că s'ar putea face, și la noi, multe la fel.

Ne îndreptăm, acum, cu șalupele, spre cuirasatul Yamashyro, pentru dejun.

Întreg echipajul este strâns pe punte și aclamă pe Prinț prin strigăte puternice de „banzai”. În momentul când Prințul nostru a pus piciorul pe scara cuirasatului, se înalță sus, la catart, drapelul românesc, muzica vasului cântă imnul regal, și se trag douăzeci și una de salve, de dudue pământul.

Sunt, aci, pe bord, toți marii Zei ai marinei japoneze, în cap cu faimosul „marele Togo”. Alături de el

este amiralul Shimamura, amiral șef și șeful marelui stat major al marinei, deci și comandant suprem al flotelor imperiului; apoi, ministrul marinei, amiralul Kato, fost șef de stat major al lui Togo, în timpul bătăliei dela Tsushima. și încă mulți alți, reputați și renumiți în marina Japoniei. Lângă ei se află și doi prinți imperiali: Prințul care are gradul de amiral, și care, după cum mi s'a spus, este foarte bine cunoscut de familia noastră regală, și, un altul, tânăr, ce urmează școala de artilerie și marină. Stăm, puțin, aici sus pe punte și privim în jurul nostru întregul port cu sutele de vase de războiu, mai mari și mai mici, ascunse prin toate părțile. De departe, ne vine mereu șgomotul ciocanelor din arsenale și de pe „Mutsu“, iar coloanele de fum se înșiră, în lung, pe cerul albastru și se întind, încolo, departe, cât vezi cu ochiul.

Vorbeam cu comandorul Terashima despre Togo și despre bătălia dela Tsushima și nu aveam destule urechi să-l ascult. Terashima era atunci nou sublocotenent, cu serviciul pe al doilea cuirasat ce urmă după „Mikasa“, vasul amiral, pe care se află Togo. În ajunul bătăliei, au venit toți ofițerii, pe vasul amiral, spre a saluta pe Togo. Acesta îi primi în cabinetul său, pe grupe, și, fără să le vorbească nimica, le arată numai tabloul mare al împăratului, și un pumnal pentru harakiri: „Sau învingi, pentru Împărat și țară, sau mori cu cinste“. Par'c-ar răsună: „pe scut, sau cu scut“. A doua zi, se apropiau flotele una de alta. Flota rusă, venea grămadă, dela sud spre nord, pe două coloane de vase, la interval de câteva sute de metri; iar la mijlocul celor două coloane, se aflau toate vasele de transport de cărbuni, proviziuni, etc. Totul formă o masă greoaie și vulnerabilă. Intreagă această flotă nu avea nici un vas pentru cercetare îndepărtată. Flota Japoneză, într'o singură coloană, de vase, mergea dela nord spre sud, cu „Mikasa“ în cap. Planul stabilit din ajun, era, ca să treacă în această formațiune, la babordul, stânga, flotei ruse și să deschidă focul asupra flotei ruse, în

grămadă, putând lovi, aproape sigur, sau coloana din stânga, sau coloana din centrul, sau pe aceea din dreapta dispozitivului rusesc.

Acest plan eră cunoscut de toți comandanții și de ofițeri, și cu toții se pregătiseră pentru a deschide focul de babord, la momentul propice, când vor ajunge paralel cu flota rusă. Deodată, fără nici un ordin prealabil, „Mikasa“ schimbă de direcție, și în loc să meargă mereu spre sud, întoarce capul spre est, și dă semnalul „urmați-mă; pregătiți-vă de luptă la tribord“ adică pe dreapta. Această nouă direcție, tăia perpendicular direcția de mers a flotei ruse, și dădea posibilitate întregii flote japoneze să poată să-și concentreze tot focul de tribord asupra capetelor de coloane ruse, fără ca acesta să poată ripostă, altfel, de cât numai cu focurile axiale, ale celor două vase, cap de coloane. Terashima îmi spune terminând: „când am văzut că „Mikasa“ apucă să meargă la stânga, în loc să meargă spre sud, cum eră planul, am crezut la început, că trebuie să fie vre-un mare deranjament în conducerea vasului. Curând, însă, când ni s'a dat semnalul de „urmați“ și să ne pregătim de luptă pe tribord, atunci am înțeles mișcarea genială a marelui nostru Togo“.

Victoria, de fapt, a fost câștigată în mai puțin de un ceas. Până seara s'au cules fructele victoriei. Tsushima constituie cea mai mare victorie navală din lume și din toate timpurile.

Ne coborîm în careul ofițerilor, la sălile de masă. Sunt două săli, cu mesele întinse; la una stau toți capii, iar la cealaltă masă sunt invitați și un număr din ofițerii de marină ce iau parte. Eu stau la masa cea mare, în stânga lui Togo, care și el stă în stânga ministrului de marină. Prințul nostru prezidează, având în dreapta și stânga Sa pe cei doi prinți imperiali, iar în fața Sa pe ministrul de marină. Eu am în stânga mea pe prințul „Ito“ fiul faimosului „Ito“, care a lucrat așa de mult la refacerea și renașterea Japoniei, la anul 1868.

Pe timpul mesei rog pe Togo să-mi scrie numele

său, pe frumosul și elegantul menu, ce avem fiecare, pus la tacâmul respectiv. Togo primește, cu plăcere,

Admiral Count H. Togo
 100 5 10 125

Admiral Count H. Togo.

Prince Ito

BCU Cluj / Central University Library Cluj
 { ~~Admiral T. Kato~~
 Admiral T. Kato.
 Minister of Marine

și după ce iscălește el, rog și pe Prințul Ito și pe ministrul marinei, ca să-mi semneze și ei. Ministrul marinei închină paharul pentru Prințul nostru și pentru eroica armată română; iar Prințul închină pentru neîntrecuta marină japoneză și pentru distinși și atâta de cunoscuți conducători ai ei, în cap cu eroicul Togo,

După masă vizităm cuirasatul Yamashiro. Vedem cazarmile, infirmeria, camera torpilelor, mașinăriile, apoi, trecem la o cupolă mare și asistăm, stând acolo înăuntru la manevrarea tunurilor, a munițiilor și a proiectilelor. Totul se face electric. Se mișcă monștrii de tunuri, de peste cincisprezece metri lungime, cu o u-

șurință, ca și cum ar fi o jucărie; se duce țeava, cu gura, la dreapta, la stânga, în sus, în jos, în cerc, etc. oricum vrei, ca și cum ai învărti un băț, și totul se face numai apăsând pe câte un buton, sau învărtind de câte o manivelă. Ni se arată acuma modul cum se încarcă tunul. Deodată se ridică, din fundul vasului o mare ladă de oțel, ce se oprește drept în fața închizătorului tunului, ce se deschide automat. Lada-cărucior ce poartă proiectilul de o mie de kilograme și încărcăturile, se oprește exact în fața culasei, deschisă. Un mare drug de oțel, împinge proiectilul în țeavă, automat, apoi, căruciorul se lasă puțin în jos, și trimite, în spatele proiectilului, un sac cu pulbere, apoi, altul, dela un alt etaj al căruciorului, și în sfârșit, căruciorul dispăre în adâncime. Inchișătorul vâjâind, se repede și închide culasa. Tunul este gata de foc.

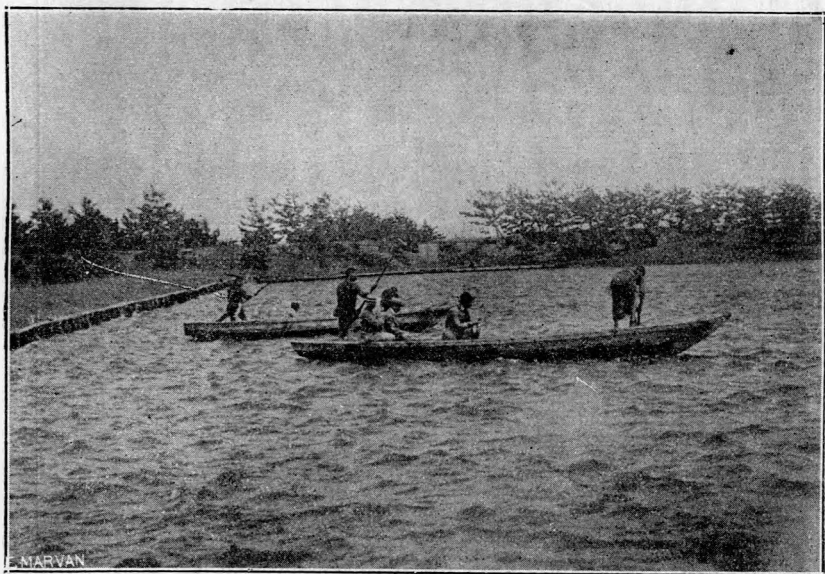
Yamashiro are: 30600 tone; 226 metri lungime; 31 metri lățime; 4 mașini cu turbine; 4 helici, câte două de fiecare bord; 48000 cai putere; 23 mile iuțeală; 12 tunuri de 36 centimetri; 16 tunuri 15; 4 tunuri antiaeriene; 3 tunuri de 6,⁵; 6 tuburi aruncătoare de torpile, de 58 centimetri; 12 proiectoare de 110; 94 ofițeri; 314 gradați și 941 trupă, total 1341 echipaj.

Ce uriaș! Ce monstru! și ce infern trebuie să fie aci în timpul bătăliei.

Îeșim afară din cupolă, și respirăm, cu nesaț, aerul curat de aci. Jos pe punte, echipajul face diferite sporturi: scrima cu sabia, cu bastonul, jiu-jitsu, lupte. Apoi, întreg echipajul strâns în masă, strigă la comanda comandantului vasului, „banzai“ pentru Prințul, de trei ori.

Timpul trece și trebuie, cu părere de rău, să ne despărțim de acești bravi marinari.

Plecăm acuma să vizităm submarinele și hidroavioanele. Când pornim dela vas muzica vasului cântă, din nou, imnul nostru și se trag iarăș cele 21 salve, ca salut de plecare. Mergem să vizităm submarinul german No. 125 ce a revenit Japoniei prin împărțirea ce s'a făcut, a vaselor luate dela Germani. Il vizităm cu deamănuntul.

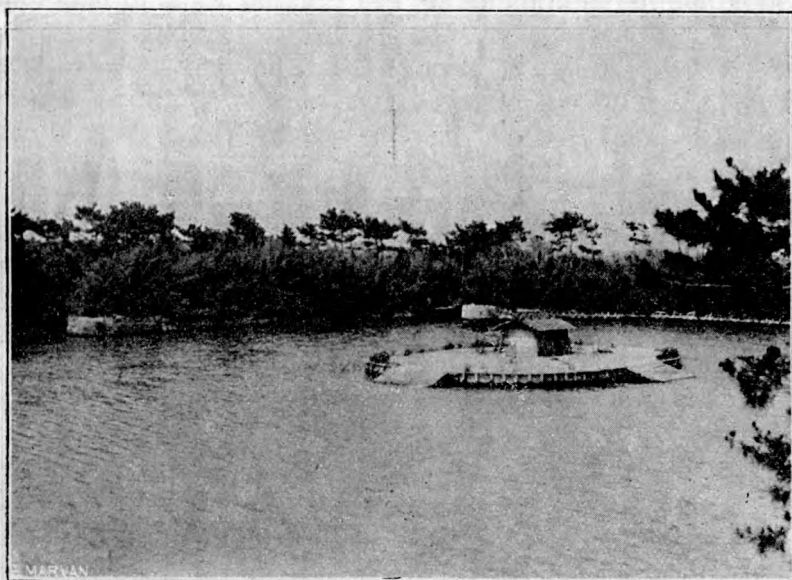

88. In fața casei de vânătoare este un lac frumos pe care ne plimbăm cu bărcile, și pescuim cu năvodul și prostovolul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

89. La casa de vânătoare este amenajat un loc pentru vânatul rașelor sălbatice, ce vin aici cu miile.

90. La casa de vânătoare este un lac amenajat special pentru vânatul rașelor sălbatice. Din acest lac, rașele se risipesc prin canale, unde sunt prinse cu plășile.

91. La casa de vânătoare în așteptarea dejunului.

92. La casa de vânătoare. În așteptarea dejunului. Prințul Kan-in și Prințul Carol.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

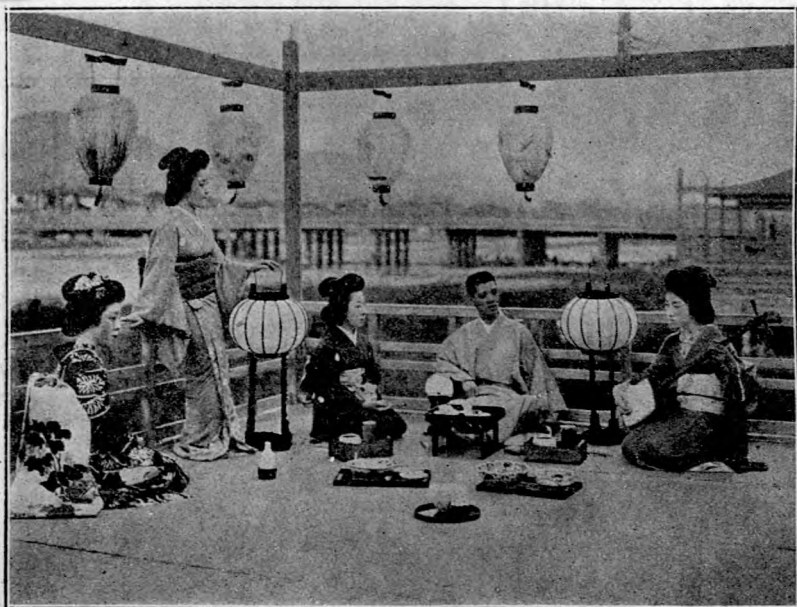

93. La casa de vânătoare. În așteptarea dejunului.

94. După vizitarea templului Cannon. Mulțime de popor,
se ține droaie după noi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

95. O scenă de familie japoneză, arătată în păpuși de mărime naturală
și foarte natural făcute, de crezi că sunt vii.

Sala periscopului este aceea care mă interesează cel mai mult. Mă uit și eu și văd afară, în golful de mare, totul, ba par'că și mai bine decât privit direct cu ochii. Aceștia sunt ochii comandantului. Și ce ochi teribili și descărcători de moarte !

Plecăm și de aci, căci timpul trece repede, și mergem să vizităm școala de hidroaeroplane, stabilită tot la Yokosuka, Observ vre-o douăzeci de aparate cari fac exerciții de sbor. Comandantul școlii ne spune, în japoneză, tradus, de un ofițer, în franțuzește, întregul istoric al înființării aviațiunii japoneze, cu privire la marină. Și aci, ca și în aviațiunea armatei de uscat, se găsesc abia la începutul ei. Misiunea franceză, ce a instruit primele promoții de aviatori Japonezi, a plecat, de câtvă timp. Acuma Japonezii se conduc, se organizează și se instruesc, după felul lor de a fi și de a simți.

Acuma opt ani s'au pus bazele aviațiunii militare în Japonia, iar la marină, au fost introduse hidroaeroplanee, abia în anul 1916. La început, Japonezii au cumpărat două tipuri de hidroavioane : Farman, francez și Curtis, american. Școala a început numai cu câțiva ofițeri Japonezi, cari făcuse școala de pilotaj în Franța; acești ofițeri au fost numiți instructori.

În momentul de față, se găsesc în serviciu, pentru școală, două escadrile de hidroavioane și o companie de baloane captive. Școala are, acuma, peste șapte sute elevi, ofițeri, grade inferioare, ingineri, etc.

Se studiază, cu deosebire : plecarea avioanelor de pe puntea vaselor de războiu ; întrebuințarea baloanelor captive pe mare ; hidroavioane purtătoare și aruncătoare de torpile. Durata instrucției este de un an ; iar între cursurile ce se predau sunt : aerodinamica, motoare, meteorologie, fotografie, recunoașteri, tactică, strategie, etc.

După ce primim toate aceste explicațiuni, destul de interesante, mergem la coasta mării și asistăm la câteva sboruri făcute cu elevii piloți, Exercițiile se fac fără nici o greșeală, fiecare conducându-și hidroavionul cu o conștiinciozitate și meticulozitate neîntrecută.

Ceasul, însă, nu ne dă voie să stăm mai mult. Trebuie să plecăm. Cu o șalupă, pornim îndată la contra torpilor ce ne-a adus și care ne așteaptă în mijlocul golfului și pornim spre Yokohama cu viteza maximă, de duduiau pereții vasului. Vâjâia aerul prin urechi în mijlocul iuțelii de peste șaizeci de kilometri pe oră. În mai puțin de trei sferturi de oră am ajuns la Yokohama, și luăm numai de cât trenul pentru Tokyo, unde sosim la șase și jumătate după prânz.

Astăseară mergem la dineul de gală, dat de prințul Kan-in, la care este invitat și Prințul moștenitor al Japoniei.

La ora șapte și jumătate, sosim la elegantul palat al prințului Kan-in. Prințul nostru este primit de stăpânul casei și de alți înalți demnitari și miniștrii; apoi, trecem cu toții în saloanele elegant mobilate, europenește, unde salutăm pe toți ceilalți veniți înaintea noastră. Mai toți ne sunt cunoscuți și cu toții dăm mâna, bucuroși că ne revedem.

Masa o prezidează însuș stăpânul casei, prințul Kan-in, care are în fața sa pe Prințul moștenitor al Japoniei. Prințul nostru stă în dreapta prințului Kan-in, iar în dreapta Prințului nostru stă ministrul de externe al Japoniei, d. Uchide; eu stau la dreapta ministrului de externe. Toți ceilalți sunt împărțiți după ranguri și greutate, în tot lungul mesei, luxos împodobită.

La sfârșitul mesei, copioase și prezentată împărătește, ni se face, și aicea, o mică surpriză, oferindu-ni-se, la fiecare, câte o cutiuță de argint, făcută frumos. Unul dintre camarazi, șoptește: „dă, Doamne“!

După dineu, ieșim pe terasa sălii de masă, unde luăm cafeaua, fumăm țigări de foi, minunat de bune, și stăm de vorbă mai mult de un ceas, privind și parcul ce se vede la picioarele noastre și iluminat ca ziua.

Stau mult de vorbă cu generalul Fukuda, subșeful marelui statmajor, discutând multe chestiuni interesante militare. Constat că acest general, este, în adevăr, un cap bine echilibrat și o minte sănătoasă.

Iată că vine la noi și Prințul Kan-in, care dorește să'i spun impresiunile mele asupra celor ce am văzut, azi, la Jokosuka, și i le-am spus fără încunjur.

La orele zece și cinci, Prințul nostru ne dă semnalul de retragere. Ne luăm ziua bună dela toți și plecăm.

Îndată ce am ajuns acasă m'am așezat la lucru, refuzând partida de plăcere la care fusesem invitat de către ceilalți camarazi. Mai am câteva zile până să țin conferința și acest timp nu este prea mult.

Lucrez până, aproape, la unul noaptea.

Joi 1 iulie. Școala de ofițeri de cavalerie. Școala de ofițeri de infanterie. Dineu japonez.

Pentru ziua de azi avem, în program, vizitarea școlilor de cavalerie și infanterie.

Plecăm de dimineață, la ora nouă, cu automobilele. Prințul nostru merge, în prima mașină, însoțit de colonelul Ogata; în a doua mașină merg eu însoțit de bunul și simpaticul bătrân, d. Yoshida; ceilalți urmează în alte trei mașini.

Înainte vreme, acuma vre-o zece ani, ambele aceste școli militare erau chiar în Tokyo. S'au gândit, însă, Japonezii că mai bine vor învăța elevii dacă vor fi scoși din capitală, decât dacă vor sta în acest focar de distracții.

Și au scos ambele școli, afară din orașul cel mare, și le-au instalat cam la vre-o cincizeci de kilometri departe de Tokyo. Școala de cavalerie este la Narashino, într'o regiune frământată unde ofițerii elevi, pot face o călărie, în teren, foarte profitabilă. Aceea de infanterie se află la vre-o douăzeci de kilometri departe de prima, și așa dispuse amândouă că pot, totdeauna, face exerciții împreună, exerciții combinate infanteria cu cavaleria. Inspectorul general al învățământului militar, un general de divizie, conduce învățământul, prin programele și directivele date; iar prin deseale inspecții se asigură că toți se află pe calea cea bună.

Pe tot drumul, până la școală, prin toate satele, pe unde am trecut, ne-au ieșit înaintea mii și mii de copii, cu stegulețe române și japoneze, și cu strigăte de „banzai”, tot așa cum am avut, până acuma, peste tot și toți acești copilași sunt așa de curat îmbrăcați, în micile lor kimono-uri, și sunt atâta de drăgălași și de simpatici, în manifestațiunile lor de bucurie, când fâlăie micile drapele române și japoneze, sau când ne aruncă flori în cale, că par’că ar fi niște păpușele.

Pe tot timpul drumului am întreținut, cu distinsul meu însoțitor, o foarte interesantă convorbire asupra multor chestiuni japoneze. Am vorbit și de fostul împărat Mutsu-Hito și de actualul împărat. Despre cel mort mi-a vorbit ca de un sfânt, ca despre un Dumnezeu. De altfel, ei, toți japonezii, așa îl și consideră și i-au schimbat și numele. De unde înainte de a muri îi ziceau Mutsu-Hito, azi îi spun: Meidji-Tenno. Atunci, ating chestiunea depunerii unor coroane, pe mormântul celui mare împărat și al soției lui și îl întreb dacă n’ar fi bine, ca Prințul nostru să le depună câte o coroană. Yoshida mi-a răspuns: „ar fi cel mai frumos gest ce l-ar putea face A. S. Regală, iar poporul japonez, care adoră memoria celui mare împărat-Zeu, va privi cu cei mai frumoși ochi acest gest“.

— Dar, pe mormântul eroilor morți pentru patrie? Ce credeți? n’ar fi bine să se depună și acolo?

— De sigur. Ar fi cel puțin tot așa de bine privit și acest gest, ca și pentru împăratul.

Acestea sunt cele două lucruri, la cari țin azi japonezii mai mult.

După două ore de mers, cu automobilul, printr’o regiune foarte frumoasă și pitorească, ajungem la școala de cavalerie.

De departe văd intrarea împodobită cu două drapele mari, de câțiva metri, japonez și românesc. La poartă, garda școlii dă onorul. Un ofițer călare, ne așteaptă aci, și, după ce salută, merge în galop, înaintea automobilelor noastre, spre a ne arăta drumul aleelor

ce trebuie să le urmăim. La scară, în fața intrării, unde ne conduce ofițerul călare, care este și adjutant al comandantului, sunt toți ofițerii școlii, vre'o cincizeci la număr, în linie, pe două rânduri. Toți salută deodată, parc'ar fi trași cu sfoara. Prințul primește raportul dela comandantul școlii, dă mâna cu el și cu inspectorul învățământului militar și, apoi, intrăm, cu toții, în cancelaria comandantului școlii. Aci, se fac toate recomandările ofițerilor superiori profesori și, apoi, ni se aduce tradiționalul ceaiu japonez. Ah! Acest ceaiu, mi se pare acuma așa de bun, în cât îl aștept, oriunde, cu nerăbdare, mai ales că-mi este și sete.

Leșim, apoi, și mergem la manej. Aci ni se arată, din fiecare fel de instrucție, câte un număr.

Mai întâiu este „echitația” reprezentată prin o echipă de opt ofițeri elevi, conduși de un maior, cari fac mișcări de manej, în diferite aliuri.

Apoi, ni se arată „școala înaltă” executată de ofițerul instructor șef călăreț, un vechiu saumur-ist, călare pe un cal născut în Japonia, un murg închis. Toate mișcările sunt făcute corect și se constată o școală cu adevărat serioasă.

Numărul trei, este un „sauteur” în libertate; acelaș ofițer instructor șef conduce. Un ofițer elev este călare pe „sauteur”, liber în manej, fără dârlogi. Calul, la comanda șefului, face cele mai amețitoare sărituri, iar ofițerul-elev, se ține foarte bine în șea.

Leșim afară și mergem la manejul deschis, de vară, unde ni se arată sărituri la obstacole; câte unul, câte doi și câte trei, în linie, sar obstacolele, pe rând. Dacă obstacolele nu sunt prea mari, în schimb, modul de a sări este remarcabil atât ca ținută, din partea ofițerilor, cât și ca păstrarea frontului.

La urmă, ofițerul șef instructor ne arată o serie de cai, din cei mai buni ce-i are școala, arătându-le fiecăruia anul nașterii și proveniența. Mai toți caii ce ni-i arată sunt născuți în Japonia din rasa engleză, sau australiană, încrucișați cu rasa japoneză. S'au obținut, astfel, produși indigeni, aclimatizați, și cu calități deosebite.

Mergem, acumă în vecinătatea școlii, la câmpul de manevră. O brigadă de cavalerie și cu două detașamente de mitraliere și puști-mitraliere execută o manevră cu dublă acțiune, terminată cu o șarjă ca în vechile timpuri. Mi s'a părut că ambele partide neglijau, cu totul, puterea focului, și căutau, fiecare, de a ajunge cât mai repede la izbire. Așa, am văzut, cum ambele partide, când s'au zărit, au și pornit în linie, la galop, și, apoi, în galopul de șarjă, dela câteva sute de metri, și venind ca două ziduri, unii spre alții, deși mitralierele funcționau cu cea mai mare iuțeală. Cred că, în realitate, ambele șarje ar fi fost sdrobite înainte de ar fi ajuns la izbire.

Se opresc ambele linii la capul cailor, una în fața celeilalte. Se strâng, cu toții, în massă, și, apoi, strigă „banzai” pentru Prinț, prezentându-i săbiile și lăncile.

Plecăm, iarăș, la localul școlii, unde ne luăm ziua bună dela toți ofițerii și profesorii. Prințul le mulțumește pentru toate cele ce ne-au arătat, dă, apoi, mâna cu toți și plecăm.

Este ora douăsprezece și jumătate, și pornim la școala de infanterie ce se află la vreo douăzeci de kilometri departe de școala de cavalerie. Drumul, până acolo, merge, în tot lungul lui, pe coasta mării. Ce frumos este! Deoparte, sunt valurile mării bătând coasta, iar de cealaltă parte, în stânga noastră, sunt înălțimile acoperite cu o vegetație bogată și, din când în când, cu vile particulare și cu localuri de petrecere pentru bogații din Tokyo, cari vin aici, cu automobilele, pentru a petrece câteva ore la răcoare și la liniște. Un fel de Herăstrău al nostru!

Ajungem la Chiba, unde este instalată școala de infanterie, la ora trecută de treisprezece, și avem și aici, aceeaș primire, cu aceleași steaguri și acelaș raport.

Mergem imediat la masă. Inspecția va aveà loc după dejun. La masă, prezidată de Prințul nostru, ni se face o adevărată surpriză. Ni se oferă, la sfârșitul mesei, porumb fiert, întocmai ca și la noi. Vai! Intr'o

clipă am văzut țara și am și auzit țigăncușile noastre strigând: hierbinte porumbielul, hierb, hierbinte! Scumpă țară! Pe când?

Îndată după dejun, pornim la inspecție.

Vizităm, mai întâiu, bioururile școlii, cari sunt instalate în localul unde am mâncat. Peste tot, este curat ca oglinda. Cred că această lustruire este făcută nu numai în vederea inspecției noastre, ci mai mult pentru că Japonezii, sunt, poate, oamenii cei mai curați, atât la locuințe, cât și la corp, din întreaga lume.

Ieșim, apoi, în curte, unde ni se arată exercițiile de legătură cu telefonul, cu semnalele luminoase, cu fanioanele, etc. Intrăm în cazarmă și vedem instalațiile dormitoarelor. Fără să fie luxos, departe chiar de această vorbă, erau, însă, destul de comode și atât de curate, că ți-eră milă să calci pe jos. Partea importantă, însă, eră, că tinerii elevi nu aveau dormitoare mari, ci mici odăițe în cari nu intrau decât numai câte opt inși; adică, numai „o grupă” cu șeful ei. Unele săli erau ceva mai mari, pentru câte o secție, adică pentru câte două grupe, cu șeful secției. În acest mod, grupa rămâneă, în orice împrejurare, strânsă în jurul șefului său și totdeauna aceiași camarazi la un loc, formând, astfel, legătura sufletească, cea mai puternică între un grup de oameni, destinați să meargă peste tot, împreună, să lupte împreună și să moară împreună.

Când terminăm de văzut întreg localul ieșim în curte și, aici, asistăm la un exercițiu, foarte interesant și în mare cinste la Japonezi: scrima și atacul cu baioneta, corp la corp. Două plotoane, cari vor lupta, sunt în linie și așteaptă să fie trecute, mai întâiu, în revistă. Toți sunt îmbrăcați ca și niște scafandri, cu pieptare groase ce le cuprinde tot pieptul, căști vătuite, mănuși și mâneci ca niște saltele și sunt înarmați cu arme speciale de bambù, cu baionetă butonată, prevăzută cu un resort, destul de tare, pentru a se strânge când se dă lovitura. După ce au fost trecuți în revistă, au fost duși departe unii de alții, ascunși pe după clădiri. La un semnal dat,

se reped unii asupra altora, ca turbații, scoțând țipete și urlete înfiorătoare. Se ajung și încep să se lovească fără milă și aproape fără paradă. Se împung, se lovesc, se trântesc urlând ca ieșiții din minte, și într'o clipă eră aci o învălmășeală de neînchipuit. A trebuit să se sune de trei ori încetarea exercițiului ca ei să înceteze spectacolul acesta, terminat cu vânătași pe corpul lor; ba unii având chiar și răni, cu toată casca și pieptarul ce-l aveau.

Nu este exercițiu mai mult cercetat și mai mult întrebuințat la japonezi, ca acest exercițiu și nu este o manevră care să nu se termine cu un asemenea asalt, ce desvoltă și curajul individual și îndrăsneala și forța fizică. Aceste exerciții se fac, însă, în toate școlile, chiar și primare, și chiar și de fete, nu numai în cele militare.

Îeșim afară la câmp și asistăm la o manevră, cu dublă acțiune, executată de un regiment de infanterie sub conducerea ofițerilor elevi. Manevra, ca toate manevrele făcute pe terenul de exercițiu, se desfășură ca trasă cu sfoară. Salturile sunt măsurate; focul se deschide când linia a ajuns în cutare punct, și chiar soldații știu, aproape, fără comandă, aceasta. În tot cazul, am admirat modul cum se ascundeau soldații printre culturi, de nici nu-i vedeam, deși se găseau numai la vre'o sută cincizeci de metri departe de mine.

S'a făcut ceasul patru. Trebuie să plecăm. Ne luăm ziua bună și pornim la drum pentru Tokyo, unde ajungem la ora șase și jumătate.

De mai multe ori ne-am exprimat dorința că am vreă să luăm, odată, o masă într'un restaurant japonez. Însfârșit, astăseară, avem acel dineu, la cel mai de seamă restaurant japonez din Tokyo, dineu oferit nouă de către misiunea ce ne este atașată.

Toți membrii misiunii japoneze vin îmbrăcați în kimono-uri. Insuș colonelul Ogata și comandorul Teras-hima vin și ei îmbrăcați tot cu kimono-uri; noi suntem îmbrăcați în haine civile, de oraș.

Suntem primiți de patronul restaurantului și de vre-o zece gheishe cari ne salută cu plecăciuni până

la pământ și cu oftături și șuerături foarte accentuate, arătând astfel, cu toții, mulțumirea și marea satisfacție ce o au, cu vizita noastră.

La ușă ne descălțăm, lăsăm aci pantofii, pălăriile și bastonele, și intrăm înăuntru numai în ciorapi; ne urcăm, apoi, conduși de patron, pe o serie de scări, cu mai multe trepte, în timp ce gheishele s'au risipit ca un stol de păsărele, cu ciripituri drăgălașe de tot. În jurul nostru nu vedem decât lac și lustruire de-ți este mai mare dragul să privești și, par'că, nici nu-ți vine să te atingi de ele ca să nu le strici lustrul. Peste tot, prin sălile prin cari trecem, sunt panouri și paravane pictate, zugrăvite, desenate, cu tablouri și peisaje de toată frumusețea. Incolo, nu se vede nici o mobilă, nici un tablou, nici o cadră pe perete, în afară de panourile și paravanele japoneze pictate. Pe jos, în fiecare cameră și pe toate sălile, sunt întinse preșuri făcute din fire subțiri de bambù, un fel de rogojini, însă, mult mai frumoase și chiar elegante, așa cum am văzut peste tot.

După ce trecem prin vre'o cinci-șase camere și săli, una mai curată ca alta, una mai elegantă ca alta, ajungem în sala ce ne este rezervată pentru dineu. Această cameră este la etajul de sus și are vederea spre oraș.

Largile ferestre, largi cât un perete, ne atrag și cu toții mergem, mai întâiu, să admirăm tabloul acesta al vederii orașului, în noapte. Întregul oraș este atâta de iluminat că par'c-ar fi în flăcări. Mii și zeci de mii de lampioane aprinse, electrice, sunt pela toate clădirile, și chiar pe acoperișuri; farurile din port, și de pe coasta mării, se reflectă în apa portului și înzecesc puterea de lumină; iar luna plină, pe un cer albastru-negru, mărește farmecul și face ca această seară să fie amețitor de frumoasă. Stelele, câte una, ici-colea, abia mai sclipesc.

Stăm mult timp aici și admirăm, iar la spatele nostru stau toți japonezii și admiră și ei!

În sala în care am intrat este așezat și preparat totul pentru a ne primi. De trei părți ale sălii, în fund,

în latura dinspre oraş, sunt puse, jos, perne pătrate de mătase pe cari suntem poftiţi să stăm, iar în stânga fiecăruia dintre noi, este câte un mic scăunel pentru rezemat cotul. Pernele sunt subţiri, numai faţa de pernă, sunt, însă, de mătase, elegante, cochete, dar, pentru noi nu prea servesc, căci noi nu ştim să stăm pe ele. Stăm ca vai de lume! Prinţul nostru ia loc în mijlocul laturii ce dă spre oraş, iar noi, toţi, în dreapta şi în stânga Lui, amestecaţi cu Japonezii noştri din misiune.

Încep să ni se aducă mâncările. Vre'o patrusprezece fete, gheishe, drăgălaşe ca nişte păpuşele, vin înspre noi, cu de-ale mâncării, puse toate pe un fel de tăviţă masă, pătrată, din lemn lăcuit, cu negru. În faţa fiecăruia dintre noi se aşează, în genuchi, câte o gheishă, pune alături tăviţa-masă, se apleacă, în o mătanie-prosternare, până atinge duşumeaua, cu fiuntea; apoi, se ridică din nou pentru a aduce şi altceva, aceea ce ar mai trebui. Arigato! Arigato!, le spunem noi, încercând şi noi să salutăm ca ele; dar merge greu de tot. Picioarele ni s'au încheştat şi trebuie să schimbăm cu-rând poziţia.

Unul dintre Japonezi mă învaţă să spun unei gheishe „anatadaeschi“. Când îi spun vorba asta toate au început să râdă şi să bată din palme, iar gheisha căreia i-am adresat vorba, se pleacă înaintea mea, spunându-mi, „arigato“, adică, mulţumesc frumos. Am aflat, apoi, că, „anatadaeschi“, înseamnă, te iubesc.

Mă uit pe măsuţa de lângă mine, la mâncările aduse şi văd vre-o patru mici castronaşe, cu mâncările începutului mesei. Castronaşele sunt, însă, aşă de mititele, că mi se pare că văd copilaşii mei, de acasă, cum se jucau „de-a masa“ când aveau „invitaţii lor“ păpuşelele cu cari se jucau. Oare, drept ce ne iau aceşti Japonezi, pe noi? drept păpuşele?

Supă, ce se soarbe, din ceaşcă, iar nu cu lingura, este delicioasă; dar din trei sorbituri, băută cum ai fi băut un ceaiu, s'a dus. Peştele din castronaşul alăturat este excelent, dar castronaşul este aşă de mic în cât dacă

am luat de două ori din el, cu bețișoarele japoneze, ce am învățat să le mănuesc foarte bine, a fost gata.

Ne întrebam cu toții, dar unde este mâncarea? Aceasta este, poate, numai aperitivul.

Gheisha ce stă acum în fața mea și care mă invită să beau, oferindu-mi mereu „sake” într-o ceșcuță minusculă, este de o drăgălășie fără seamăn. Surâde atâta de plăcut și este pîeptănată cu atâta gust, că ar face geloase pe multe elegante europene. Mănușile ei sunt de copil îngrijit, pielea albă și grăsulie, cu gropițe peste tot; ochii sunt negrii, cărbune, și mari, și lucesc cit dat; iar îmbrăcămintea ei, kimono-ul, este de o eleganță neîntrecută. Primesc sakeul în ceșcuța mare cât un degetar, și, apoi, după ce-l beau, spăl și eu ceșcuța într'un vas cu apă caldută, ce stă lângă mine, i-o ofer și eu, plină cu sake, așa este protocolar, ea primește, se închină la pământ și bea dintr'o sorbitură.

Pe o altă farfurioară este, iarăș, un fel de mâncare, nu știu ce, semăna cu o galatină; iar alături, de mâncare, este o mică barză, de zahăr, care se uită în sus, cu capul aplecat pe dreapta, și stînd numai într'un picior. Este așa de natural făcută că mi-este teamă să nu sboare.

Ni se aduce al doilea rînd de mîncăruri, pe o altă tăviță-masă; astea par a fi un fel de friptură de pui, cu salată din rădăcini de bambû. Delicioasă! Și, lucrează băete la desfăcutul puiului cu bețișoarele de lemn, japoneze, ce țin locul și de cuțit și de furculiță, în timp ce gura este lingură.

Bețișoarele cu cari ne ajutam, câte două de fiecare, sunt frumos tăiate, dintr'un lemn ceva mai tare, și le-am găsit, la începutul mesei, împachetate într'o punguliță de hîrtie de mătasă, în felul cum se păstrează scobitorile de pană de gîscă, sau de găină. După ce te servești cu ele, le rupi și le arunci încolo. Așa, cred că ele sunt mult mai curate și mai igienice decât cele mai elegante furculițe, chiar de argint, cu cari mănâncă atîția prin tot felul de restaurante!?

Iar ni se dă „sake“, și iar, și iar, dar ceșculițele sunt așa de mititele, că nici nu simți că bei. Nu le uităm, însă, nici noi pe gheishele noastre; după ce am băut sakeul ce ni s'a dat, și după ce am spălat și șters ceșcuța, o umplem cu sake și o punem în pumn, desfăcut sus, între marginea palmelor, și așa, i-l dăm să-l bea; acesta este semn că i-l oferim. Ea primește, și, apoi, după ce bea, spală ceșcuța, o șterge cu batista de mătase ce poartă la brâu și, apoi, umplând-o din nou, cu multă grație, mi-o dă iarăș mie, după care se pleacă până la pământ, mulțumindu-mi cu un „arigato“ ce sună cu totul altfel în gurița ei mititică.

Ele stau în fața noastră, pe genuchi, cu picioarele încrucișate sub corp, și au atâta ușurință să-și ia această poziție, că dintr'o dată au luat-o și într'o clipă s'au sculat în sus, fără a arăta vre-o efortare. Pentru a se așeză jos, ele se așează, mai întâiu, drept în genuchi, și, apoi, își așează corpul pe călcâie. Labele picioarelor sunt puțin sucite, înăuntru, unul spre altul, și stau așa, fără să miște, ceasuri întregi, aceasta fiind poziția lor normală de odihnă. Incercăm și noi să stăm așa, dar în câtevă minute ni s'au amorțit genuchii și iute schimbăm poziția; ba ne rezemăm cu coatele pe micul scăunel, ce avem alături, ba întindem picioarele încolo și încoace, ba unii se ridică în picioare și fac niște exerciții de lăsare și ridicare pe picioare, iar alții își smucesc picioarele spre a și le desmorți. Toate ar fi bune, dacă n'ar fi această chinuire. Ce bune ar fi, acuma, niște scăunele, de-ale noastre, oricât ar fi ele de mici!

Pentru fumat, avem, fiecare, alături de noi, un serviciu de aprins țigările și altul pentru strâns scrumul. Intr'o ceașcă de lemn este pusă cenușă multă, iar în mijlocul cenușii, este un cărbune special, făcut din praf de cărbune presat și amestecat cu alte materii ușor aprinzibile. Un mic fitil este la capul cărbunelui, ce iese afară din cenușă. Se dă foc fitilului, acesta aprinde cărbunele ce arde apoi așa, închis, mocnit, în mijlocul cenușii, ceasuri întregi. La el se aprinde țigarea. Alături

se află un tub metalic, înalt ca de un decimetru, în care este pusă puțină apă. Scrumul de țigare și țigarea, la sfârșit, se pun acolo în apă. Este foarte curat și foarte igienic; nici cel mai mic praf, sau scrum de tutun, nu se vede prin casă.

La japonezi, însă, masa trebuie să fie acompaniată și de cântece și de danțuri. Gheishele, ce ne-au servit la masă, se pregătesc acuma să ne distreze cu arta lor. Se alcătuește, numai decât, orchestra din șase gheishe, iar altele trei vin să danțeze. Toate sunt îmbrăcate cu un lux neasemuit de frumos și de elegant, numai mătase, broderii și aur, și joacă o dramă din vechea istorie a Japoniei feudale, acompaniate, în toate mișcărilor lor, de către muzică.

Apoi, vin altele, vre-o douăsprezece, cari joacă un fel de balet „flori de primăvară“. Toate aceste gheishe sunt împodobite în kimono-uri elegante, după ultimele mode japoneze. Fie care are câte o umbreluță, toată făcută numai din flori, și au buchete și ramuri de flori în mâini, evantalii tot de flori, și mai au cunune de flori pe cap și flori pe piept. Toate sunt o floare, de sus și până jos! Și danțează elegant și frumos cum nu se mai poate, aplecându-se și la dreapta și la stânga, se învârtesc într'un călcău, lovind cu celălalt picior în pământ, în cadența muzicii, își apleacă, apoi, umbreluțele pe dreapta s'au pe stânga, le lasă jos, le ridică, deschid evantaliile de flori, și așa își continuă, mult timp, danțul lor încet dar plăcut și atrăgător. La sfârșit scot, toate, fiecare, câte un mic drapel japonez și câte unul românesc, pe cari le încrucișează și așa danțează în sunetul legănat, plăcut și atrăgător al muzicii lor, încă neînțeleasă, îndejuns, de noi. Apoi, ne oferă nouă acele drapele, ce vom păstra ca o dulce amintire.

Serbarea nu s'a terminat Jucăm și noi cu gheishele la un loc, câteva jocuri de societate, de ale lor, după exemplul dat nouă de către d. Yoshida.

Într'un cerc, cât camera de mare, sunt așezate perne pe jos, una mai puțin decât persoanele ce joacă.

Muzica cântă un cântec oarecare ; noi toți mergem în șir, câte unul, în cerc, pe deasupra pernelor, cântând și noi cântecul muzicii. La un moment dat muzica se oprește și toți trebuie să stăm jos, fiecare pe câte o pernă ; cine și-a apucat perna, stă jos, cine nu a avut norocul să ia o pernă, fiindcă este una mai puțin, iese afară din joc și se scoate și o pernă, din rând. Apoi, se începe d'acapul, aceeaș mișcare și aceeaș plimbare, cu muzică, cu repezeală pentru a-și ocupa locul etc., și mergem așa, până au mai rămas numai doi inși. Fiecare, însă, înainte de a ieși, afară din cerc, trebuie să bea câte un sake, ca îndoită pedeapsă.

Trecem și la al doilea joc. Stăm toți roată jos, pe perne. Două drapele, unul românesc și altul japonez, sunt trimise și purtate, dela unul la altul, făcând cercuțul. Se plimbă astfel repede, drapelele, din mână în mână, în timp ce muzica cântă. În momentul când s'a oprit muzica, cine are drapel în mână, trebuie să bea un sake și, apoi, să iasă afară din cerc.

Am râs mult de tot.

La ora trecută de douăsprezece plecăm, conduși până la scară de toate gheishele, cari alergau înaintea noastră ca niște păsărele vesele. Ne încălțăm cu pantofii, afară, la scară, ne luăm pălăriile și bastoanele și pornim. Strigăte de „banzai Rumania“ răsună pe toate sălile restaurantului, și îmi răsună și în urechi, toată noaptea. Fredonăm, apoi, toți, cântecele ce ni s'au fixat în minte și ne gândim la drăgălășia, fără seamăn, a acestor copilițe cari distrează lumea, cu arta lor, cu gingășia lor.

Vineri 2 iulie. Vizitarea școlii superioare de meserii cu diferitele ateliere de mecanică, electrică, sculptură, olărie, faianțerie, lăcuire, lemnărie, turnătorie. Dineul la baronul Kondo.

Azi, mai de dimineață ca de obicei, mergem să vedem școala superioară de meserii din Tokyo. În Japonia se dă o foarte mare importanță meseriei și școlilor în cari se învață meseriile. Aproape nu este oraș

orașel, sau comună, mai mică sau mai mare, în care să nu fie, cel puțin o școală inferioară de meserii. În afară de acestea, sunt, însă, în Japonia, în marile orașe ca: Tokyo, Kyoto, Osaka, Yokohama, câte o școală superioară de arte și meserii, în total cinci asemenea școli, organizate în felul universităților, pe specialități.

Școala superioară din Tokyo, care este și cea mai veche dintre toate, ocupă o întreagă despărțitură din oraș, întinzându-se pe mai multe străzi și are diferitele ateliere legate între ele prin mici parcuri și grădinițe, de toată frumusețea. Numărul elevilor trece acum de două mii. Au fost, însă ani, mai înainte de război, când numărul elevilor, la această școală, trecea de trei mii.

La ora nouă de dimineață, ajungem la școală și suntem primiți, jos la scară, de rectorul școlii, cu toți profesorii, îmbrăcați în redingote negre. Observ că, de obicei, redingotele, la toți japonezii sunt foarte lungi, mult mai lungi ca cele purtate în Europa.

După plecăciunile și închinăciunile obișnuite, Prințul nostru este condus sus în cabinetul directorului, unde vin, pe rând, toți profesorii să se prezinte Prințului. În timpul acesta ni s'a adus și ceaiul, care a început, chiar, să fie așteptat de noi.

Directorul, cu ajutorul șefilor de ateliere, profesori și maeștri, ne pun la curent cu organizația școlii, arătându-ne, pe un mare plan, distribuția diferitelor ateliere precum și aceea ce se lucrează în fiecare.

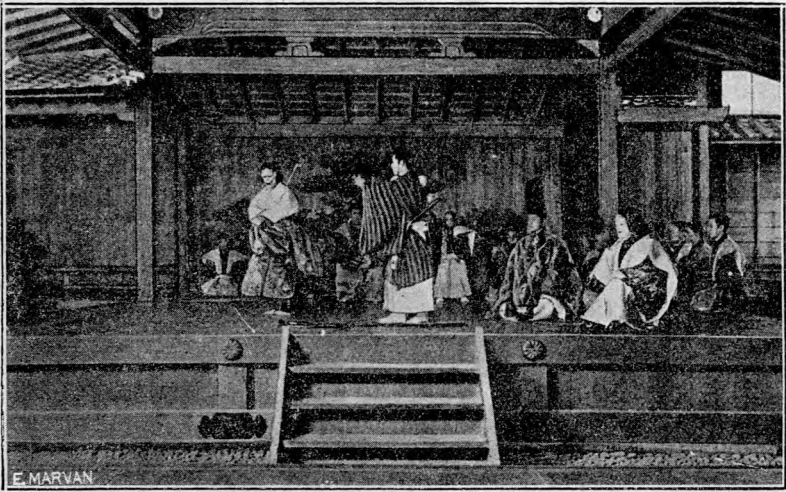
Apoi, pornim prin ateliere. Vedem, mai întâiu, izvorul de energie, un motor cu peste o mie cinci sute de cai, care pune în mișcare toate mașinile din școală. Curățenia și lăcuirea din acest atelier este isbitoare. Nu se vede cea mai mică pată, nu există nici o picătură de unsoare, nicăeri; iar mersul mașinilor se face ca în surdină. Este plăcut și agreabil ca într'un adevărat salon. În tot acest imens atelier sunt numai doi japonezi, îmbrăcați curat: mecanicul ce supraveghează motorul și electricianul care controlează tabloul de distribuții și toate aparatele de control.

Intrăm acum, în atelierul sculpturii. Se face, aci, mai ales sculptură în lemn, iar lucrările sunt atâta de fine că te minunezi. Un atelier, lung de peste o sută de metri, este ocupat, în toată lungimea lui, de măsuțe mici la cari lucrează câte doi-trei tineri studenți, sculptând lemnul, în fel de fel de figuri, cu peisaje, cu plante, cu foi, cu figurine, etc. etc., ajutându-se, fiecare cu mici dalte; unii se ajută și cu câte un ciocănel, cu mici ferăstrae, ca pentru traforaj și lucrează scoțând din mâna lor, lucruri adevătat artistice.

Alt atelier de sculptură, în piatră, este alături, apoi altul în metal, pentru turnat în forme, sau pentru ciocănit fierul, și mergem așa printr'un întreg dispozitiv de clădiri cari constituiesc partea sculpturală. Credeam că aceste ateliere ar forma, poate, partea cea mai importantă a școlii, însă, ne-am înșelat.

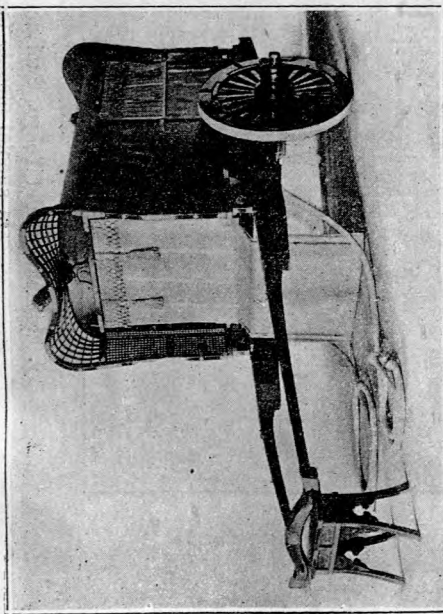
Pătrundem acum, conduși de profesori și de directori în atelierul de olărie, și faianțerie. Aci este o adevărată minune! Ni se arată cum se macină pământul, pământ special, adus, nu știu de unde, cu trenul; apoi, cum se prepară, cum se mestecă, și cum se lucrează, numai prin puterea centrifugă și cu ajutorul mâinilor, cari modelează și înfrumusețează. Japonia este reputată, în lume, ca cea mai mare maestră pentru olărie și, în adevăr, aceea ce se lucrează aci este uimitor. Dar Japonezii nu s'au oprit numai la olărie, ci au lucrat și faianțerie, întrecând, adesea, chiar pe maeștrii lor Chinezi, dela cari au luat această artă. Cea mai reputată, azi, în lume, este faianța de Satsuma. Marele senior, daimyo de Satsuma, pe la anul 1600, a adus din Coreea câteva sute de familii de lucrători Chinezi, dintre cei mai desăvârșiți maeștri, și a introdus, în ținutul lui, arta porțelanului, cu care, chiar, a întrecut pe foștii maeștrii chinezi. De atunci, Japonia ocupă primul loc în această meserie. Avem aici faianțe colorate, o minune, și care îți fixează ochii prin desaturile lor, prin coloritul lor și prin finețea cu cari sunt lucrate.

Dincoace, începem vizita atelierelor de vopsit și de

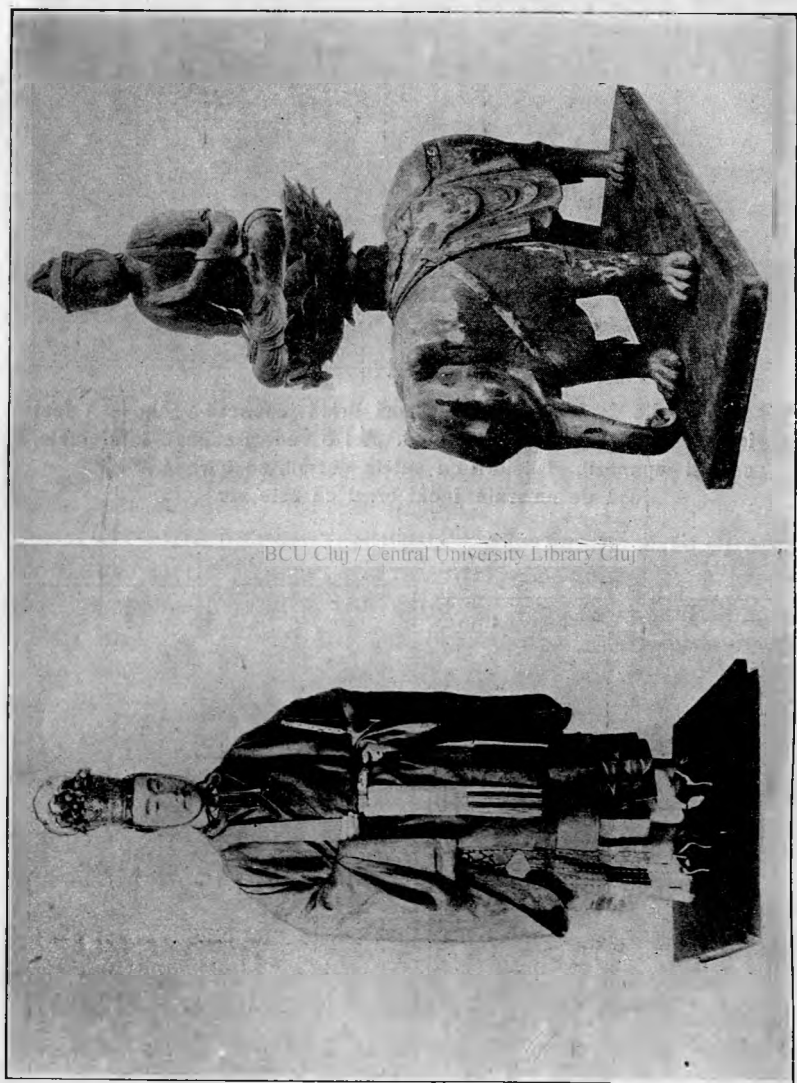

96. O scenă din danșul „No“ —o dramă lirică japoneză veche— A fost jucat, în fața noastră la baronul Mitsui. Aci o vedem expusă în statuetă, ca toți japonezii, vizitatorii cu sutele de mii, să o vadă. Este așa de naturală încât crezi că este vie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

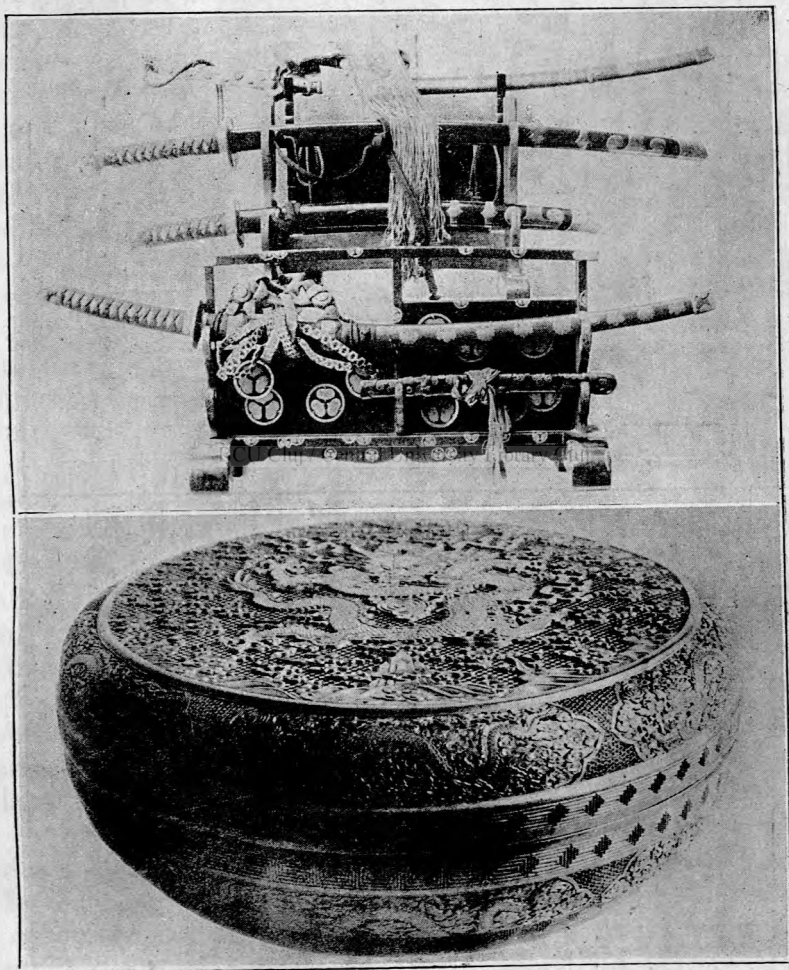

97. 98. La muzeul orașului Tokyo. Vedem lucruri cu adevărat minunate ; în special admirăm lucruri făcute în Jad, unice în lume.

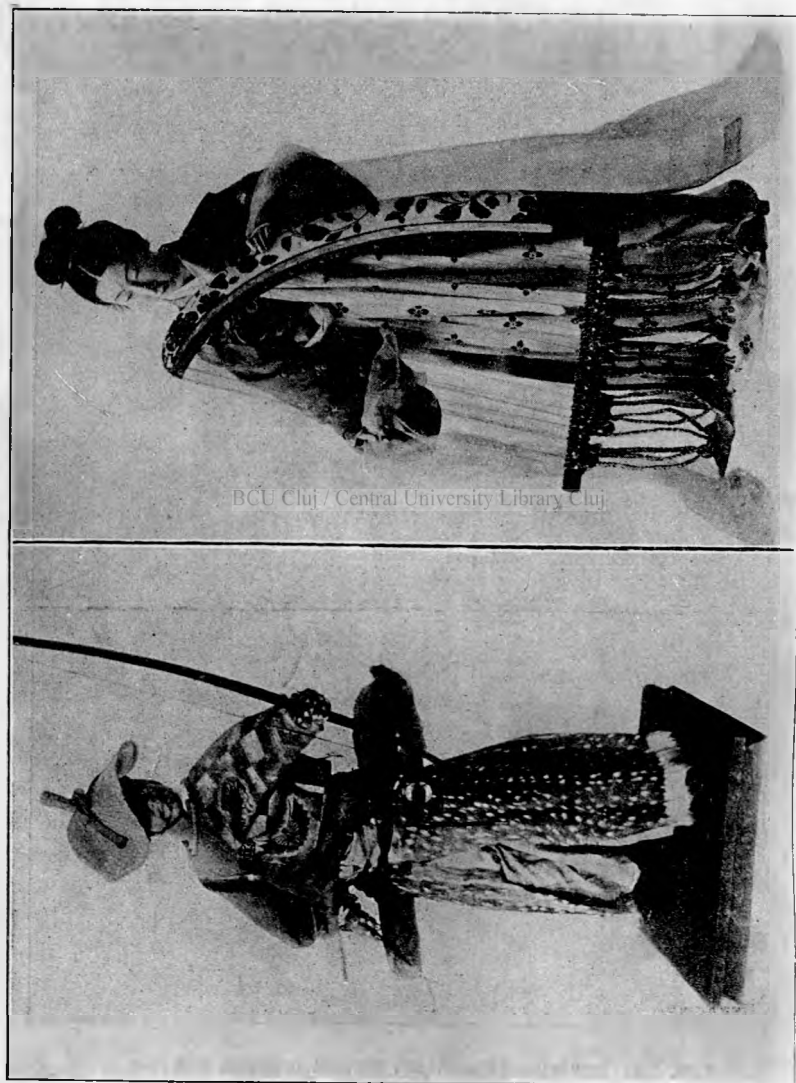

99. Muzeul oraşului Tokyo. Sunt aci lucrări cu adevărat uimitoare de frumoase.
In special piesele lucrate în Jad sunt unice în lume.

100. Din lucrările de artă din muzeul oraşului Tokyo.
Armuri vechi şi lucrări în jad.

101. O sală specială păstrează vechile costume Japoneze, ale samurailor și ale nobililor luptători.

lăcuit. Iată, aici este adevărata artă japoneză, neîntrecută de nimeni până acum. De altfel se știe că, în arta lăcuitului, Japonezii sunt neîntrecuți pe lume. Obiectele de lemn, lucrate în atelierelor de lemnărie și de strungărie, sunt trecute în atelierelor de lăcuit. Aci, se începe o preparațiune specială a lemnului pentru a primi mai bine și mai ușor lacul și coloritul. Il vopsește, îl lăcuiește, îl usucă, îl freacă, îl șterge, iar îl lăcuiește, iar îl usucă și iar îl freacă cu o perie, cu o piele, cu nu mai știu ce, și fac așa de multe, multe ori, până se obține coloritul voit și lustrul dorit. Nise spune, că sunt piese lăcuite cu câte șaizeci de straturi de lac, adică au fost de câte șaizeci de ori unse cu lac, uscate și șterse, până să ajungă la adevărata formă și la aspectul metalic ce se urmărește, în general, să se capete, prin lăcuire, iar operațiunea durează, normal, câteva luni; iar pentru lăcuirile de artă, adesea, ani de zile.

În adevăr, îmi amintesc de toate obiectele ce am admirat până acum, și mă gândesc că cele lăcuite m'au impresionat mai mult, ca ori și ce, începând cu camerele dela locuința Prințului nostru, din Kyoto și terminând cu palatele shogunale sau imperiale, precum și cu muzeele ce am vizitat. Obiectele lăcuite ce se găsesc acum în comerț trebuie să aibă, și ele, până pela zece straturi de lac; iar d. Yoshida ne spune că lacul, depe cutiile noastre de decorațiuni, cu însemnele imperiale pe ele, trebuie să aibă, cel puțin, treizeci de straturi, dacă nu mai mult.

Desenurile, ce se fac pe cutiile lăcuite, sau pe obiectele lăcuite, sunt de o finețe și gingășie neîntrecute de nimeni pe lume. Se desenează în color aurite, sau combinate colorile, făcându-se animale, pasări, peisaje, unele mai frumoase ca altele, și, apoi, lacul acoperă toate; iar cu timpul, punând strat peste strat, obiectul devine sticlos și metalic. Nu ne mai vine să plecăm din acest atelier atâta de interesant și de atrăgător.

Vizităm acum atelierelor de încrustări, așa numitele „cloasoneuri”. Se fac încrustări în lemn, peste cari se

trece cu lac, și se fac încrustări în metal, peste cari, se trece cu smalț. Aci, mi se pare că arta își atinge apogeul. Admirăm cum se sapă de ușor lemnul, sau metalul, în formele cele mai variate, cum se încrustează, adică se bagă în săpăturile făcute, adesea vizibile numai cu lupa, lemnul de altă culoare, dacă încrustarea se face în lemn, sau argintul, aurul, etc. dacă încrustarea se face în metal. Se lucrează cu mici clești, mici ciocănele, mici dalte, fine, elegante, cu cari se ciocănește de nici nu vezi cu ochii liberi, urmele făcute. Apoi, vasele, fie de lemn, fie de metal, sunt supuse la fel de fel și foarte multe alte operațiuni, de frecare, de ștergere, de lustruire, apoi, se pune lacul, sau smalțul colorat, se bagă în cuptor, sau nu, după cum este de metal sau de lemn, și se continuă operațiunile, zile, luni și chiar ani, până se obține obiectul în forma și aspectul dorit.

Ne-a furat, cu totul, vizita acestor ateliere. A trecut timpul așa de repede, încât nici n'am băgat de seamă că ceasul este trecut de douăsprezece. Ar mai fi fost încă multe și multe de văzut, dar nu mai este timp.

Plecăm. La scara cea mare, unde așteaptă toți profesorii, ne luăm ziua bună și ne urcăm în automobilele ce ne așteaptă. Curtea întreagă, mare de nu-i vezi marginile, este plină de sute și sute de studenți, meseriași, așezați în linie și cari salută, plecarea noastră, descoperindu-se, și cu puternice strigăte de „banzai“.

La ora treisprezece luăm dejunul, la noi, și numai între noi, împreună cu misiunea japoneză.

După amiazi, Prințul se duce să viziteze o fabrică de hârtie. Deși m'ar interesa, și pe mine, să văd cum se fabrică renumita hârtie japoneză, însă, cum am de lucru, renunț, cu părere de rău și stau acasă.

Se apropie timpul de a ține conferința și eu, încă, n'am terminat-o. Lucrez, așa, neîntrerupt și nesupărat, până la ora șase și jumătate după prânz.

Seara avem dineul la baronul Kondo, unul din cei mai bogați oameni ai Japoniei, și din cei mai bine văzuți în lumea comercială înaltă.

Plecăm de acasă la ora șapte și jumătate. La scara palatului lui Kondo, căci are un adevărat palat, Prințul este primit de baron și de baroneasă, iar în salon se fac toate prezentările. Când intrăm pe sală, avem în fața noastră opt doamne și domnișoare japoneze, elegante îmbrăcate în kimono-uri, dar nu știm dacă sunt doamne de ale casei sau sunt gheishe, mai ales că ele ne salută pe noi mai întâiu, aplecându-se până la pământ. Când vin, pe rând, în salon, să se prezinte Prințului atunci vedem că fac parte din familia baronului; unele sunt fetele lui, altele nurorile lui.

Mergem la masă. Prințul prezidează, având în fața lui pe baronul Kondo, eu stau în stânga baronului; Prințul are în dreapta Sa pe o fată a lui Kondo, măritată, iar în stânga pe o nuroră a lui, soția fiului cel mare. Eu am în stânga pe o fată a lui Kondo, nemăritată.

Pe masă, în mijlocul și în tot lungul ei, este un mare basîn, un lac în miniatură, în care înoată peștișorii de toate colorile; iar lacul este așezat în mijlocul unei grădinițe, de păpușă, o feerie. Și nu lipsesc, din mijlocul acestui peisaj, nici podețe, nici punți, felinare, arbuști și arbori, lampioane, toate în miniatură și iluminate cu lumini ca de licurici. Apoi, sute de lumini electrice, mititele cât un bob de mazăre, răspândite peste tot, prin apă, prin pomișorii din grădiniță, prin plantele de pe etajerele de prin colțurile odăii, de pe masă, ca și de prin arborii pitici, de peste tot, de aici.

Lumina întreagă a odăii, unde suntem, este dată numai de aceste mici, minuscule, lămpi, de păpuși, ce cu miile sunt răspândite peste tot. În mijlocul lacului, din mijlocul grădiniții, de pe masă, este un chioșc elegant, iar în el sunt două japoneze, gheishe, păpușele, ce danțează, mecanic, la muzica ușoară, nevăzută, cântată de alte gheishe, tot păpuși; patru mari fântâni țâșnitoare aruncă apa în pulbere fină până în tavan, și răcorește, întreaga sală.

Menu-urile sunt, ca peste tot, elegant lucrate, iar pe coperta scrisă în englezește sunt încrucișate două

drapele, român și japonez. Mâncările sunt delicioase.

Și aci avem parte de o surpriză, o foarte frumoasă cutiuță de argint învelită într'o batistă de mătase și pusă într'o cutiuță de lemn, care ea însăș este un obiect de artă.

După masă trecem să ni se arate casa japoneză. Baronul Kondo, ce a călătorit mult prin Europa și vorbește cu ușurință germana și engleza, are casa sa împărțită în două părți bine distincte, europeană și japoneză. Nu știu de ce, însă, mie îmi place mult mai mult, aicea, casa japoneză. Poate că aceea europeană nu este cu tot gustul rafinat al europeanului. Mergem să vizităm, mai întâiu, partea japoneză.

Această parte este ca toate celelalte văzute până acum, însă, foarte elegantă, iar panourile, de pe paravane, sunt adevărate lucrări de artă, în pictură. Și mergem prin vre'o opt săli, camere și saloane, unele mai frumoase ca altele. Intrăm într'o cameră unde sunt expuse, pe o masă, fel de fel de cutii, cești, tăvi etc., toate în lemn lăcuit, constituind un adevărat muzeu, al casei, și de o frumusețe răpitoare.

În altă cameră mare, iluminată ca ziua, vedem două doamne și un domn, stând pe jos, în genuchi, pe brânci, și pictând fiecare diferite tablouri ce sunt destinate să ne fie date nouă. Câte trei, doamnele și domnul, sunt niște pictori renumiți în Japonia, în special pentru așa numitele kakemono-uri, în cari sunt neîntrepuți. Ei pictează și eventalii pe lemn sau hârtie, apoi, deseneuri pe mătase, pe pânză etc. Admirăm, cu toții, ușurința cu care se aruncă colorile și cu care, din câtevă trăsături de pensule, se scoate un adevărat tablou. Aci, în Japonia, arta aceasta a ajuns la perfecțiune și îmi aduc aminte de artistul din grădina Tokugawilor, care ne-a uimit cu măestria lui.

În fața acestui tablou artistic, în aceeaș sală mare, în fundul ei, ne sunt aranjate locuri să stăm și noi, jos, japonește. Pernițe de mătase, brodate și elegante, sunt întinse în arc de cerc, pentru noi toți. Mergem și în-

cercăm să stăm și noi, ca și japonezii, așezându-ne pe genuchi, iar doamnele casei, făcând pe gheishele, vin să ne servească țigări și cafele; apoi, stând așa jos, în fața noastră, ne servesc și întreținem conversații foarte plăcute. Stau și eu pe perna ce-mi este destinată, dar curând constat că uniforma este foarte rebelă pozițiunii acesteia, de a sta jos, cu picioarele încrucișate și strânse sub corp. Așa, stau mai bine în genuchi, drept, cum mă punea domnul Cristache, profesorul meu din Clementei, acuma vre'o patruzeci și ceva de ani, când nu știam lecția, sau când aruncam cu coloșoare de hârie în monitorul clasei, ce mă persecută, fiindcă îl bătusem odată. Toate acestea mi s'au învățat într'o clipă, în minte, ca un vis.

Mergem, apoi, sus, în casa europeană; dar mie îmi place mult mai mult cea japoneză, deși luxul european de aici întrece orice imaginație. Iscălim într'un registru, al casei, și după ce mai fumăm câte o țigare de foi, elegantă, plecăm conduși, până la scară, de toți ai casei.

La ora unsprezece suntem acasă; eu mă așez la lucru și mă culc pe la ora unu și jumătate.

Sâmbătă 3 iulie. Vânătoarea cu șoimii. Joshiwara.

Azi la ora opt și jumătate, dimineața, plecăm, în vecinătatea Tokyo-ului, la o casă de vânătoare imperială, pentru a asista la vânătoarea cu șoimii.

Suntem îmbrăcați civili. Mergem cu automobilele până la un anumit loc, iar de acolo întrebuițăm micile trăsuri, rickshaw, tot așa cum erau peste tot în India și pe coasta Asiei. În timpul drumului nostru, prin oraș și prin comunele vecine, de lângă oraș, sau mai departe, este strânsă lume foarte multă, care venise să ne privească trecând. Drapele japoneze și române sunt puse la toate magazinele și casele din drumul nostru. Sergenții de stradă fac poliția, lăsând drumul liber; iar droaia de copii, de tot felul, ca vârstă și ca sex, este înșirată pe kilometri întregi, și fiecare are

câte două drapelase în mâini, unul japonez și altul român, tot așa cum am întâlnit peste tot, în Japonia. „Banzai“, „banzai“ strigă, toți, fluturând drapelurile; alții se apleacă adânc în fața trăsurilor imperiale, iar unii se descoperă. Sergenții stau cu spatele spre mijlocul străzii privind spre public, sau stau lateral, privind spre partea de unde vin mașinele, uitându-se în acelaș timp, și spre public.

Lăsăm automobilele aci, undevă, și ne urcăm în cele vre-o douăzeci de trăsuri, cu cari pornim ca vântul, duși, fiecare, de câte doi conductori, voinici, unul înainte, între ulube, și altul la spate, împingând.

După vre-o douăzeci de minute, de fugă continuă, printre culturi, ajungem la un pavilion de vânatoare, imperial, construit pe malul mării, ce are în față un lac artificial, cu apă din mare, și în care se găsesc foarte mulți pești, din cei mai aleși.

Aci ne așteaptă, între alții, Prințul Kan-in, cu marele maestru de ceremonii al Împăratului și cu guvernatorul local. Când bătrânul și simpaticul nostru d. Yoshida dă cu ochii de prințul Kan-in, se oprește și se pleacă, până la pământ, în fața lui, punându-și mâinile pe genuchi, suspinând și șuerând vesel printre dinți. Prințul Kan-in îi răspunde cu o ușoară înclinare din cap, fără, însă, a-i da mâna.

După ce se fac toate salutările, mergem la vânatoare. Trecem pe un podeț, pus peste un canal, și urcăm un val de pământ, despărțitor al terenurilor inundate și cultivate cu orez. Vedem în dreapta noastră, cam la vre'o cinci sute de metri, o linie de vre'o treizeci de oameni, ce stau gata de pornit „în bătae“. Patru, din ei, la diferite distanțe în linia bătaiașilor, poartă, pe brațul stâng, câte un șoim, iar cei dela extremități câte un fanion alb, ce marchează linia.

Indată ce ne-am luat locurile noastre, se începe vânatoarea, dându-se semnalul de pornire. Bătaiașii pornesc, în linie, mergând numai printre culturile de orez, cu apa și noroiul până peste genuchi, și încep a

scotoci terenul, ținând, urlând și bățând cu prăjini lungi, toate tufișurile, pomișorii, culturile spre a răscoli pe sărmanele pasări. Iată că sboară, dintr'un tufiș, o biată păsărică ; iute, șoimul apropiat este lansat și într'o clipă o ajunge, o prinde și gata, jos, cu ea în ghiare. Omul ce-l ținuse în mână, până atunci, dă fuga la el, îi ia pasărea, și-o pune în geantă, și, apoi, dă șoimului drept răsplată, o bucatică de carne scoasă dintr'o cutiuță ce o poartă la brâu.

Iacă alta. Șoimul din acea parte se repede, dar pasărea, prin instinct, în loc să se înalțe, se coboară iarăș în tufiș și intră în apă. Aci nu are ce să-i facă șoimul. Atunci am băgat de seamă tactica întrebuintată de șoim. El, dela început, sboară pe jos de tot, pe lângă suprafața culturilor și a apei, spre a tăia singura linie de retragere, de scăpare, a bieteii păsărele. Când a ajuns în dreptul ei, și sub ea, ca o clipeală, ca un fulger, se ridică drept, în sus, și nici nu știi când a prins-o.

Un șoim este foarte nenorocos, scapă trei prade. Un altul prinde vre-o patru, dar pe a cincea, o rață, nu o poate prinde și el s'a tăvălit degeaba, prin apă, alergând după ea. În momentul când rața a sburat, șoimul a fost aruncat prea sus, de către păzitorul său. Rața, cum l'a zărit, s'a lăsat iute în jos, și astfel, și rața și șoimul sboară foarte aproape de apă, răsând vârful culturilor de orez. Încearcă, de câteva ori, șoimul să se vâre dedesupt, dar rața, foarte șireată, nu se lasă păcălită și coboară și ea mai jos. Ca iuțeală, la o așa mică înălțime de pământ, șoimul nu întrece cu mult pe rață ; totuș, după o goană de vre-o cinci sute de metri, când tocmai este gata să o apuce, rața recurge la ultima sa scăpare, la apă, și gata, ca o săgeată, se aruncă printre firele de orez, în apă. Șoimul, aproape, în aceeaș clipă, cade și el tot în acelaș loc, și se bălăcește în apă, scăpând, afară, numai datorit câtorva burueni de cari s'a agățat. Rața, însă, fericită, deși probabil cu foarte mare palpitație, înoată pe sub apă, și, apoi, se ascunde mai departe.

Paznicul respectiv, aleargă în fugă să-și scape, dela innec, pe bietul său vânător. Il scoate ciuciulete, îl șterge cu buretele, îi dă, în ghiare, o altă pasăre, scoasă din geantă, apoi, i-o ia și-i dă o bucățică de carne, drept răsplată.

S'a isprăvit vânătoreea. Rezultatul este format din vre-o opt pasări.

Înainte, însă, de a plecă, se încearcă și de noi, aruncatul șoimului. Vin paznicii, la noi, cu aceste blânde și dresate pasări și le privim de aproape. Sunt mari cam cât un cocoș voinic, au ciocul încovoiat și ghiare puternice. Li mângâem și ei pleacă în jos capul, ca și cum s'ar teme. Prințul nostru ia unul în mână și așteaptă să-i sboare vre-o victimă spre a aruncă șoimul. Două-trei încercări, ce se fac, ne distrează mult.

Plecăm spre pavilion, pentru dejun. Pe timpul drumului mi se învârtă în minte cele din trecutul nostru, cu privire la vânătorile cu șoimi, ale vechilor noștri Domni, și par'că văd pe Bogdan și Ștefan, Rareș, sau pe Radul Ș. Basarab și alții, cum se duceau la vânătoreea cu șoimii. Văd întreg alaiul domnesc, cu domnițe, cu copii de casă, cu boerii, cu armașul și cu întreaga curte, încunjurată și păzită de oștenii credincioși. Apoi, după vânătoree, văd masa întinsă și lăutarii vechi, din mijlocul cărora nu lipseau naiul și cobza, cântând pentru petrecerea stăpânilor.

Și mai văd, înaintea ochilor, și curtea lui Ludovic al 14-lea, plecând la vânătoreea cu șoimii. Ce timpuri!

Și, iarăș, îmi vine în minte: „cinci sute de iepe fătătoare, patruzeci de șoimi dresați, o mie de pungi de aur“. Cam așa sună tratatul nostru, pe atunci, cu Turcii. Azi, s'a schimbat fața lumii. Turcia nu mai există, iar noi am devenit, aproape, o mare putere*).

Ajungem la dejun. Pe scaune, pe malul lacului, luăm aperitivul. Soarele, deși ne bate, dar nu arde, fiindcă este temperat de vântul mării.

*) Pe atunci, Turcia, aproape încetase de a mai există. Frământările interne și războaiele nenorocoase, o duseseră la ruină.

Mergem la masă. Pe o mare și frumoasă galerie, japoneză, un fel de pridvor, cu fața deschisă complet spre lac și în tot lungul clădirii, sunt așezate mese mici și rotunde, vre-o șase, pentru noi toți.

Eu stau la masă cu Prințul nostru ce prezidează masa No. 1, și ce are în dreapta pe prințul Kan-in și în stânga pe marele maestru de ceremonii al împăratului. Eu stau în dreapta prințului Kan-in.

Ce plăcută este masa într-o asemenea atmosferă și în mijlocul a astfel de frumuseți ale naturii. Nu te mai saturei privind lacul, din față, iar mai departe, peste mal, marea, parcul și grădina, și, apoi, masa frumos împodobită cu flori așezate cu adevărată măiestrie, de maeștri japonezi.

Ne sculăm dela masă și se începe partida de pescuit. În două bărci mari pornim pe lac. În afară de noi, vizitatorii, sunt, în fiecare barcă, și câte trei pescari gata a arunca prostovolul. Roată se face plasa când este aruncată de voinicul pescar și se întinde, pe luciul apei, ca o pânză. Glonții de plumb merg repede spre fund și acolo încep să se strângă apucând, în plasă, peștele ce n'a avut norocul să scape. Prostovolul se trage cu greu afară, iar rezultatul este enorm: câteva sute de pești de diferite feluri, sunt victime voiniciei noastre !?

După ce ne-am înapoiat la mal, se începe, din nou, altfel de pescuit. Iată că și Prințul nostru voește să ia parte la pescuit și să mai facă o plimbare pe lac; se urcă din fugă, în prima barcă și se așează jos. Prințul Kan-in, care rămăsese pe mal, vrea să-l urmeze și sare și el de pe mal, în barcă. În clipa aceasta, însă, barca s'a și pus în mișcare, fiindcă nici barcagiul și nimeni nu observase intențiunea lui Kan-in. Când el a pus piciorul în barcă, ea a și plecat, iar prințul și-a pierdut echilibrul și a căzut, în toată lungimea corpului, în apă, înainte de a fi putut fi apucat sau ajutat de cineva. Eu eram la mal, chiar în acel loc, și iute mă și reped, îl apuc de o mână și mă lupt să-i dau ajutor; alții sar iute, din toate părțile, în ajutor și cu toții îl tragem

afară din apă. Este ud learcă peste tot. Repede îl ștergem cu șervetele dela masă, cu burete, cu prosoape. El ne spune : „nu este nimica“. Da! nu este nimica, s'a ales numai cu spaîma și cu baia fără voe, dar putea să fie foarte rău, dacă în căzătură i-ar fi ajuns capul de balustrada îngrădirii lacului, de care eră numai la câțiva centimetri.

Prințul nostru întoarce repede barca și îi arată părerea de rău de aceea ce s'a întâmplat.

Prințul Kan-in, însă, este prea gentil și spune mereu că „nu-i nimica“ și voește să stea până la sfârșitul petrecerii. Il rugăm, însă, toți, stăruitor și chiar Prințul nostru îl roagă și atunci el se hotărăște să plece acasă să se schimbe. Il conducem până la trăsurică și ne luăm ziua bună dela el, în mod foarte plăcut.

Seara am întrebat, la telefon, despre starea lui, și ni s'a răspuns că este bine și că ne mulțumește de atenție.

Noi mergem acuma, după plecarea prințului Kan-in, să vizităm locul unde se face vânătoarea de rațe, toamna și iarna.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un parc mare și frumos, în vecinătatea imediată a casei de vânătoare, are în mijloc un lac artificial.

Aci, pe lac, între arbori foarte deși și umbroși, se dă mîncare la rațe, aruncându-li-se, pe apa lacului aceea ce le este lor mai plăcut. Rațele s'au învățat și vin cu miile. Din acest lac pleacă spre exterior, în diferite direcții, vre'o șase canaluri în piatră, adânci cam de doi metri, sub nivelul înălțimii malurilor, ce le mărginesc, iar lățimea lor nu trece de un metru. Aceste canaluri merg cotite printre pomi și printre vegetația bogată ce le încunjură. La capul canalurilor, opus lacului, se află o mică casuță observator ; aci înăuntru, stă ascuns, în casuță, acela care observă sosirea rațelor, iar vânătorii, cu plășile în mână, plăși în forma plășilor pentru fluturi, dar mult mai mari, stau de ambele părți ale canalurilor, ascunși și ei înapoia malurilor.

Rațele strânse, în lacul central, pentru mîncare, sunt gonite. Ele în loc să sboare, preferă să scape fu-

gînd pe canaluri printre pomi și, așa, vin tocmai spre vîntătorii ce le așteaptă. Iute se dă semnalul telefonic, pe toată linia, că rațele au plecat. Observatorii dela capul canalurilor lor, observă, cu toată atenția, în lungul canalului, pe o foarte mică găurică, făcută într'un paravan, iar în momentul când rațele ajung în dreptul vîntătorilor el face acestora un semnal, înțeles din vreme, și atunci, ei toți, ies deodată deasupra pe mal ; rațele dau să sboare, dar plășile le cad deasupra. Se prind astfel cu sutele.

Mi se pare cam prea ușoară această vîntătoare ca și cealaltă cu șoimii. Ce ușor este să stai pe scaun și să vezi cum șoimul îți aduce la picioare prada, fără nici o muncă, din parte-ți. Prefer să fac „omor“ de pasări, împușcându-le, deși nu sunt vîntător ; cel puțin aci se vede și abilitatea fiecărui vîntător, pe când dincolo nu se vede nimica.

Aci, în acest loc de petrecere, sunt invitați, odată sau de două ori pe an, toți miniștrii, diplomații și plenipotențiarii, de către împăratul, pentru a petrece o zi agreabilă în vecinătatea Tokyo-ului.

La ora două și jumătate plecăm spre casă.

Deseară, mergem, o parte dintre noi, să vizităm Yoshiwara. Aci este cartierul de distracție și de petrecere, atât al Japonezilor cât și al streinilor.

Numele de Yoshiwara vine dela câmpia mlăștinoasă și plină de trestii pe care s'au stabilit primele locuințe ale acestei noi „instituțiuni de stat“. Alții, cred că acest nume, de Yoshiwara, ar fi însemnând „câmpia de mlaștini a plăcerilor lumești“.

Ori cum ar fi, se știe, însă, sigur, că Yoshiwara datează de peste trei sute de ani, de pe timpul marelui shogun Yeyasu, pela anul 1600. De atunci, marele conducător autocrat al Japoniei s'a gîndit să însănătoșească viața morală a cetățenilor țării sale și a dispus să se caute și să fie adunate, de pe străzi, toate femeile pierdute, și să le așeze într'un anumit cartier, din fiecare oraș. Din acest cartier, și din casele în cari erau

instalate, nu aveau voie să iasă niciodată și sub nici un motiv, decât numai cu autorizațiuni speciale, date de poliție. Cartierul acesta, în Yedo, azi Tokyo, a fost numit Yoshiwara, iar în alte orașe a fost numit Yujowa sau chiar Kuruwa. Este curios, cum acest din urmă nume se aseamănă cu unele numiri din Europa. Înainte, de a se lua această hotărâre, străzile orașelor erau infectate de numeroase femei declassate, murdare, infecte, bolnave, de altfel ca în multe părți, chiar azi, din America sau Europa. În special noaptea își luau sborul lor, pătimaș și purtător de otravă, acești fluturi „cap de mort“, ademenind, în special, tineretul, prin grații veștejite, ascunse, însă, în ofilirea și otrăvirea lor, de perdeau noptii ca și de fardurile puse cu nemiluita. Băile publice, mai cu seamă, formau un adevărat focar de infecție, iar nu de curățenie și unde prostituția neautorizată, era în floare.

Marele Yeyasu și toți urmașii săi, au ars cu fierul roșu, răul, dela rădăcină. Au strâns toată „murdăria“, de pe străzi, au adunat, cu măturoidul, toate „florile veștede și uscate, ale florilor de cireș“ cari „bătute de toate vânturile“, alergau în toate părțile, murdăreau pe toți cu „murdăria“ lor, și le-au plasat în anumit loc, într'un anumit cartier, supravegheat și controlat cu cea mai mare severitate posibilă, atât din punctul de vedere, al ordinei, cât și al curățeniei corporale.

Shogunul domnind, ca un autocrat, în Yedo, convocă, odată pe an, sau la câte doi ani, pe toți daimyo, pe toți marii seniori, ai țării, acolo la Yedo. Toți aceștia veneau însoțiți de nobilii lor, de armata de samurai și încunjurați de un lux orbitor. Aici în Yedo, ședeau mai mult timp, și toți acești nobili simțeau nevoia de a petrece, în special, noaptea. Petrecerile, toate le făceau la Yoshiwara, unde găseau, tot felul de distracții. În acest fel, acest cartier, s'a dezvoltat, a crescut și s'a îmbogățit, luând importanță, din ce în ce, mai mare, și, din ce în ce, mai multă.

Mai târziu, când Japonia a fost deschisă comerțu-

lui lumii întregi, tot la Yoshiwara era locul de distracție al tuturor călătorilor, marinarilor, veniți de peste mări și oceane și poposiți în porturi, Yokohama, sau aiurea, pentru un timp oarecare.

Aici, fiecare, găsea plăcere și distracții; iar un cântec popular chiar spunea că „în Yoshiwara, oricine, își lungește viața”. Aceasta își avea, de altfel, explicația, prin aceea, că în Yoshiwara toate ceasornicile mergeau cu două ore mai târziu ca cele din oraș. Acesta era un obicei vechiu, și se păstrează și azi.

De atunci, dela înființare, și până azi, Yoshiwara s'a perfecționat și a devenit un fel de „instituție de stat”, prin excelență moralizatoare și apărătoare a sănătății publice. Văzându-se că răul cel mare, nu poate fi înlăturat, atunci s'a reglementat, legiferat, îngrădindu-l, așa fel, ca să dea roade folositoare societății.

Azi, la Yoshiwara în Tokyo, ca și în celelalte orașe ale Japoniei, în astfel de cartiere similare, poate, oricine, nobil sau nu, bogat sau sărac, să meargă să petreacă un ceas-două, ziua sau noaptea, dar mai ales noaptea, fără ca prin aceasta să-i fie atinsă cinstea, demnitatea sau mai ales morala sa. Tot așa, cum ar intra cineva într'o cafenea, în Europa noastră civilizată! ? tot așa intră un Japonez într'o casă din Yoshiwara, și nimeni nu se scandalizează. Sunt necesități corporale inexorabile cari nu pot fi nici învinse, nici înlăturate; ele trebuiesc, însă, canalizate spre a scoate în relief morala. Așa, în Japonia nu este cunoscut „adulterul” și îmi spunea, colonelul Ogata, și cu Yoshida, că la ei nu există nici divorț, din această cauză, iar femeea, soție, este o adevărată matronă a casei, și, în toate privințele, egală bărbatului, în societate. Grija cea mare a unei soții este de a-și îngriji de bărbat, de casă și de copiii cei mulți pe cari îi are, iar nu de a merge la baluri, jocuri de cărți, distracții escitante, sau de a-și controla bărbatul în acțiunile sale. Aici femeea este sfântă, ca mamă și ca soție; în schimb femeea este fericită când își servește bărbatul său, și pe copiii săi.

După masa de seară, pela ora nouă trecute, ne urcăm în automobilele noastre și pornim, aproape toți, spre Yoshiwara. Toți eram curioși să vedem acest loc de petrecere și să-i studiem moravurile și organizația. Înainte de a ajunge în cartierul respectiv, vedem, într'acolo, o lumină ca ziua, pe cer, de credeam că arde ceva. Cum incendiile sunt zilnice prin Japonia, credeam că și acum vom asista și noi la vre-un dezastru. Ogata însă, surâzând, ne spune că sunt luminile dela cartierul Yoshiwara, cari se reflectă pe cer.

Ajungem într'un anumit loc și lăsăm automobilele, să ne aștepte, căci nu putem trece cu ele, poarta cartierului. Intrăm pe jos și rămânem uimiți de aceea ce vedem. Yoshiwara este un foarte mare cartier, cuprinzând vre'o cincisprezece străzi largi și cu clădiri cu câte două și trei etaje, în stil amestecat, japonez, chinez și european, iluminate ca ziua, de sus până jos, cu sute de lampioane și becuri și lume, atâta de multă, că abia te poți mișca; ca la noi la moși! Vezi numai decât că intri într'altă lume, dar și această lume este tot așa de decentă, de acoperită, ca totul ce este Japonia, în această privință. Necesitatea vieții, se pare că au văzut-o Japonezii mai bine de cât noi europenii, sau că, în tot cazul, ei o înțeleg mai bine decât noi.

Cât am fost în Japonia, prin toate orașele și locurile vizitate de noi, sunt două lucruri ce m'au impresionat că lipsesc. Mai întâiu sunt cerșitorii. Nu am văzut nicăeri, nici un cerșitor; nu am văzut cortegiul acela de cerșitori și de schilozi cari-ți ies înainte, fără brațe, fără picioare, urâți și pociti, și cari întind mâna să ceară, adesea poruncitor, pomană, cum se zice la noi, sau bacșiș cum se zice în Egipt, la Massaua, Aden, India, etc. etc. Oh! bacșișul este așa de răspândit, încât, împrejurul templelor mahomedane sau hindustane, sunt mii și mii de cerșitori, cari fac avere cu cerșitul, dela sutele de mii de pelerini ce se perindă în fiecare an, pe acolo.

Nu mai vorbesc de treptele bisericelor la noi în țară și prin, aproape, toate țările Europei, cari sunt

pline de cerșitori, puși pe două rânduri și cari țin mâna întinsă, adesea o rană, de te lovești de ea, când ieși din biserică. Dar pe străzi!? — Nu mai vorbesc!

Cerșitori, propriu zis, nu sunt în Japonia. Cerșitul, aci, se face sub formă de comerț, vânzându-ți țigări, ziare, mici evantalii, mici obiecte; sau lucrează în ateliere, făcute anume pentru ei; iar aceia cari sunt, în adevăr, în imposibilitate de a-și agonisi hrana zilnică, prin acest comerț, sunt plasați în aziluri de neputincioși.

Și al doilea lucru ce n'am văzut, de loc, sunt „fluturii de noapte“, cari la Paris, Viena, Berlin și peste tot, ca și la noi, la București, îți rup hainele, trăgându-te încoace și încolo și oferindu-ți, în promisiuni și jurăminte, deliciile adevărate ale vieții. Sunt străzi și cartiere, prin aceste orașe, pe unde nu poți trece seara, dela apusul soarelui și până despre ziuă, cu soția ta, cu familia ta, fără a auzi o serie de grațiozități, ce ar putea face să roșească obrazul, chiar, cel mai puțin obișnuit cu această acțiune reflexă a pudorii.

În Japonia nu se pomeneste așa ceva. Aci mi se pare că sensul moral este mult mai ridicat ca oriunde; iar concepția despre viață este mult mai reală, aci, și mai superioară de cât în Europa și, mai ales, incomparabil mai superioară, decât în Egipt sau în India, unde femeile, deși stau acoperite și nu se arată, în mod oficial, nicăeri, fac, însă, sub vălul, ce le acoperă, cele mai mari orgii. Aci, în Japonia, îmi spune un prieten, femeia are sensualitatea și sexualitatea sa, plasată numai, acolo unde trebuie; cu nimica nu exteriorizează aceasta, în nici o ocazie. Femeile europene, escită sensualitatea bărbaților prin atingerea cu un deget al mâinii, cu pulpa piciorului, cu cotul brațului său gol, cu decolatul, ce trece de ori ce limită imaginabilă, cu surâsul, cu gestul, cu vorba și aceasta chiar în saloanele cele mai elegante și, poate, mai ales acolo. În Japonia nu se vede nimica, din toate acestea, nicăeri și nici chiar la Yoshiwara. Imbrăcămintea tuturor Japonezelor este la fel, fie că stau în palate, în familii, fie că este ghe-

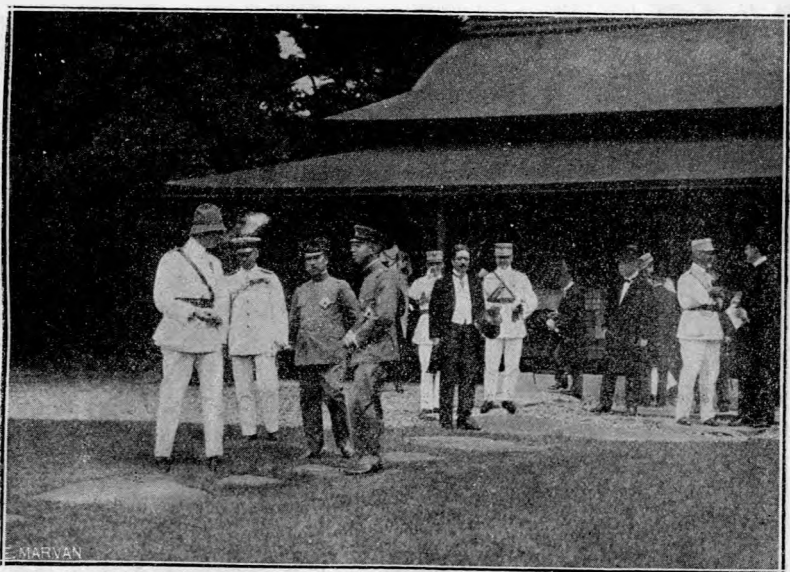
ishă, fie că este musme. Acelaș costum, ca tăetură, îl au toate, kimono-ul de mătase sau de bumbac, încinse cu brâul lat, și innodat la spate, cu mânicele largi și pieptul acoperit, până aproape de sus, lăsând gol numai un mic triunghi, în dreptul gâtului. Așa, ele acoperă totul, totul și doar ar avea ce arăta, căci corpul lor, ce miroase dulce, este în general, sculptat de frumos, de armonios, de elegant, pielea catifelată, albă și fragedă, iar curățenia, le formează cultul lor. Chiar la recepțiile la cari am asistat, prin marile saloane, ele nu s'au decoltat mai mult, decât de obicei. Abia se zărește o mică parte din pieptul din fața bărbiei.

Am avut ocazia să văd o japoneză, ce trăise mai mult timp în America și care adoptase obiceiurile civilizațiunii de pe acolo, îmbrăcată europenește, la un dineu, la baronul Mitsui, decoltată civilizat!? și care făcea un efect dezastros, respingător, alături de toate celelalte japoneze, din cele mai aristocratice familii, care și-au păstrat costumul lor, kimono-ul, așa de comod și așa de elegant.

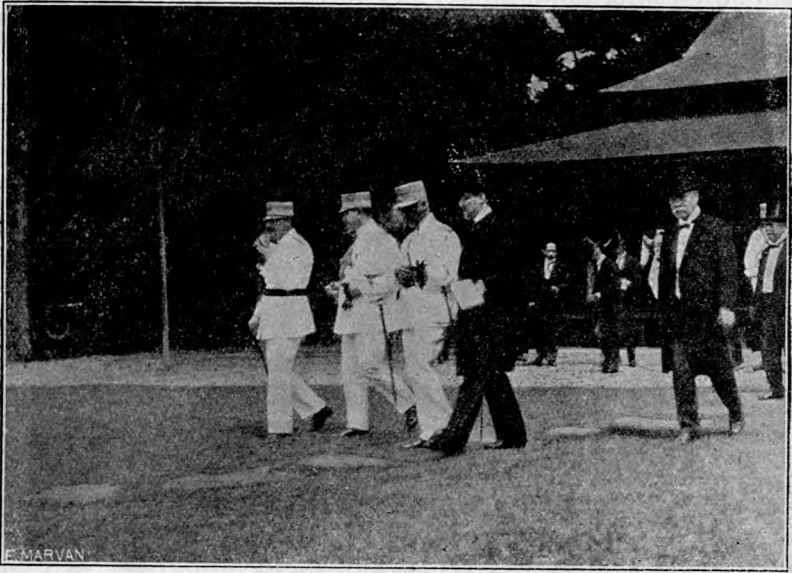
La Yoshiwara, tot așa, ca peste tot. Marile magazine de vânzare!? de acolo, ce au impresia, la prima vedere, a unor teatre, a unor mari și luxoase cinematografe, au expuse, în vitrinele din hall-ul de jos, o serie de fotografii, mari și artistic lucrate, acelor douăzeci—treizeci musme ce se găsesc în local, sus. Doi păzitori, îmbrăcați în haine aurite, unul în dreapta, altul în stânga fiecărei intrări, așteaptă vizitatorii. Te plimbi în hall, fără să se intereseze cineva de tine, privești fotografiile-tablouri, le admiri și, apoi, intri înăuntru. Jos în sală, ești primit de numeroase musme, împreună cu patronul s'au patroana, și toate se închină salutându-te, până la pământ. Trebuie să scoți pantofii și să lași umbrela, bastonul, și pălăria și să intri numai cu papucii, făcuți din pae împletite și puși în picioare de una din musme; pășești pe aceleași rogojini-papuri pe cari ai călcat și în casele cele mai distinse, cu împletitura tot așa de fină și cu paiul tot așa de mătăsos.

102. La grădina imperială din Tokyo. Cea mai frumoasă priveliște ce se poate închipui, în lume. Peisajul și aranjarea boschetelor, florilor, pomilor, etc., sunt o adevărată poezie.

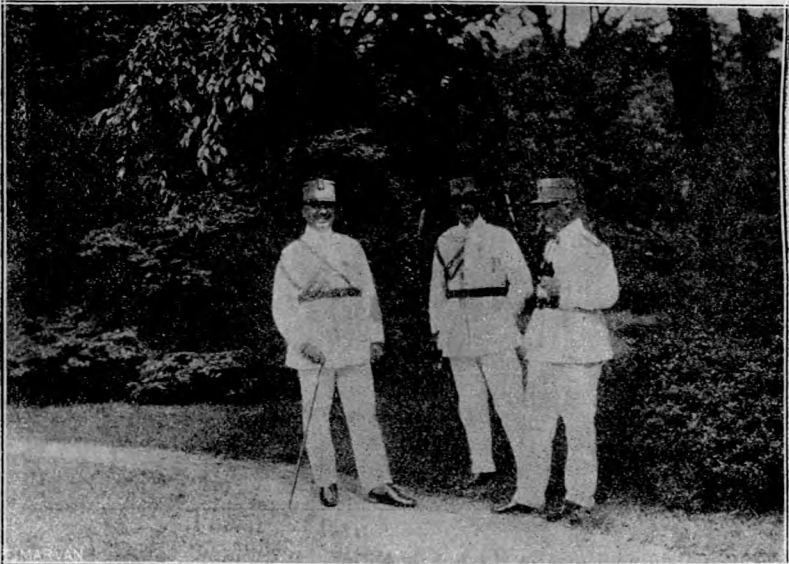

103. După dejunul luat în grădina imperială ne pregălim pentru a merge să asistăm la sporturile japoneze. Prințul Carol, Prințul moștenitor al Japoniei, Prințul Kan-in și interpretul sunt în primul plan.

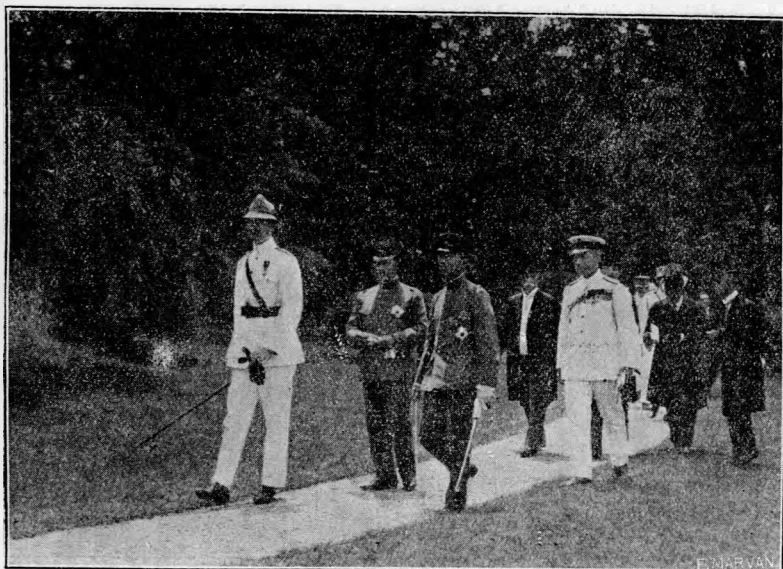

104. In grădina imperială din Tokyo.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

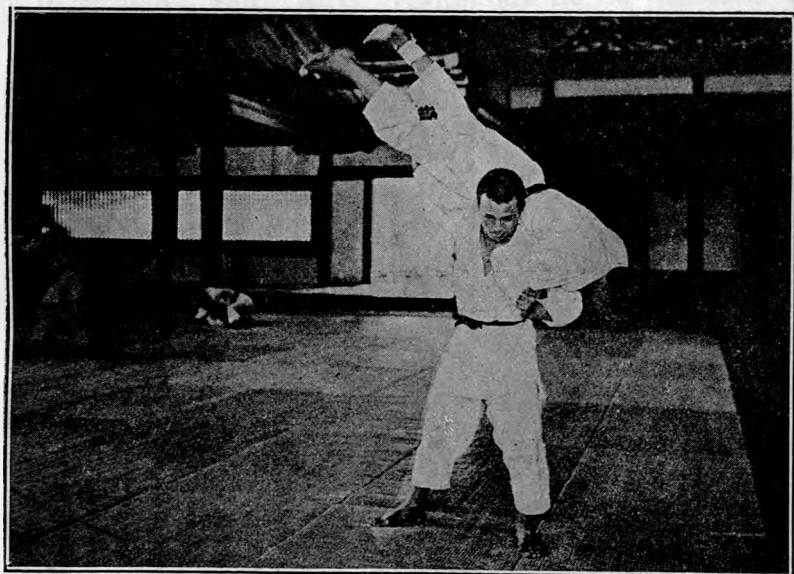

105. In grădina imperială din Tokyo.

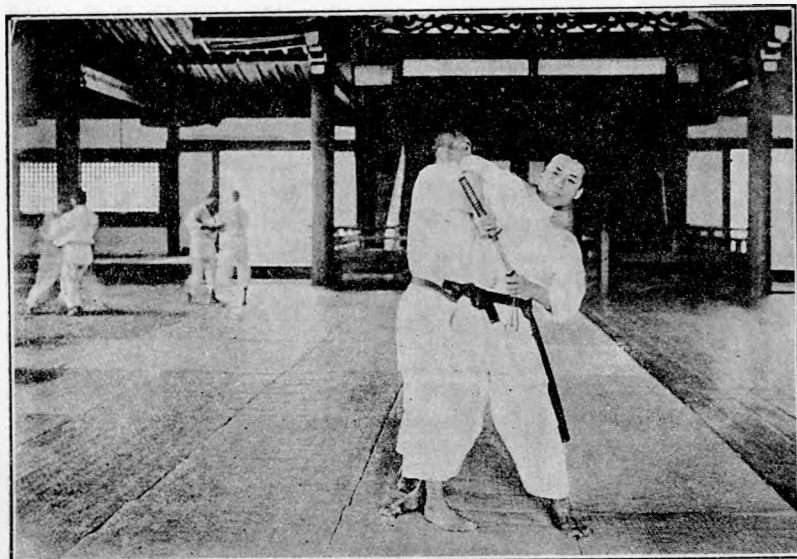

106. În grădina imperială din Tokyo. Prințul Carol, Prințul moștenitor al Japoniei și Prințul Kan-in sunt pe primul plan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

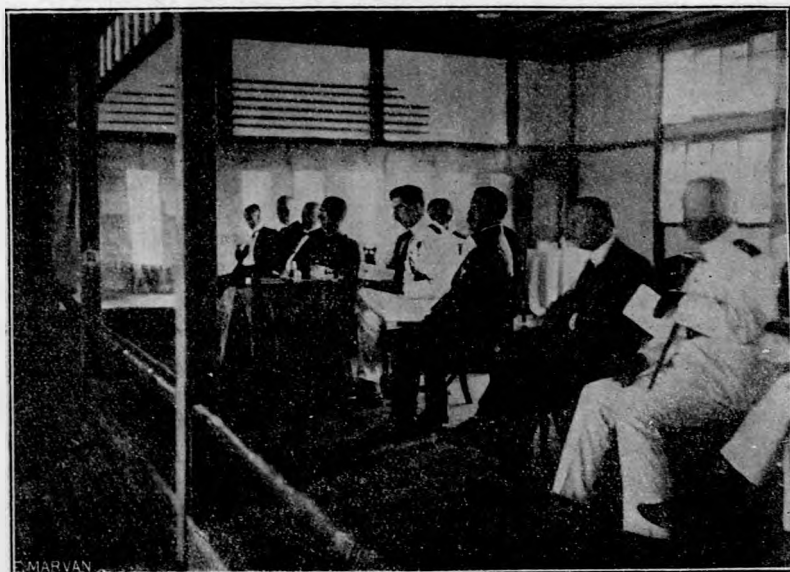
107. Exerciții de Jiu-Jitsu făcute în grădina imperială din Tokyo.

108. Exerciții de Jiu-Jitsu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

109. In tribuna luxoasă, asistăm la „Polo“ Japonez.

Suntem conduși printr'o serie întreagă de camere japoneze, una mai elegantă ca alta, și ajungem într'una mai mare, ce ar fi salonul. Paravane, panouri pictate frumos de tot, cu subiectele cele mai plăcute ochiului, și cele mai decente posibil, sunt peste tot locul. Vedem peisaje, pasări, flori sau animale, arbori înfloriți, marea cu valurile ei spumoase, etc. etc. Nu vezi nici un tablou, nici pe departe, asemănător aceloră din Europa noastră ca: „Venus își face toaleta, privindu-se în oglindă“, sau „Diana îmbăindu-se“ etc. etc.

Suntem poștiți să stăm jos pe pernele de mătase, ce sunt așezate împrejurul unor măsuțe scunde, și mititele ca de copilași, tot așa cum am găsit la restaurantele japoneze, și curând încep să ni se aducă răcoritoare și fructe. Fetitele drăgălașe, gheșhe sau musme, ce ne servesc, seamănă cu acelea văzute de noi în fotografiile de jos, din hall, dar aci, par'că sunt chiar mult mai frumoase, mult mai drăgălașe, în surâsul lor nevinovat și copilăresc. Cu mânuțele lor miciuțe de copilași, ne servesc, curățind banalele, portocalele, merele, etc, dându-ne bere, sake, sau cidru, și ajutându-ne să mânuim cele două bețișoare, cu cari ne-au înarmat.

Unele dintre ele se așează jos lângă noi și stând pe genuchi, după modă japoneză, ne dau pe tăvițe mici, din lemn lăcuite, diferite bunătăți, și, apoi, se apleacă cu fruntea până la pământ, mulțumindu-ne, ele nouă, că am fost așa de buni să ne servim cu aceea ce ele ne-au oferit, atâta de grațios.

Apoi ne aprind țigările, cu atâta gingășie și decență că uiți, cu totul, unde ești și te crezi, mai de grabă, într'o familie aleasă japoneză, de cât la Yoshiwara.

După puțin timp, se începe muzica și danțul. Câteva gheșhe, că se așează jos, într'o latură a salonului, își încep cântecul lor obișnuit și deja cunoscut și plăcut nouă, în timp ce altele, sau chiar acelea ce ne-au servit, încep să danseze, înaintea noastră, danțul primăverii, al florilor, al evantaliului, și nu mai știu ce. Costumul lor este acelaș ca al tuturor japonezelor, văzute

până acuma în decența, cea mai revoltătoare!? dacă se poate spune, mai ales pentru aici, iar gesturile lor sunt așa de măsurate, mișcările corpului și ale brațelor atâta de grațioase, că nu poți să nu le admiri și să nu le aplauzi în modul cel mai sincer. Imi vine în minte danțul egipteanului lui Bichara, pe Nil, și fac, fără să vreau, o comparație între danțul bolnav, pătimaș, isteric, al aceleuia, cu svârcolirile pântecelui, corpului, etc. și între eleganța, modestia, naivitatea chiar, copilărească, a acestor, fetițe-păpușe.

Și nimeni nu-și poate permite aici, în această cameră, în văzul tuturor, nici o licență, cât de mică, nici în vorbire, nici măcar în gesturi.

După o oră, două, de asemenea distracții și ajutați de limbajul japonez cel mai redus posibil, compus din câteva vorbe: arigato, anatadaeschi, kekko și altele, ne retragem. Suntem conduși până jos, la ghetete, la pantofi, de întreaga suită sgomotoasă și veselă, care râde într'una și care se ține, după noi, ca și niște copilași veseli, nebunatici, dar, totuși, foarte cuminți.

Afară la scară, ne încălțăm, ne luăm bastoanele și pălăriile și încăodată: arigato, arigato, și plecăm încântați, dar și amețiți de atâta farmec, ce, sunt convins, că nu se găsește nicăieri în lume.

Ieșim pe strada, ce este în flacări de lumină. Lumea, enorm de multă, se plimbă înapoi și încolo; câțiva tineri, cu shamizene, sau mandoline, cântă serenade într'o mică orchestră, plimbându-se și acompaniindu-se, din când în când, cu vocea. Unii se opresc la vitrine, sau intră în hall-uri și privesc fotografiile expuse, alții își leapădă ghetetele, și merg sus, alții cântă din gură; și peste tot, vezi o animație, o viață, cu care noi, europenii, nu suntem de loc obișuiți.

Printre zăbrelele etajelor, de sus, se văd umbre ce se mișcă, ce se îmbrățișează, dar nimeni nu dă nici o atenție, căci totul este foarte natural și mai ales foarte decent.

Și așa ține, aici, toată noaptea.

Dinspre ziuă se liniștesc toate. Numeroșii, foarte

numeroșii vizitatori, se îndreaptă agale spre automobilele ce-i așteaptă alături, undevă, afară din Yoshiwara și pleacă spre oraș.

Plecăm și noi, spre automobilele noastre, îngrămădite între altele, sute și elegante, ce-și așteaptă stăpânii, și plecăm spre casă mulțumiți și încântați de cele văzute.

Yoshiwara, la Tokyo, poate fi considerată ca cea mai moralizatoare instituție de stat, ce am putut vedea,

Duminecă 4 iulie. Religia în Japonia, Shintoismul, budismul, confucionismul, creștinismul, bushido. Vizităm templul budist Kwannon și grădina zoologică. Vizităm muzeul statului. Muzica de cameră.

Indată după reîntronarea autorității imperiale și desființarea shogunatului, printre reformele mari făcute în Japonia a fost și suprimarea religiei de stat și secularizarea averilor și bunurilor bisericești. Prin desființarea religiei de stat, s'a dat libertate absolută tuturor cetățenilor, să creadă, să se închine și să-și adopte orice religie va avea, statul nemai având nici un amestec cu religiile, privindu-le pe fiecare de o potrivă, și oficial ne dând preferință nici uneia.

Dela 1874, de când s'a decretat libertatea cultului, în forma aceasta superioară, nu s'a făcut, însă, nici o schimbare de credința poporului, iar numărul Japonezilor cari au îmbrățișat o altă credință, de cât aceea ce o avusese mai înainte, este așa de mic, încât poate fi considerat ca neexistent. De altfel, chiar aceia cari s'au convertit altor credințe, nu pot fi luați în serios, fiindcă Japonezii cred, deodată, în mai multe feluri, sau se închină, aproape cu aceeași credință, la mai multe religii.

Massa poporului și-a păstrat religia budistă; clasa nobilă a fost conservatoare față de shintoismul timpurilor vechi; confucionismul are un număr destul de însemnat de adepți; în timp ce creștinismul abia dacă poate fi socotit ca o pătrime din unul la sută, și chiar

mai puțin, din întreaga populație. Nobilii, descendenții vechilor samurai și ronini, împreună cu o parte din descendenții marilor nobili, cu prinții imperiali, au început să scoată la iveală acel cod al onoarei, scump japonezilor, „bushido“, și să-l adopte, aproape, ca o religie.

Japonia este azi un adevărat haos de temple de toate felurile, în cari, se pare că numărul templelor shintoiste, predomină. O statistică, de acum câțiva ani, dădea un număr de aproape două sute de mii de temple shintoiste, de aproape jumătate din cele budiste, și, apoi, un număr, cu deosebire de redus, dintre cele creștine.

La origina poporului japonez, se găsește religia „shinto“, care însemnă „calea de urmat spre Zei“. Această credință, această religie, care se confundă cu însăși origina rasei Yamato, din care descind japonezii, nu este altceva, decât cultul naturii, al forțelor naturii, al eroismului, al țării, al strămoșilor și mai ales al soarelui, reprezentat prin zeita Amaterasu și al împăratului, descendinte din zeita soarelui. Amaterasu. Toți locuitorii Japoniei, bincînțele Japonezii, sunt descendenți direcți ai Zeilor cari au însoțit pe zeita Amaterasu, când s'a coborât pe insulă spre a predă descendentului său, Jimu-Tenno, primul împărat al Japoniei la anul 660 înainte de Christ, însemnele puterii și suveranității sale, prezente și viitoare. Aceste însemne dumnezeiești și sfinte, sunt: oglinda, sabia și piatra prețioasă. „Shinto“ propovăduiește: curățenia corpului și a sufletului; respectul legilor, respectul și legătura eternă cu strămoșii, și supunere, necondiționată și absolută, împăratului. Familia este compusă din cei ce trăesc ca și din cei morți, la un loc; iar patria cuprinde, la un loc, toate familiile japoneze, pe cei ce trăesc și pe cei morți. Datoria fiecărui cetățean este de a nu face acte cari să necinstească memoria strămoșilor. Familia imperială, în întregime, cu toți prinții, au păstrat religia shintoistă.

„Budismul“ intră în Japonia pe la anul 600 după Christ. Pe măsură ce el se pierde în Indiă, pe aceeaș

măsură se întindea și câștigă teren în Tibet, în China și, apoi, de aci, a pătruns, odată cu misionarii Chinezi, în Japonia.

Budismul, cu adâncă lui morală a desființării castelor și privilegiilor, a pătruns și în Japonia, tot așa de ușor, cum pătrunsese și în India la început, mai ales că propovăduia mila, politețea, și bunătatea. Budismul *) a impresionat poporul prin fastul serbărilor religioase, în opoziție cu simplitatea exercitării cultului shintoist. Unul din Zeii budismului, este Zeița Kwannon, Zeița bunătății, și a milei, templul căreia îl vizităm noi azi. Această Zeiță a renunțat la „nirvana“ pentru a putea rămâne pe pământ ca să dea ajutor sufletelor oamenilor. Budismul a găsit, la început, sprijin în Japonia, în certurile dintre diferitele familii prințiare, cari își disputau puterea. Unii războinici adoptară budismul pentru a putea lupta în contra altora; însăși primii șoguni au adoptat această nouă religie, ca să se poată opune shintoismului imperial. Budismul protejat, astfel, făcând mari progrese, în primele două-trei secole, dela pătrunderea lui în țară. Mai târziu, luptele interne adesea l'au ajutat, dar și adesea l'au împiedicat în dezvoltarea sa. Așa, marele Nobunaga distruse cele cinci sute de temple dela Hiezan, și ucise pe toți „bonzii“, sau preoții budiști, cari îi rezistau. Atunci, la 1571, au pierit cele mai mărețe monumente de artă budică.

Odată cu introducerea budismului, în Japonia, a pătruns și „confucionismul“, care domnea, a tot putinte, în China. Confuciu a trăit în China pela 550, înaintea de Christ, adică tocmai pe timpul pe când trăia și Buda în India. Confuciu a fost un filosof, iar preceptele sale formau și formează, mai degrabă, o morală, decât o religie. Morala confucionistă, bazându-se pe iubirea de părinți și de copii, pe respectul către legi și supunere către împărat căruia trebuie să-i se sacrifice chiar și viața, a plăcut mult Japonezilor fiindcă, de fapt, aceste precepte constituiesc și pe cele de bază ale shintoismului.

*) Vezi volumul 3 și 4 din Ocolul pământului, relativ la budism.

Târziu de tot, abia pela 1640, a încercat a pătrunde în Japonia și „creștinismul“, prin sfântul Francisc Xavier. La început creștinii pătrund cu ușurință fiindcă Japonezii considerau creștinismul ca o sectă budistă, din cauza asemănărilor religioase, și fiindcă prezența lor, în Japonia, a dat ocazie unora, dintre marii seniori, să se ridice în contra shogunului, sau shogunului să distrugă pe unii dintre marii seniori, daimyo, ce i se opuneau.

Așa, Nobunaga distruse o parte din budiști, la 1542 numai cu ajutorul armelor și tunurilor aduse de Portughezi; iar tunurile aduse de Olandezi, mai târziu, au slujit shogunului Yemitsu, la anul 1533 să distugă cuibul creștinilor japonezi și Portughezi concentrați în castelul Shimabara.

Pericolul pentru Japonia eră văzut ca imens, prin marele pas făcut de creștinism fiindcă numărul creștinilor, pe atunci, ajunsese la peste cinci milioane. Îndată ce a luat frânele țării, familia shogunală de Tokugawa, își propuse, ca primă problemă, distrugerea creștinilor și a creștinismului din Japonia. El închise complet țara sa, atât de afară înăuntru, cât și dinăuntru în afară, apoi decretă că toate credințele sunt tolerate afară de creștinismul care trebuie distrus. Dincontră budismul a fost considerat ca salvatorul țării fiindcă el a învins rezistența jezuiților dela Shimabara. De altfel, este de constatat că numai lipsa de dibăcie a misionarilor creștini, cari s'au amestecat în luptele politice interne, au adus această persecuțiune asupra lor.

Timp de trei sute de ani, aproape, cu începere dela 1600, Japonia a fost închisă streinilor. iar japonezii, nu aveau voie să iasă din țară, sub pedepse, chiar, capitale. Religia creștină a fost distrusă complet, așa că la marea revoluție, 1869, numărul creștinilor, de câteva mii eră ca și inexistent.

Azi se pot număra până pe la două sute de mii, trei sute de mii, de Japonezi, creștinizați.

Desființându-se religia de stat, mai mult cu scop politic, spre a nu da mai multă importanță uneia ca alleia.

s'au gândit Japonezii să pună în loc altceva și s'au înapoiat le vechile lor învățăminte morale reîntroducând religia samurailor, nobililor, pe care ei deși nu o uitaseră, dar absorbiți de celelalte, o neglijaseră; au reinviat, deci, „acel „bushido” sau calea de urmat de către nobili. [Vezi pagina 24 și următoarele, din acest volum]. Spre această nouă religie se îndreaptă acum, cu pași mari, tot Japonetul, indiferent dacă este shintoist, budist, confucionist, sau creștin. Japonia veche, prin morala sa severă, prin eroismul său fără limită, prin credința către împăratul și prin supunerea către legi, reinviază iarăși, deși în formă s'a europenizat. A adoptat armele europenilor și invențiunile necesare lor, și le-a pus, toate, pe fondul curat, moral și nobil al vechii Japonii.

Mergem, la ora zece dimineața, să vizităm templul dudist Kwannon din oraș. Templul se află în fundul unei alei largi de peste o sută de metri, lungă de abia îi vezi sfârșitul și care este transformată, de ambele părți, în bazar cu bărci, în cari se vând fel de fel de mărunțișuri. Tot ceece industria mică japoneză produce, ca și acea ce dă industria casnică ușoară, se află aci. În special jucăriile, pentru copii sunt în floare și ocupă cel mai mare loc.

Lumea multă, îndată ce ne-a văzut, se îngrămădește în drumul nostru și strigă „banzai”.

Intrăm în templu, trecând pe sub o mare poartă și păzită și aci, ca și la Kamakura de doi mari monștri cari, rânjind și strâmbându-se, amenință pe trecători, cu înfiorătoarele lor lanci.

Două mari lămpari de piatră, stau în fața intrării, iar sute de porumbei zboară, încoace și încolo, prin găurile strășinilor făcute numai atâtea de mari cât le trebuie lor.

În templu, în fund, un mare Buda, stă într-o largă floare de lotus. Statuia aceasta este mare cât de vre-o trei-patru cri mărimea naturală și este lucrată în întregime în bronz.

Figura lui Buda este blândă și-mi amintește de fi-

gura lui Buda dela Gaya, lângă Benares, în India (!).

Lumânările ce-i ard în faţă şi florile dimprejur, ne reamintesc templele, de acest fel, văzute în călătoria aceasta lungă a noastră.

În faţa lui Buda este un fel de pivniţă, acoperită cu zăbrelele de fier. Drept credincioşii, se închină în faţa Zeului, şi, apoi, aruncă în groapă „dinarul“, cât îi lasă inima. Zilnic se strâng, apoi, acolo jos sume însemnate, dela miile, zecile de mii, de pelerini ce trec pe aici.

Două enorme lampioane, cam de doi metri înălţime, stau agăţate de tavan în faţa lui Buda; nimica altceva. Cât timp am stat noi aici, cam o jumătate de oră, s'au perindat câteva mii de drept credincioşi, cari veneau să se închine, să contemple, să se prosterne, şi să-şi arunce banul în pivniţa Zeului.

Îleşim afară şi mergem acum, iarăş, prin bâlciul ce încunjură templul. Lumea era aşă dn multă că abiă, cu greu, ne putem strecură. Poliţişti fac sforţări, supraomeneşti, ca să facă loc Prinţului, iar noi, imediat în spatele lui, ne ţinem aproape, ca să nu fim „tăiaţi“ de mulţime. Ne urcăm pe fugă în automobile şi pornim scăpând astfel de urletele de bucurie ale populaţiei locale. Intrăm într'o grădină zoologică a comunii. Sunt aci câteva exemplare de animale, cari merită să fie văzute. Aşa, este un orangutan foarte frumos, cel mai frumos ce am văzut până acum. Mărimea îi este cam a unui om de talie mijlocie, şi se ţine, mai mult drept, pe două picioare, ţinându-se cu celelalte două de zăbrelele groase ale coliviei şi pe care o sgâţâie cu putere. Apoi, sunt doi şerpi boa, cu adevărat uriaşi. Ambii sunt în curs de digestie şi sunt încolăciţi şi adormiţi par'car fi nişte uriaşe parâme, încolăcite, pe un vapor; nimeni nu-i poate, acum, deşteptă; un frumos leu, născut şi crescut în Japonia, chiar în grădina zoologică din Kyoto şi, apoi, alte animale toate aşă de interesante.

O parte foarte însemnată a acestui local de distracţie al publicului, este ocupat cu scene din viaţa ja-

1) Vezi volumul 3 din ocolul pământului.

poneză. Sunt aci păpuși în mărime naturală și așa de bine lucrate, așa de natural făcute, iar gesturile atâta de reușit copiate, încât, dacă le privești ceva mai mult, ai absoluta impresie a realității. Colecția este viața familiară, părinții și copiii într'un interior de casă japoneză; dincoace sunt scene de petreceri; mai departe sunt costume și diferite obiceiuri. Toate sunt o adevărată frumusețe și păstrătoare reale ale trecutului.

Vroim, să plecăm, dar copiii și lumea se țin droaie după noi. Abia ne mai putem strecură. Scăparea este tot la automobile. Fuga la ele; dar cum? căci abia ne mai mișcăm; mai împingând înapoi și înapoi, cu chiu cu vai am ajuns și gata... Uf! bine că am scăpat de acest vârtej!

La dejun avem pe Paolucci și pe Krupenski. Ne-a făcut mare plăcere, la toți, să-l revedem pe Paolucci.

După masă, la ora patru, vizităm muzeul orașului Tokyo.

Sunt foarte multe lucruri interesante, însă, cele mai frumoase bucăți, ce am văzut, sunt o colecție întreagă de obiecte de iad, verde, albastru, deschis, vânt, cari, ni se spune, că sunt unice în lume; ele sunt toate luate din palatul imperial din Peking, în timpul revoltei Boxerilor, și aduse în Japonia. Se zice că Japonezii le-au cumpărat dela Chinezii ce le furase, din palat. De sigur că prețul a fost pe nimica! Azi, japonezii au o adevărată comoară pe care o păzesc cu toată puterea lor. Aceste obiecte de jad, ocupă un întreg pavilion, mic, păstrate și păzite ca și într'o bancă mare, cu averi uriașe.

Vedem, apoi, cutii lăcuite de o frumusețe răpitoare, cu o vechime de peste 700—1000 de ani; arme vechi, săbii, costume etc. Ce păcat, însă, că nimeni, nici chiar directorul muzeului, nu poate să dea nici o explicație.

Plecăm cam desamăgiți. La șase suntem acasă.

Dineul îl avem între noi, la șapte și jumătate.

La opt și jumătate, îndată după masă, are loc un concert de cameră dat de cuarterul japonez: vioara întâia, vioara doua, viola și violoncelul, la cari s'au mai adăugat vocea și pianul.

Concertul are loc în sala noastră de masă, aranjată, pentru astă seară, în sală de concert.

Toți artiștii sunt japonezi iar execuția este, în adevăr maestră. Programul este alcătuit numai din bucăți europene, cunoscute nouă, așa că am trăit câteva clipe, cu gândul și cu sufletul în țara noastră, la concertele noastre, între ai mei.

Vocea, de cântăreață, a d-nei, o bună contraltă, este foarte plăcută. A cântat din Carmen.

La ora zece și jumătate s'a terminat totul și plec la mine sus, unde lucrez până la ora aproape de unul.

Luni 5 iulie. Vizita făcută parlamentului, la camera senatorilor. Jiu-Jitsu. Dejunul în grădina imperială din Tokyo. Frumusețile grădinii imperiale. Polo japonez. Teatrul japonez.

La anul 1879, împăratul își mută capitala la Yedo, pe care o numi Tokyo, capitala de est. Aci, luând în mână sa frânele conducerii întregii țări, a introdus regimul constituțional, cu reprezentanța poporului. Această reprezentanță a poporului, este compusă din două camere: Camera nobililor sau a seniorilor, și camera deputaților. Camera seniorilor este formată din toți nobilii țării, ca: prinți imperiali, prinți urmași ai marilor seniori, din trecut, din conți, marchizi, viconți, baroni, dintr'un număr de o sută douăzeci alte persoane, numite personal de împăratul, precum și dintr'un număr restrâns de aleși dintre aceia cari plătesc cele mai mari impozite către stat. Numărul total al acestor deputați seniori, este de peste patru sute, iar organizația s'ar asemăna, până la un punct, cu camera lorzilor din Anglia.

Cealaltă cameră, numită camera deputaților, se alege pe patru ani, și cuprinde un număr de peste patru sute cincizeci de deputați.

Pentru azi avem în programul nostru vizita camerei seniorilor, chiar în timpul ședinții. La ora nouă dimineața sosim la intrarea palatului parlamentului. Aci suntem aș-

teptați de vice-prezidentul, căci prezidentul lipsește, și de întreg biouroul camerii. Se fac salutările, prezentările toate și, apoi suntem conduși în biouroul prezidentului, unde vin toate personalitățile marcante ale camerii, să se prezinte Prințului; vin asemenea și toți miniștrii, în cap cu prezidentul consiliului.

Și aci, ca peste tot locul, ni se oferă ceaiul verde, ce a ajuns acum o băutură destul de apreciată de noi toți. Eu, în special, acum, îl beau cu multă plăcere, chiar așa amar, cum ni se dă.

Când s'au strâns toți parlamentarii în locurile lor, suntem și noi conduși în sala de ședințe, chiar de către primul ministru, de toți miniștrii și de vice-prezidentul camerii, în loja ce ne este rezervată, drept în fața tribunei prezidențiale.

Pentru azi, camera seniorilor este prezidată de viceprezidentul, pentru că prezidentul camerii, prințul de Tokugawa, lipsește, fiind dus împreună cu o mare delegație dintre parlamentarii seniori și din camera deputaților, să prezinte strămoșilor un raport din partea împăratului, care este bolnav, asupra rezultatului războiului cel mare asupra păcii încheiate, precum și asupra tuturor faptelor făcute de Japonezi, în acel timp.

Dacă ar fi fost sănătos împăratul, ar fi făcut chiar el aceasta, cum a făcut împăratul Mutsu-Hito, tatăl actualului împărat, după războiul cu Rușii, în 1904—1905. El, atunci, în capul unei numeroase deputațiuni din tot ce avea Japonia mai de seamă, iuconjurat de întreaga sa casă imperială, prinți imperiali, miniștri, deputațiuni din camera seniorilor și camera deputaților, cu prezenții lor, au mers la mormântul tatălui său și la altarul strămoșilor, și, în genunchi, i-a prezentat raportul asupra rezultatului războiului.

„Sufletele morților nu dispar; ele trăiesc în lumea ce nu se vede și care ne încunjură“, ne spune shintoismul; aceste suflete controlează viața și acțiunile oamenilor. Iar un comentator adânc al shintoismului, spune : „cel ce

vrea să fie cu adevărat virtuos trebuie să se teamă de nevăzut. Roagă-te Zeilor cari conduc nevăzutul. Respectul nemărginit către memoria strămoșilor este izvorul tuturor virtuților."

„Datoria fiecărui cetățean este, de a nu face acte, cari să necinstească memoria strămoșilor."

Cu alte cuvinte, se poate spune că sufletele morților, deși se găsesc într'o lume nevăzută, totuși comandă celor ce trăesc, așa că țara, patria, este, în tot momentul și întotdeauna, susținută de ele; ea este formată din cei ce trăiesc dar și din cei ce au murit, cari trăiesc nevăzuți, în jurul celor vii, spre a le controla acțiunile și a-i ajuta în timpuri grele.

În această privință este caracteristic următorul fapt istoric, povestit și confirmat mie de câțiva Japonezi, fapt, petrecut acum, în zilele noastre în anul 1914. În acel an, a izbucnit în Japonia, un mare scandal cu delapidări, făcute de furnizorii streini în comenzile de la marină. Poporul Japonez, infuriat ceru să se facă lumină complectă, dar ministerul refuzând își atrase asupra-i urgia poporului. Presa amenință cu reclamația la împăratul; dar și această amenințare avu acelaș rezultat; atunci întreaga opoziție parlamentară hotărî să trimită delegați la templul Isè și să protesteze, la picioarele Zeiței soarelui Amaterasù. Aceeaș delegație trebuia să se ducă, apoi, la mormântul tatălui împăratului la mormântul lui Mutsu-Hito, spre ai face aceeaș plângere.

Înainte ca delegația să plece, ministerul dimisionă.

Așa că Japonezii, după fiecare mare act întâmplat, în viața lor de stat, merg reprezentanți prin împăratul, sau prin reprezentanții poporului, să-și depună raportul acțiunilor lor, la mormântul strămoșilor. Ceromonia aceasta eate măreață, impresionantă, mai ales în momentul când toată lumea îngenunchiază, în frunnte cu împăratul și când într'o tăcere mormântală, de câteva minute, în care timp, nici unul nu mișcă, fiecare înțelege să vorbească cu strămoșii săi, să le facă rugăciuni și să le raporteze faptele făcute.

Mi se pare cea mai sfântă legătură morală ce se poate imagina, și mi se pare că aceasta ar fi mijlocul cel mai puternic ca toate acțiunile, cuiva, să fie morale și educatoare.

Îndată ce intrăm în sală, în lojă, prezidentul se ridică la tribuna sa, în picioare, și vorbește ceva, din care nu pot pînde decât Rumania, Rumania, de mai multe ori, și apoi, Basarabia, Transilvania, Bucovina. Cuvîntarea aceasta este ascultată de toți, și chiar de noi, în picioare și durează cam un sfert de oră. La sfârșit, întreaga adunare, toți seniorii, se întorc cu fața spre loja noastră și salută spre noi, închinându-se adînc. Prințul și noi, toți, ne aplecăm răspunzându-le la salut, apoi ne așezăm, iarăși, la locurile noastre.

Sedința continuă. Se dă cuvîntul unuia dintre seniori, care merge la tribună și începe să vorbească, după ce și-a așezat, în față un teanc de hîrtii, documente, și după ce a băut puțină apă.

În timpul vorbirii lui calme, neînterupt de nimeni eu neîntelegînd nici o iotă din aceea ce spune, am timpul să privesc sala parlamentului. Toate lojile și galeriile sunt înșesate de lume; foarte mulți sunt cari i-au notițe; cred că sunt gazetarii. Sala este în semiciclu, și în amfiteatru. Tribuna oratorilor, este un centru, iar sub această tribună se află masa celor patru stenografi. În spate și deasupra lor se află tribuna prezidențială, cu cei doi secretari, unul în dreapta și altul în stînga. Pe acelaș plan cu tribuna prezidențială, în dreapta și în stînga, se află băncile ministeriale.

În fund, exact în spatele tribunii prezidențiale, se află loja imperială, îmbrăcată în draperii, mari și grele, de mătase cărămizie, cu marginile toate brodate în aur în tot lungul lor. În fundul lojii, este o estradă cu un fotoliu aurit, sau poate chiar de aur, nu pot ști, cu o mare crisantemă, pe fața rezemătorii. Totul este impunător și maiestos. Largile draperii sunt trase, la o parte, și sunt ținute de brațe aurite, permițînd, astfel, a vedea până în fund, mai ales că loja noastră se află drept în față,

Oratorul dela tribună își continuă mereu cuvântarea sa, în mod liniștit, fără a ridica vocea, fără a face gesturi, ca și cum își îndeplinea o datorie, iar nu vijelios și furtunos, ca în alte părți. Nici unul nu întrerupe toți ascultă; unii dintre parlamentari citesc gazete, alții răsfoiesc niște cărți. Oratorul beà, din când în când, câte o gură de apă, pentru a prinde voce, deși nu părea că și-a auzit-o, de loc, în timpul vorbirii. Este cald în sală. Ne facem și noi vânt, ca și toți parlamentarii cari au, fiecare, câte un evantaliu; și nu este niciunul fără evantaliu, chiar prezidentul și oratorul, au câte unul și își fac vânt, aproape neconținut.

Plecăm, încet, pe nesimțite, și ne îndreptăm spre ușă, mergând, unul câte unul, în vârful picioarelor, ca să nu deranjăm pe nimeni.

Cum aci, vizita a fost făcută oficial, și cum eram îmbrăcați, toți, în ținută de ceremonie, îndată ce am plecat, neam îndreptat spre casă, pentru a ne schimba în haine mai ușoare. Ne-am îmbrăcat toți hainele de olandă, albe, cu cari am venit din India.

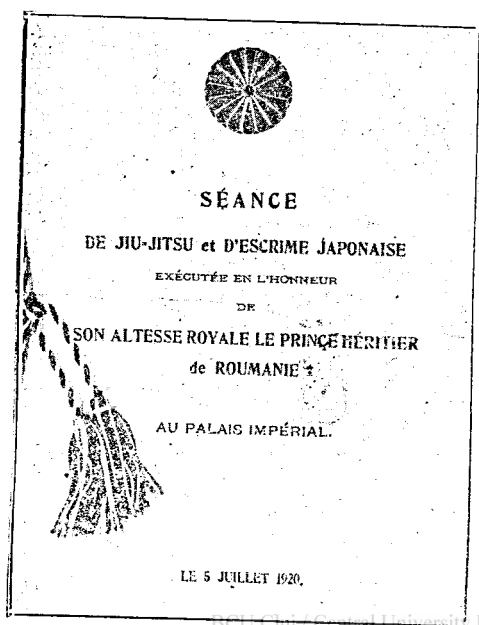
Uf! și este o căldură, că fără să vreau îmi reamintesc de India, și de Ceylon.

Indată ce ne-am schimbat de haine, am și pornit spre palatul imperial, unde vom asista la o ședință de jiu-jitsu și de scrimă japoneză, cu bastoanele și cu săbile, și cari exerciții se fac în grădina imperială.

Prințul moștenitor imperial și Prințul Kan-in așteaptă, pe Prințul nostru, la intrarea sălilor pentru sport. După ce salutăm și după ce avem onoarea de a da mâna și cu Prințul Japoniei, intrăm, cu toții, și ne ocupăm locurile ce ne sunt destinate, în sala în care va avea loc demonstrația. Prințul nostru, cu Prințul imperial și cu prințul Kan-in stau singuri la o masă; ceilalți stau mai departe, înapoi, iar noi, toți, stăm pe o bancă, în linie cu masa prinților.

Se încep sporturile.

Înainte de începerea exercițiilor ni se împart programele formate în mici broșurele, foarte elegante și legate cu șnururi împletite alb cu roșu. Broșura poartă

pe copertă soarele Japonez, în aur, iar interiorul este de o eleganță cu adevărat imperială.

Sala în care suntem este sala de sporturi a palatului imperial și este așezată chiar în grădina imperială. Maeștrii sunt plătiți din fondurile palatului și sunt cei mai de seamă maeștrii din Tokyo, maeștri în jiu-jitsu, în scrima cu sabia, s'au cu bastoanele. Pe jos, sala este îmbrăcată

în covoarele obișnuite, făcute din firele de bambù, împletite, așa cum am văzut peste tot în Japonia. Pereții sunt albi, curați, din lemn lăcuit și din paravane pictate.

Demonstrația, ce se va face în fața noastră, are de scop a ne arăta superioritatea Jiu-jits-ului, asupra celorlalte sporturi, precum și ușurința cu care un japonez poate respinge un atac neașteptat, dat de unul sau mai mulți tâlhari.

Sunt aici, într'un colț și patru maeștri ca arbitrii, dintre cei mai de seamă maeștrii ce-i are Japonia. Doi din ei sunt maeștrii de gradul al 8-lea, iar cel mai înalt grad, la care se poate ajunge, este gradul al zecelea, la care nu a ajuns nici unul, până acum.

Se fac câteva explicații de demonstrare cu copii; iar, apoi, se încep diferitele lupte. Așa de ex. se presupune că un călător se plimbă, seara, printr'un parc; deodată este atacat, fără veste, de doi apași, unul se repede la gâtul călătorului, iar celălalt la picioarele lui. Călătorul,

cu o întorsătură dibace, de braț, aruncă la doi metri pe unul din atacatori, iar pe celalt l-a și trântit jos. cu brațul drept sucit, gata să i-l sfărâme. Ni se explică, în special, că jiu-jitsul este arta de a zdrobi pe adversar, chiar, prin forța adversarului. Dacă, de exemplu se apucă brațul adversarului, într'un anumit fel, iar acesta vrea să-și întrebuințeze forța, ce ar avea-o, pentru a scăpa din cleștele în care este strâns, atunci, chiar prin forța lui, își zdrobește singur brațul.

Se urmează cu exercițiile, așa, mai mult de o jumătate de oră, în care timp vedem lucruri, cu adevărat interesante. Se trece, acum, la scrima cu sabia. Aci, asistăm la o scrimă ce nu se obișnuște, pela noi, fiindcă săbiile, cu cari se iucreează, sunt săbii reale, ascuțite, iar luptătorii trag la desperare, unul asupra altuia. Sunt doi maeștrii de gradul al 8-lea, cei cari luptă, și cari în adevăr că sunt maeștrii. Partea curioasă este, însă, că o parte din luptă o fac stând jos, și ținând fiecare sabia, cu amândouă mâinile, de mâner. Și curg loviturile ca ploaia, dar toate sunt parate, de fiecare.

După un exercițiu foarte interesant, de aproape două ore, ne ridicăm să plecăm și mergem, cu automobilele, prin marea, uriașă, grădină imperială, să ne plimbăm și să o admirăm, Parcul acesta are o vechime de câteva sute de ani, înființat odată cu venirea Tokugavailor la Yedo, adică, aci la Tokyo.

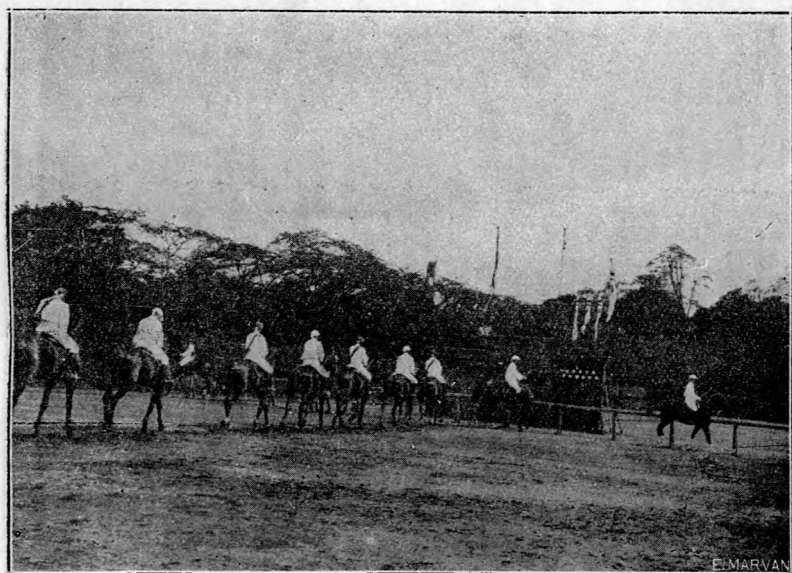
În prima mașină merg cei trei prinți, Prințul nostru și cu Prințul moștenitor al Japoniei, stau în fundul mașinii, iar Prințul Kan-in în față; noi urmăm în alte cinci mașini. Și mergem, așa, timp de aproape o jumătate de oră, prin mijlocul frumuseților neînchipuit de frumoase, de elegante și de armonice.

Grădina este aranjată cu toată arta și cu toată delicateța japoneză; lacuri cu pești curioși ca forme și colori, și cari înnoată la suprafață, de putem să-i vedem și să-i admirăm, apoi, pârae, cascade, punți de piatră, chioșcuri poetice, pomi mari și pomi pitici, îmbrăcați prin mâna maestră, și mijloace necunoscute, ale grădinarilor japonezi.

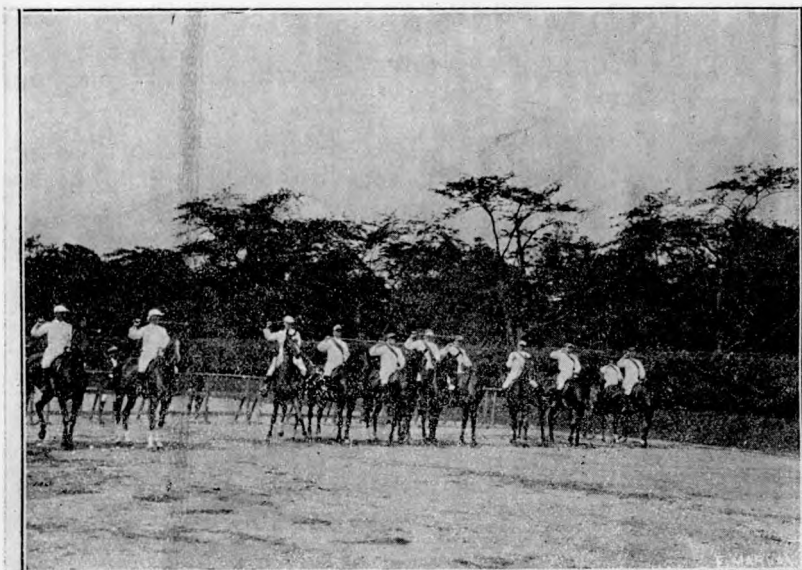

110. „Polo“ Japonez. Prezentarea luptătorilor îmbrăcați în costume vechi japoneze.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

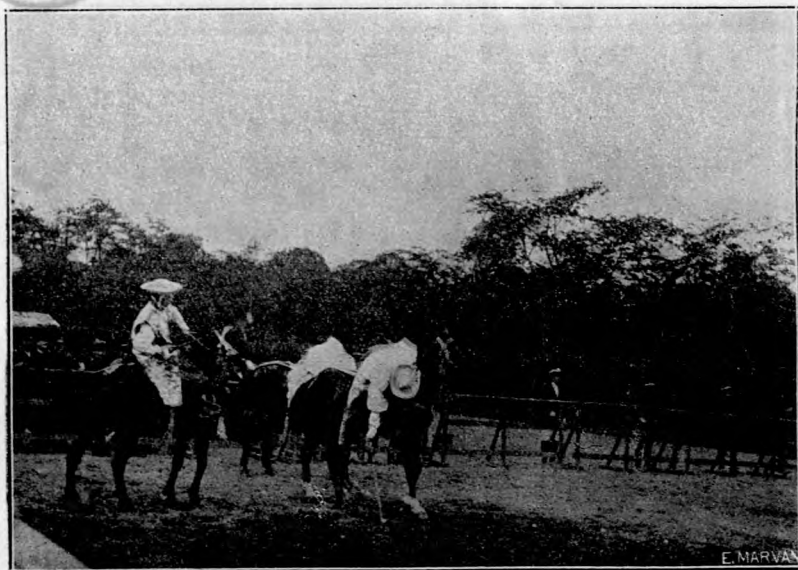

111. „Polo“ Japonez. Luptătorii defilează în fața lojei imperiale.

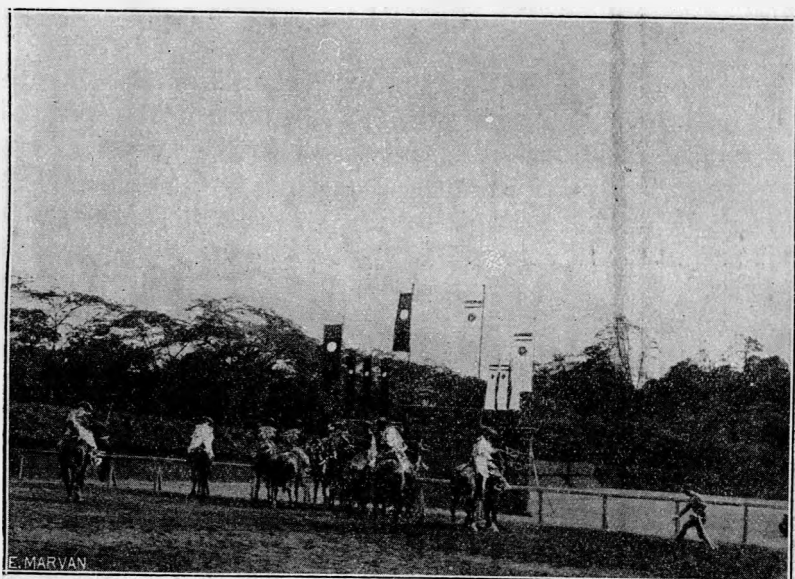

112. „Polo“ Japonez. Luptătorii salută pe Prinți din loja imperială.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

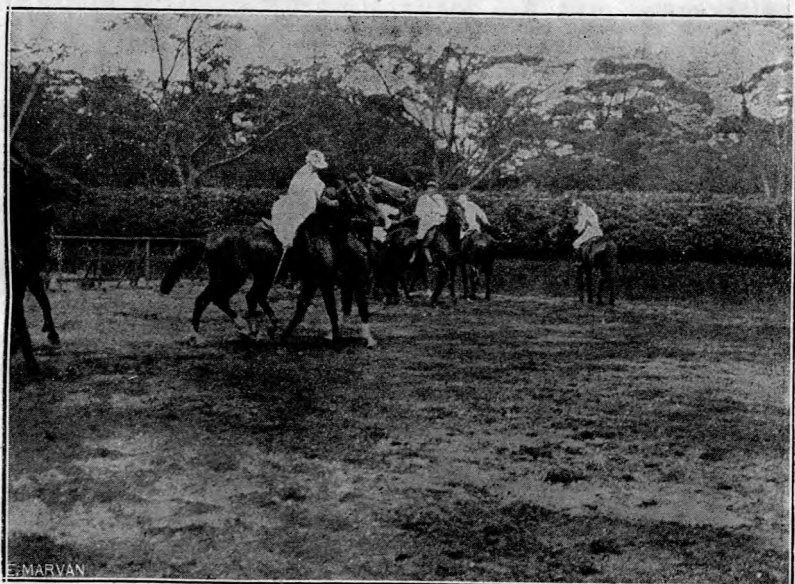

113. „Polo“ Japonez. Lupta.

114. „Polo“ Japonez. Lupta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

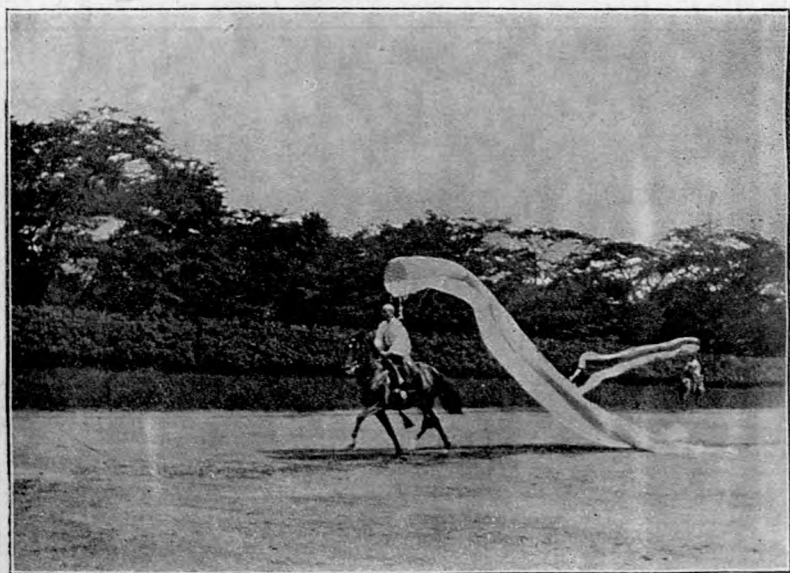

115. „Polo“ Japonez. Lupta.

116. „Polo“ Japonez. Lupta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

117. Exercițiu de mers în ȋrapul calului. În urmă, din spatele călărețului, se ȋntinde, un sac de mătase, lung de peste zece metri.

flori, pasări cântătoare, fasani cu sutele sburând liberi și înfrumusețând peisajul. Păuni eleganți, semi-sălbatici, cari își târăsc măreț coada lungă și sclipitoare, sburând, apoi, pe deasupra copacilor; este în adevăr frumos, ca în vis. Colo sunt cedri bătrâni, de sute de ani, și mari că de abia le vezi vârful; ei formează începutul acestui parc și stau aci ca niște paznici uriași. Imprejurul lor, acum trei sute de ani, pe când ei erau de alte câteva sute, s'a clădit și plantat totul.

Nisipul și pietrișul este adus, o parte, tocmai din insula Formosa, și presărat în rânduri aurii sau verzui, galbene, sau albe. Lespezi de piatră, în lungul aleelor, arată pe unde trebuie să mergi ca să nu strici aranjamentul nici, chiar, al nisipului.

Această grădină nu poate fi văzută de orice muritor; chiar mulți Japonezi, de seamă, nu au avut norocul să o vadă.

După o plimbare, extrem de plăcută mergem înspre un chioșc imperial, în mijlocul grădinii, să luăm dejunul.

Chioșcul este o adevărată minune, iar cadrul în care se află este o armonie dumnezeiască. Suntem la mai multe mese mici, rotunde, tot așa cum eram și la casa de vânatoare cu șoimii. Prinții sunt singuri la o masă, iar noi suntem împărțiți pe la alte mese, în dreapta și în stânga mesei prințiare.

Masa este servită cu adevărat împărătește, iar mâncările sunt delicioase; nu e vorbă, însă, că și foamea mareă și mai mult calitatea mâncărilor.

După masă facem din nou o plimbare prin parc, pe jos, pentru a avea posibilitatea să admirăm, mai pe în-delete, frumusețile grădinii. Fumăm țigări de foi, delicioase, și ne încântăm ochiul și ne mângâim sufletul la frumusețile ce întâlnim, la fiecare pas.

După aproape un ceas de asemenea plimbare delicioasă, mergem la locul rezervat pentru „polo” japonez.

Intrăm într'un foarte mare manej de vară, deschis complet, și încunjurat numai cu un foarte înalt „gard viu” din desiș de bambù, ce-ți dă impresia, de de-

parte, la prima vedere, a unui zid îmbrăcat cu ederă. Manejul este dreptunghiular, având laturi lungi de aproape două sute cincizeci de metri, în timp ce latura scurtă nu întrece de cincizeci de metri. În mijlocul uneia din laturile mari este intrarea în manej pentru persoanele oficiale, iar în cealaltă latură, în fața intrării, este loja unde ne așezăm cu toții. Prinții stau la dreapta, în lojă, la o masă, iar noi, ceilalți, stăm pe scaunele înșirate în fața manejului.

Primul exercițiu ce se face, este întrecerea, în iu-teală, la buestru. Vin doi călăreți la mijlocul manejului, salută spre lojă și încep să meargă unul spre altul, fiecare dela un cap al manejului, prin lungul lui, și vin așa, în buestru, unul încontra altuia, îndemnându-și fiecare calul numai cu vocea și cu pulpele. Când au ajuns la capul celălalt al manejului, întoarce fiecare și vin, iarăș, unul spre altul și merg așa până când unul dintre ei cedează, fiindcă a rămas prea mult în urmă. Invinsul descalică de pe cal și iese din manej cu calul la mână; învingătorul iese călare, după ce a salutat loja imperială.

Al doilea număr este acelaș exercițiu, însă, călăreții sunt îmbrăcați în vechile costume ale samurailor și au, fiecare, legat de umeri, la spate, câte un sac în formă de con, din mătase albă, sau colorată, lung de vre'o zece metri și care sac, în mersul iute al calului, se umflă de vânt și cu cât iu-teala mersului este mai mare, rămâne mai umflat și mai întins, orizontal în spatele călărețului. Unul este alb cu vânăt, altul este alb cu roșu.

Vine acuma numărul trei, jocul de „polo”. I-au zis japonezii „polo” pentru a-i da o denumire oarecare, dar este departe de a fi „polo” englez. Manejul s'a micșorat, în sensul lungimii, pe jumătate; la unul din capetele noului manej se ridică, într'o clipă, un mare panou din lemn prevăzut, în partea centrală și de sus, cu o deschidere rotundă cu un diametru cam de o jumătate de metru. În spatele acestei deschizături este

o pungă mare, în care intră mingile ce s'ar aruncă, acolo, prin deschizătura panoului. În dreapta și în stânga acestui panou, se află încă câte un alt panou, de cari sunt atârinate, într'o parte opt semnale roșii, și în cealaltă, opt semnale albe, cu cari se anunță rezultatul jocului. Sunt două partide de câte opt călăreți, alb și roșu. Toți călăreții, acestor două partide, stau la capul manejului, în linie, și așteaptă semnalul de începere. Fiecare este înarmat cu un baston de bambû, ce are, la un capăt, un fel de dispozitiv pentru a apucă o mică minge, ca acelea de tennis. Dispozitivul este în felul dispozitivului făcut pentru a se luă fructele din pomi. Se aruncă pe jos mai multe mingi, albe și roșii, în număr egal. Călăreții, trebuesc, din fuga calului, să apuce, cu cravașa câte o minge, de jos, și apoi să alerge să o arunce, tot cu cravașa, în deschizătura din paravanul central. Partida albă, caută mingile albe, partida roșie, pe cele roșii; apoi, fiecare, trebuie să-și ajute pe partizanii săi, și să împiedice pe adversari de a apucă și, apoi, de a aruncă mingile, prin deschizătura paravanului. De fiecare minge aruncată bine, dispăre câte un semnal de pe paravan, din culoarea respectivă, așa că, în tot momentul, se poate ști rezultatul jocului.

Călăreții, primei partide, ce vin la joc, sunt îmbrăcați toți ca jocheii, cu cai și harnașament european. Toți au tunici de mătase albă, sau roșie și caschete la fel, după partida respectivă. După un joc de cinsprezece minute, partida rămâne nulă. Toți descalică și ies afară din maneaj, ducându-și caii la mână.

Vine a doua serie de jucători, în costumele vechi japoneze, cu pălării cu bordurile late, ce seamănă cu cele spaniole, cămăși albe de mătase, cu mânicele strânse pe antebraț și largi mult la umăr, și cu bufanți, pantaloni violeți de mătase, și galoane de aur cu cătărămi aurite; fiecare poartă haină cu mânici largi, dar scurte, puse pe umeri, în felul dolmanului și care cade până la genuchi; toate hainele sunt lucrate numai în mătase și fir, alb sau vio-

lete, după partida din cari fac parte. Caii sunt o ade-vărată podoabă, par'că vezi vechile stampe, cu bătrâni samurai și nobili din timpurile trecute.

Se începe jocul, acelaș ca și precedentul. Albul câștigă, iar violetul descalică și se așează în linie, cu caii la mână, în fața lojii imperiale, în timp ce albul, că-lare, stă în spatele violetului.

Mergem și noi să admirăm harnașamentul și cos-tumele, cari sunt neîntrecut de frumoase și de elegante.

La ora aproape de cinci plecăm acasă, după ce ne-am luat ziua bună dela cei doi prinți și dela per-soanele ce-i însoțeau.

Mă odihnesc puțin și, apoi, trec la lucru. Peste două zile am conferința; s'a scurtat timpul de tot!

Deseară mergem să vedem teatrul imperial japo-nez. Deși nu este o reprezentație de gală, totuș, se joacă două piese ușoare, special alese, pentru a fi în-țelese mai lesne. Una din aceste piese, este o dramă istorică ce se petrece pe timpul shogunatului dela Ka-makura, iar cealaltă, este o comedie. La ambele, ni s'au dat, în rezumat, traducerea în englezește, așa că ne vine foarte ușor să le înțelegem.

Drama este în trei acte, și se petrece în anul 1333 după Christ. Scena, la începutul actului I-iu, reprezintă plaja mării, din apropierea Kamakurii. Marea este a-tâta de bine reprezentată, încât ne face chiar impresia apei ce se mișcă, bătută de vânturi, valurile par'că vin până în mijlocul scenii, aruncând spume albe. E-fectul de lumină este fermecător și atâta de aproape de realitate, încât te face chiar să uiți că ești în teatru.

Un general imperial, Yoshisada, intră în Kamakura, și, profitând de surprindere, distruge totul ce întâlnește în cale, și ucide pe toți cari fac parte din familia sho-gunală. Shogunul, în acest timp, eră în luptă, în altă parte, în contra altor adversari. Toată drama se desfășură cu omoruri, harakiri, debarcări pe plajă, dueluri, etc., cari mai de cari mai violente și cu țipete și urlete de te înfricoșau. Mi-aduceam aminte de seara dela

palatul imperial, de danțul „bugaku“, și tremuram, la gândul, că se vor repeta aceleași cântece și țipete sgârșitoare și înfiorătoare.

În timpul jocului, orchestra, nevăzută, cântă în surdină, tot timpul, așa, ca să nu ascundă deloc vorbirea; iar lumea, toată, își mișcă evantaliile, făcându-și vânt. Căldura este sufocantă; curge apa leoarcă depe noi!

După prima piesă, mergem, să mâncăm, aci, într'un salon foarte drăguț aranjat; ne-au servit la masă numai gheishe, dintre cari unele sunt și artiste.

După dineu, intrăm, iarăș, în loja noastră și asistăm la comedia: „inventatorul sakeului“. Sakeul este rachiul făcut din fermentarea orezului.

Comedia este într'un act, și se petrece în China. Împăratul Wii, celdintâiu din dinastia Hia, se află în templu însoțit de un ministru și de câțiva curteni.

Sosesc mai mulți trimiși ai unei regiuni oarecare și aduc împăratului, ca tribut, între altele, o femeie frumoasă. Împăratul refuză acest tribut. Atunci, un alt trimis îi prezintă un butoiu cu „sake“, băutură necunoscută până atunci. Împăratul gustă băutura, dar nu-i place și ceartă furios pe trimisul, ce i-a adus o asemenea „otravă“. El dă ordin să se atârne de butoiu, o etichetă pe care a pus să se scrie: „otravă“; apoi, pleacă cu curtenii săi. Frumoasa, ce fusese refuzată, revine pe scenă, vede butoiul cu „otravă“ și vroind să se sinucidă, din cauza desonoarei de a fi fost refuzată, bea câteva cane din lichidul „otravă“. În loc să moară ea s'a înveselit, atunci, acela ce adusese butoiul, explică celor prezenți că nu este „otravă“ în butoiu, că este o băutură inventată de el și atunci, toți, au gustat, până s'au îmbătat. În acest timp sosește și ministrul împăratului și chiar împăratul, și îi văzu pe toți cântând și jucând împrejurul butoiului. Au băut și ei, încercând „otrava“ și, curând, au intrat și ei în cercul celor ce petreceau.

Scena este foarte bine jucată și foarte natural, actorii joacă foarte frumos și nu se deosebesc, aproape de loc, de artiștii europeni. Este în special o mare

artistă care joacă admirabil ; ea a jucat și drame europene între altele pe M-me Sans-Gêne.

Mergem, între acte, pe scenă să-i vedem pe artiști, aici. Modul cum suntem primiți, de ei, cu buchete de flori, cu evantalii, ce ni le dăruiesc nouă, cu surâsuri, și cu închinăciuni, ne fac o foarte frumoasă impresie. Scena este rotativă și are un aranjament și mașinării după ultima perfecțiune.

La ora zece și jumătate suntem acasă.

Marti 6 iulie. Universitatea. Dejun la baronul Furucava. Dineu la baronul de Mitsui. Danț vechiu japonez.

De dimineață mergem să vizităm universitatea. Universitatea, cu toate clădirile, ocupă, ca suprafață, un întreg cartier din oraș. Este clădită în sistem pavilionar, pentru fiecare specialitate câte un pavilion, cu numeroase săli și laboratoare. Un frumos și foarte mare parc încunjură clădirile toate, și dă viață studenților cari, în orele de repaus, își fac studiile, sau să recreiază la umbra răcoroasă a pomilor, pe iarba îngrijită, cum nu se poate mai bine, pe băncile așezate în locurile cele mai adăpostite de căldura și lumina tare a soarelui.

Suntem primiți, la scara pavilionului rectoratului, de către o parte din profesorii de seamă și în cap cu rectorul. Aci, este un lucru curios, care cred că nu este nicăeri în lume : rectorul nu este numit, sau ales, dintre profesori, ci este numit de către guvern, ca reprezentant al guvernului, pe o perioadă fixă de ani. Nu este nevoie, de loc, sau chiar se cere condiția, să nu fie profesor universitar!? În majoritatea cazurilor este un politician care nu are nimica, comun, cu universitatea.

În biouroul rectorului vin, pe rând, să fie prezențați Prințului, toți decanii și profesorii. Prințul vorbește cu fiecare câteva vorbe și, apoi, ei se retrag la serviciile lor.

După ce ni s'a servit și aci tradiționalul ceaiu, mergem să vizităm o parte din laboratoare și din clădiri.

Cel dintăiu laborator ce ni se arată este laboratorul sismografic. Mi se pare, de altfel, că este și partea asupra căreia se insistă cel mai mult, sau, în tot cazul, căreia i se dă o importanță deosebită, având în vedere multele cutremure, urmate de dezastre ce au avut, și au loc în Japonia, în toate timpurile. Aparată sismografice foarte multe, foarte ingenioase și dintre cele mai perfecționate, sunt înșirate în o mulțime de săli, și cari înregistrează cutremurile din lumea întreagă. Aparatele sunt cele mai perfecționate din toată lumea, iar profesorul, ce conduce această parte a învățământului, este un învățat, un savant, cu reputație lumească.

Trecem, apoi, în secțiunea unde se studiază construcția clădirilor, în Japonia. Aci ni se arată, prin modele real construite, însă, în miniatură, cum trebuie să fie construită o casă mare ca să potă rezistă cutremurelor. Așa, între altele, vedem o pagodă înaltă, care oscilează continuu și este construită pe principiul pendular.

În general, clădirile, sunt de recomandat a nu se face înalte și nici prea grele.

Trecem în bibliotecă. Biblioteca de aci, este una din cele mai frumoase și mai bogate din lume. Au putut pune mâna și pe faimoasa bibliotecă a lui Max Miller, plătind numai 40.000 de yeni. Biblioteca aceasta numără 10.000 de volume și este celebră în studiul cestiunilor orientale. Desigur că multe alte mari biblioteci ar fi dorit să o aibă; dar Japonezii au știut cum să procedeze, mai repede și mai sigur. Banii pe masă!

După ce ne plimbăm prin fel de fel de săli, de credeam că nu vom mai ieși, după ce ni se arată stampe și manuscrise dintre cele mai scumpe, rupți de oboseală, plecăm cu părere de rău, că nu am văzut mai nimica.

La ora douăsprezece, se termină această vizită, adică se termină numai o mică parte din aceea ce are universitatea; dac-ar fi trebuit să vedem totul, chiar numai așa, pe fugă, ar fi trebuit să stăm câteva zile. Este un întreg labirint, aici, în care învață anual peste zece mii de studenți.

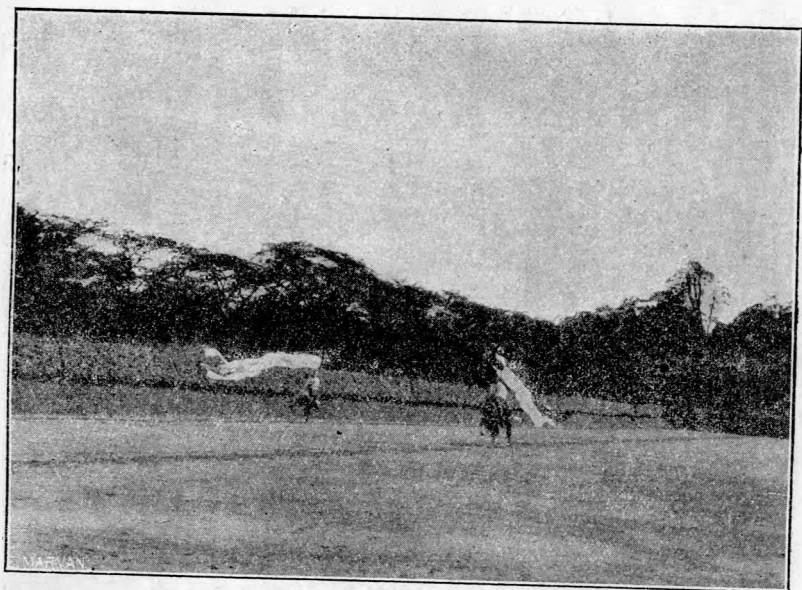
Mergem la dejun la baronul de Furukava. Baroana de Furukawa este născută Saigo, una din cele mai vechi, și dintre cele mai de seamă, din Japonia. Marchizul de Saigo, marele senior de Satsuma, supranumit Garibaldi al Japoniei, a fost unul dintre primii daimyo, și dintre cei mai importanți, care s'a alăturat, cu toți ai lui, împăratului, ridicându-se în contra shogunatului. Acest mare patriot, alături de Ito, bătrânul, a ajutat pe Mutsu-Hito, la 1868, în refacerea radicală a țării.

La scară suntem primiți de domni casei și de vre-o șase-șapte japoneze, tinere și drăguțe, îmbrăcate în kimono-uri elegante, și cari ne salută până la pământ. La început am crezut că sunt gheishe, pentru servit la masă, curând, însă, am constatat că făceau parte din familia de Furukava și de Saigo.

Intrăm într'un mare salon, unde se fac prezentările, și, unde, discutăm, cu toții, în limba franceză, germană și engleză, de am fi putut crede că suntem în mijlocul Europei, dacă n'ar fi fost kimono-urile și mobila, cari să ne aducă la realitate.

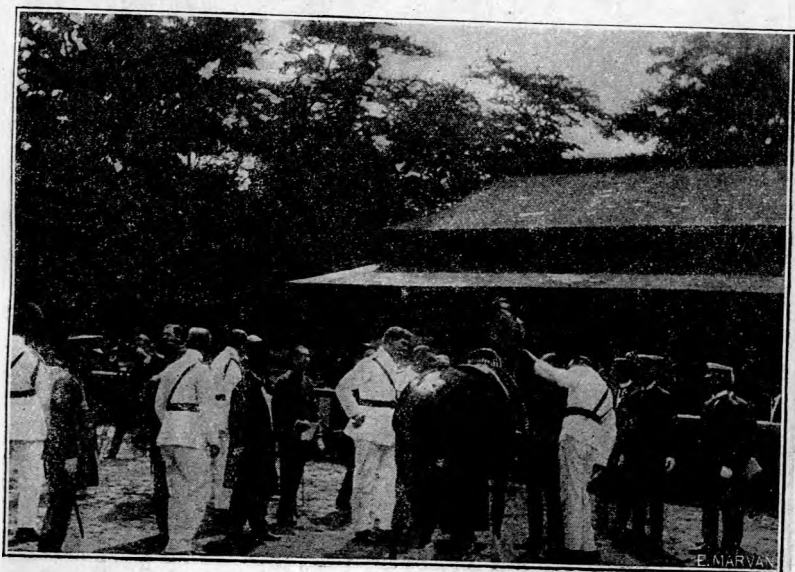
Până la vremea mesei, trecem într'un fel de laborator, lângă grădina „paradis“, a palatului de Saigo, unde, un artist în porțelanărie, se pregătește să ardă în foc unele vase, destinate pentru noi. Fiecare, dintre noi, este rugat să-și aleagă vasul ce dorește, unul sau două, și să-și pună iscălitura pe el cu anumită cerneală. Unii dintre noi cer maestrului să le picteze el o floare, un peisaj, sau un desen oare care, și pe cari maestrul le face într'o clipă, în colorile cele mai variate și cele mai frumoase. Li admirăm ușurința și preciziunea cu care lucrează. După un lucru de aproape o oră, maestrul ia toate aceste vase și le bagă într'un cuptor, pregătit dinainte, afară, în grădină, și le pune la ars, după ce mai întâiu le-a acoperit, pe fiecare, cu un lichid oleaginos, gros și alb ca varul. În timpul cât noi vom stă la masă, ele se vor coace definitiv, iar desenele și scrisul vor deveni inalterabile.

Mergem la masă.

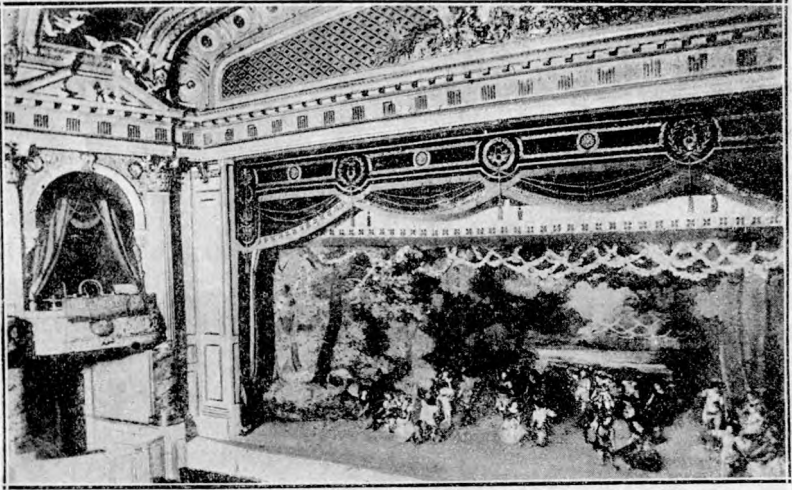

118. Exercițiul de mers în trapul mare al calului.
Pânzele s'au întins orizontal.

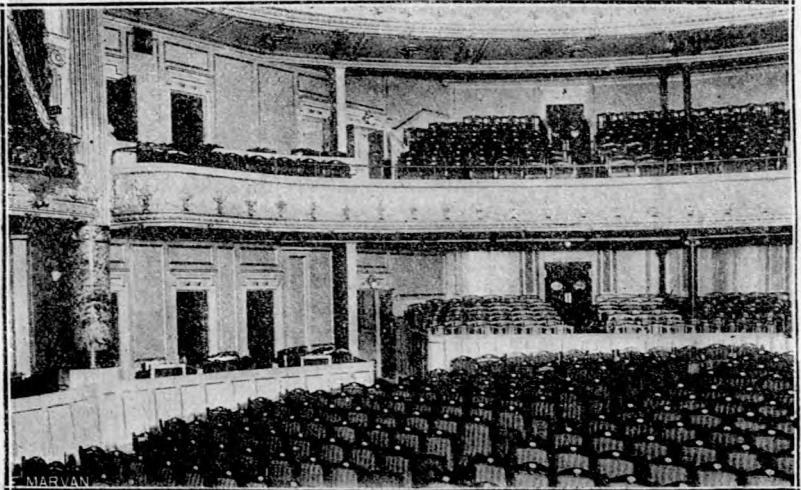
BCU Cluj / Central University Library Cluj

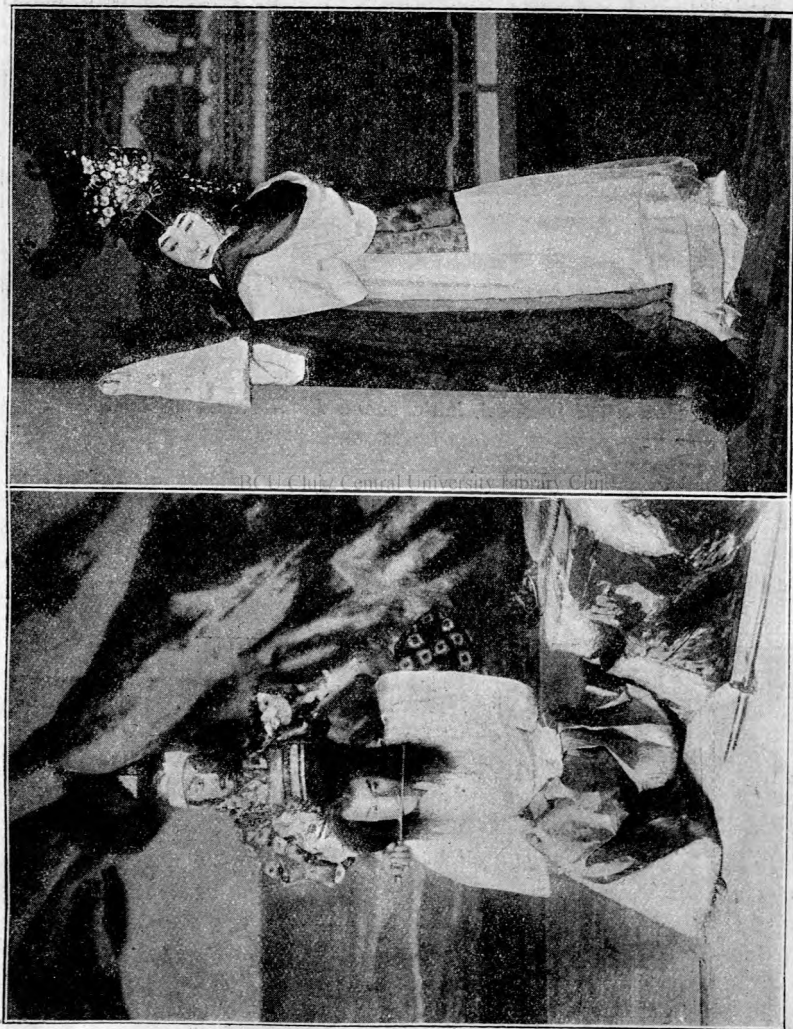
119. După exercițiu facem vizită calilor și admirăm harnașamentul lor.

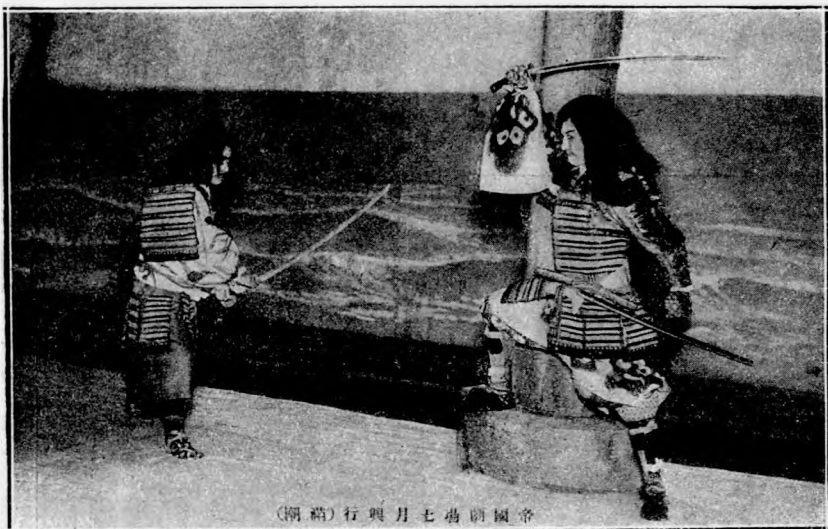
120. Teatrul imperial Japonez. Scena unei piese.

121. Interiorul teatrului imperial Japonez.

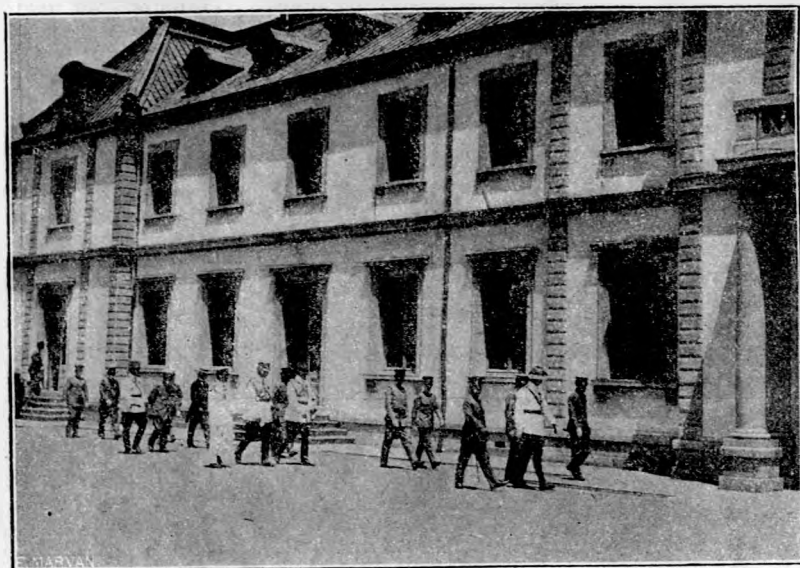
122. Artiști și artiste Japoneze, în roluri din dramele naționale japoneze.

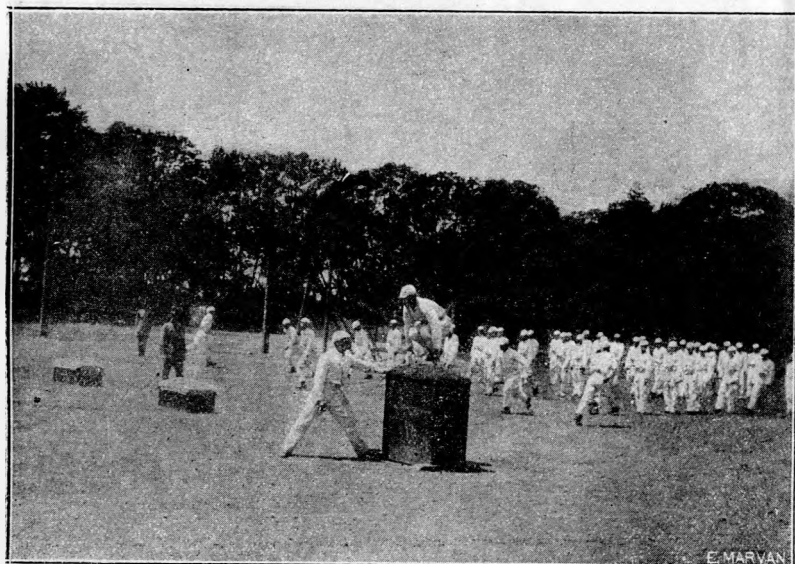
123. Doi artiști japonezi, într'o scenă din o dramă națională.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

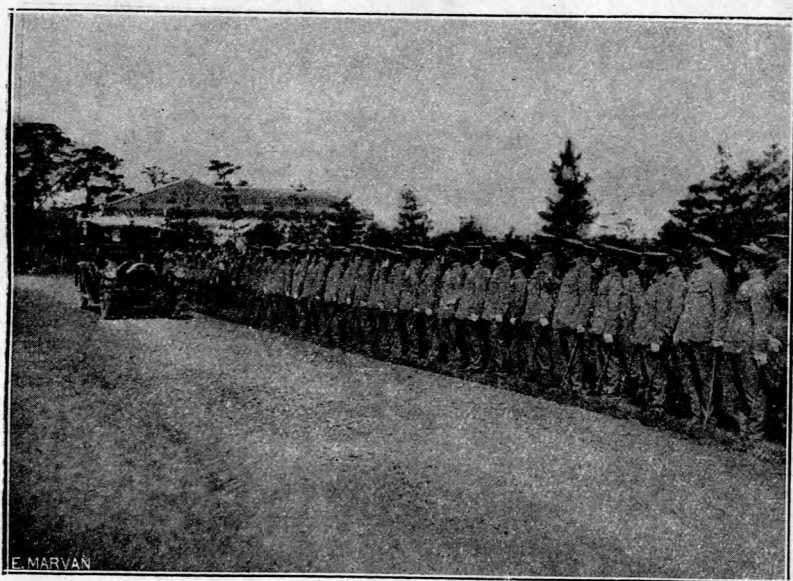

124. Vizitarea școlii de ofițeri din Tokyo, numită Sikuangako.

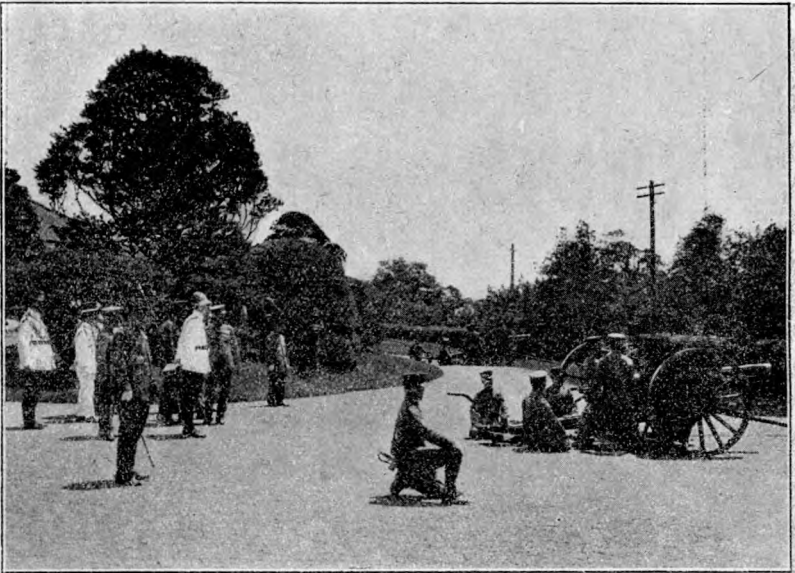

125. Elevii din școala de ofițeri fac exerciții de gimnastică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

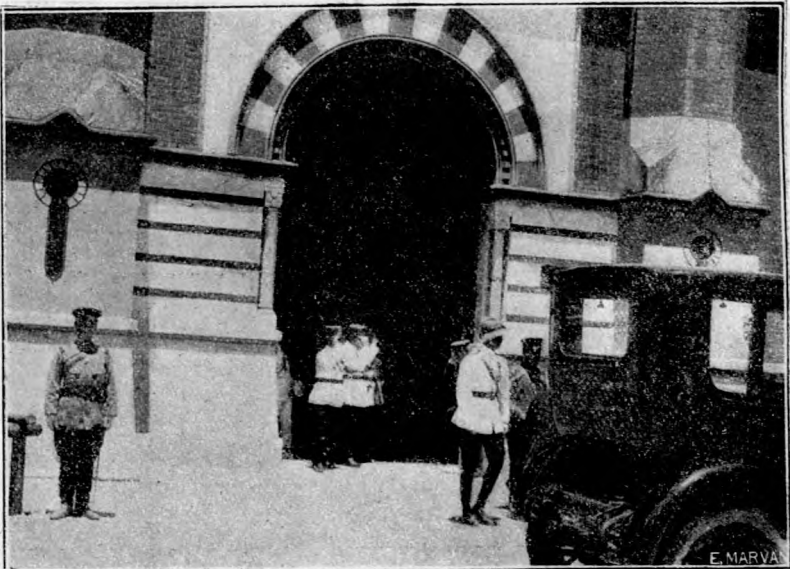

126. Ofițerii primesc, în front, pe Prințul nostru și strigă: „banzai“.

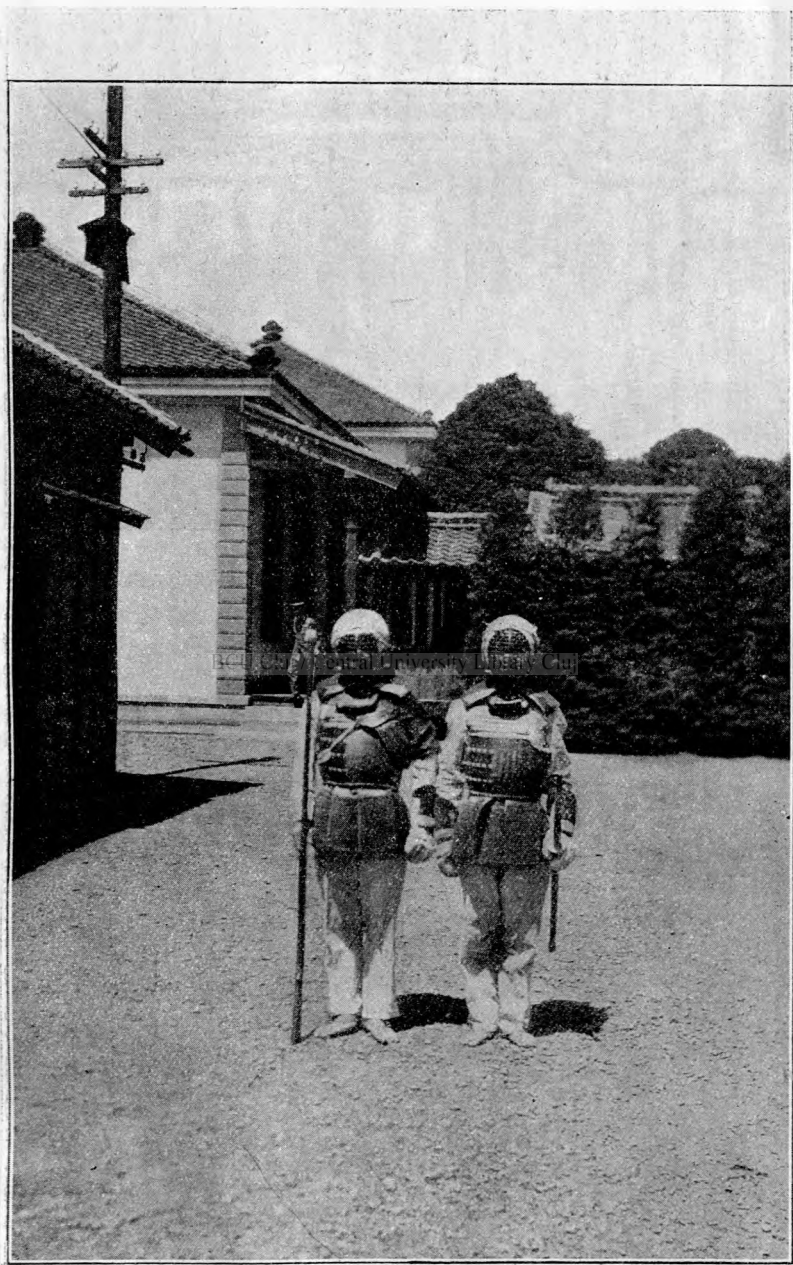

127. La școala de ofițeri. Asistăm la exercițiile cu tunurile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

128. Plecăm dela școala de ofițeri, după vizitarea făcută.

129. Doi elevi din școala de ofițeri, pregătiți pentru scrima cu bastonul.

130. Două fete fac exerciții de scrimă cu bastonul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

131. Școala de fete, face exercițiu de scrimă cu bastonul.

Aranjamentul mesei este o adevărată feerie. Dacă la baronul Condo eră frumos, aici este un adevărat vis, de aranjament. Ne oprim cu toții în jurul mesei, și, o admirăm, ne știind, de altfel, ce să admirăm mai întâiu. Masa, aproape în întregime, este o grădină dintre cele mai artistice și mai poetice. Un lac, cu marginile în diferite forme, este întins în tot lungul mesei. Apa este așa de cristalină, că vedeam fundul „lacului” cu stâncile, cu grottele, mărgheanul, bureții, etc., ce cresc pe fundul mărilor. Apoi vedem peștișori, în colorile cele mai fantastice, înnotând în acest lac, de par’că vedeam acvariul dela Madras; apoi, vedem stânci ieșite la suprafață, insule, insulețe, pomi naturali, rămași mici de câteva palme, dar îmbătrâniți de sute de ani; punți și poduri cari leagă insulele, între ele, vapoare cu motor și altele cu pânză, bărci, șalupe, toate în miniatură, ca pentru „marea” pe care se află, dar toate mișcându-se de colo până colo, fără încetare. Latul mesei este de peste trei metri, iar lungimea de aproape douăzeci; cel puțin trei părți din această suprafață, este ocupată, la mijloc, de lacul artificial și de întregul aranjament artistic, care merge în lung, dela un capăt la altul. Tacâmurile și farfuriile sunt puse la marginile mesei, pe locul rămas liber.

Ne așezăm la masă. Prințul nostru prezidează masa, având în față pe baronul de Furakuva stăpânul casei, iar în dreapta pe baroneasa de Furakuva. În dreapta baronului de Furakuva stă marchiza de Saigo, soția colonelului marchiz de Saigo, urmașul direct și cel mai apropiat al marelui Saigo; ea este soră cu principesa de ni se spune bine cunoscută de M. S. Regina a noastră. Eu stau în dreapta marchizei de Saigo. Este o tânără doamnă, foarte drăgălașă, mititică simpatică, cu o figură delicată, cu ochii mari negri și cari sunt departe de a avea ceva, cât de puțin, din tăetura rasei galbene, cu mâinele mititele ca ale unei gingașe fetițe și care își poartă cu multă eleganță costumul său japonez, un kimono de mătase în culoare închisă, de altfel ca al tuturor doamnelor dela masă,

Vorbim, împreună, franțuzește amestecat cu puține vorbe englezești și ne înțelegem de minune. La început nu știam că este „doamnă” și nici nu-mi închipuiam, aceasta, fiindcă o vedeam așa de mititică și gîngășă că aș fi crezut, mai de grabă, că este o fetiță de vre-o șaisprezece ani. În conversația noastră, ea mă întreabă, între altele, dacă sunt căsătorit, dacă am copii. Copii, aceasta este partea ce interesează mai mult pe Japonezi. Li răspund că am patru copii, doi băieți și două fete. Ea surâde și se plecă cu față înainte ca și cum ar vrea să salute, apoi, înainte de a îndrăzni eu să o întreb, tot așa ceva, ea îmi spune: eu am zece copii, șase băieți și patru fete. Nu-mi venea să cred urechilor și mi-am închipuit că este o neînțelegere a limbilor, puțin încurcate, ce vorbeam împreună și am întrebat dacă am uzit bine.

Mi s'a repetat, chiar cu mândrie, că da, are zece copii, că a avut unsprezece și că unul i-a murit. Am privit-o lung și par'că îi văd și acuma surâsul plin de iubire de mamă și de mândrie de japoneză, ce-i aco-perea fața. Și văzând-o așa de mititică, cât un pumn, atîta de delicată și de gîngășă, îmi venea s'o întreb, cînd a avut timp și cum a putut să facă atîția copii. În clipa aceasta îmi veni în minte, multe din discuțiile și convorbirile mele avute cu unii din Japonezi, relativ la copii. Unul îmi spunea „Japonia este o mare fabrică de copii” Altul îmi spunea, istorisindu-mi conflictul american Japonez, din timpul de urmă, născut din cauza emigrărilor Japonezilor în insulele Havai, sau în America, în California. Statele Unite i-a tratat ca pe o rasă inferioară, punându-i pe aceeaș linie cu „negrii” s'au „pieile roșii” închizându-le școlile, și, aproape, scoțându-i afară din legi, sau înglobându-i în legi speciale.

Întreg poporul japonez s'a ridicat, ca un om, și a privit drept în față pe Americanul ce îndrăznește să-i insulte. Conflictul eră gata să se transforme în războiu.

Au intervenit toată marea înțelegere, Franța, Anglia, Italia, și i-au împăcat. Americanii au revenit asu-

pra măsurilor luate în contra Japonezilor, iar Japonezii s'au obligat a nu mai permite naționalilor lor să plece, nici pentru Havai, nici pentru America.

— „Ne-au forțat, prietenii și împrejurările, să iscălim acest tratat rușinos pentru noi; dar ce vor putea face Americanii, în contra mării vitalități a rasei noastre? Cei 120.000 de Japonezi din insulele Havai, vor deveni în douăzeci ani, cel puțin 400.000—500.000, căci fiecare Japonez face câte zece-doisprezece copii; atunci îi vor înghiți pe toți de acolo, iar cei câteva sute de mii din California și din restul Americii se vor transforma, în câteva milioane. Aceasta constituie puterea noastră, înaintea căreia toți trebuie să se plece“.

Desigur, dacă marchiza de Saigo, din cea mai de seamă și mai nobilă familie japoneză, spune cu mândrie: „am zece copii“, tot așa și fiecare japoneză s'ar considera ca nefericită, dac-ar avea numai pe jumătate iar cele fără copii, aproape nu există. Și când te gândești că în Franța se adoptase, aproape fălos, obiceiul a cel mult doi copii și dacă se poate chiar, de loc; iar în multe familii și la noi în țară, se consideră ca un adevărat dezastru, chiar un copil! Noroc, pentru țara noastră, că pătura cea mai sănătoasă și cea mai numeroasă, a poporului, a țăranului, gândește cu totul altfel.

Rasa se perpetuă, prin copiii ce-i facem. Cine voește ca, în adevăr, să devină nemuritor și să ajute la înălțarea și mărirea țării lui și a Neamului lui, trebuie să facă copii și câți mai mulți copii. În acest mod i se perpetuă numele, iar Neamul se întărește și crește.

Menu-urile, dela masă sunt făcute cu o adevărată artă, în pictură pe mătasă. Au aerul unor coperte cu cari se îmbracă, provizoriu, o carte elegantă ce o citești. Le vom păstră ca cea mai dulce amintire despre distinsa și nobila familie în mijlocul căreia am petrecut două-trei ore delicioase. Mâncărurile sunt neîntrecute, iar serviciul, făcut de vre-o douăzeci de gheishe, este cu adevărat regesc.

Indată după masă, pe când luam cafeaua, sunt

Menu

Caviar

Consommé à la Roumaine

Melon frappé au Porto

Fruite Saumonée à l'Imperiale

Vol-au-Vent de Crevettes à la Merveille

Filet de Mignon Nelson

Foie Gras Nature Caille en Belle-Vue

Sigot d'Agneau Rôti

Salade de Saison

Asperges sauce Tartare

Bouding Egyptien

Bombe Czarine

Dessert.

Menu-ul. dela
dejunul luat la
baronul de
Furukawa

DÉJEUNER DU 6 JUILLET 1920.

Marchionis Saigo 田中 公爵夫人

Chuyoko Saigo 田中 公爵夫人

Baron T. Furukawa 古河 公方
Col Marquis J. Saigo 西郷 侯爵

chemat în sala de bileard, unde mă așteaptă căpitanul Nishihara, ofițerul de stat major, cu care m'am ajutat la facerea schițelor pentru conferință și care venise să ia dela mine ultimele ordine, relative la conferința ce trebuie să o țin mâine. El a adus și schițele mari, ce îmi vor servi spre a arăta, pe ele, mersul operațiunilor militare.

Discut cu el mai mult timp. Iată că vine și Prințul nostru care ascultă și-mi mai dă încă Inaltele Sale ordine în această privință.

La ora patru, după prânz, plecăm luându-ne fiecare castronașul scos gata din cuptor.

Înainte de a ajunge acasă, ne despărțim; toți camarazii pleacă în oraș. Eu nu am timp de pierdut. Conferința de mâine mă preocupă prea mult, pentru a putea să mă îndeletnicesc cu altă distracție. Conferința este gata; trebuie, însă, să o cetesc de câteva ori, în franțuzește, pentru a-mi veni mai ușor mâine.

Lucrez până la ora șapte, fără întrerupere.

Astăseară avem dineul la baronul Mitsui, unul din cei mai mari bogătași ai Japoniei, poate, chiar, cel mai bogat. Avera lui este evaluată la peste un miliard și jumătate de franci francezi; are castele, fabrici, moșii și o mare bancă, cu un capital de o sută de milioane de Yen, deplin vărsați, numai de el. Un Yen, are valoare normală, doi franci și cincizeci; acum, însă, este mult mai scump, cam de patru ori mai mult.

În programul prim ce ni s'a dat, al întrebuintării timpului, nu eră prevăzut și dineul la acest baron. El, însă, a cerut o audiență Prințului nostru, și i-a solicitat Înalta onoare de a lua un dineu la el, și a asista la un danț vechiu japonez. Prințul a acceptat.

La ora opt seara sosim la palatul Mitsui ce nu-l deschide decât cel mult odată pe an, numai la ocaziile cele mai solemne, din familia lui. De obicei el locuște în alt palat japonez, în altă parte a orașului; aci, în acest palat european, unde a strâns tot felul de lucrări de artă europeană, ca pictură, mobile, sculpturi, etc, el

nu stă deloc. Vine câteodată, la doi-trei ani și după ce stă câteva zile, se înapoiază în celălalt palat care îi convine mai bine, sau se duce la țară, la moșie, pentru a se recrea.

Prințul nostru este primit la scara de marmoră albă, de către stăpânul casei; apoi, în salonul mare, de jos, vin să se prezinte Prințului, toți membrii familiei. Noi trecem într'alt mare salon, vecin, unde întâlnim aproape toate cunoștințele noastre oficiale, marii generali și miniștrii; facem cunoștință și cu celelalte persoane, cu doamne și domni, și așteptăm aci sosirea Prințului pentru a merge la masă.

În ordinea plecării la masă, fiecare trebuie să oferim brațul la câte o doamnă. Eu sunt orînduit să dau brațul doamnei , fosta doamnă de onoare a fostei Împărătese, fiica actualului mare maestru de ceremonii al împăratului. Doamna vorbește destul de bine limbile, franceză și germană, așa că pot întreține, cu ea, o foarte plăcută conversație în tot timpul mesei.

Am rîs mult, cu toții, când m'am apucat să-mi scriu și eu numele, cu caractere japoneze, așa cum eră pe cartea mea de vizită dela masă.

Masa este numai flori. Sunt, în total, opt mari coșuri cu cele mai alese flori, puse în tot lungul mesei; apoi, flori singurate, buchețele, vase cu plante, de o drăgălășie și ghingășie neînchipuită. La fiecare tacăm, și în tot lungul mesei, sunt girlande nesfârșite; apoi, stegulețe românești și japoneze, peste tot. Menu-ul este de o bogăție „luculică”, iar serviciul cu adevărat de „om bogat”. Baronul de Mitsui a închinat pentru România și pentru Prințul nostru; iar Prințul a închinat pentru Japonia și pentru Împăratul.

Cafeaua o luăm într'un mare salon unde trei artiști japonezi lucrau pictură pentru noi. Îi admirăm și pe aceștia tot așa cum i-am admirat, peste tot, la grădina arsenalului, la baronul Kondo, sau la Furukava, dar, mai ales, admirăm ușurința cu cari pictează, așa din memorie și cu câteva trăsături de condeiu, cele mai drăgălașe peisaje.

フ
林
京
洋
子

Hagiwara

la Baronul Mitsui

MENU

DINER DU 6 JUILLET 1920

Hors d'œuvre

Consommé à la Souveraine

Petites Pâtées Variées

Tortue au champagne

Filet de Bœuf Petit-Duc

Parfait de Foie-gras à la gelée

Sœe Cumberland

Sorbet

Tartelettes de Cèpes au Parmesan

Haricots Verts Maître-d'hôtel

Poularde à la Broche flanquées de Cailles

Salade Parisienne

Glace Plombière

Desserts

ゼ
ネ
ラ
ル
ガ
ヴ
ネ
ス
コ
ル

芳
江

標

Misao Yoshizawa

Mergem acum în etajul de sus, unde se va face un danț istoric vechiu, japonez, în cinstea Prințului nostru. Hall-ul de sus este transformat în sală de reprezentare, iar o estradă ridicată slujește drept scenă. Artiștii vor ieși și intra prin două uși și o galerie a camerilor, ce sunt la spatele scenei.

Danțul „No” este un danț clasic vechiu ce are ca subiect un incident din viața faimosului războinic Hangan Yoshitsune, în conflict cu shogunul Yoritomo. Hangan este însoțit, într-o periculoasă călătorie, de zece tovarăși vasali, dar credincioși până la moarte; ei vor apăra cu viața lor, viața stăpânului lor. Toți sunt îmbrăcați în călugări spre a nu fi descoperiți.

Danțul „No” și-a luat naștere în perioada Kamakura, pe timpul shogunatului renumitului Yoritomo. Atunci, cântăreții poporului, barzii japonezi, au cântat actele de eroism și de glorie națională.

De fapt „danțul No”, așa cum se scrie în elegantele programe ce ni s'au împărțit „présentée en honneur de S. A. R. le Prince Carol de Roumanie, à la maison de Mitsui” nu este un danț, ci o poemă epică, în proză, jucată și cântată de mai mulți artiști dintre cari doi-trei dețin rolurile principale, iar ceilalți sunt mai mult figuranți.

Aceea ce se urmărește în astfel de piese este tocmai contra-realul, contrar de aceea ce se urmărește azi în teatru. În acele piese scrise în epoca Kamakura se întâlnește cu totul, naturalul și se îmbogățește la escres imaginația. Cântecul ce însoțește totdeauna, mai mult sau mai puțin, în surdină, jocul și vorbirea, este alcătuit numai din disonanțe, în cari trebuiesc înțelese: murmurul sau urletul apei, vâjâitul vântului infuriat, gemete și urlete în luptă, ciocnitul și scăpărările armelor, în turbarea războiului și tot felul de murmure, de plânsete, de țipete, de șuerături și bocete ce ar veni din mijlocul nopților întunecoase și înfricoșătoare.

Subiectul piesei, în rezumat, este următorul:

„Eroul acestei drame este voinicul Benkei, un sa-

muraiu, al daimyo-lui Hangan, iar scena se petrece la Ataka. Aci se ridicase de către luptătorii lui Yoritomo, bariere, spre a împiedică, și eventual, a prinde pe Hangan, daimyo devotat împăratului, și despre care se știa că merge prin țară spre a-și câștiga partizani. Postul militar dela Ataka era comandat de Togashi, un mare luptător de-ai lui Yoritomo.

Aici, la Ataka, sosește Hangan însoțit de unsprezece tovarăși luptători, însă, toți îmbrăcați în haine de călugări, spunând că merg prin țară să strângă ofrande pentru zidirea templului Todaizi; conducător, al acestui grup de „călugări“, eră Benkei; iar Hangan, eră ascuns printre călugări spre a nu fi recunoscut. Toți, pe sub hainele călugărești, își aveau armele de samurai.

Partea principală și cea mai importantă a dramei este formată din convorbirea dintre Benkei și Togashi, unul căutând să-și ascundă deghizarea lui, a tovarășilor lui și în special a stăpânului lui, iar celălalt luptându-se să afle adevărul. Benkei, care a fost odată călugăr, știe să-și joace foarte bine rolul.

La început intră în scenă Togashi însoțit de samuraiul său, ce-i poartă spada. El dă ordin tuturor să păzească bine și să aresteze pe orice vagabond, preot, sau călugăr, ce ar trece pe aici, căci el știe, din ordinile stăpânului său Yoritomo, că Hangan poate va trece pe aici și trebuie, cu orice preț, să-l aresteze.

Ambii se așează și păzesc barierele; în depărtare sunt alte santinele.

Atunci sosesc Hangan, Benkei și cei nouă tovarăși, cari vin cântând cu toții viața lor, arătând, în cântec, de unde vin, greutatea drumului, și aceea ce trebuie să găsească, la sfârșitul drumului lor. Ajunși în fața barierii se opresc și se sfătuiesc asupra aceia ce vor trebui să facă, în fața acestui obstacol. Unul a dat sfatul că ei ar putea trece și cu forța; dar Benkei se opune și spune că forța va fi întrebuintată numai la extremitate; el va încerca să treacă și altfel. Atunci a rugat pe daimyo Hangan să-și schimbe hainele și să se îmbrace ca un om de

rând, ce le duce bagajele lor, într'o enormă legătură.

La barieră se angajează, acuma, lupta oratorică între cei doi, cari reprezintă rolurile principale, între Benkei și Togashi.

Benkei stăruie în declarațiunile lui că, ei toți, unsprezece, sunt călugări și că merg prin țară spre a strânge daruri. Togashi nu vrea să creadă și la un moment dat chiar îi amenință cu moartea; călugării cer voe să-și facă rugăciunea ultimă către Buda. În rugăciunea lor ei arată marelui Zeu, nenorocirea în care au căzut, fără să aibă altă vină decât că au vrut să slujească cu credință altarul și templul și îl roagă, pe Buda și pe toți Zeii, să le dea sprijinul lor, în momentul acesta al morții. Rugăciunea se termină cu tabloul tuturor chinurilor și pedepselor la cari va fi supus, de către Buda, ori cine va îndrăzni să ucidă un călugăr. Togashi, înfricoșat, ceru atunci să-i se arate autorizația scrisă pentru facerea subscrierii și cu adunarea darurilor, atunci le va da voe să treacă. Benkei scoate o scrisoare, oare care, și, improvizând, o citește tare, cu o voce înfricoșătoare, ca „să audă chiar cerurile“, nelăsând, însă, pe Togashi să se uite pe hârtia ce ținea în mână, deși, acesta căută mereu să poată vedea scrisul.

Convins „de adevăr“ dă voe călugărilor să treacă; însă, în momentul când să treacă ultimul, purtătorul bagajelor, acesta este asemuit cu Hangan și este oprit, pentru cercetări. Momentul fu critic; toți „călugării“ au pus mâna pe săbii ca să-l scape pe Hangan; Benkei îi oprește, și încearcă ultima șiretenie. El se infurie, în mod prefăcut, și se repede la acest „mizerabil“ vagabond, care, cu prezența lui amenință buna reușită a călugărilor cinstiți. Și luându-l cu amândouă mâinile de gât, îl sgâlțue și îl lovește cu palmele și cu bastonul.

Togashi vede scena și nu poate să creadă ca cel ce este bătut ar putea fi Hangan, marele daimyo. Cere ertare și le dă drumul la toți.

Indată ce au trecut de pericol, Benkei plânge și se roagă, de stăpînul său, să-l ierte că a fost nevoit

să-l bată, ca sa-l scape; iar Hangan filozofeasă asupra nestabilității soartei omenеști și termină vorbind de lume, ca de un loc „unde cei buni și merițoși nu găsesc decât uitarea și unde trădătorii și răii sunt proslăviți și îmbuibăți cu de toate“.

Se aduc de-ale măn_cării și băuturii și petrec cu toții, la un loc, Hangan, Benkei cu ai lui, și Togashi cu ai lui. Sub influența veselă a vinului încep să danseze; apoi, se despart prieteni.

Tot danțul este mai mult o reprezentație teatrală, dramatică, o discuție și un dialog între cei doi rivali, cari caută, unul să acopere, celălalt să descopere adevărul. Strigăte furioase, urlete îngrozitoare, pentru a intimidă pe adversar, trântiri din picioare, întoarceri furioase împrejurul unui călcăiu, ridicări în sus și, apoi, lăsări în jos, în care timp hainele timpurilor trecute, se umflă și dau, stăpănilor lor, aerul unor curcani infoiați. Țipetele stridente și disonante, tot cam așa cum erau și la palat, continuau fără întrerupere în tot timpul reprezentațiunii. Muzica țipă, fluierul șueră de mă sgârăe și pe piept și pe spate, simt fiori de enervare; dar n'am ce face. Ascult și tac, cum fac toți! Imi scutur mereu scrumul de la țigare, chiar când nu este deloc scrum, și fumez mereu, trăgând din țigare, de și nu mai arde.

În sfârșit, după un ceas de chinuri încetează muzica și se termină și reprezentațiunea. Artiștii pleacă. Mi-eră tare teamă că vor mai reveni!

Un Japonez, colonelul Ogata, mă întreabă:

— Cum vi se pare? Ce impresie?

— Da! Frumos! Dar... nu prea o înțeleg!....

— Știm noi, că este cam greu de suportat o asemenea muzică, fiindcă însăși noi, nu o prea înțelegem.

Am admirat, însă, costumele cari în adevăr că sunt frumoase.

Plecăm. Este ceasul unsprezece, când ajungem acasă. Mai mi-arunc ochii încă odată pe unele părți ale conferinței și mă culc refăcând, în mintea mea, în limba franceză, conferința.

Mercuri 7 iulie. Vizita la școala militară de ofițeri. Depunerea coroanei pe mormântul eroilor. Vizita muzeului arsenalului. Muzeul „Noghi”. Hara-kiri-sarea lui Noghi și a soției sale. Conferința. Dineul la șeful marelui statmajor japonez.

De dimineată, de tot, la ora cinci, sunt în picioare și îmi recitesc încă odată conferința. Sunt gata de înfruntat „inimicul”!

La ora zece mergem la școala de ofițeri „Shiku-angakko” din Tokyo. Suntem primiți la scară de prințul Kan-in, de prințul Kitashirakawa, maior de artilerie, atașat ca ofițer instructor la școală, și de prințul Yamas-hina elev la școală, apoi, de comandantul școlii, de inspectorul general al învățământului și de toți ofițerii școlii, în front, la intrare.

Mergem mai întâiu sus în biuroul comandantului școlii, unde vin, pe rând, să se prezinte, Prințului nostru, toți ofițerii generali și superiori, profesori la școală. Comandantul școlii îi prezintă pe fiecare, apoi, ne arată toate programele și cursurile ce se predau aci. Ce păcat, însă, că sunt scrise în japoneză. Programul, însă, ce ni l-a dat fiecăruia, când am intrat în cancelarie, este scris în limba franceză, și din el extrag ce-mi trebuie.

„Rikugun Shikuan gakko”, sau școala de ofițeri, a început, pentru prima dată la Kyoto în anul 1868 [primul an al erei Meiji]; iar în Octombrie 1874 a fost mutată la Tokyo, în acest local special construit.

În intervalul 1874—1887 au ieșit 11 promoții de ofițeri; de atunci iese, regulat, câte o promoție pe fiecare an.

Elevii se recrutează din:

a). Premiații școlii de cadeți, după ce au făcut un stagiu de șase luni la trupă;

b). Cei dintâiu la clasament, din școlile secundare, și cari, după ce au reușit la concursul de admitere, au făcut un an serviciul militar la un corp de trupă;

c). Subofițerii, cari, după ce au reușit la concursul de admitere, au făcut încă un an serviciul militar într-un corp de trupă.

La terminarea școlii, după ce au trecut cu succes examenul de ieșire din școală, candidații-ofițeri, trec la corpurile lor de trupă ca „ofițeri candidați, pentru încercare“, unde stau șase luni. După acest timp, dacă votul camarazilor din regiment le este favorabil, ei sunt considerați ca sublocotenenți.

Învățământul școlar, începe la 1 decembrie, iar cursurile durează un an și jumătate, împărțit în trei semestre. Elevii fiecărei promoții, constituiesc trei-patru companii, prin urmare, sunt în școală șase-opt companii.

Școala este alcătuită, ca învățământ, acelaș pentru toate armele. Se află acuma, în școală; pentru infanterie, 288 elevi; cavalerie, 30; artilerie de câmp, 63; artilerie grea, 27; geniu, 28; tren, 20. Total 456 de elevi.

Între acești elevi se află și prințul Yamashina, care este înscris pentru secția artileriei.

Ni se aduce tradiționalul ceaiu japonez și, apoi, după ce fumăm și câte o țigare, mergem în curte să asistăm la exercițiile militare și să vizităm localul.

În mijlocul curții o companie în linie dă onorul; căpitanul comandant raportează în limba japoneză, tradus de colonelul Ogata, în limba franceză; apoi, se începe exercițiul. Se face, mai întâiu, mânuirea armei, apoi, se trece la marș, ruperi, întocmiri, focuri, în trăgători, etc. Toate mișcările sunt foarte bine executate; dar sunt după regulamentul cel vechiu, ce-l aveau în timpul războiului cu Rușii. Au acuma intențiunea să-l schimbe, anul acesta, după ce vor vedeă, în ce sens îl vor schimba și celelalte state. Pasul de defilare este absolut german; se vede, cât decolo, influența germană. Mergem, apoi, prin dormitoare. Toate sălile sunt foarte simple, dar foarte curate și lăcuite de-ți iau ochii. Ni se arată și camera prințului imperial Yamashina elev în școală. Locuște și el absolut la fel ca și ceilalți elevi; singura concesie ce i s'a făcut a fost că i-au dat o cameră, aparte, pentru el, singur, mobiliierul, însă, este ca și al elevilor, acelaș pat, aceeaș lingerie, masă de lucru, haine, bocanci etc. În sălile de studii, elevii sunt la cursuri. Asistăm la

cursul de limba franceză predată de un japonez, cu accentul său străin, deși gramatica se părea că o știe.

Intrăm în sala de scrimă. Și aci, ca și peste tot, scrima cu bastonul se face pe o scară întinsă și este în mare cinste. Bastonul este ținut cu amândouă mâinile; iar elevii se reped, unii asupra altora, ca turbații, și nici nu își mai dau osteneală să parzeze loviturile, date de adversar. Caută fiecare să dea lovitura cât mai repede și cât mai puternică. Cădeau loviturile, ca ploaia, pe capetele lor; se împungeau, se bruscau, urlau, țipau, răgeau, și cu cât sgomotul infernal eră mai asurzitor, cu atâta eră mai bine!

Cât de departe suntem și aci de scrima cu sabia dela noi, nu mai vorbesc de floreta, elegantă și măsurată. Aci elevii învață să atace și să atace oricând și pe oricine. Am văzut elevi cari se repezeau, tot cu aceeași inversunare, și asupra maestrilor lor.

Ieșim în curte; sunt amețit de atâta sgomot și răgete.

O baterie de artilerie, de elevi, face exercițiu. Se dau comenzi de ochire, de tragere, de încărcare, etc. Vedem, apoi, gimnastica, sărituri la cal, la trambulină, salturi la fus, sărituri în lungime la coardă, etc.

Programul prevăzut pe minute, ne acordă numai o oră și zece minute pentru toată inspecția. Precis la timpul hotărît, vizita s'a terminat.

Trecem, iarăși, în cancelaria comandantului școlii; am mai luat câte un ceaiu, mai fumăm câte o țigare și, apoi, plecăm. Aci, la poartă, stau înșirați toți ofițerii școlii, și salută în momentul când trecem cu automobilele.

Mergem acuma să ne îndeplinim o datorie sfântă, de camarazi, să depunem o coroană pe mormântul ridicat în amintirea eroilor morți pentru patrie.

Mormântul eroilor este ridicat în mijlocul unui templu shintoist, în apropiere de palatul imperial.

Ajungem la curtea exterioară a templului și ne dăm jos din automobile.

La intrare, în prima curte, suntem așteptați de mai

mulți preoți shintoști; primul preot primește pe Prințul nostru și după ce se fac închinăciunile obișnuite, suntem conduși în fața unui alt preot mai bătrân, ce ține în mână o mare ramură verde. Ne oprim, pe rând, fiecare în fața lui, și ne plecăm capul. Preotul spune ceva din gură și, apoi, ne șterge cu ramura verde trecând-o de trei ori, repede, prin fața noastră ca și cum ar vrea să ne curățe de „cel rău“. Acuma, curățați și la trup, tot cum eram și la cuget, putem intra în curtea a doua, unde este templul. Pășim înainte urcând mai multe trepte și intrăm sub un fel de mare poartă, care reprezintă punctul cel mai depărtat până unde poate pătrunde poporul. Noi, însă, mergem mai departe, fiindcă ceremonia, de „spălare“ și de „curățire“ ce ne-a făcut-o în prima curte, ca și înalta situație de Prinț moștenitor a Prințului nostru, și noi cu el, ne dau privilegii deosebite și putem merge mai departe.

Intrăm în curtea a doua, la capătul căreia se află templul. De cum intrăm în această curte, zăresc în mijlocul templului, drept în față, oglinda sfântă.

Ajungem la treptele de piatră ale templului; precedați de preot, urcăm scările și intrăm sus, în templu. Și acesta, ca toate templele shintoiste, este foarte simplu, câteva lumânări cari ard și multe flori, răspândite prin toate colțurile.

Preotul cel mare, ia din mâna altuia, o bogată ramură verde și o dă Prințului, aplecându-i-se, mult, înainte-i. Prințul o ia cu amândouă mâinile și merge drept spre altar, și o depune pe o măsuță ce este în fața „oglinzii sfinte“. Ramura aceasta are o panglică mare de mătase roșie, purpură. Prințul, după ce depune ramura, se apleacă adânc, în semn de închinăciune, în fața oglinzii și stă așa câteva clipe, apoi, se retrage. Ni se dă și nouă câte o ramură, mai mică, și cu panglici albe, în loc de roșii, pe cari le depunem și noi, fiecare pe rând, cu acelaș ceremonial, pe alte două măsuțe, ce se aflau în dreapta și stânga măsuții centrale și ceva mai departe de altar, ca prima. Mă aplec și

eu, cu aceeaș sfințenie și credință, ca și cum m'aș fi închinat pentru sufletul eroilor noștrii morți și înălțați la Dumnezeu, și lângă Dumnezeu în apărarea sfântului nostru pământ.

Plecăm, apoi, încet, și fără a scoate nici o vorbă, înapoi, precedați și, acum, de preoții ce ne conduseseră. La poartă ne luăm ziua bună dela ei și plecăm.

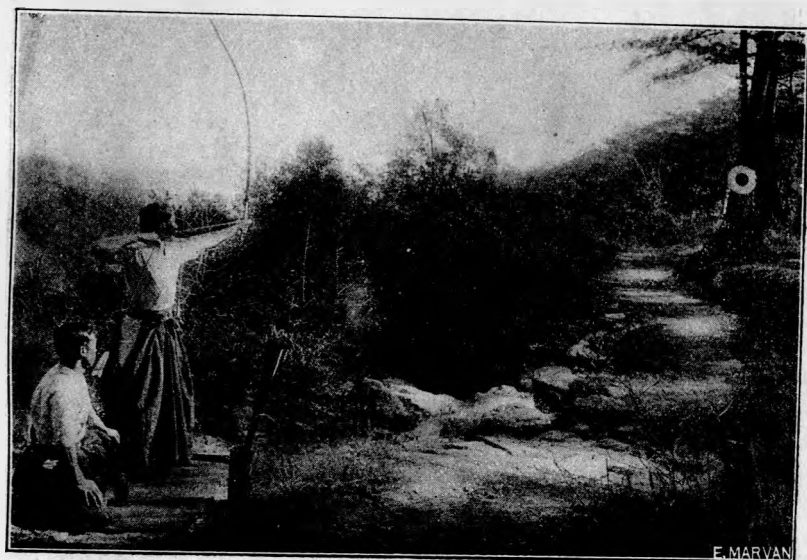
Lume foarte multă, ce aflase despre dorința Prințului nostru, de a depune coroane, ca omagii, pe mormântul eroilor japonezi, așteaptă afară ca să ne salute. Trecem prin mijlocul a sute și sute de oameni, cari tăcuți, dar ceremonioși, și pioși, se descoperă în semn de respect, dar și de adâncă mulțumire sufletească, înaintea acelor ce le respectă credința și tradițiile!

Trecem acum la muzeul arsenalului armatei care este, aci, în vecinătate. Este un foarte interesant muzeu, unde s'au strâns tot felul de arme, arcuri, haine, tablouri, etc, din toate epocile de glorie ale Japoniei. Planuri de bătălii, reliefuri, între cari recentul atac asupra Tsingtao-lui. Colo e o frumoasă statuie ecvestră a unui prinț imperial ce a comandat armata în contra Chinei.

În o sală specială se află muzeul lui Noghi și al familiei sale. Totul ce a aparținut eroului sunt așezate și păstrate aci, ca pe niște moaște sfinte. De altfel Noghi este și trecut între sfinți și i s'a ridicat și un templu, în apropiere de Kyoto, lângă mormintele imperiale.

O mare vitrină cuprinde toate decorațiile lui. Între ele recunoaștem și marea cruce a Stelei României, ce i s'a dat când a vizitat țara noastră.

După războiul cu Rușii, Noghi a primit cea mai mare recompensă ce se putea da unui muritor, în Japonia. Împăratul la numit directorul școlii copiilor de nobili și de prinți, băeți și fete. Nimănui, în Japonia, nu i s'a părut ciudat că direcția nouii școli a fost încredințată unui soldat, în loc să fie dată pe mâna unui pedagog, fiindcă toți îl cunoașteau pe Noghi, ca un adevărat caracter, din tăria căruia el va adăpa pe toți elevii și elevele ce aveă sub direcția sa. Niciodată nu

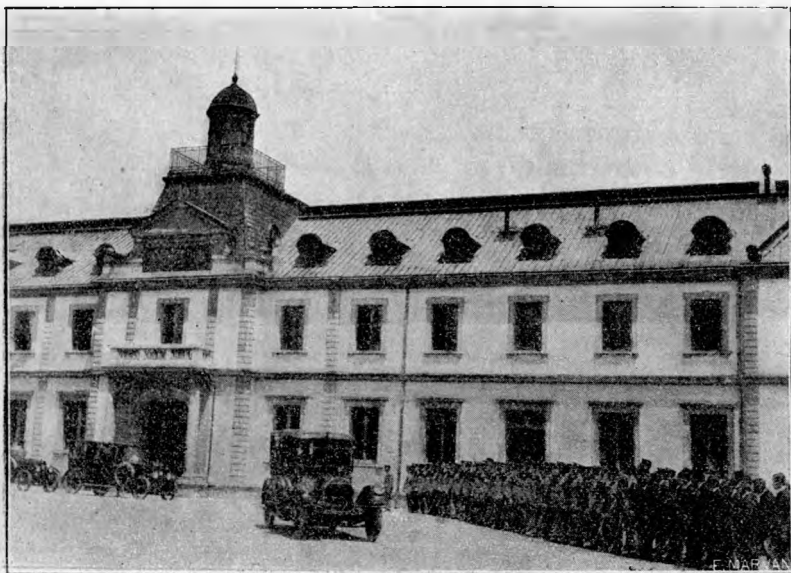

132. În toate școlile se fac exerciții de tragere cu arcul, reînviind vechile exerciții de abilitate japoneză.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

133. Exerciții de scrimă cu bastonul.

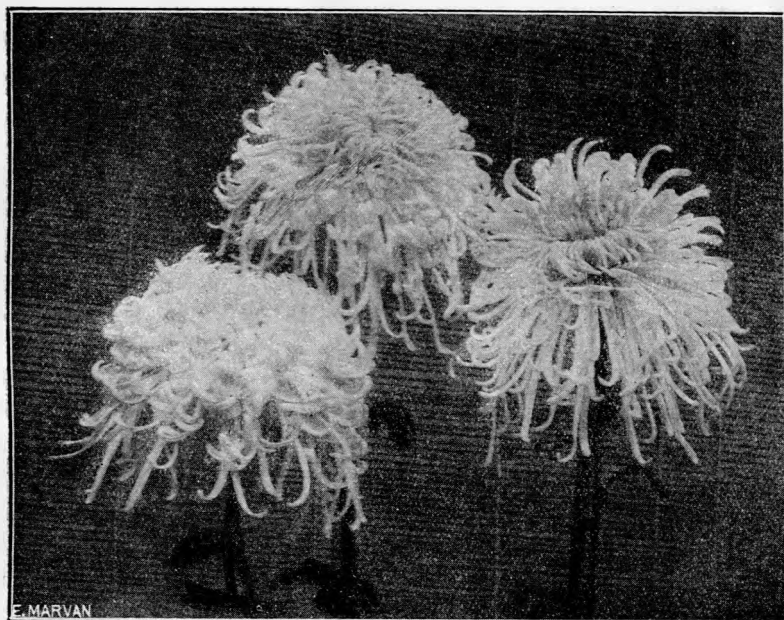

134. Plecarea de la școala de ofițeri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

135. Prințul nostru a depus o coroană pe mormântul eroilor japonezi, în templul dedicat lor.

136. Crisantemele reprezintă sufletul dinastiei Japoneze.

137. Trei tinere japoneze în mijlocul florilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

a fost o școală mai bine condusă, mai conștiincios condusă, mai sever și mai drept condusă, ca școala nobililor de sub direcția bătrânul samuraiu, contele Noghi, eroul dela Port-Arthur.

1911 Impăratul Mutsu-Hito îi arată și mai mult dragostea sa. La încoronarea regelui George al Angliei, a hotărît ca Noghi și Togo să însoțească pe prințul Japoniei, trimis să reprezinte țara la acea mare solemnitate. Nici nu se putea ca o țară să fi fost mai bine și mai demn reprezentată, și să se arate lumii cu mai multă autoritate cum s'a arătat Japonia, prin cei doi mari militari, neîntrepuți în lume, Noghi și Togo.

La înapoere, spre țară, Noghi a trecut și prin România. Atunci i s'a dat, de către răposatul rege Carol I. cel mai înalt ordin al nostru, Steaua României în gradul de mare cruce. Acest semn, de înaltă considerațiune, date de țara noastră eroului ce a învins pe dușman și s'a învins și pe el, îl vedem atârnat azi, aici, între celelalte decorațiuni, din lumea întreagă și cari au împodobit, cândva, pieptul lui.

Nu decorația cea mai înaltă, ce a primit dela țara românească l'a mișcat pe Noghi, cât a fost în București, ci modul cum s'au prezentat prinții și prințesele familiei noastre regale, care i-au dat o așa de mare atenție, o atâta de deosebită considerațiune, cari i-au luat mâna lui osoasă și uscată și i-au strâns-o, cu dragoste, în mâinele lor catifelate, și cari, față de el, uitau cu totul situațiunea lor de prinți și prințese și îi ofereau lui locul de cinste, ca unui mosafir distins, trimis al unei țări mari și prietene, ca unui erou ce a încununat fruntea țării sale cu glorie neperitoare, ca unui titan ce și-a învins durerea ce-i sfâșia sufletul, când și-a pierdut singurii doi copii, chiar, sub ordinea lui, la Port-Arthur.

Patria înainte de toate!

Impăratul iubea pe Noghi ca pe copilul lui, iar Noghi se închină la numele împăratului.

Când a murit Mutsu-Hito, a murit și sufletul lui Noghi. Din acea zi, el s'a considerat ca și plecat din

viața aceasta alături cu Împăratul, pe drumul cel lung, cel fără sfârșit, alături în viața aceea tot cum a stat și în viața aceasta. Toate bunătățile lumești, toate onorurile, toată dragostea, și cele mai înalte considerațiuni, pe cari cineva poate să le aibă în viață, le-a avut Noghi dela împăratul său. I-a murit Împăratul, el nu poate să-i rămână necredincios și să-l părăsească, tocmai, în momentul suprem. Cu el a trăit aici, cu el va merge dincolo.

Și s'a hotărît!

Patruzeci și cinci de zile a fost ținut corpul neînsuflețit al Împăratului în palatul cel mare, îmbălsămat și expus vederilor și închinăciunilor întregului popor ce venea, zi și noapte, mii și mii, din toate unghiurile țării, să se prosterne, la pământ, înaintea rămășițelor lui trupești și înaintea memoriei lui sfinte. În tot acest timp, zi și noapte, Noghi a fost nelipsit de lângă stăpânul său. În ultima zi, când trebuia, ca în seara acelei zile împăratul să fie transportat la Kyoto, în dimineața zilei aceleia a venit Noghi, pentru ultima dată, însoțit acuma și de soția sa. S'au închinat, amândoi, pentru ultima dată, la împăratul lor, și, apoi, au plecat. Ajunși acasă, liniștiți și hotărâți, s'au retras, amândoi, mai devreme ca de obicei, în camera lor. La ora opt seara, când corpul împăratului era ridicat pentru a fi transportat la gară, când se trăgeau salvele de artilerie salutând, astfel, plecarea celui sfânt, Noghi și cu soția sa, la un loc, și-au luat viața, și-au făcut harakiri, plecând și ei cu împăratul!!....

El nu putea supraviețui împăratului; ea nu putea supraviețui împăratului, soțului său și copiilor săi. Aici ar fi fost singură, în timp ce dincolo mergea cu toți ai ei, cei iubiți, cei respectați și cei divinizați.

Immormântarea lui Noghi a fost marea, ca nici o alta. Întreg poporul a luat parte; iar afetul de tun pe care i s'a purtat corpul, a fost tras de soldați!

Ce act mare! Ce morală înaltă! Ce eroism deosebit!

Acest „harakiri“, desființat oficial prin lege, al vechilor samurai, n'a fost uitat de contele și contesa de Noghi,

de vechiul samurau, nobil și erou. Legile nu pot desființa obiceiuri înrădăcinate, de mii de ani, în sufletul unui popor. Harakiri s'a desființat legal, dar el există în sufletul tuturor Japonezilor.

Pentru a protesta în contra unei nedreptăți făcute lor personal, sau țării lor, Japonezul își face harakiri; ca pedeapsă pentru o nereușită, într'un plan mareț, făcut numai în serviciul țării, japonezul își face harakiri; i-a murit împăratul, japonezul își face harakiri.

Unde? la ce popor în întreaga lume, se mai găsesc astfel de acte, cât pe departe, similare?

Gestul lui Noghi și al soției sale a reînviat timpurile trecute, de eroism, ale samurailor și a reamintit tuturor că ei sunt Japonezi, chiar dacă poartă haine de-ale europenilor, că sufletul lor trebuie să rămână japonez, chiar dacă își pun deasupra cultură europeană, și civilizație europeană.

Vedem aci hainele de mare ținută în care eră îmbrăcat, când s'a sinucis; alături este kimono-ul soției sale. Se vede și locul pe unde a pătruns cuțitul când ea și-a luat viața. Sunt, tot aci, și hainele celor doi copii, ofițeri, morți la Port-Artur, în războiu, sub comandamentul tatălui lor.

Toate aceste moaște sunt păstrate ca într'un templu și zilnic vin mii de vizitatori, din întreaga țară, să le vadă și să se închine memoriei vechiului samurau.

Plecăm acasă. După dejun, la ora trei, am conferința.

Eu plec înainte, la ora două, cu comandorul Therashima și cu căpitanul Nishihara, ce au venit să mă ia.

Ofițerii de statmajor erau deja strânși în sala de conferință, dela marele statmajor; așteptau pe cei mari, cariau și început a veni, pe rând, unul câte unul. Iată și mareșalul Hasegava cu un alt mareșal, apoi, văd pe Togo, pe Uehara, pe Tanaka etc.

Apoi vin, pe rând, toți generalii de corp de armată, ce fac parte din consiliul superior de războiu.

Toți se îndreaptă spre sala de conferințe,

Se anunță Prințul Imperial, moștenitorul tronului. Ii ies înainte, împreună cu generalul Uehara, și, după

„ce îl salutăm, el îmi mulțumește că le țin conferința. Eu salut respectos și mulțumesc eu pentru onoarea ce Elne face, nouă Românilor, asistând la conferință.

Sosește și Prințul nostru. Suntem gata toți.

Mergem în sala de conferință, ce este plină de peste o sută de generali, dintre cei mai de seamă.

Prințul Japoniei stă singur la o masă, în fața și spre stânga mea; Prințul nostru la o altă masă în fața și spre dreapta mea. În spatele Prințului moștenitor al Japoniei, la altă masă, stă șeful de statmajor general al Japoniei, generalul de corp de armată Uehara, iar în dreapta Prințului Japoniei, și ceva mai înapoi, la o altă masă, stau patru prinți imperiali, în cap cu prințul Kan-in. Înapoia Prințului nostru, la o masă separată, stă întreaga misiune română.

Mareșalii și generalii de corp de armată, stau în primul rând de bănci, drept în fața mea; ceilalți în spatele lor.

Toate băncile, peste cincisprezece, sunt înțesate până sus. Nu este nici un locșor liber.

Eră un foarte frumos tablou militaresc și înălțător pentru țara noastră; mă simțeam mândru și mă gândeam, în clipa aceasta, la Dumnezeu, și la scumpii mei de acasă, și mă rugaiu o clipă, să am puterea de a duce la capăt, cu bine, conferința.

Incep. Greutatea eră că trebuia să o țin în franțuzește, tradusă direct din românește. În afară de această greutate, de altfel prevăzută, s'a mai ivit una, care m'a făcut să înădușesc, când am văzut-o înaintea ochilor.

Abia am început conferința și după vre'o câteva fraze, căpitanul Nishihara, ofițerul de statmajor ce sta lângă mine, mă roagă să mă opresc pentru a traduce în limba japoneză aceea ce am spus. Timpul astfel se îndoește și chiar mai mult decât se îndoește. De unde speram că în două ore, cu un repaus de o jumătate oră la mijloc, să pot termina, constat că vor trebui cel mai puțin trei-patru ore. Eră imposibil de ținut o asemenea conferință; iar altă zi nu se mai putea găsi, căci programul

eră complet alcătuit și toate zilele, ba chiar orele, ocupate.

Până eri îmi erau destinate două zile; când, deodată, s'a modificat, și am fost rugat să țin mumai o ședință, oricât de lungă, fiindcă Prințul moștenitor al Japoniei, ce dorește neapărat să asiste, este nevoit să plece din Tokyo, pentru câtvă timp.

A trebuit, în asemenea condiții, să jumătătesc conferința, și să sâr multe părți. Am anunțat, însă, mai întâiu, pe auditor, că nu mă așteptam să se facă traducerea chiar acuma, în timpul conferinței și că, astfel, văzând că timpul se lungeste, peste măsură, voi fi nevoit să o reduc și eu, mult; însă, că A. S. R. Prințul nostru moștenitor a hotărît să o traducă, personal, conferința, în întregime, în franțuzește și să o dea, astfel, în manuscris, original, de mîna Sa, marelui statmajor japonez.

Am sfârșit la șease fără un sfert.

Prințul imperial și cu toți prinții, mareșalii și generalii, au ascultat cu sfințenie, până la capăt, și nu am văzut pe nici unul mișcînd ceeace ar fi fost foarte natural, la o conferință de peste două ore și pe o căldură înăbușitoare.

La sfârșitul conferinței, se scoală șeful marelui statmajor, vine în fața mea, și îmi mulțumește pentru „frumoasa și atât de instructiva conferință, ce le-am ținut. Vor păstra o foarte plăcută amintire despre vizita noastră aci, și despre camaraderia ce leagă azi cele două armate, română și japoneză”.

Prințul imperial și cu toți ceilalți prinți, mă felicită și îmi mulțumesc. Eu îi rog să mă ierte că i-am chinuit așa de mult, dar programul eră cu totul altul și am fost nevoit să-l schimb, în ultimul moment.

Toți, însă, fie din delicateță, fie din convingere, stăruie în a-mi spune că nici nu știu când a trecut timpul.

Vin, acuma, la mine, toți mareșalii și cu toții mă felicită „pentru extrem de interesanta conferință. (1)”

(1) Dau, aci, începutul și sfârșitul conferinței.

**Monseigneur, Altețe imperiale,
Excelențe, Domnilor Generali, Camarazi,**

„Mi s'a cerut, în numele marelui stat-major japonez, să țin o conferință asupra războiului nostru, asupra războiului pe care România l'a întreprins ală-

turi de marea alianță a popoarelor civilizate și cari au luptat pentru înfăptuirea dreptului popoarelor.

Consider această cerere, această propunere, ca un deosebit omagiu adus țării mele, armatei țării mele, din partea unei țări mari, mare putere, din partea unei armate considerată ca una din cele mai tari și din cele mai bune din lume.

În ceace mă privește pe mine personal, nu vă pot ascunde nici o clipă, că aceasta constituie evenimentul cel mai important din viața mea, de om și de soldat, și nu-l voi uita niciodată.

În numele armatei române, vă mulțumesc de această delicată atențiune, caracteristică, de altfel, educațiunii japoneze. Eu, personal, vă mulțumesc din tot sufletul, și vă rog, în acelaș timp, să bine voți a nu vă aștepta dela mine la o conferință de orator, ci la o convorbire militară făcută de un soldat care se adresează camarazilor săi, și cari urmează a căuta fondul chestiunii iar nu superficialul.

Cum nu mă așteptam la o cinste atâta de mare, mărturisesc că am fost luat cam pe nepregătite și a trebuit ca întreaga conferință, cu toate datele istorice, militare, să le iau numai din memorie și cum nu a fost nici timpul material ca să se traducă, din vreme, în limba franceză, sunt nevoit azi, ca aci, înaintea D-voastră, să fac și traducerea odată cu expunerea.

Materia, ce va trebui să dezvolt este foarte mare, și am fost nevoit să o impart în două ședințe. Așa și încă voi fi nevoit să trec repede, peste cea mai mare parte din evenimente, mulțumindu-mă numai să le fac enunțarea, în ordinea lor cronologică.

În anul 1907—1908, am început, ca profesor, la școala superioară de războiu din București, cursul de istoria critică a războiului Ruso-Japonez. Eră un curs cu totul nou, care trebuia, pentru noi, pentru mine și pentru elevii mei, aproape creat.

Înainte de a începe studiul operațiunilor militare și pentru a înțelege și mai bine rezultatele surprinzătoare obținute de „Micii Japonezi”, cum se zicea atunci, în contra „Colosului dela Nord”, am crezut, ca absolut necesar, să cunoaștem mai întâiu acest popor din extremul orient, studiindu-i origina sa, tradițiunile sale, aspirațiunile sale, moravurile sale caracteristice, religia sa, precum și ideia conducătoare a actelor sale în viață.

Un distins ofițer japonez de stat major, pe când discutam cu el, acum câteva zile, asupra procedurii întrebuițat de a face un plan de campanie, îmi spunea, între altele: „Noi căutăm, înainte de toate, linia directoare, care conduce la scopul ce ne-am propus să atingem, chiar cu prețul celor mai mari sacrificii”.

Tot așa, atunci, am început și eu a studia războiul Ruso-Japonez, începând cu studiul poporului japonez, urcându-mă la anul 700 a. Ch., la origina marii voastre dinastii actuale. Numai atunci am avut explicațiunea succeselor strălucite ce ați obținut în acel războiu, căci am putut cunoaște ideea și sufletul director cari v'au condus la scopul urmărit și la victorie.

Azi, înainte de a vă face expunerea războiului nostru, cred că este necesar, absolut necesar, de a vă arăta, înainte de orice, *cine suntem noi Români*, a vă arăta origina noastră, drepturile noastre în concertul marilor puteri ale lumii, precum și linia directoare a vieții noastre de stat și neam.

Acum două mii de ani, adică cu aproape șase sute de ani, după întemeierea dinastiei ce domnește aci în Japonia, trăia în regiunea cuprinsă între Dunăre, Tisa și Nistru, un popor mândru, puternic și cu spiritul războinic. Acest popor, se numea *Dacii*, iar regele lor, Decebal eră temut și respectat de toți vecinii.

La aceeaș epocă, poporul roman ajunsese, aproape, la apogeul său, formând un uriaș imperiu, care cuprindea nordul Africii, vestul Asiei, și Europa,

până la malurile Dunărei, etc. Aci, la malurile Dunării, ei au intrat în contact cu Dacii.

Romanii și Dacii, ambele popoare, mândre, războinice, puternice, au intrat, în mod fatal, în conflict unul cu altul.

La început Romanii sunt învinși de Daci, și forțați chiar să plătească un tribut Dacilor, dar numărul și mijloacele fiind cu mult superioare de partea Romanilor, ei au reușit să bată pe Daci, iar la anul 105 d. Chr., conduși de împăratul Traian, le cucerește toată țara și o transformă în colonie romană. Decebal, cu toți mării săi generali, au preferat să-și ridice viața, decât să supraviețuiască pierderii țării lor. Ei s'au sinucis bând, la banchetul morții, cu toții, otrava ce și-o preparaseră singuri. Otrava a înlocuit, la strămoșii noștri, harachiri întrebuințat de moșii și strămoșii voștri.

Din cauza multelor războaie din Dacia, populația se rărise mult și atunci Romanii au adus, aci, coloniști romani, din întreg imperiul lor, și i-au instalat aci, în Dacia, dându-le locuri și împărțindu-le pământul ce rămăsese fără stăpâni.

Din amestecul acestor două mari popoare, cele mai mari, cele mai viteze, cele mai războinice și cele mai nobile, ce trăiau atunci în Europa s'a născut poporul român de azi; iar țara care ne este ca țară de origină a noastră, ca țară proprietate, prin puterea dreptului divin, iar nu prin puterea pumnului, este țara Dacia, cuprinsă între Dunăre, Tisa și Nistru. Ea este a noastră și spre ea s'a îndreptat întreg sufletul neamului nostru, în decursul timpurilor."

Am arătat, apoi, invaziile barbarilor și am demonstrat că venirea Hunilor și Ungurilor s'a făcut la, aproape, o mie de ani după poporul roman, adus de Traian, și apoi am adăugat:

"Am făcut această mică paranteză spre a arăta *cât este de netemeinică* pretenția Ungurilor asupra Transilvaniei. Ei spun că Transilvania, constituie mărgăritarul coroanei lor. Credem și noi că este mărgăritar, dar acest mărgăritar a fost luat de ei *din o coroană* ce nu le aparține. Noi am luptat acum numai *pentru readucerea* acestui mărgăritar la locul ce i se *cuvenea*.

Atrag binevoitoarea atențiune, că pe atunci Moldova avea Nistru, ca limită de est, *cuprinzând* și Bucovina și Basarabia."

Schițez, apoi, întreg războiul nostru, mobilizarea, operațiunile, victoriile, trădarea rusă, înfrângerile, retragerea, reinvierea, refacerea, noua mobilizare, trecerea Tisei, cuprinderea și îngenuncherea Ungariei și, apoi, termin:

"Trupele noastre au ocupat toată Ungaria și au restabilit ordinea. Bella Kuhn, abia a *scăpat cu fuga*.

Pacea dela Versailles, a hotărît o anumită frontieră, în partea de vest. a țării noastre, *dincoace* de Tisa. Ne-am *supus*. *Astă iarnă*, după ce am fost asigurați că Ungurii nu ne vor mai ataca, s'a ordonat trupelor noastre să părăsească Ungaria și să vie pe Tisa, ca primă etapă, iar, apoi, pe frontiera convențională stabilită la est de Tisa.

Este un punct negru și dureros pentru noi Românii, în executarea tratatului încheiat înainte de intrarea noastră în acțiune, în 1916. Prin acel tratat ni se garantase stăpânirea și a Banatului întreg, care formă partea integrantă din părțile locuite de români. Pacea dela Versailles rupe Banatul în două, dând o parte Sârbilor.

Ori cum ar fi, *înfăptuirea* idealului nostru strămoșesc este aproape *îndeplinit*. Dacia lui Traian și Decebal și a lui Mihai Viteazul este *aproape îndeplinită* sub *mărețea domnie* a M. S. Regelui Ferdinand I.

Ce suntem azi? Iată o întrebare pe care mulți și-o pun.

Suntem o țară de aproape 20 milioane locuitori și cu un teritoriu de peste 300.000 km. p. Suntem un popor de ordine, cinstit, muncitor și disciplinat. Dorim să trăim în liniște și pace cu toți vecinii noștri; dar nu vom permite nimănui să se *atingă* de *sfântul nostru pământ*.

Suntem o țară bogată, foarte bogată chiar. Avem petrol în cantități enorme, sare, fier, aramă, aur, pește, lemne, grâne.

Avem o armată, care la mobilizare poate ușor strânge la două milioane de oameni, și cari știu să lupte.

Avem un Rege ce stă strâns alături de poporul Său și avem credința că Dumnezeu ne va susține și de acum încolo în dreptatea cauzelor noastre sfinte.

Am terminat conferința. Mulțumesc respectos A. A. V. V. Imperiale și Regale ca și tuturor camarazilor, pentru multa atențiune ce mi s'a dat și sper că, deși conferința a fost ceva cam lungă, nu a obosit pe nimeni, dat fiind marele interes ce îl pune acest popor pentru faptele mari și cauzele drepte."

Plecăm acasă la șease și jumătate. Sunt extenuat!
O bae caldă, însă, mă reface, în parte.

Mă culc și dau ordin ca la ora șapte și jumătate să mă scoale.

Astă seară avem un dineu intim la șeful marelui stat major, dat în cinstea mea și la care merge și Prințul nostru.

La ora opt plecăm de acasă. Suntem primiți la scară de generalul Uehara, cu tot statul lui major. Mai toți ofițerii și însăș șeful marelui stat major sunt îmbrăcați în kimono-uri; iar noi suntem în haine civile.

După câteva minute de întreținere amicală trecem la masă. Masa este europeană, ca așezare, o masă lungă și înaltă ca la noi, și japoneză ca serviciu. Masa este prezidată de Prințul nostru; în fața lui stă generalul Uehara, iar eu stau în dreapta lui Uehara.

Indată ce ne așezăm la masă, se ridică șeful de stat major și ține un toast pentru Prințul nostru, pentru armata română și pentru mine. Cuvântarea este foarte frumoasă și foarte simțită. Prințul închină imediat pentru statul major japonez, care constituie creierul armatei și în fruntea căruia se află distinsul general Uehara și urează succese strălucite în toate direcțiunile.

Ne așezăm acum la masă. Intră, deodată, peste treizeci de gheishe, una mai frumoasă ca alta, una mai gingașă ca alta, și toate îmbrăcate cu o eleganță neîntrecută. Fiecare ne aduce mâncare, pe micile măsuțe de lemn lăcuit, în castronașe japoneze și cu mâncări japoneze. Cele două beșișoare încep a funcționa, în mâinile noastre ca și cum am fi mâncat așa de când lumea, apoi, sakeul începe să curgă!

Generalul Uehara, strigă gheishelor, în japoneză, și apoi, ni se traduce: „Aveți grijă, fetelor, de mosa-firii noștri. La o masă japoneză, nu uitați că, se bea mult, se mănâncă mult, se râde mult, se vorbește mult și se fumează mult“.

În adevăr, toate astea le-am făcut; dar, mai ales, am răs cu poftă de toate dragălășiile fetelor acestora, ce sunt ca și niște păpușele. Ne toarnă mereu „sake“ în micile pahăruțe, dar și noi nu le slăbim de loc, și le turnăm și noi lor. „Arigato“, „Arigato“.

— Namai?

— Maria san

— Maria san, keko, benten, anatadaeschi!.... și râdem cu lacrimi.

După masă trecem în salonul de fumat de unde vom ascultă muzica și vom urmări danțul gheishelor, și prestidigitatea unor renumiți jongleuri, aduși special, pentru astă seară, dela Osaka.

Pe când stam aci, în salon, generalul Uehara a dat ideia ca să trimitem câte o carte poștală, d-lor generali Coandă și Hârjeu, foștii săi colegi, și d-lui general Christescu, șeful marelui statmajor. Cărțile poștale au fost semnate de Prințul nostru, de Uehara și de cei mai mulți dintre noi.

După ce ni se servesc cafelele și fumăm țigările de foi „corona“, luăm loc pentru a asistă la danțuri. Aceleași gheishe ce ne serviseră la masă vin acum, ca muzicante, în o orchestră de opt instrumente; iar altele nouă, danțatoare, vor dănuți. Se joacă și aci, danțul primăverii și al florilor. Câtă gingășie și grație, câtă eleganță și înlădiere! Cred că nicăeri în lume nu se poate găsi ceva, mai complet, care să formeze un cadru mai armonios, mai divin cu jocul evantaliilor, al umbreliei, al florilor, al cireșului înflorit și nu mai știu care. Gheishele danțatoare sunt amețitor de frumoase, în timp ce orchestra cântă încet, agale, duios, cântecul auzit de noi, din Koto al maestrului orb care a făcut școală.

Se scot drapele japoneze și românești; se danțează

cu ele în mână, cu ele încrucișate, cu ele agitându-le; apoi, ni se dau nouă, ca amintire.

Se încep jongleriile.

Toate gheisele se strâng pe lângă noi, ciucuri. Unele stau în genuchi, la picioarele noastre; altele stau pe câte un scăunel, iar altele în picioare, și, fiecare dintre noi avem, împrejurul nostru, câte patru-cinci din aceste păpușele, ce râd într'una, ce ne înțeleg dintr'o aruncătură de ochi, ce ne servesc într'una cu sake, înghețată, prăjituri, cafele, țigări, etc. etc. Ele stau aci. lângă noi, cu mirosul lor delicat, plăcut, miros de curățenie trupească și chiar sufletească și toate se lasă să fie chiar mângăiate pe obrazul lor rotund și catifelat, dar numai atâta, și râd ciripind dulce, dulce, ca niște păsărele, când le spunem „anatadaeschi“. Ele răspund atunci, „arigato“ și se închină până la pământ, râzând drăgălaș de tot.

Prestidigitatorii sunt neîntrecuți; cred că unul dintre ei, este cel mai bun din lume. Face adevărate minunății cu o minge și cu o umbrelă. Pe când eram mai încordați a privi această artă, iată că deodată se aprinde o lumină de magnezie, și un fotograf dibaciu, pregătit dinainte, ne ia tocmai când eram mai încordați și mai gătiți cu gheisele, pe lângă noi.

S'a terminat! Cred că s'a terminat prea repede! Uitasem oboseala din zilele trecute, uitasem epuizarea din cursul acestei zile!

Suntem conduși până la scară de întregul cortegiu al fetelor și al tuturor ofițerilor.

Banzai Rumania

Banzai Dai Nippon.

Aplause, strigăte, râsete.

La ora unul mă culc! Cad ca o piatră!

— Sfârșitul vol. 5. —

TABLA DE MATERII.

IX.

JAPONIA

Pag.

Duminică 20 iunie. *În apele Japoneze. Sosim la Kobe. Misiunea Japoneză vine să se prezinte, pe vaporul „Madras”. Părăsim acest vapor și ne urcăm pe crucișătorul japonez Tokiwa. Salutul cu artileria și cu bandiera. Gustarea și micul dejun de dimineață, pe crucișător. Propunerea ce mi se face pentru a ține o conferință. Ajungem la Osaka. Ministrul Olandei și cu atașatul său militar sosesc pe vapor și ne aduc corespondența din țară. Debarcarea. Primirea măreafă la Osaka. Pornim spre Kyoto, cu automobilele imperiale. Colonelul Ogata îmi istorisește din istoria Japoniei și din luptele din jurul castelului Osaka. Ajungem la Kyoto. Suntem găzduiți împărătește. La hotelul Kyoto. Dejunul și dîneul intim .*

5

Luni 21 iunie. Kyoto. Vizităm castelul shogunal și muzeul imperial. Seara vizităm, în palatul unde este găzduit Prințul, apartamentul japonez

34

Marți 22 iunie. Kyoto. Vizităm palatul imperial și vedem, cu adevărat, minuni de artă japoneză. Sala tronului împărătesc și chioșcurile păunilor. Grădina imperială. Picturi și sculpturi de marii artiști japonezi. Plecăm din Kyoto spre Tokyo. Trenul special. Ni se distribuie o gazetă japoneză în care se vorbește de sosirea noastră în Japonia.

45

Miercuri 23 iunie. Cu trenul spre Tokyo. Gările împodobile, funcționarii în haine de sărbătoare. Muntele Fuji. Suntem anunțați că vremea este frumoasă la Tokyo. Măreafa primire dela gară și din oraș. Salvele de onoare. Prințul moștenitor al Japoniei, și încă doi prinți imperiali, salută pe Prințul nostru. Trăsurile de gală cu escorta din garda imperială călare. Lumea și armata de pe străzi. Ajungem la palatul Kasumigaseki, rezidența prințiară. În palatul de rezidență, se urează, încăodată, bun venit Prințului nostru de către Prințul moștenitor al Japoniei. Prințul moștenitor al Japoniei pleacă condus, până la scară, de Prințul nostru. Incartiruirea împărătească. Saloane și apartamente pentru fiecare membru al misiunii

60

Joi 24 iunie. Tokyo. Prezentarea la palatul imperial. Protocolul. Intrevederea cu Prințul moștenitor al Japoniei, și cu împărăteasa Japoniei. Predarea înaltelor decorațiuni românești, pentru împăratul japoniei, împărăteasa și Prințul moștenitor. Împărăteasa ne primește pe fîncare, în parte, în audiențe particulare. Prințul moștenitor al Japoniei întoarce vizita oficială și vine la palatul Kasumigaseki, pentru a aduce și înalta decorațiune japoneză pentru Prințul nostru. Decorațiunile japoneze ce ne sunt date, turtura din misiune. Dineul de gală la palatul imperial. Minune de lux și de bogăție. Sala de teatru japonez. Se reprezintă două danțuri vechi japoneze. Cîntecul vechiu japonez, disonant și obositor. Supeul.

69

- Vineri 25 iunie. *Vizitele oficiale. Vizita la ministrul de războiu și la marele stat major. Dineul de gală la ministrul de externe. Modul deosebit cum suntem așezați la masă. Concert. Distracții.* 86
- Sâmbătă 26 iunie. *Vizitarea arsenalului din Tokyo. Grădina arsenalului, fostă grădină a shogunilor de Tokugawa. Frumuseși neîntrecute de peisaje unici în lume. Ne fotografiem, cu toții, într'un mare tablou. Șase prinți imperiali însoțesc pe Prințul nostru. Dejunul oferit de ministrul de războiu. Exerciții de tăieri cu sabia și de scrimă cu bastonul. Plecăm la gară pentru a merge la Hakone-Miyanoshita* 95
- Duminică 27 iunie. *Miyanoshita. Vizităm palatul-castel imperial dela Moto-Hakone, de pe malul lacului Asi. Cântul și dansul gheiselor, într'o casă de ceaie* 110
- Luni 28 iunie. *La Miyanoshita, la Fujiya hotel. Ce sunt gheisele. Darul prințiar* 118
- Marți 29 iunie. *Plecarea din Miyanoshita, cu automobilele. Insula sfântă, Enoshima. Templul Zeiței Benten, a frumuseții. Reșterea este un rai de frumuseși. Kamakura. Dai-Butsul uriaș de la Kamakura. Templul lui Yoritomo și muzeul templului. Plecăm spre Tokyo, cu trenul. Dineul. Prințul decorează pe șeful orchestrei, un artist orb* 122
- Miercuri 30 iunie. *Vizităm arsenalul maritim din Yokosuka. Cu trenul la Yokohama și, apoi, cu un contratorpilor până la arsenal. Monștrii marinii stau la ancoră. Desvoltarea arsenalului maritim. Uriașul „Mutsu”. Dejunul pe superdreadnaught-ul Yamashiro. Vizita școlilor de marină. Manevra marilor tunuri. Submarine și Hidroaeroplane. Ne înapoem la Tokyo. Dineul de gală la Prințul Kan-in* 134
- Joi 1 iulie. *Școala de ofițeri de cavalerie. Școala de ofițeri de infanterie. Dineu japonez* 147
- Vineri 2 iulie. *Vizitarea școlii superioare de meserii cu diferitele ateliere de mecanică, electrică, sculptură, olărie, faianțerie, lăcuire, lemnărie, turnătorie. Dineul la baronul Kondo* 158
- Sâmbătă 3 iulie. *Vânătoarea cu șolmi. Joshiwara* 165
- Duminică 4 iulie. *Religia în Japonia, Shintoismul, budismul, confucionismul, creștinismul, bushido. Vizităm templul budist Kwanon și grădina zoologică. Vizităm muzeul statului. Muzica de cameră* 179
- Luni 5 iulie. *Vizita făcută parlamentului, la camera seniorilor. Jiu-Jitsu. Dejunul în grădina imperială din Tokyo. Frumusețile grădinii imperiale. Polo japonez. Teatrul japonez* 186
- Marți 6 iulie. *Universitate. Dejun la baronul Furukawa. Dineu la baronul de Mitsui. Danș vechiu japonez* 198
- Miercuri 7 iulie. *Vizita la școala militară de ofițeri. Depunerea coroanei pe mormântul eroilor. Vizita muzeului arsenalului. Muzeul Noghi. Harakiri-sarea lui Noghi și a soției sale. Conferința. Dineu la șeful marelui statmajor japonez* 212

BCU Cluj / Central University Library Cluj